

Ioannes ruffus foroliuensis Archiepūs Cōfenti
nꝝ: legatꝝ apo. ad lectōrē de orbe nouo.

Accipe non notī præclara uolumina mundi
Oceani: & magnas noscito lectōr opes.
Plurima debetur typhis tibi gratia: gentes
Ignotas: & aues qui uehis orbe nouo.
Magna quoqꝫ autori referenda est gratia nostro:
Qui facit hæc cunctis regnā uidenda locis.

Autor.

Siste pedem lectōr: breuibus cōpacta libellis
Hæc lege: principibus uariis decimoqꝫ leoni
Pontifici summo inscripta. hic noua multa uidebis.
Oceani magnas terras: uasta æquora: linguas
Hactenus ignotas: atqꝫ auræ sæcula nosces:
Et gentes nudas expertes seminis atrī:
Mortiferi nummi: gemmisqꝫ auroqꝫ feracem
Torrentem zonam: parcat ueneranda uetustas.

De orbe nouo Decades

CLARISSIMO PRINGIPI CA
ROLO REGI CATHOLICO.

SERVA VIT DIVINA PROVIDENTIA: EX QVO FABRI
care uniuersum constituit: immensa vastitatis occidentalis oceanum
agnitione ad nostra usq; tempora: in quib; tibi potentissime rex
maternorū auorū felicitibus auspiciis patefacta est. Eadem nescio
quo urgente fato: ex natali patria mediolano: mox ex urbe roma:
ubi fere decenniū egerā: ad hispaniam me uidetur ipulisse: ut hæc
ego miranda nouaq; particulatim colligerē: quæ forte alias in uo-
races fauces obliuiois demersa latuissent: hisfortis hispanis egre-
giis quippe uiris de generalib; tantū harū rerū inuentis curā ha-
bentibus. Non tñ solī mihī huius sumpti laboris gratia; uēdicare intēdo. Ascansio uiceco-
niti cardinali uicecancellarīo prima debetur: quī me discedere iam uolentem ex urbe ur-
granatenī bello interessent: dissuasit aduentū primo: mox uidēs id mihī aīo fixū sedere
hortat; est: imo & rogans sperauit: ut quæcūq; in hispania emergerēt ad eū cōscriberem
In hispaniā cōcessi expeditiōis ei; uisendæ studio: q; in hostes nræ fidei sumpta esset: nil
q; mihī iuueni & rerū nouarū cupido præberet italia: unde ingenū pascere ob eius prin-
cipes discordes: bello iterfui. Per epistolas diarias q̄ gerebātur a me ascansio cardinalis ha-
bebat. Fortuna ei; ex altrice mutata in trouercā cessi a scribēdo Purgata stratis hostib; hispa-
nia mauroq; malo gramie extirpato: ne labētes ānos ocio idēcēti cōtererē: i italia regredi
meditabar. Amborū regis & reginæ catholicorū uita fūctorū singularis erga me benigni-
tas & simlāpla pollicita post reditū p̄cipue a legatōe mea babilōica me detinuit. Fixisse
tñ pedē haudq; p̄ p̄cēiter: tū quia nullib; terrarū hoc t̄pe æq; p̄claras res fieri uidebā: tū et
q; ex xpianorū p̄cipū diffidētiis ruere oīa i p̄ceps: depoualira agros i uniuersa bene italia:
& hūano sanguine ipinguari: atq; vrbes hostiliter diripi. uirginēs nuptasq; cū bonis pa-
tris in prædā trahi. Miseros innocētes uiros ac genitores intra p̄prios lares inermes etiā
& gratuito crudeliter trucidari: q̄rulis clamorib; nō audiebā mō sed pene sentiebā. Neq;
emā affiniū & propinquorū meorū sanguis ab ea fera seuitia imunis enasit. Dū sic mora-
rer: cardinalis aragonū fœderis regis patruī sui noīe seq̄ntes primæ decadis octo libellos
epistolares uisū duob; ascansianis a me exegit. Vacuū omī cura demū de reb; oceanæis a
postolici nūciū uiri celeberrimū nrī sūmī p̄tōficis leonis decimī noīe: cui; fœlici cōsilio &
autoritate speram; ærūnosistot calamitatib; italia aliqñ finē ipositura: me dormitē ex-
citarūt. Ad suā sc̄titatē breuif; epistolariib; libellis cōpactas duas decades addidī primæ: q̄
me icōsulito prællis fuit ipressorū exposita: uti p̄ seq̄ntē p̄fationē cōstabit. Nūc ad te uenio
serenissime rex: a quo parūper uagatū. Qd̄ uniuersā tibi aui maternī subdidit hispa-
niā angulo excepto: qd̄ pulchrā tibi cū feracib; nrī maris insulis parthenopē reliquerint
magnum quidem: & ea nos per añales annotauimus. Sed pace maiorum dictum uelim.
quidquid ab initio mūdī gestum scriptumq; reperio: meo iudicio parū est: si pensitaueri-
mus q̄s tibi rex poteritissime nouas terras: q̄ noua maria: q̄ varias natiōes & linguas: q̄ les au-
rifodinas: q̄ margaritarū uiuaria: puētib; aliis omīllis: tibi pararūt. Quæ: q̄lia: q̄ta: q̄ sint
tres nræ decades hæ patefaciēt. Veni ergo ueni rex electe a sup̄is ad nodū ab hoib; intelle-
ctū rerū aliqđ culmē: ueni & p̄pera. Acquinoctialē tibi circulū latētē hæten; & furete atq;
q; ardore solis adustā antiquorū opinione zonā paucis exceptis: tibi paratā habem;: po-
pulis refertissimā: amonā: ubere: fortunatissimā. Auro & cadētib; margaritis coronatas
mille insula: & vno putato cōtinēti tres europas offerem;. Veni nouū orbē aplexur;: nec
tui nōs desiderio viteri; macerato. Hinc hic tenelle rex clarissime istrumēta qb; tot; tibi
pareat orbis: cōparabūtur. Valeat fœlicitertua Ma. cui; gustui si lapidas fore cultura; nræ
fatiōes itellegerim; ueriorē idēs illarū copiā plenī canistris offerem;. Qui sim libello
rū idēces aperiet. Ex mantua carpetana vulgo Madrid. pridie kl. octo. 1516.

Cardinalis
nitus.

Calamitas
sc̄titalic

que spebe
pōtiffic

VID NAM ESSE CAUSAE DICAM CANDIDE LECTOR :
quod cum tot librorum volumina ab hominibus saeculi nostri edan-
tur inuulgus : scribantq; indocti doctiq; poemata passim : cur illi qui
digni sunt : vt inter ora & manus hominū versentur : lateāt in media
noctis caligine blattis tineisq; obnoxii : atq; e diuerso cōplura opera
male nata musisq; & apolline nullo scripta legātur . laudētur . atq; per
scholas . per porticus . per vicos circūferantur ? An quod fortuna quae vt aliis in rebus
humanis : ita & in hac dominatur : a moribus suis nō recedit : quippe quae illustria pre-
mit : & obscura in sublime tollit . An quod liber victurus vt ait poeta : debet habere ge-
nitum : qui illū ab obliuiois iniuria interitūq; defendat : qui apud delicatos lectores illū
cōmendabilē faciat : qui gratiā nouitatis illi semper inducat : qui deniq; ad ipsius les-
tionē non tam alliciat : quā impellat : non tam horretur q̄ cogat . Hinc prouenire putā-
dum est : vt praclarissimorū scriptorum opera interciderint : contra vero ineptissimi
cuiusq; auctoris libri legātur . amēturq; . Hae sunt a me lector amice idcirco tam lōge
repetita : vt ostenderē nō multū abfuisse : quin martyris mei quaedā opera multo stu-
dio multaq; diligentia elaborata interirēt : nisi tēdillani comitis puidētia obstitisset .
Nam cū eo sit ingenio martyr : vt facile in quocūq; scribēdi genere possit egregium
aliquid cōcinnare : non multū curai labore parta inuulgus edere . siue quod gloriā suā
negligit : siue q̄ nō putat nos esse dignos : quibus tantū munus cōmunicetur . Comes
nāq; tēdillanus cū multa efflagitatione ac propemodū cōuicio cotidiano extorsisset
quaedā eius opera : quae adhuc latebāt : fortasseq; aeternū latuissent : intelligēs esse e re
publica atq; cōmuni omnīū utilitate illa inuulgari : mihi hāc operā cōdixit : vt emen-
data redactaq; in ordinē per impressores in numerosos codices propagandā curarē .
Id quod libētissime suscepi : tum vt viri optime de hispana rep. meriti iussis obtēpera-
rem : tum vt martyris mei opuscula iucundissima lectu necessaria cognitu atq; ad nos-
trarū litterarū vsus maxime conducibilia nostris hominibus legēda traderē . Et quae
propter exēplarum raritatē internicioni fuerāt obnoxia : nolui in tam ancipitē fortu-
nam doctissimi atq; omni aeternitate dignissimi viri cōmitti . quare emēdata sibi q;
ipsi restituta impressorum typis excudenda tradidi : vt per numerosas chartas propa-
gata sint diuturniora q̄ abolere possit vetustas . Dedi hoc versibus quos ille in meam
laudē cōpositos edidit . Dedi amiciciae nostrae multis vltro citroq; officiis cōfirmatae .
Dedi publicae utilitati : quae ex istorum operū lectione proueniet . Prima fronte tris de
cades de rebus oceanicis & orbe nouo reperies . Secundam sibi sedem babilonica lega-
tio obtinebit . Ea tribus constat libellis epistolaribus : quorum primus quid Petro
martyri proficiscenti legato ad soldanū babilonicum acciderit in itinere ex urbe gra-
tata uenetas usq; cōtinebit . multaq; de uenetorum institutis & urbe ipsa lectu sapida .
Secundus nauigationē ipsius a uenētis in alexandriam aegypti . Tertius quid apud
soldanum orator egerit : quae memoratu digna uiderit . de soldani ac mamalucorum
origine uita & moribus multisq; cuiq; ingenio celeberrimis incundissimus index erit .

OCEANÆ DECADIS.
 P. MARTYRIS ANGLI MEDIO L. CONSILIARI REGII
 prot. Apł. oceanæ decadis liber primus ad Ascaniũ sfortiã uice o
 mitem cardinalem uice cancellarium.

OLEBAT GRATA VETVSTAS PRO DIIS HABERE uiros: quorũ industria & animi magnitudine ignotæ maioribus eorum terræ panderentur. No bis autem qui deum habemus unicũ sub triplici persona quem colamus: restat ut huiusmodi genus hominum si non coluerimus: admitemur tamen. Reges uero obseruemus quorum ductu & auspiciis datum est illis cogitata perficere: utroq; etiam extolamus & pro uiribus illustremus iure merito. Quare de insulis maris occidenti nuper repertis & rei autoribus quid referatur habeto. Hoc si quidem tuis litteris uehementer te curare uideris: ab ipsius ergo initio ne sim cuiq; iniurius exordiri est animus. Christophorus Colonus quidam Lygur uir fernãdo & Helisabethæ Regibus catholicis proposuit & suasilit se ab occidente nostro finitimas india in insulas inuēturum: si nauigiis et rebus ad nauigationem attinentibus in struerent: a quibus augeri christiana religio: margaritarum aromatum atq; auri inopinata copia haberi facile posset. Instanti ex regio fisco destinata sunt tria nauigia: unum onerarium caueatum. alia duo mercatoria leuia sine caueis: quæ ab hispanis carauelæ uocatur. His habitis ab hispanis littorib; circiter kl. septembris anni secũdi & nonagesimi supra quadringentesimum & millesimum a nostra salute iter institutum cum uiris hispanis circiter. cccx. colonus cœpit. A gadibus in alto oceano fortunatæ ut multi putant: insule quæ ab hispanis canariæ nuncupantur iam pridem repertæ distant millia passuum mille & ducenta secundum eorum rationem. Dicunt enim distare trecentum lequas: singulas autem lequas nauigationis periti quattuor millia passuum continere suis computationibus aiunt. Fortunatas insulas ob cœli temperiem appellauit antiquitas. Neq; enim grauis urget incolas hyems: neq; atrox æstas. Sunt tamẽ quæ uelint esse fortunatas: quas capitũ uiridis insulas portugalenses appellant Canarias: ad hæc usq; tempora hominibus nudis eo q; extra omnem climã europæ ad meridiẽ: & sine ulla religione degentibus habitatas: colonus aquandi & reficiendarum nauium gratia priusq; se tam duro labori crederet: adiuuit. Nõ in suaue futurum arbitror quando quidem in canariis incidimus: si ex ignotis quomodo notæ: si ex incultis quomodo cultæ sint effectæ: narrauerimus. Lõga namq; annorum curricula incognitas iam obliuioni tradiderant. Hæ insule septem canariæ dicte: anno circiter Millesimo. cccc. v. a gallo nomine betanchor ex concessione reginæ cætherinæ regis Ioannis filii sui dum infans esset tutrice repertæ forte fortuna fuerunt. Pedem ibi fixit per aliquot annos betanchor. Duasq; ex illis occupauit ac rededit in cultum lancetotum & fortem uenturã. eo mortuo heres eius hispanis uiris precio insulam utraq; præbuit. Fernandus de hinc perariã & uxor eius ferream & gomeram inuaserunt. nostris temporib; tres reliquas Canariam magnam. s. Petri? de uera nobilis xericici ciuis & michael de moxica. Palmam autem ac tenerifem Alphonfus lugo sed impensa regia. Gomeria deinde ac ferrea non cũ magno labore subditæ sunt Sed Alphonfus lugo duriuscule rem perfecit. gens enim illa nuda. siluestris saxis & fustibus bella gerens: semel eius exercitum fugauit: trucidauitq; circiter quadringentos: tãdem eos deuicxit. Ita canariæ omnes ad castellanã additæ sunt potentiam. Ab his igitur insulis colonus occidentem solem semper secutus licet in leuam paulisper tres & tringinta continuos dies cœlo tantum & aqua contentus nauigauit. Hispani comites murmurare primum secreto cœperunt: apertis mox conuiciis urgere. Deperimendo cogitare demũ uel in mare proficiedo consulebatur. Se deceptos fuisse ab hoie lygure. in præceptra hã qua nunc redire licebit. Post trigesimum iam diem furore perciti proclamabãt ut re-

Ex canariis
 iter capit.

ducerentur: ne ulterius procederet stimulant hominē: ipse uero blandis modo uerbis. Ampla spe modo: diem ex die protrahēs iratos mulcebat depascebat. Proditioe quoque taxandos esse a regibus: si aduersi quicquam ^h cum molirentur: si parere recusarent prædica bat. Optatum tandem terræ prospectū læti suscipiunt. Patefecit nauigatione hac prima sex tantum insulas: atque ex iis duas inauditæ magnitudinis: quarum alteram hispaniolam: iohannam alteram uocitauit: sed iohannam esse insulam non pro certo habuit. Illarum quarundam littora cum abraderent cantantem inter condensa memora philomenam mense nouēbri audierunt. Dulcium aquarum ingentia flumina: natiuos portus magnarum classium capaces adinuenit. Ioannæ littora lambēs ad occidentem a septētrione recto latere non multo minus octigentis millibus passuum percurrit. Aiunt enim cētum & octoginta lequas continentem arbitratus: quæ neque terminus neque termini ullius signum in insula quantum oculis prospectus inseruiebat: appareret: retrocedere instituit. redire etiā illum pelagi tumores coegerunt: nam iohannæ littora per uariōs inflexus tantum iam ad septētrionem se uertebat & curuabantur: quæ boreales flatus naues acrius infestant: quoniam hiems uigebat. Ad orientem igitur proras uertens ophyram insulam sese reperisse refert: sed cosmographorum tractu diligēter considerato antilix insulæ sūt illæ & adiacentes aliæ. hanc hispaniolam appellauit. in cuius septētrionali latere tentare locorum naturam cupiens terræ appropinquabat: cum in planam quandam & cæcam rupem aquis coopertam carina grandioris nauis incidens aperitur: & perstat. saxi latentis planicies fuit illis ne submergerentur adiumento: cum reliquis igitur duabus properantes uiros omnes incolumes educant. Ibi primum ad terram egressi homines in digenas uiderunt: qui uenientem inauditam gentem conspicati facto agmine in condensa nemora omnes ueluti a canibus gallicis timidi lepores sese fugientes recipiunt. Nostri multitudinem insecuti mulierem tantum capiunt: hanc cum ad naues perduxissent nostris cibis & uino bene saturatam atque ornatam uestibus: nam ea gēs omnis utriusque sexus nuda penitus uitam ducit natura contenta solutam reliquerunt. Quom primum ad suos mures ierocoessit: sciebat enim illa quod fugientes diuenterent: ostēditque mirum esse nostrorum ornatum & liberalitatem: omnes ad littora certatim concurrunt: gentem esse missam & cælo autumant. Aurum cuius erat apud illos aliqua copia ad naues natando portant: perfrusto aut paropsidis fistilis aut uitrei crate ris aurum commutabant. Si ligulam: si tintinnabulum: si speculi fragmentum: si quicquid aliud simile nostri impartiebantur: tantum auri quantum petere libebat: aut unusquisque eorum assequeretur: exhibebat. Cum iam res ipsa ad familiare commercium deuenisset: & gentium mores nostri requirerent: Reges habere gentem illam per signa & coniecturas cognouerunt. E nauibus descendentes nostris a rege & reliquis idigenis honorifice recipiuntur. Nostris omnes quibus poterāt & sciebāt modis affurgebāt. Sole ad occasum uergente nostris: dato salutatis angelicæ signo: genua xpiano ritu flectētibz: itidē illi faciebāt. Crucē quocūque modo xpianos colere cōspicerēt adorabāt. Ex nauī quam saxo illam diximus: nostros homines & quicquid in ea uehebatur: itace leriter atque animo leto gens illa in terram suis lintribus quas Canoas uocant: eduxerunt quæ affines affinis apud nos nulli maiore misericordia tacti succurrant. Canoas autē illas ex solo cauato acutissimis lapidibus ligno: longas sed angustas construūt: monoxyla propterea eē dicemus. Octoginta remigum capaces prærasque se uidisse multi affirmāt. Vnus ferri apud eos nullus inuenitur. propterea quomodo siue domos quas mira arte laboratas uidebant: siue alia quæcūque ad eorum usum pertinentia fabricarent: maxima nostros detinuit admiratio: sed ex fluuialibus quibusdā durissimis lapidibus præacutis oia apud illos diduci certum est. Esse non longe ab illis insulis s quorūdā ferorum hominū insulas: qui carnicibus humanis uescantur: fama didicere: id esse causæ quæ ita trepidi aduentantes nostros confugerēt: postea retulerūt: Canibales arbitrati: sic truculentos illos siue caribes uocant. Horū obscœnorū insulas itinere fere in medio ad has insulas ad meridie reliquere. su

De insula iohanna.

De insula hispaniola

Homines reperit.

Iuda ois gēs hæc.

Aurum habet.

Gens uocilis.

Ferri non habent.

Canibales

as insulas ū mites a canibalibus nō aliter incurſionibꝫ crebris uexari perpetuo ad prædā conqueruntur: atqꝫ per nemora uenatores per uīm & per infidias feras infectantur. quos pueros capiunt ut nos pillos galinaceos aut porcos quos ad obſonia uolumꝫ pinguiore & teneriores educare: caſtrant: grandiores & pingues effectos comedunt. ætate aut iā ma-
 tura cum ad eorū manus perueniūt: peremptis partiuntur. inſtina & extremas mēbro rum partes recentes epulantur membra ſale condita : vt nos pernas ſuillas in tempora ſeruāt. Mulieres comedere apud eos nefas eſt & obſcœnū. ſi uero quas aſſequūtur iuuenes ad ſobolem procreādā nō aliter atqꝫ nos galinas. oues. iuuenecas. & cætera animalia cu- rant & cuſtodiuēt. uetulas ad obſcœquia præſtāda pro ſeruis habent. Inſularum quas no- ſtras iam poſſumus appellare tam uiriqꝫ ſcœminæ cum canibales aduentare præſentiuēt: aliam qꝫ fuga ſalutē nullā inueniunt. Sagittis arūdinis præacutis licet utantur: ad caniba- lium tamen vim & furores reprimendos parū prodeſſe comperere. decē enim canibales centū ex aliis facile ſi cōcurrant: ſuperaturos omnes indigina fatentur. Quid utraqꝫ gēs præter cœlum atqꝫ eius lumina adoret: non ſatis exploratum habuerunt. de reliquis inſu- larum moribus breuitas temporis atqꝫ interpretum inopia plura noſcere non permiſe- runt. Radicibus ſi mites noſtris naps & magnitudine & forma ſed guſtu dulci caſtanæ teneræ adhuc ſimilibus ad cibū utuntur. Has ages uocant ipſi. Eſt & aliud radicis genus: quā iuccam appellant. ex hac & panē conficiunt. Agibus uero magis aſſis aut elixis utun- tur qꝫ ad uſum conficiendī panis. Iuccam uero ſectam & compreſſam: ſuccoſa namqꝫ eſt: pinſant: & in placentas coquunt. Sed mirū hoc: aconito lethaliore eſſe aiunt iuccæ ſucci: qꝫ eporus illico perimit: panē autem ex eius maſſa ſapidum & ſalubrē eſſe omnes experti ſunt. Panem & ex frumētō quodā panico: cuius eſt apud inſubres & granatenſes hispa- nos maxima copia: non magno diſcrimine conficiunt. Eſt huius panicula longior ſpita ma in acutum tendens: lacerti ſere craſſitudine. Grana miro ordine a natura conſixa. For- ma & corpore piſum legumen æmulantur. Albet acerba: ubi maturerūt nigerrima eſ- ſiuntur: fraſta candore niuē exuperat: maſſiū id frumētī genus appellat. & eſt apud eos aurum alicuius æſtimationis: nam auricularū torulis & nariſus perforatis inſertum in te- nuiffimas diductum laminas ſerunt. Cum tamen neqꝫ ad eos cōmeare mercatores: nec ipſos alia littora noſcere præter ſua noſtri didiciſſent: quærere ab eis per ſigna cœperunt unde ſibi id aurum compararent. qꝫtum ſignis colligere licuit ex fluiorū arenis ab altis montibus collabentibus id: neqꝫ magno labore lectum: in pillulas priuſqꝫ diduceretur in laminas aſtringebant non tamen in ea inſulæ parte quā rex ille tenebat: quod poſtea pa- tuit experimento: nam cum inde iam diſceſſiſſent forte in flumen. iciderunt culus are- nam multo auro mixtam eſſe cā in terram aquandi & piſcandi gratia exiliſſent: perpen- derunt. Nullum animal quadrupes ſe uidiſſe dicunt: præterqꝫ tria genera cuniculorum. Serpentes inſulæ nutriūt: ſed minime noxios. Anſeres ſilueſtres: turtures: anates noſtris grandiores & cigno candore capite purpureo repererūt Piſſacos quorū alii uirides erāt alii ſaui toto corpore alii ſimiles indiciſ torquati minio uti plinius ait: quadraginta tute runt: ſed coloribus uiuaciſſimis & lætis maximopere. Alas habent uerſicolores uiridibꝫ enim & ſauiſ pennis quaſdam habēt ceruleas & purpureas mixtas: quæ uarietas parit de- leſtationem. Hæc uolui de piſſitaciſ illuſtriſſime princeps recitaſſe: quoniā quamuis hu- ius chriſtofori coloni opinio magnitudini ſpheræ & opinioni ueterum de ſubnauſgabili orbe uideatur aduerſari: piſſitaci tamen inde aſportati atqꝫ alia multa uel propinquitate: uel natura ſolum inſidicū has inſulas ſapere indicant. Cum præſpue aſiſtoles circa finē libri de cœlo & mundo: Seneca & alii non ignari coſmographiæ ab hispania: iudica litto- ra per occidentē non longo maris tractu diſtare atteſtetur. maſſiciſ: aloes: goſampii: atqꝫ aliarum huiuſcemodi rerum copiā ſuapte natura tellus illa producit. ex arboribus ueluti apud ſeres uellera colliguntur. grana quedam rugoſa diuerſorū colorum caucaſeo pipe- re acutiſſima: ramalia etiam ex concifiſ arboribus cinamomi forma: guſtu autē & odore

Salsæ car-
nes huma-
nas.

Quid eo-
medant In-
lares.

Ex fluuijs
aurū legūt.

acré singulierim & medula & superiore libro imitãtia tulerunt. His igitur inuenta nouæ telluris et inauditi alterius terrarũ orbis signis contentus: prospero reditu flantibus zephyris iam: propter nostrum uer propinquũ redire constituens octo & xxx. uiros apud cum regem de quo supra memorauimus reliquit: qui locorum & temporũ naturã donec ipse reuenteretur: inquirerent. Is rex ab incolis dicebatur guaccanarillus: cum quo isto singularis amicitie fœdere de uita & salute ac tutela eorum quos ibi relinquebat: quibus potuit modis agit. Misericordia contactus rex erga nostros quos alienis terris desererentur: lachrymas effudisse uisus est: atque omnem opem pollicetur. Sic alter alterũ complexi ad hispaniam colonus rediturus uela dari imperat: secum decem uiros ex illis abducens: a quibus posse omnium illarum insularum linguam nostris litteris latinis sine ullo discrimine scribi compertum est. Vocãt enim cœlum turci. Domum boã, aurũ cauni. uirum bonum tayno. nihil mayãni. Reliqua ue omnia uocabula non minus liquide proferunt atque nos latina nostra. Hæc habes quæ de prima eius nauigatione memoratu digna existimauerim. Rex autem & regina quorum omnes cogitatus uel dormitũ in religionis nostræ augmento sunt siti: sperantes ad xp̄i legem tot nationes & simplices gentes facile trahi possibile auditis commouentur. Colonũ aduenientem honorifice uti pro talibus ausis merebatur trãstãt. Sedere illum coram se publice quod est maximũ apud reges hispanos amoris & gratitudinis supremi obsequii signum fecerunt. Præfectum marinũ uocari deinceps colonum imperant. Is almirãtus colonus apud hispanos nuncupatur. Fratrem etiã ipsius Bartholomæum colonum rei marinæ & ipsum peritum præfecturæ insulæ hispaniolæ titulo ornauerunt. Hunc magistratum uulgo adelantatum appellant. Almirantum igitur & adelantatum ac nauigiorum præsentia nomina: cætera etiam huiuscemodi data opera suis aliquando uulgaribus appellationibus nominibus: quo apertius intelligar. Nunc ad institutum redeamus. Ex insulis uti in initio colonus ipse iam præfectus marinus pollicebatur: maxima eorum quæ mortales omnes totis uiribus sequimur cõmoda prouentura creditum est. duabus igitur his causis cõmoti sanctissimi hi duo confortes. xvii. ad secundã expeditionem nauigia parari iubent. tria oneraria caueata magna. xii. id genus nauium quas dici apud hispanos carauelas scripsimus sine caueis. Eiusdem generis duas aliquanto grandiores atque ad sustinendas caueas propter malorum magnitudinem aptas. Huius classis parandæ curam Ioanni fonsæca uiro genere nobili decano hispalensi ingenio atque animo pollenti tradunt. ultra ducentos & mille armatos pedites illi imperant conducunt quos omnium mechanicarum artium fabros & opifices innumeros stipendio accersiri iubent. equites quosdam cæteris armatis imiscunt. ad foetus procreandos equas. oues. iuuenas. & plura alia cum sui generis masculis. legumina. triticum. hordeum. & reliqua his similia non solum alimentũ uerum etiam seminãdi gratia præfectus apparatus. Vites & aliarum nostratum arborum plantaria quibus terra illa caret: ad eam important. nullas enim apud eas insulas notas arbores inuenere præter pinus palmas que & eas altissimas ac miræ duricis & proceritatis ac rectitudinis propter foli ubertatem: atque etiam ignotos fructus alias plures procreantes. Terram aiunt esse terrarũ omnium quas ambiunt fidei uberrimam: instrumenta omnia fabrilia ac demũ alia cuncta quæ ad nouam ciuitatem in alienis regionibus condendam faciunt: unicuique artificii imperat. Ex sigis regis clientibus plures hanc nauigationẽ & rerum nouarum studio & præfecti auctoritate promoti sua sponte aggressi sunt. Secundis igitur uelis. vii. Kl. Octobris anni. lli. & nonagesimi supra quadragesimũ & millesimũ a salute nostra a gadibus mouit. Fortunatas in Kl. Octobris tetigere ex fortunatis ultima dicitur ab hispanis ferrea. in qua nulla est alia potabilis aqua præterque ex rore de arbore unica in insulæ supremo dorso stillante assidue & in lacunam manufactã cadente. Ab hac insula uela in altũ oceanũ tertio idus eius dẽ accipit protendere. Hæc nobis intra paucos dies ab eius discessu renũciata fuerunt quicquid succedet accipies. Vale felix. Ex hispana curia Idus Nouembris. 1495.

Guaccanarillus rex.

Admirantẽ creant.

Paratur secunda nauigatio.

Jo. fonsæca

EPETIS ILLVSTRISIME PRINCEPS CVPERE TE QVÆ
accidunt in hispania de orbe nouo cognoscere: placuisseq; tibi quæ hæc
tenus de prima nauigatione scripserim insinuasti. accipe quæ successerunt.
methymna campi celebre oppidũ est in Hispania respectu uestri
ulteriore: & in ea parte quæ castella uetus dicitur: a gadibus circiter qua
dringenta millia passuũ distans. Ibi curia cõmorabatur cum circiter no
no kl. Aprilis huius anni nonagesimi quarti cursores ad regem & reginã missi a duena
tasse. xii. ex insulis nauigia retulerũt. Gadescq; p̄spero reditu apullas esse: sed nihil aliud
se uelle regi & reginæ ductor ipsarũ nauium per nuncios significare ostendit: præterq̄
præfectum marinum cum quinque nauigijs & nongentis hominibus uestigandi causa in
hispaniola permãsisse: cætera se corã recitaturũ scribit. Pridie igitur nonas Aprilis dux
ipse classis frater nutricis primogeniti regii a præfecto marino legatus aduenit: ab eo
cæteri q; simul fide dignis hominibus quæ mihi per ordinem interroganti fuerũt enar
rata: ut tibi gratũ faciã recensebo: accepi etenim ego quæ dederũt: quæ aut dederũt co
gnoscito. Tertio idus Octobris ex in sula ferrea fortunatarũ ultima ab hispanis littorib;
disce dẽtes cum classe nauium septedecim in altum: unũ & uiginti æquos dies: priusq̄ in
sulam ullam atingerent cõsumpserũt: ad leuã multo magis q̄ itinere primo aquilonẽ se
cuti data opera uertere proras: propterea in canibaliũ siue caribũ insulas: de quibus fa
ma tantum apud nostros erat noticia: inciderũt. Insulã arboribus ita confita: q; neq; ul
nam quidem aut nudi aut lapidei soli: cõspicere licuerit primũ uiderunt. Hanc quoniã
die dominico fors obtulerat: dominicã placuit uocari: nulla ibi mora contracta q; defer
tam esse præferentur progrediuntur. His uno & uiginti diebus octingentas & uiginti
lequas sese arbitrati sunt: percurrisse a deo prosperi illos uenti aquilones appupi secuti
sunt. Post breue spaciũ æquoris occurrerũt insulæ diuersis arboribus: uimine. trũco. ra
dicibus & folijs: aromaticos & suauis odores emittentibus referta: neq; homines neq; ul
la se ibi animalia uidisse præterq̄ inaudita magnitudinis lacertos referunt qui in ter
ram scrutandi gratia descenderant: galanã hanc appellant. ex eius insulæ promotio
rio quodam monte a longe uiso: discessere: a triginta millibus passuum ab hoc monte
fluuiũ descendente magni fluuii latitudinis signum prospexisse uisi sunt. hanc pri
mam a fortunatis terram habitatã inueniũt. obscoenorum esse canibaliũ de quibus fa
ma prius acceperant: nũc experimento & his interpretibus: quos primo itinere: ad his
paniã præfectus duxerat cognouerũt. Insulam peragrãtes in numeros sed. xx. tantũ aut.
xxx. domorũ singulos uicos inueniunt Ordinem platearũ in gyrũ circa plateã cõ
structis seruant. Quando quidẽ de illorum domibus in sermonem incidimus: haud ab
surdum mihi fore uidebitur: si quales eas esse audiuerim enarrauero. ligneas omnes &
sphericaliforma fabricatas esse aiunt. Ex arboribus sublicib; altissimis terræ affixis circũ
ferentiam primũ domus construunt. Aliis postmodũ ab interiore parte curtis trabibus
appositis quæ exteriores altas ne labantur: sustineant. Altarum cacumina in tentorii ca
strensis formã coniungunt: ita ut acuta culmina domus illæ omnes habeant. Tegunt
deinde palmarũ & quarundam aliarum simillium arborum folijs cõtextis modo tutissim
mo a pluuia. A trabibus curtis postmodum ad trãbes interius deductis funibus gossamp
pinis aut ex quibusdam radicibus sparto similibus contortis lodices ex gossampino
super imponunt. gossipium namq; nutrit insula suapte natura. sic lectis pensilibus ex ru
di gossipio: quod hispanũ uulgus algodonum: italum bombasium appellat: uel strami
ne superinfesto utuntur. Atrium habent quod uulgares aliã domus circũeunt: in quod
omnes luxuri cõueniunt. Domos uocant boios mediã acuta duas ligneas staturas rudes tũ

Reperit ca
nibales.

Insula

Galana in
sula.

Quales sit
dom; eorũ.

Gulgaria
gossipino
mĩna.

singulis anguibz ipsi in hærentibus eleuatis conspicati simulacra quæ colerent arbitra-
 ri sunt: sed ad decorem ibi posita postmodum didicerunt: nam uti supra memorauimus:
 nihil adorare præter cœli nomen creduntur. quâuis ex gossipio texto laruas: in piscium
 lemurum quos se noctu uidere prædicant similitudinem conficiant. Sed unde digressi su-
 mus redeundum est. Aduentare nostros incolæ sentientes domibus derelictis tam uiri quæ
 feminae profugerunt. Ex pueris & mulieribus captiuis quos ex aliis insulis prædati fue-
 rant uel obsequii uel epularum gratia seruatis ad nostros circiter. xxx. confugiunt. Domos
 ingressi habere uasa fictilia omnium generis: fidelias. orcas. cantharos & alia huiuscemodi
 a nostris non multum dissimilia atque in eorum coquinae elixas cum psittacis & auferinis car-
 nibus carnes humanas: & fixas uerubus alias affandas cõperere. Penetralia & domorum
 latibula quæritando tibiarum & brachiorum humanorum ossa accuratissime apud omnes
 ad cuspides sagittarum cõficiendas. Seruari cognitum est. ex ossibus enim illasque ferro cre-
 ant: fabrefaciunt. cætera ossa ex eis carnibus præciunt. Inuenere etiã caput nuper oc-
 cissi iuuenis trahi appensum sanguine adhac madidum. quæsitando uero insulam inter-
 ne septem alia flumina præter id grandius quod esse beati ubi cordubam lambit: nostro
 atque tunc o latius aiunt descendere per insulam mira riparum amœnitate inueniunt: hæc
 uocant Guadalupeã insulam a montis guadulapi similitudine: ubi intemperate uirginis
 mirabile cõsuetudine simulacrum. carniceriam incolæ appellant. est caribium primaria habitatio.
 Tulerunt ab hac insula septem psittacos phasianis grandiores: qui ab aliis psittacis colo-
 re longissime absunt: habent enim totum corpus & uentre & tergo purpureum: ex longio-
 ribz plumis illis ab humeris lena dependet super purpureas breues: modo quo apud nos-
 tros uricolas sepe numero capones habere ego ipse animaduerti: alarum autem pennas uer-
 sicolores tenent: sunt enim earum glauce alia: alia purpurea flauis imixta. Psittacorum non
 minor est in omnibus insulis copia: quæ apud nos passerulorum: aut aliarum auium nostra-
 tium: uti nostri picas turdos & alia huiuscemodi ad delicias nutriunt. ita illi quauis eorum
 memora psittacis plena sunt: psittacos educant: illos tamen necinde comedunt. Mulieres
 quæ ex captiuis ad nostros cõcessisse supradictum est: munusculis donatas ad canibales ad-
 ducendos ire per signa præfectus imperat: nec enim ille ubi laterent ignorabant. Hæc apud
 uiros illa nocte cõmoratae mane sequenti canibulum plurimos spe munerum commotos
 adducunt. Hi nostris uisus uel terrore uel scelere conuenienter permoti: inter sese ex orto
 murmure alter in alterum oculos flectentes: cuncto facto ex insperato celerrime ut multi-
 tudo auium concitati ad nemorosas ualles pede referunt. Nostris igitur: qui insulam in-
 quiri gratia aliquot dies pererrauerant in unum collectis sine ullo canibale. fractis eorum
 linthribus uniligneis pridie idus nouembris ex guadalupeã anchoras eleuant. Visendo-
 rum comitum qui primo itinere in hispaniola uestiganda telluris gratia superiore anno
 relictis fuerant desiderio præfectus permotus: a dextra leuata plures insulas nauigando co-
 tidie post tergabat. Apparuit a septentrione grandis quedam insula. Et qui prima nauiga-
 tione in hispaniam uecti fuerant: & qui a canibalibus redempti: uocari insulam ab incolis ma-
 danino affirmarunt: quæ solæ mulieres inhabitant. Ad nostrorum aures primo itinere de
 hac insula fama deuenerat: ad eas haud secus canibales certis anni temporibus concedere
 creditum est: atque ad amazonas lesbicas transfretasse thraces retulit antiquitas: & eodem
 modo filios ad genitores mittere a blactatos: feminas autem apud se retinere. Has mulieres
 subterraneos grandes cuniculos habere aiunt: ad quos si alio tempore constituto tempore quis
 tempore ad eas profiscatur confugiant. Unde si aut per uim aut per insidias tentare aditum se-
 quentes audeant sagittis sese tueantur: quas certissimas iacere credunt. Hæc dant: hæc ac-
 cipito: ad hanc insulam propter boream ab ea flantem non licuit peruenire. Vulturum enim
 iam sequebatur. Inter nauigandum a conspectu madaninæ ad quadraginta millia passu-
 um non longe ab alia quam uecti indigenæ populosissimam & rerum omnium uictu ne-
 cessariam copia pollentem esse aiebant: præter labuntur: quoniam altis montibus instructa est

simulacra

fugiant can-
nibalesmembra ho-
minum in ue-
rubarum.Guadalupeã
pea.

amazones

montem ferratum illam uocant. Inter cætera quæ ab iis quos uehebant: tum uerbis: tum signis colligere inter loquendū potuerunt. Iffe caniballes plærūq; uenatum uescendorū hominum gratia supra mille millia passuum a suis littoribus didicere. Altero die quandā aliam uident: cui q; spherica esset: sanctæ mariæ rotunda nomen indidit præfectus: ne moram traheret: aliam iterum sequenti ab isto die quam sancti martini nomīne placu- di uocitari prætermisit. In tertium inde diem aliam: cuius diametrale latus ab oriēte in oc- cidentem centum & quinquaginta millia passuum esse iudicauerunt: extrinsecus conspex- re. Esse has insulas omnes miræ pulcritudinis & fertilitatis accipiunt: hanc ultimam beas- tam uirginem antiquam dixerunt. a qua pluribus aliis relictis ad quadraginta millia pas- suum cæteris omnibus grandior alia quædam occurrit: quam ay ay ab indigenis uocita- tam sanctæ crucis nomine appellari uoluerunt: anchoras e proris iacere præfectus aquan- di gratia in hac imperat. xxx. ibi uiros in terram descendere nauī qua ipse uehebatur ius- bet. qui loca fētarent: ibi canes inuenere. quattuor in littore. Iuuenes ac fœminæ totidem statim protentis: in supplicum modum lacertis: quasi auxiliū & a manu gentis ne- sande libertatem expetentes: obuii nostris efficiuntur: multo meliorem sortem sese con- secuturos quæcumq; illa foret existimantes. Caniballes autē eodē quo apud quadalupeā modo se fugientes ab silua repperūt. Biduū ibi cōmorati: & stantibus interea nostris xxx. uiris in insidiis: ecce uenientem a longe canoā e caueis specularibus cōspexere: qua octo uiros cum totidē fœminis uectari aduertentes: dato signo canoā nostrī adoriuntur. Appropinquantē nostros uiri simul & mulieres sagittis mira celeritate & crudelibus isti- bus transfiger e ceperūt: ita priusq; sese scutis contegere potuerint: unū ex nostris qui cā- taber erat qdā ex mulierib; peremerit atq; alium illa eadē alia sagitta acri uulnere trāse- gerit. Venenatas sagittas medicamentū quodam genere illinitas esse aduerterūt: acie ip- sarum circūcisā qua medicamen: ne discurreret: retineretur. Erat inter eos fœmina quæ- dam cui nti per coniecturas percipere fas erat cæteri obtemperabant: atq; ueluti reginæ assurgebant. Hanc filius iuuenis toruus: robustus: ferocissimi intuitus leoninæ faciei cō- mitabatur. Nostrī ergo ne grauius malum a longe uulnerati perferrēt multo fatius esse manum conferere ducentes: remis agitata nostra nauicula qua uehebantur canoā impe- tu maximo inuertunt. ea in profundum missa ueq; pigrius neq; rarius natando tam uis- ri q; fœminæ spicula in nostros dirigebant. Ad saxum quoddā aqua coopertum recepti strene dimicantes tandem capiuntur: uno interempto & reginæ filio duobus uulneri- bus confosso. in præfeti nauim adducti non magis feritate ac uultus atrocitatem depo- nebant: q; libici leones cū sele in uinula detrusos esse præsentunt. Hos nullus est qui ui- deat quin scalpī sibi horore quodam præcordia fateatur: adeo atrox tartareusq; est il- lis a natura: & imanitate insitus prospectus. a me ipso & reliquis qui una mecum plerūq; ad illos intuos methimane confluxerunt coniecturā facio: ad iter redeo. In dies mas- gis atq; magis procedentes iam ultra quinq; & quingēta millia passuū ad aphricū prius deinde ad fauoniū postea ad argestē protederant: cum pelagi quandā uasitatem inuen- sam insulis in numeris & miris modis inter se differētibus passim cōtextā intrarūt: harū alias nemorosas atq; herbidas & amoenas: alias siccās & steriles ac lapidasas: altissimo- rum montiū faxeorū transeundo uidebant. Quarum alie purpureos in nudis saxis co- lores: alie uiolaceos: alie candidissimos ostendebant. metallis & gemmis esse condita- non desunt qui existimēt: sed ne illic naues firmarēt & obstitit maris in temperies & fre- quentiæ insularū metus: ne forte naues maiores saxo aliquo illiderentur. In aliud igitur tempus harum insularū uestigatione dilata: quas ob multitudinē & confusam inter mix- tionem numerare non licuit: iter snm prosequuntur: sex tamen & quadraginta cum le- uioribus quibusdam nauigiis quibus non magno opus erat fundo intersecterūt: ma- soribus nauibus ab alto scopulorū metu iter peragentibus. archipelagus contexturam hanc insularum uocauere. Ab hoc tractu procedentes itinere in medio iacet insula dicta

Scia ma-
ria rotunda.
Sci mar-
tini insula.

Insula san-
cte marie a-
tigue.
Sci cru-
cis insula.

Chariorum
colorum
insule.

ab indigenis burichena, hanc sancti iohannis insulam appellauit: inde sese plures ex his q
a caniballibus liberati fuerant oriundos aiebant: populosissimam cultam: portuosas: ne
morosam q̄ esse insulā fatebantur: eiusq; incolae summa cū caniballibus odia atq; inimi
cicias semper exercuisse. Non habent ipsi nauigia quibus a suis finibus ad littora canibal
litum possint transfricare: sed si caniballes eorum terras prædæ gratia incurSIONibus in se
stantes profugauerint: ut interdū contingit q̄ belli euentus sint incerti: uices reddunt eas
dem: alterum enim ante oculos alterius secant: affant. & rabiosis dentibus lacerant & uo
rant. Hæc omnia per interpretes indigenas uictos in hispania; primo itinere discebant.
Hanc insulam ne morā traherent: prætermisere. Attamen in eius ultimo ad occidentem
angulo aquandi solum gratia pauci in terrā descendere: ubi more gentis eius domū inue
nere magnam & conspicuā: quam uulgares alia. xii. sed desertæ circūbant. An q̄ p anni
temporibus nunc ad mōtana ratione calor: nunc ad planities quando frigeſcit aer trās
migrant: an caniballium timore domos penitus dereliquerint non plane cōstitit. Regē
habet unicū uniuersa insula: cui imperanti mira parent reuerentia. Circiter ducēta mil
lia passuum huius insulæ meridionale latus quod abraferant protenditur. In mare noctu
duæ mulieres & unus adoleſcens ex liberatis a caniballibus transilientes sese natando ad
natale solum receperunt. Cū reliquis deinde optatā hispaniolā a prima insula caniballiū
quingētās lequas distantem intra paucos dies attingunt: sed infelici euentu: q̄ omnes so
cios ibi relictos interemptos repererint. Est in huius insulæ hispaniolæ initio regio xa
manā ab incolis nuncupata. Ab ea ad hispaniam prima nauigatione præfectus rediturus
cum decem illis indigenis quos supra memorauimus: uela tetendit: e quibus tres tantum
modo superstitēs erant: reliquis contraria terrarum aeris & ciborum mutatiōe defunctis
De tribus cum primū santhemus xamanā latus ab eo sic appellatū attingit: unum solū
inbet. Alii duo noctu sese in mare fursum deiciunt natando profugitū. Id præfectus octo
& triginta hominū quos superiore anno paulo interius in insula reliquerat miseradæ ne
cis ignarus: non multū ægre tulit: interpretes sibi non defuturos existimans: quā ob cau
sam hos magnificabat. Vterius aduectis nostris parū per: canoa oblonga multorū remi
gum occurrit. In ea frater guaccanarilli eius regis quem sibi astricto federe discedens ab
insula deuinctū amicicia præfectus reliquerat: cui etiā nros maximopere cōmendauerat:
uno tantu; comitatus uehebatur. Is ad præfectum duas imagines aureas nomine fratris
dono ferens: de nostrorū morte uti postea per rei euentum cognitū est: suo idiomate egit.
sed qm̄ interpretes defuerant: eius colloquia non perpenderunt. Cum autē ad castellum
lignum & casas quas sibi aggere cir. unducto nostri construxerant peruenissent: oīa in
cinerem uersa & silere omnia cognouerunt. Ea res præfectū marinū caterosq; uitos gra
ues deturbauit. Viuere tamen aliquem & si male conſtarent existimātes: tormenta & ba
listas igni supposito una omnes exonerant: ut grauib; tonstruis littoribus & altis mon
tibus late concussis qui inter homines aut inter ferarū latebras forte metu percalli de
gant aduentasse nostros per hæc signa persentirent. Id incassum: uiuebat enim nullus. A
præfecto post hæc missi ad regem guaccanarillū nuncii hæc dicta quantū potuerat perci
pere rettulerūt. Esse in ea insula maiores se reges q̄ miræ sit magnitudinis: plures ait. Ho
ruin duos maximis copiis suo more comparatis fama nouæ gentis commotos aduentaf
se: belloq; uictos nostros omnes trucidasse: repagula casaq; simul & eorū; suppelleſtilia
cōbussisse: & se q̄ nostris eē auxilio conatus fuerit: ab eisdem fuisse sagitta uulneratū: crus
uitta gossampina ligatum ostendens: rettulit. propterea non iuisse ad præfectū quod ma
ximopere cupiebat. Varios ibi esse reges hosq; illis atq; illis his potētiōres inueniunt uti
fabulosum legimus æneam in uarios diuisum reperisse latiu: latinum puta: mezentiuq;
ac turnū & tarchontē: qui angustiis limitibus discrimina bantur & huiuscemodi reliqua p
tirannos dispartita. Sed hispaniolos nostros isulares illis beatiōres esse sentio: modo reli
gionem imbuant: quia nudi sine ponderibus sine mētura sine mortifera deniq; pecunia

guaccana
rilli frater
ad pfectū.

internices
trigita vi
roium

aurea ætate uiuentes sine legibus sine calūniosis iudiciis: sine libris: natura contenti ut tam agunt: de futuro minime solliciti. Ambitione & isti tamen iperis causa torquentur & se inuicem bellis conficiunt: qua peste aurea ætatē haudquaquē credimus uixisse immunem, quin & eo tempore cede non cedam inter mortales perrauerit. Ad rem a qua digressi sumus redeamus. Altero die missus a præfecto melchiorius quidam hispalēsis uir apud potifficem summum pro rege & regina sanctus oratoris officio: quo anno malaca uenit in eorum potestatem: nequē uulnus nequē uulneris ullius cicatricem uita sublata se uidisse retulit. Lecto illum tamen aduersa ualitudine simulata iacentem reperit: cuius cubiculo se partem concubinarum pellicum lectuli adhærent: unde preemptos eius consilio nostros suspicari cepit. Re tamen dissimulata cum guaccanarillo egit melchiorius: ut postero die ad uisendum præfectum sese ad naues conferret. Naues igitur uti pactus fuerat ingressus nostris salutatis atque auro donatis primoribus ad mulieres a caniballibus creptas conuersus in unam quam catherinam nostri uocabant: oculis semifractos conficere uisus eam blande allocutus est: atque sic urbaniter ac lepide a præfecto ueniam petēs aspectu equorū & aliarum rerum illis incognitarum admiratus discessit. Fuere qui præfecto consulerent guaccanarillum detinendum fore uti si eius consilio nostros preemptos fuisse comperissent poenas daret. Sed irritandi animos indigenarum non esse tempus præfectus ratus edimisit. Postridie eius diei regis frater ad naues se conferens: uel suo: uel fratris nomine mulieres seduxit. nam sequenti nocte intempesta catherina ipsa ut sese & quascunque posset in libertatem uendicaret: aut regis & fratris eius pollicitationibus subornata multo maius facinus aggressa est quā cloelia romana quæ tiberim ruptis uinculis porsenæ imperium fugiens cum reliquis obsidibus uirginibus enatauit. Illa enim fluuium equo: hæc cum se potē aliis mulieribus suismet lacertis cōfisa circiter tria millia passuum: atque etiā maris non bene tranquilli traiecit: tantum enim a litore classis omnium opinione distabat. Illas insecti cymbis leuioribus nostri eodem lumine: quo in litore uiso mulieres regebantur duce: tres affecti sunt. Catherinam cum quattuor reliquis ad guaccanarillum euasisse creditur portum est. Nam ubi eluxit missi a præfecto nuncii aufugisse cum omni suppellectile guaccanarillum simul & fœminas ipsas cognouerunt. Id non iniuria fuisse nostros eius consensu interemptos suspicionē adauxit. Hunc deinde melchiorius: de quo supra tribus armatis centuriis acceptis queritans: centuriam centum uirorum numerū appello licet me non lateat constare centuriam ex uiris centum uiginti octo: quindecimque decuriam: in fauces quasdam retortas utrinque collibus erectis munitas incidit. Fluuiū alicuius grande ostium arbitratus: portum ibi ualde commodum actutum aduenit: portum regalem propterea nominandum censuerunt: falcatum eius ingressum atque adeo in arcum dispositum ferunt: quod siue in læuam siue in dextram introductas naues flectant: unde donec ad ostium reuertantur: ingressi fuerint non facile dignosci possit: quamuis tribus simul paribus prorsus onerariæ naues procedere ualeant. Hinc atque inde sublatis colles littorum loco uenientes frangunt uentos. In eius medio sinu promontorium nemorosum psittacis atque altarū uolucrum ibi nidificantium multis generibus suauissimæque continentium erigitur. Duo in portum hunc flumina non mediocria defluere cognouerunt. dū inter utrumque terram explorant: altam a longe domū uident. Ibi latere guaccanarillum rati accedunt. Adeuntibus nostris uir quidam fronte rugosa & elato supercilio centum hominibus commistatus efficitur obulus: arcu sagittis & lanceis præacutis sudalibus omnes armati minantibus similes accurrunt. Se talnos idest nobiles esse non caniballes inclamitant. Signo pacis a nostris dato arma simul & feritatem illam deposuere: & singulis accipitris tintinabulis acceptis statim cum nostris adeo strictā amicitiam inferre ut in nostrorum potestatem sese sine ulla mora in naues ex altis fluuii ripis demiserint: & suis postea muneribus nostros donauerint. Domū illā qui eas dimensi sunt: duorū & .xxx. magnorum passuum a circūferentiā ad circūferentiā: erat em̄ sphaerica: lato diametro fuisse asserunt. xxx. alii

popularibus circunseptam: lacunaribus harundineis uersicoloribus super inductis mira arte intertextis. Interrogati quibus modis melius datur: de guaccanarillo responderunt non esse guaccanarilli regionis huius: sed eius qui aderat imperium. Sensisse sese factebantur: quod Guaccanarillus a littoribus ad montana secesserit. Icto igitur cum hoc Cacicoid est rege fraterno fodere ad præfectum quæ uiderant: renunciaturi rediere. Diuersos interea centuriones exploratum longius suis centuriis comitatos præfectus emittit. Inter quos Hoiedam & Gorualanuz nobiles iuuenes & animosos ambos. Horum alter quatuor flumina: alius alia parte tria ab iisdem montibus collabentia comperere: in quorum omnium arenis aurum nostris præsentibus indigenæ qui eos comitabantur hoc modo colligebant. arena manibus effossa ad scrobem usque: lacerti profunditate: ex imo scrobis plenas arena sinistras de hinc extrahentes: dextra auro delecto sine ulteriore industria in manus nostrorum grana porrigebant. Quorum se uidisse multa ciceris crassitudine plures fatentur. uidi ego ipse postea allatum rudem fluminali petrae similem globuz poderis unciarum. ix. ab ipso hoieda reperit. His signis contenti re ad præfectum referunt. Iusserat enim præfectus: ut mihi relatum est: poena etiã præposita ne quid ulterius præter quod de locis & locorum signis curarent. Fama etiã increbuit esse quendam regem motiua quibus summi illa decidunt: quæ cacicum caunaboam uocant. id est domus aureæ. boam enim domum dicunt: cauni autem aurum: & cacicum regem uti iam dictum est. Nullibi aquarum pisces ueniri posse illis præstatiores saporosiores: aut minus noxios: & aquas illorum omnium fluminum esse saluberrimas aiunt. diem esse apud canibales mense decembri noctibus æqualem melchiorius ipse mihi retulit: sed id spheræ ratione non patitur: quis eo mense autem aliam nidificarent: aliam filios iam natos in nidis haberent: & calor uigeret non mediocriter. Abscondi totum plausum sub arctico polo atque occidere custodes canibalibus mihi de altitudine poli ab horizonte diligentius scrutanti enarrauit. Cui de iis maior sit fides quam quibus adhibenda: nullus hoc itinere rediit. Si ergo fuisset astronomia peritus diem fere noctibus æqualem dixisset. nulli enim terrarum æqua est uersus solstitia nox diei: ipsi uero æquinoctiale nunquam tetigere quandoquidem arcticum polum semper habuere ducem & ab horizonte semper eleuatum. Sunt enim alii neque litterarum aut rerum experientia periti: propterea breuius nunc & iconposita epistola quæ colligere potuerim accipito. prope diem uti spero a me cetera quæ detegentur habiturus. scripsit enim ad me præfectus ipse marinus: cui sum intima familiaritate deuinctus: sese mihi latissime quæcumque fors ostenderit significaturum. Ipse propinquum portui cuidam editum locum ad ciuitatem condendam elegit: ibique intra paucos dies domibus ut breuitas temporis passa est & sacello erectis eo die quo trium regum solenia celebramus: diuina nostro ritu: in alio potest dici orbe tæxextero: tam ab omni cultu & religione alieno sacra sunt decantata terdecim sacerdotibus ministrantibus. Tempore quo iam sese ad regem & reginam missurum fuerat pollicitus: appropinquat & prospa navigatione se offerens: non ultra cunctandum ratus præfectus. xii. has carauelas quas aduentasse diximus: comente: non mediocriter molestia nostrorum internicione cõfektorum quorum morte: multa quæ iam de illorum locorum natura cognosceremus adhuc nos latet. Ut pharmacopolis syrophenicibus & aromataris accitis possis quid regiones illæ ferat: quæ calida sit earum superficies dignoscere: Ex granis omnis generis ex libro & medula earum arborum quas cinnamum esse autumant: ad te mitto: siue ex granis: siue ex animalis quibusdam quas ex ipsis granis decidisse conspicies: siue ex ligno gustare uolueris illustrissime princeps: tenuiter ad motu labello pertigito: sunt enim quibus non noxia: ob nimiam tamen caliditatis acuitate acris: & linguam si in ea diu morantur expungunt: sed statim si forte eius degustatione lingua concoquatur: epota aqua asperitas illa tollitur: ex frumento etiã quo panem conficiunt: grana quædam alba & nigra: bellarius meo nomine dignationi tuæ dabit. ligni quod aloes esse dicunt. truncum affert: quod si fuisset scindi suauem senties ex eo odorem emanare. Vale ex hispana curia tertio calendæ Maii. 1494.

de rege cau
naboa.

de piscibus
et aquis.

de cibus ni
dificans vo
lucres.

P.M. ANGLI MĒDIOL. PROTO. APOSTO. REGII
 ꝓ consiliariū ad ludouicū aragoniū cardinalē in oceanæ de
 cadis librū tertiū præfatio incipitur.

Etis iterum ut phœbæos currus ineptus phaetō gubernet. Ex nudo silice sua
 ues liquores exhaurire contendis. nouum: ut ita dixerim: terrarū orbem ca
 tholicorum fernandī & helisabeth regum tibi patruorum ductu ab occidentē:
 qui hætenus latitabat repertum: ut ego describā federici regis inclyti patri
 tibi mihi litteras de hac re ostendens imperas. Preciosum hunc lapillū plumbo inepte
 circumdatū ambo accipietis. Sed cū eruditos amice: detractores inuide: mordaces rabide
 in nostras formosas nereides oceanæas spumātia tela detorque præsenties: ꝓ breui spa
 cio inter rerum angustias & ualitudinariū hos me conficere coegeris: ingenue profu
 teberis. scis nāq; me tanto celeriter ex præfecti ipsiū marini coloni archetypis pauca hæc
 delegisse: quanto tuus a manu famulus qui me dictate scribebat: poterat exarare. in festa
 bas nanq; me cotidie: tuum discessum obiiciens: ut nostri regis sororē parthenopæam
 reginam: tibi amittā: quam huc fueras comitatus in patriā reduceres: singulis interdum
 diebus singulos me libellos cudere adegisti. Duos in prima fronte alieno cōperies noīe
 signatos: ꝓ dum ista quærebantur: ad infelicē ego ascaniū sfortiam tibi affinem cardina
 lem uice cancellariū scripturæ in cœperā: quo cadente cecidit & mihi animus ascribēdo.
 quē tu nunc tuiq; in clyti patrii regis federici litteræ ad me directæ excussistis: rē non p̄
 sturam degustate. uale ex Granata. ix. kl. Maii

insule dimē
 flo.

Anibalsum littora colonū præfectū marinū percurrisse ad hispaniolāq; insu
 lam cū integra classe quarto nonas Februarii anni tertiū & nonagesimū appul
 sum fuisse supiore libro descripsimus. Nūc autē quid de insulæ natura explorās
 reperit: quid ue postea finitimā insulā cōtinētē uti credit terrā: pcurrēs in uene
 rat: latitudinis est graduū australiū quinq;. Eleuatur enī a septētrione gradus septim⁹
 uigesimus: a meridie uero: ut ipsi referunt: uigesim⁹ secundus. lōgitudō autē ab oriēte ioc
 cidentē passūū millia octogita sup septingenta. Ex ipsius p̄fecti coloni comitib⁹ non de
 sunt: qui utrāq; insulā mēsurā pducāt ab oriēte ad occidentē. Distare a gadib⁹ in sulā grad⁹
 prædicant aliqui nouē & quadraginta alii āplius: neq; enī certā adhuc rōnē reperiunt. In
 sulæ forma castanæ foliū æmulatur. sup edito igitur colle a septētrioe ciuitatē erigere de
 creuit: ꝓ huic loco mons eminēs & saxi fodinis ad ædificādū & calcē cōcoqndā aptissim⁹
 adiaceat. In hæret p̄te rea huius mōtis radicib⁹ uasta planicies lōgitudinis milliū passūū
 circiter sexagita: latitudinis uero duodeci alicubi: alibi ubi angustior sit sex. ubi uero āplī
 or uiginti. planiciē salubriū aquarū flumina interluūt plura: sed eorū maius & id nauiga
 bile in portū q urbi subiacet: ad stadū dimidiū cadit. Quāta sit ei⁹ uallis ubertas: quāta fo
 li benignitas: eorū relatu aduerte. in huius fluminis ripa hortos colendos limitib⁹ cōclu
 ferūt: ex quib⁹ de oi holerū gñe ut puta raphanorū: lactucarū: caulīū: boraginū: & aliorū
 huiuscemodī: intra diē a sacro semine sextūdecimū uulgo matura euulsa sūt. melones. cu
 cubitas. cucumeres. & alia id genus in diem sextū & trigesimū carpsent. Sed nūq; se
 meliores unq; comedisse aiebāt. hæc hortēsia toto āno habēt recētia. cānarū radices ex q̄
 rū succo saccarū extorquetur: cubitales cānas sed nō coagulatur succ⁹ intra quidecimū etiā
 diem emiserunt. De plātatis ppaginibus aut sarmentis itidē asunt: & sc̄da a plantatione
 āno suauēs ex eis uuas comedisse. ast ex nimia ubertate racemos edunt p̄paucos. Rustic⁹
 p̄te rea quidā tritici parūper circiter kl. februaryi seminauit. res mirāda in oīm conspectū

hortensia

LIBER TERLIYS

maturū spicarum manipulum tertio kl. aprilis qui eo anno erat uigilia resurrectionis do
 minicæ secum ad urbē tulit. legumina quæq; quotannis maturescūt bis. Scripsit quæ oēs
 uno ore inde redeuntes de eius terræ fertura retulerūt: nonnulli tñ ferunt tritici nō esse ter
 ram feracem in uniuerso. interea dū ista agebantur triginta uiros qui cipangi alias ciba
 ut regionem explorarent p diuersa dimisit præfectus. Est aut hæc regio montosa saxea &
 medium totius insulæ dorsum in qua maximam esse aurū copiam incolæ signis ostēdebāt.
 Missi a præfecto de regionis opibus mira referentes reuertuntur. Ex illis mōtib; quattu
 or ingentia flumina defluunt: quæ totā insulā reliqua suis alucis suscipiēdo memoranda
 naturæ industria i quattuor fere ptes æquales diuidūt. tendunt enī unus recta ad orientē
 qui ab accolis Iunna uocatur: ad occidentē alius huic terga uertēs qui attibunicus: tertius
 ad septentrionē quē sachem appellant: ultimus ad meridie: quē nabā. sed redeam? ad cō
 dendā urbē. fossis & aggeribus urbe circūuallata: ut si eo absente prælitū incolæ tentarent
 sese qui relinquebantur tutari possint. pridie idus martii cū oibus equitib; pedisib; aut
 præciter quadringentis ipsemet ad auriferā regionē recta ad meridie pficiscitur. Fluum
 præterlabitur: transgreditur planiciē: mōtē qui aliud planiciei latus cingit: superat. In aliā
 cōuallē quā flumē priore maius aliq; multa mediocria interluebāt: incidit. exercitū tra
 ducit. hac ualle quæ priore nulla pte inferior est: supata: tertiu mōtē facit peruiū: qui hactē
 nus fuerat inuius. Descēditq; in aliā conuallē: quæ iā cibani est instiū. p hanc flumina & ex
 omī colle riuū currunt: in quorū oīm arenis aurū reperiebatur. cū iā secūdū & septuagesi
 mum ab urbe lapidem intra regionem auriferā pfectus fuisset: in magni cuiusdam flumi
 nis ripa eminenti sup colle condere arcem instituit: ut interioris regionis secreta inde tu
 to paulatim scrutarentur. hanc arcem sancti thomæ nomine insigniuit. Dum interea ar
 cem ædificaret: eius regionis incolæ tintinnabulorū & aliarum rerum nostratium cupi
 di cotidie moram trahentem adibant. præfectus uero marinus se illis quæ peterent liben
 tissime daturum si aurum ferrent: insinuat. At illi dato tergo ad hæc promissa ad ripam
 propinquiorem currentes intra breue temporis spacium onustis auro manibus redibāt.
 Grandæuus incolæ duos auri calculos ponderis unius fere uncie tintinnabulum tantum
 modo petens attulit: qui cum nostros calculorum magnitudinem admirari conspiceret:
 eorum admiratione admiratus: eos esse paruos ac nullius momenti calculos innuebat: ca
 ptisq; manu quattuor lapidibus: quorum minor nucē: maior autem grande aureū æqua
 bat malum: adeo magnos auri globos in solo natali suo quod ad dimidiam inde dietam
 distabat: passim reperiri aiebat: nec apud uicinos suos magnæ curæ esse aurum colligere
 Cognitū enī est illos aurū in quantum est aurum non magnificare: sed tanti illud estimare
 re: quāti artificis manus in forma cuiq; gratā diducere aut conflare didicerit. Quis rude
 martior aut ebur incultum comparat magno? nullus equidem: sed si phidææ aut praxite
 lis dextra fabrefactum in comatam nereidē aut hamadriadem pulchre formataz pdierit
 nūspemptores deerunt. præter hunc senē: accefferūt & alii plures: qui decē & duodecim
 drachmarū calculos attulerūt: auriq; sunt fateri: ubi aurū illud collegerat: auri globos pu
 eri caput quē ostendebant æquantes fuisse aliqñ reptos. dū ibidem dies aliquot morare
 tur: Luxanū quēdā inuenē nobile cum paucis armatis regionis ptem exploratum misit.
 hic etiam maiora sibi ab incolis fuisse dicta: retulit. nihil tñ attulit: ex præfecti putant mā
 dato ita fieri. Aromatibus: sed non iisdem quibus nos utimur: habēt plena nemora: quæ
 pari mō colligunt: ut aurū: tñ. s. uniuersisq; quātū pmutādo: aliquid sibi gratū a finitima
 rū insularū incolis assequātur. Ut puta popūdes. sedilia & huiuscemodi quæ in aliis insulis
 ex nigro quodā ligno quo ipsi carēt conficiuntur. Rediens ad pfectū luxanus circiter idus
 martii labruscas in siluis maturas iuenit optimi ut ait saporis. Sed nulla est insularibus de
 his cura. Est hæc regio quibus saxea: nam eorum lingua cibauum id q; saxosum sonat: arbo
 rifea tñ & herbida. Immo & aiunt herbā corū mōtū: quæ solū gramen est: si scindatur
 quattuor diebus intercapedine tritico altiore crescere. Frequentes in ea pluias cadere

nota. 4. s. s.
uicorum.

accolæ au
rum.

aromata.

OCEANE DECADIS

referunt: hinc eē riuos & flumina adeo crebra: quorū cū sit arena ubiq̃ auro cōmixta: ex
 mōtibus illud aurū detrahi p̃ torrētes autumāt. Gentē constat esse ociosam. nā interdum
 hyeme urgēte tremūt in mōtibus frigore: nec quum sint illis nemora gossipio refertissi-
 ma: uēstes sibi laborare studēt. In uallibus aut uel cāpestribus locis minime frigescūt. His
 ita in initio regionis cibauī diligētē p̃quisitis Kl̃ aprilis quē diē resurrectio seq̃batur: ad
 isabellā: idē urbis nomē: reuertitur. Vñ ī ei? & toti? insulā gubernationē fratre suo & pe-
 tro quodā margaritāo regio antiquo familiari relit̃is: ad discurrendā quā arbitrabatur cō-
 tinētē terrā: q̃ idē septuagessimū tm̃ lapidē distabat: sese accingit̃ regii iperū memor: qui
 illū admonerāt ut p̃currere noua littora festinaret ne rex alius quisq̃ prius suā dicioni
 terras illas subdere studeret. Rex enī portugalīā publice sua interesse latētia illa detegere
 aſebat. Sūmus uero pōtifex alexāder sext? regi & reginā hispaniarū p̃ plūbatas cōcessit
 bullas: ne quis p̃iceps ali? incognitas illas regiones p̃tingere auderet. a septētrione ad au-
 strū linea recta extra palellū in sularū quā dicūtur caput uiride proiecta: ut discipūi causā
 tollatur lequas cētū. ex cōposito demū tercentū: credim? has insulas esse hesperides. Hæ
 sunt regis portugalīā & inde sui nauatā noua littora quotānis detegētes semper in læuam
 a tergo africā: per æthiopū maria: ad orientē uertebāt proras: neq̃ ab hesperidibus unq̃
 ad meridiē aut ad occidētē portugalēses adhuc nauigauerāt. Cum tribus igitur nauigis
 discedēs ad eā regionē quā prima nauigatione insulā existimans ioannā uocitarāt: breui
 tēpore peruenit̃: uocauitq̃ eius in itū Alpha. o: eo q̃ ibi finē eē nostri oriētis cū in ea sol
 occidat: occidentis aut cū oriatur arbitretur. Inſtat enī esse ab occidente p̃cipūi idē ul-
 tra gangē: ab oriente uero terminū ipsius ultimū. Neq̃ enī absonū penitus est: cū gange-
 tidis india termios idiscretos cosmographi reliq̃runt: nec desint qui ab hispanis oris nō
 longe indica littora discedere sentiant. Cubā incolæ hanc ptē uocant: in cuius p̃spectu in
 hispaniolæ angulo extremo portū reperit̃ cōmodissimū. sinū enī in se recipit̃ latū in ea
 parte ipsa insula. hunc portū sancti michaelis noīe insigniuit. A quouix uiginti lequas re-
 cedit cuba. Transſretat igitur: & cubæ meridionale lat? capiens ad occidentē uergit. In-
 ciunt illi quo ulterius procedebat: tāto magis littora in latū protēdi & ad meridiē curua-
 ri. In cubæ latere ad meridiē primā reperit̃ insulā quā incolæ samaicam uocant: hanc ins-
 sulam Sicilia longiorem latioremq̃ prædicat: uno tantum monte contentam: qui ab om-
 nibus sui partibus a mari incipiens paulatim usq̃ ad insulæ medium eleuatur: atq̃ ita le-
 niter sese indorsum extendit: ut ascendentes uix se ascendere sentiant: tam in littore q̃ in
 internis feracissimam & populis plenam esse asseuerat: incolasq̃ eius cæteris insularib?
 ingenio acutiores ac mechanicis artibus magis deditos: bellicosioresq̃ finitimū fatentur.
 nam pluribus in locis uolenti præfecto terram capere: armati ac minitantes occurrerunt
 pugnasq̃ sæpius attentarunt: sed uicti semper amicitiam omnes cum præfecto iniere. Iam
 mayca igitur relicta: ad occidentem prospero uentorum flatu septuaginta dies nauiga-
 uit: seq̃ non longe ab aurea chersonesso nostri orientis ultra perſidem initio perrexiſſa
 se per inferiorem nobis terræ ambitum arbitratur: credit enim se duas tantum solis ho-
 ras de duodecim quæ nobis erant incognitæ reliquiſſe. Dimidium enim solis cursum ue-
 teres inſtaſtum reliquerant: cum eam tantum terræ superficiem quæ a gadibus usq̃ ad gā-
 gem uel ad auream usq̃ chersonessum diſcuſſam habeamus. hoc itinere in currentia mo-
 re torrentis maria: in uadofos gurgites: in angustias inumeras propter insularum adſa-
 centium multitudinem cotidie incidebat: oīa tm̃ hæc p̃cula parui faciens tantum p̃ceder-
 re inſtituit: donec an insula esset cuba an terra continens certior fieret. Nauigauit igitur
 eius semper littora abradens ad occidentem duas lequas & uiginti supra biscentū: ut ipse
 ait: hoc est millia passū circiter tercentum & mille. septingentisq̃ insulis nomē iposuit
 in læuā plusq̃ trib? millibus passū ut ipse dicere audeat: relicta sed ad ea q̃ memoratu di-
 gna internauigandum respiebat: reuertamur. Cum iam p̃ cubæ latus locorū naturam ad
 nauigans perquireret: ab alpha. o. idest ab eius initio non magno traſtu portū multarū

paruo tra-
ctu ab his-
pania idia.

de samayca
insula.

diuersa ma-
ria reperit.

LIBER TERTIVS

nauū capacē reperit. falcatus enim est ei⁹ introitus: promotoriis utrinq; ueniētes undas
 recipientibus inclusus. Intus autē in gens spacium & immensa profunditas. Portus littora
 ambiens caufulas uidit nō procul a littore culmeas duas: pluribus q; in locis ignem accē-
 sum: demittit e nauibus uiros quosdā armatos qui cafulas adeant. Descendunt: nemi-
 nem reperit: uerubus tamen ligneis appositas ignibus pisciū libras circiter centum: duosq;
 octipedaes serpentes cū piscibus ipsi inuenere. Admirati si quos incolas uideant: circun-
 pisciunt: cum nemo illis in toto prospectu sese offerret: uenientibus enī nostris sese ad mō-
 tana piscium dñi receperant: discūbunt & captis alieno labore piscibus: læti fruuntur. ser-
 pentes relinquant: quos nihilo penitus ab egyptiis crocodillis differre affirmant: præter
 q̄ magnitudine. nā crocodillorū ait plinius aliquos fuisse repertos duorū & triginta cubi-
 torum. horū autē maiores octipedaes. Propinquū nemus postmodum iam saturi ingredi-
 entes ex iis serpentibus arboribus funiculis alligatos plures comperere: quorū ora aliū su-
 nibus astricta dentes cū piscibus habebant: cū deinde portus uicina scrutarentur: circiter
 lxx. homines in cuiusdā alta rupis culmine uiderunt: qui nostris ad eūtib; profugerāt:
 ut inde quid sibi uellet hæc noua gens: perdiscerent: nutibus & signis blanditiisq; nostri il-
 los adducere conabantur. munerū oblatorum a longe spe motus accessit un⁹: sed ipropi
 quā rupē tñ timentis similis. Admirantus autē qui secū habebat didacū quēdā colonū inter
 suos educatū inuenē prima nauigatione abductū ex insula cubæ uicina nomine guana-
 haini didaco interprete: cuius lingua patria fere horū linguæ quadrabat: insularē qui p̄-
 pius uenerat alloquitur: metu deposito adit incola: cæterisq; ut tuto uenirent nec uererē-
 tur persuadet. Nuncio habito ex rupibus ad naues circiter septuaginta descendunt: am-
 iciciam in iūt. muneribus a præfecto donantur: esse piscatores a rege suo qui solēne cōuuiū
 alteri regi parabat: piscatū missos præfectus cognouit. Quod pisces ignibus appositos
 præfecti gens comederit: æ quo libenti⁹ aīo passi sunt: qñquidē serpentes reliquere: ne-
 q; enī quicq; est inter edulia: quod tanti faciāt: quanti serpētes illos. popularib; eos come-
 dere minus licet: q̄ apud nos phasianos aut paunos. De piscibus autē se totidē ea nocte ca-
 pturos dicūt. Interrogati cur pisces quos regi suo laturi erāt coquere pararēt. ut recentio-
 res & incorruptos illos afferre possent responderūt. ita dextris in amiciciā iunctis ad sua
 quisq; pficiscitur. Sequitur ammirantus ut insituerat solē occidentē. A principio cubæ q̄
 alpha. o. uocatū ab ammirato dixim⁹: littora ad hūc portū mediā q̄ uis arboribus confita:
 aspera tamē & montosa ex arboribus floridæ erant aliæ & ad mare suaves ex se odores e-
 mittebant: aliæ uero fructib; onustæ. ultra portū autē terra est feracior populosiorq; cui⁹
 incolæ cæteris mitiores rerūq; nouarū cupidiores: nā ad littora oēs uis nostris nauibus
 certati concurrebāt: panē quo ipsi uescuntur & cucurbitas aqua plenas nostris offerētes:
 ut in terrā descēderēt inuitabāt. Habent hæc insulæ oēs arboris quoddā genus: ulmos æ-
 quam magnitudine: quæ cucurbitas gignit pro fructu. ad aquæ usum illis utuntur: ad esū
 minime. medullam nāq; ipsius: felle amariorē esse aiunt. Sed cortice testudineam æqua-
 te duriciz. Idibus mafi ex altiori cauea in leuā ad astrū speculatores prospiciētes dēsam ī
 sularum multitudinem uiderunt inter nauigandum: herbidas. uirides. arboriferas. ube-
 res. & habitatas esse animaduertunt. In continenti littore in fluuiū incidit nauigabi-
 gabilem aquarum adeo calidarum: quod manuz in ipsis ferre diu nemo posset. altero ue-
 ro die piscatorum candam a longe uidens: ne nostris uis piscatores aufugerent ueritus
 ut illos tacitis cymbis intercipient imperat. Illi autē intrepidī nostros expectant. audi nō-
 num genus piscationis. Nō aliter ac nos canibus gallicis p̄ aquora campi lepores insecta-
 mur: illi uenatoriū pisce pisces alios capiebant. piscis erat formæ nobis ignotæ: corpus
 eius angullæ grandiori p̄simile: sed habens in occipite pellem tenacissimam in mo-
 dum magnæ crumenæ. Hunc uinctum tenent in nauis sponda funiculo: sed tantum de-
 missio q̄tus piscis intra aquā carinæ queat in hæere. neq; enī patitur ullo pacto aeris aspe-
 ctū. uisio autem aliquo pisce grandi: aut testudine quæ ibi sunt magno scuto grandiores:

serpētes vs
croco.

serpentes
magnifia
cium.

populi ho
pitales. f

fluuius ca
lidus.

nouū piscā
di genus.

piscem soluūt: ille quō se solutū sentit: sagitta uelocius piscem aut testudinē qua extra cō-
 chile partē aliquā eductā teneat: adoritur: pellesq; illa crumenaria iniecta prædam raptam
 ita tenaciter apprehendit: q̄ exoluere ipsam eo uiuio nulla uis sufficiat: nisi extra aq̄ mar-
 ginē patulatū glomerato funiculo extrahatur. uiso enī aeris fulgore statim prædā deserit.
 Præda igitur iam circa aquæ marginē euecta: in mare saltat piscatorum copia tanta: quā
 ta ad prædā sufficiat sustinendam: donec e nauī comites ad apprehendāt. præda in nauim
 tracta: funiculi tātū soluūt: quantū uenator possit ad locū suæ sedis intra aquā redire. Ibi
 q; de præda ipsa p̄ alium funiculū escas illi demittunt. Piscem incolæ guaicānū: nostrī re-
 uersum appallant q̄ uersus uenetur. Quattuor testudines eo modo captas q̄ nauiculā il-
 lis fere iplebāt: nostris dono dāt. cib⁹ est em̄ apud eos nō illautus: nostrī autē ecōuerso gra-
 tis munerib⁹ donatos alacres eos reliquere. Interrogatī nauæ de terræ illi⁹ ambitu nō
 haberē finē ab occidētē significarūt. Institerūtq; ut almirat⁹ aut descēderet: aut suo noīe
 salutatū suū cazicū. i. Regē cū eis mitteret: cazicū nostris multa munera daturū si adirēt
 pollicentes. Præfectus autē ne ab incepto detineretur morē illis gerere recusauit. petiere
 tamen nomē eius: suiq; cazici nomē nostris dederūt. Vterius inde procedēs ad occidētē
 semper: intra paucos dies mōti adhæsit altissimo habitatoribus ob ubertateq; referto. Ad
 naues panem: gossipium: cuniculos: & uolucres ferentes incolæ confluēbant. ab interpre-
 te an e cœlo gens ista descenderet miro affectu sciscitabantur. Rex horum & alii pluresq;
 illi astabant uiri graues non esse insulā terrā illā inuebant. Aliam insulam postmodū: ex
 his quæ in leua huic terræ adhærebant: ingressis: cōprehendere quēq; nō licuit: fugere ei
 oēs uiri sceminæq; nostris aduentibus. quattuor canes in ea sed non latrabiles aspect⁹ for-
 didissimi: quos comedūt uti nos hedos cōperere. Anseres: anates: ardeas hæc insula gignit
 innumeras. gurgites demū inter insulas & continentem adeo angustos ingressus est: q̄
 uix uertere retro nauigia fas esset: adeoq; uadosos: q̄ arenam carina interdum uerrent
 horū gurgitum per quadraginta milliaria erat aqua lactea: spissaq; ac si farinā toto illo pe-
 lago sparsissent. In amplī æquor quō tandē euassissent: ad octogesium milliaria mōs a-
 lius altissimus sese illi obtulit. Aquandi lignadiq; gratia hunc adit. Inter palmeta pineta
 q; altissima fontes natiuos dulcium aquarum duos reperit. Interea dum ligna scindūtur:
 cadī ipentur. ex nostris sagittariis unus uenatū siluam ingreditur. ibi uir quidā alba tuni-
 ca amict⁹ adeo iprouisus sese illi offert: quod prima facie esse quēdā fratrem ordinis sanctæ
 mariæ mercedis: quē secū almiratus pro sacerdote habebat existimauerit: sed hūc statim
 memore alii duo sequuntur. deide a lōge uidit agmē ueniēs circiter trigita hoīm uestibus
 cōtectorū. Tunc uero terga uertens ac p̄clamans ad naues q̄ gitor reuertitur nō reptā se
 ueniatī aut illi applaudere: & ne uereretur persuadere omnib⁹ modis nitebantur. Sed ni-
 hilominus noster fugiebat. His præfecto renūciatis: alacer q̄ gentē cultam inuenerit: sta-
 tim armatos in terram misit cū mandatis: ut si opus fuerit quadraginta milliaria intra in-
 sulam pergerent: donec aut tunicatos eos aut alios incolas omni studio quæsitos inueniāt
 Nemus transgressi uastam planiciem herbidā: in qua nec semitæ uestigiū unq; apparu-
 it: ostenderūt. p̄ herbas pficilicōnates adeo sese iplicuerūt: qd̄ uix milliari processerūt:
 erat enī herba nostris fegetibus spicatis nihilominor. fessī igitur reuertūtur nō reptā se
 mita. postero die quinq; & uiginti armatos dimittit: quib⁹ impat ut q̄ gens terram inco-
 lat: diligenter explorent. hi cū non longe a littore magnorum animalū uestigia quædā
 recentia comperissent: inter quæ leones esse arbitrati sunt: metu perculsi redeunt. Inter
 ueniendum siluam reperunt serpentibus per altas arbores passim uisibus suapte natura
 productis arboribusq; aliis plurimis aromaticos fructus parturitiētib⁹ cōstitant: racemos
 tulere ponderosos ac succi plenos in hispaniam. De fructibus autem aliis quos ferebant:
 cum in nauibus passari non commode possent: nullus allatus est. putruerunt enim om-
 nes: & corrupti in mare proiecti sunt. In pratis eorum nemorum gruum agmina nostra
 tibus duplo grādiorū se uidisse retulerunt. inter nauigādū cū ad alios quosdam montes

uenator pis-
 cis.

putant cōi-
 nentem.

uestit ho-
 mines.

estes fruc-
 tibus aro-
 maticos in-
 uentunt.

LIBERTERTIYS

ucla dirigeret: in duabus cafulis in littore uifis unum tantum reperit hominem. hinc ad na-
 ues ductus terram quæ trans illos montes iacebat: effe populatiffimam capite: digitis &
 quibus aliis poterat modis significabat. applicanti fe ad ea littora præfecto multæ canoæ
 obuiam procedunt: inuicem fe placidiffime per figna compellarunt. neq; didacus ille qui
 in cubæ initio incolarum linguam intellexerat hos intelligebat. Varia enim effe idioma-
 ta in uariis cubæ prouincijs perpendunt. Incolereq; regionis interna potentiffimum
 regem quife indueret ostendebant. Hunc tractum omnē fūmerfum & aquis coopertum
 littoraq; cænosa arboribus referta ut noftras paludes ait. Ibi tamen cū aquandi gratiã i ter-
 ram descendiffet: conchilia ex quibus uniones habētur uidit. Nec eo magis morã traxit.
 erat enim eius intentus non alius tunc ex præcepto regum q̄ quotquot poffet maria dif-
 currere. Ylterius igitur procedentibus omnia littorum culmina ufq; ad alium montem
 qui fe ad octoginta millia paffuum oftēdebat fumigabant. Nulla erat fpecularis rupes
 ex qua fumus non egrederetur. Nec an incolarum effēt ignes bene confitit ad necessi-
 tate; parati: an uti fufpectis bellorum temporibus fieri folet per eos fumos figna uicinis
 darent ut fe intutum reciperent: aut ut in unum conuenirent: fi quid noftri contra eos mo-
 liri tentarent: aut forte quod magis confonum uideretur ut tanq; ad rem mirandam no-
 ftra nauigia in fpecturi tōcurrerent. Littora iam præfecto modo ad austrum: modo ad a-
 fricum fiue libym curuabantur. Mare uero ubiq; infulis implicatum. Hinc igitur carinæ
 quæ terram fæpius propter uadofa maria uerterant quafiagabant. rudentes: uela & reliquã
 amplufre iam putrida: alimentaq; per rimas male fupatarum nauium madefacta: fed
 præcipue panis biscoctus corrupta: uertere retro proras præfectus coegerunt. Hæc ultimã
 exiftimati continentis oram quam ipfe attingit: uocauit euangeliftam. Retro uela uertens
 inter alias infulas continentis non ita finitimas in pelagus incidit teftudinibus ma-
 gnis adeo condensum: q; naues aliquando detarderent: gurgitemq; poftca ingreffus eft
 albidarum aquarum uti alium reperiffè fupra fcripfitus. Ad crediti continentis tandem
 littora qua uenerat reuerfus eft infularum uada pertimescens: ad eumq; cum neminẽ ue-
 niens moleftia affectiffet: hilari uultu: pofito omni timore: utriufq; fexus incolæ dona fe-
 rebant: pſittacos alii: alii panem: aquam cuniculos: fed præcipue palumbes noftris gran-
 difores: quos fapore & gultu perdicibus noftris meliores fuiſſe præfectus ait: quare cum
 fenſiffet inter comedendum ſpirare eis aromaticum quẽdam odorem: iuffit de recenter
 interẽptis quibusdam iugulos aperire. Plena illis odoratis floribus reperit guttura: in-
 de gultum cum in palumbibus nouum emanare arguerunt: nutrimentum enim naturam
 forbere carnes animalium æquum eſt credere. Dum in littore rem diuinam præfectus au-
 dicit: ecce primarium quẽdam octogenarium uirum grauem nec eo minus nudum mul-
 tis illum comitãtibz. Hic donec facra peragerentur admiratus ore oculisq; intentus aſ-
 ſit. de hic præfecto caniftrum quem manu gerebat plenum patriæ fructibus dono dedit:
 fedensq; apud eũ per interpretẽ didacũ colonũ qui id idioma cū ppius acceſſiffent intel-
 ligebat: ofonẽ habuit huiusmodi. Terras oēs iſtas hæctenus tibi ignotas manu potenti-
 te percurriffè renunciatum nobis fuit: populisq; incolis metum non mediocẽ intuliſſe.
 Quare te hortor moneoq; ut itinera duo cū e corpore proſiliſſit aiã habere ſcias: tenebro-
 ſum unũ ac tetrum his paratũ: qui generi humano moleſti inſenſisq; ſunt. Iucundum a-
 liud & delectabile illis ſtatutũ qui pacem & quietem gentium uiuentes amarunt. Si igitur
 te mortalem eſſe & unicũq; pro præſentibus operibus futura merita obſignata memine-
 riſ: neminẽ in feſtabis. His & aliis pluribus per interpretem inſularem præfecto admirã-
 ti tale hominis nudũ iudicium relatis reſpondit. Compertiffima ſibi eſſe quæcunq; dix-
 rit de animarũ e corpore exeuntũ uariis itineribz ac præmiis. Immo & exiſtimaffe hæc-
 nus illa ipſi & reliquis earum regionum incolis fuiſſe ignota: cum ita uiuant natura cõtẽ-
 ti. Ad cætera uero ſe a Rege & Regina hispaniarum ut cas omnes orbis oras hæctenus in-
 cognitã pacaret miſſum reſpondit: ut ſcilicet canibales & reliquos ſceleftos homines in

Non idẽ
 idioma.

inſoni cõ-
 chilia.

incerti cur
 tot flãmã
 uiderint.

mare pleni
 teſtudinibz

philofophi
 ca ſenſe or-
 ratio.

diſgenas de bellaret: debitiſq; ſuppliciiſ afficeret. Innoxioſ autē ob eorum uirtuteſ tu-
 taretur & honoraret. quare ne ipſe aut aliuſ quiſq; cui non ſit animuſ nocendi: uercan-
 tur. Immo ſi quid forte a uicinis iniuſti ſibi aut aliſ boniſ illatū fuerit: aperiat. Seni præ-
 fecti diſta adeo placuerunt: ut ſe iturū quāuis ætate iam grauſcentem cum præfecto libē-
 tiſſime prædicaret: conſectūq; id fuiſſet: niſi uxor & filiū obſtituiſſent. Attamen q; alteriuſ
 imperio hic ſubiaceret ſummo opere admiratuſ eſt: ſed tunc multo magiſ quando rela-
 tum illi fuit per interpretem: qualiſ & quanta eſſent regum pompa. potentia: orna-
 tuſ. belloruſ apparatus. quantæ urbeſ. qualia oppida. obſtupuit. Subtriſtiſ igitur proſtra-
 tiſ ante pedes eiſ obortiſ lachrymiſ uxorē & filiū honoratuſ ſenex permanſit: iterū at-
 q; iterum an cœlum eſſet ea terra quæ taleſ tantoſq; uiroſ gigneret interrogans. Cōper-
 tum eſt apud eoſ uelut ſolem & aquā terram eſſe cōmunem: neq; meum aut tuū maloruſ
 omniū ſemina cadere inter ipſoſ. ſunt enim adeo paruo cōtenti: q; in ea ampla tellure ma-
 giſ agri ſuperſint: q; quiſq; deſit. Et aſ eſt illiſ aurea: neq; foſſiſ: neq; parietib; aut ſcipib;
 prædia ſepiūt. Apertiſ uiuūt hortuſ. ſine legib; ſine libriſ. ſine iudicib; ſuaſte natura re-
 ſtū colunt. malū ac ſceleſtū eū iudicāt: qui inferre cuiq; iniuriā deſtatur. Maiziū tamen
 & iuccā ageſq; iſti colunt uti diximus in hispaniola fieri. Inde igitur redituruſ diſcedenſ
 in ſamaycam iterum ab ipſiuſ latere meridionali incidit: ab occidenteq; ad orientē totā
 bi conſpiceret: nouit tandem eſſe meridionale latuſ hispaniolæ inſulæ: quod nondū per-
 currebat. Quare portuſ eiſ inſulæ in Kl. ſeptembris qui ſancti nicolai dicitur ingreſſuſ
 nanigia reparabat hoc animo: ut iterū canibalium inſulaſ deuaſtaret: canoſq; eorū om̄ſ
 cōbureret: ne nocere ulteriuſ lupi rapaceſ ſinitimis ouibuſ poſſint. Sed obſtitit ne id exe-
 queretur: aduerſa ualitudō: quæ illum præ nimia uigiliaſ oppreſſerat. Semianimiſ igitur
 a nautiſ ad iſabellcam ciuitatem ductuſ inter fratreſ quocūq; ibi duoſ habebat & reliquoſ
 familiarē priſtinam tandem ualitudinē recuperauit: nec eo magiſ canibaleſ infeſtare
 ob exortat inter hiſpanoſ quos in hispaniola reliquerat: ſeditioneſ licuit. De quibuſ in-
 fra dicemus. Vale.

P. M. ANGLI. MEDIOL. PROT. APOSTO. CONSI. RE-
 gli oceanæ decadiſ liber quartuſ ad cardinalem ludouicum
 aragonium noſtri regiſ nepotem.

X CONTINENTI VT IPSE ARBITRATYR INDICO: COLO-
 nuſ præfectuſ marinuſ redienſ fratrem boilum & petrum margaritem
 ueterē regiſ familiarem uiſum nobilem atq; alioſ plureſ ex iſ quos ad
 regionis gubernationem reliquerat: ad hispaniam corrupto animo diſ-
 ceſſiſſe comperit. Quapropter ut apud reges ſi quid horum relatuſ male
 ſentirent: ſe expurgaret: nec non ut uiroſ peteret alioſ eorum loco qui re-
 dierant ſufficiendos: tum etiā ut prouideret alimentorum penuriæ ut puta tritici. uini.
 olei. & aliorum huiuſcemodi quibuſ hiſpani uelci ſolent: cum inſularibuſ cibis non facile
 aſſueſceri poſſent: redire ad curiam quæ tunc burgiſ urbe celebri in caſtella ueteri mora-
 batur: conſtituit: ſed quæ priuſ conſecerit breuiter enarrabo. Inſulareſ reguli qui haſte-
 nuſ ſuo paruoq; contenti tranquille quieteq; uitam duxerant: cum noſtroſ in eorum ſo-
 lo natali pedem ſigere conſpicerent: grauiter id ferebant: nihil magiſ q; fundituſ eoſ in-
 de detrudere aut euertere penituſ & omnem eorum memoriā abolere cupiebant. Nam
 ea gens quæ præfectum in ea nauigatione ſecuta fuerat: maior ex parte indomita. uaga.
 cui nihil penſi eſt; libertatē ſibi quoquoſ modo poſſet querit: ab iniuriſ minime ſe ab-
 ſtinere poterat. Inſularū ſcemināſ ante parentū fratruſ & uirorū oculoſ raptanſ ſtupriſ ra-
 piſiſq; intentā aīoſ omniū incolarū perturbabat. Quāobrē pluribuſ in lociſ quotquot

etas aurea

quis mal
 habeatur.

imparatos e nostris incolæ reperiebāt: rabide & tanq̃ sacra offerentes deo trucidauerant Pacandos igitur perturbatorum animos: eosq̃ qui nostros interfecerant puniendos esse priusq̃ inde discederet ratus: eius conuallis regem quam esse in radicibus montiū ciguanorum superiore libro descripsim⁹: in colloquium adducit. Hic uocabatur guarionexi⁹: cui ut præfecti amicitiam arctius sibi cōciliaret: placuit didaco colono homini apud præfectum a teneris educato: quo interprete in cubæ discursu usus fuerat: fororē dare in uxorem. Ad caunaboam deinde cibauorū montium (dest aureæ regionis dñm: cuius ditiora hoiēdā cū quinquaginta armatis intra arcem Sancti thomæ obfesum triginta dies tenuerant: nec obsidionem unq̃ soluerāt donec aduētare præfectum ipsum cū magna manu peruenissent. Hoiēdā ipsum oratorem mittit. Hoiēda apud caunaboam morā trahente: a diuersis regionis regulis legati mittūtur: qui caunaboæ persuadere nitātur: ne fides pedem in insula christianos patiatur: seruire nisi malit quam imperare. Fore enim ut nisi christicolæ ab insula penitus eliminentur: insulares omnes serui sint illorum futuri. Alia parte hoiēda cū caunaboa agebat: ut ad præfectum ipsemet proficisceretur: cum eo q̃ fœdus & amicitia iniret. Regulorū legati ad eam regionē capeffendā se suaq̃ omnia offerebant. Hoiēda eadem pernitiēq̃ suorum si bella q̃ pacē cum christianis inallet: mirābatur. Caunaboa igitur hinc atq̃ inde tanq̃ scopulus diuersis fluctibus in medio mariconstitatus: etiam conscientia scelus agitatus: q̃ uiginti ex nostris hominibus per dolum incautos obrucaisset quamuis pacem cupere uideretur: adire tamen præfectū uerebatur. Tandem fraude pensitata præfectum & reliquos sub pacis specie si fors offerret: perempturus cum omni familia sua pluribusq̃ aliis suo more armatis ad præfectum mouet. Interrogatus cur adeo magnas hominū cateruas secum duceret: respondit tantum regem quātus ipse sit pergere iter domoq̃ incomitatum exire non decere. Sed aliter longe q̃ cogitauerat euenit. decidit nāq̃ in laqueos quos parauerat. Blanditiis enim & pollicitationibus sui erroris inter eundem q̃ domo discessisset pertæsum: Hoiēda tandem ad præfectum illum ducit. capitur. in uincula conicitur. nec nostrorum animæ diu inultæ sine corporibus quiesuerunt. caunaboa cum omni familia eius capto insulā percurrere præfectus instituit: sed significatum ei fuit tanta fame insulares urgeri: ut quinquaginta millia hominum amplius iam perierint: cadantq̃ cotidie passim tanq̃ morboſi gregis pecudes: quod illis sua perniciacia accidisse scitū est. Cum enim uidebant nostros in insula uelle sibi sedem eligere: existimantes posse eos inde propellere si insulares comatus de essent: non modo non seminare plantareq̃ ulterius statuerunt: sed etiam utrumq̃ panis genus de quo primo libro mentionem fecimus seminātū: perdere euellereq̃ in sua quifq̃ regione cœpit: sed inter cibauos sive cipangos montes præcipue: cum aurū quo ea regio abundabat: causam esse potissimam quæ nostros in insula detineret: cognoscerent. Decurionem interea cum armatorum turba qui latus meridiolane insulæ exploraret dimisit. Tunc omnes regiones quas percurrerat panis penuria adeo laborare fassus est: q̃ nihil unq̃ sexdecim dierum spacio comederint aliud: q̃ herbarum palmularūq̃ radices: aut arborū natiuos montanos fructus. Guarionexius cuius regnum nō æque ac reliqua premebatur: nostris edenda quadam impartit⁹ est. Intra paucos dies ut breuiora essent itinera spacia: ut ue crebriores ac plures nostri receptus haberēt si qua uis insularium aliquando ingrueret: ab isabella urbe ad arcem sancti thomæ in finibus regni huius guarionexii intra cibauū terminos super cliuo salubrium aquarum scaturientium celebri arcem aliam erexit: quam conceptionem appellauit. Tum uero cum noua in dies insulares ædificia surgere: cum i portu nostras naues iam putridas ac semifractas conspicerent: ab omni spe libertatis decidere cœperunt. sub tristes an essent ex insulis christiani discessuri sciscitabatur ex arce demū cōceptionis cibauorum montiū interna uestigantes aurū rudem massam in toſi natiui similitudinem concuam pugillo grandiolem: ponderis uiginti unciarū a quodā regulo non in amnis illius ripa sed in sicco tumulo repertā ha-

Capitulum
caunaboa.

Quare fame
me perierint.

Arx conce-
ptionis.

buerunt. hanc ego ipse in emporio castellæ ueteris methymna campi ubi tunc curia hyc mabat uidi: manibusq; captam admirans libraui atrestiti. Vidi & electri puri quo cam panæ pharmacopolarūq; mortaria possunt & alia huiuscemodi ueluti ex ære corinthia co conflare frustū adeo magni ponderis: ut illud uix non modo non eleuare ambabus manibus e terra: sed aut leuorsum aut dextrorsum mouere sufficerem. librarū octunciali um tricentarū pondus superasse massam aiebant. Eam in cuiusdam reguli atrio a maioribus relictam repererāt. Sciebant tamen ipsi quous nullius insularis uiuētis ætate electri quicq; eductum fuisset: ubi electrifodina esset: sed ab eis locus eius uix potuit extorqueri: adeo iam stomacho pleni in nostros uiuebāt. ostenderunt tandem: sed dirutam & lapidibus ac terra super iniecta obæcatam: tamen si leuius q̄ in ferrifodinis ferrum fodiat. eam electri fodinam si oppifices fossoreq; ad id ministerium apti adcāt: reduci posse ar bitrantur. Non longe ab eadem arce conceptionis in isdem motibus succini copiam nō paruum: alibiq; stillare in speluncis glaucum colorē quo pictores utuntur non uulgarem inuenērūt. Nemora prætergradifetes siluas immētas: quæ arbores nullas nutriebāt alias præterq; coccineas: quarum lignū uestri mercatores itali uerzinū hispani brasiliū appel lant: reperer. Hic forte princeps illustrissimè tecum ipse anceps cōtemplaberis: diceſq; tecum. Veluti ex coccineis arboribus naues quasdam onustas hispalim aduexerunt: ueluti ex auro parum: ex gossipio modicū ex succino aliquid: ex aromatib; pauca: cur nō auri cæterarumq; rerū eaz copiam quā uti tu prædicas polliceri tellus illa uidetur: attulerunt. Ad hæc quæ dederunt respondebo. Præfectus ipse colonus super his interrogatus hispa nos quos secum duxit somno ocioq; magis fuisse q̄ laboribus deditos: seditionūq; ac no uarum rerū studiosiores q̄ pacis aut quietis aiebat. Ab eo enim pars maior defect. præ terca non potuisse priores insulares uinci aut domari refert: eorūq; uires frangi ad impe rium insulæ libere capeſſenduz. Hispani se imperia eius sæua iniustaq; ferre nequiuisse: multaq; in eum cōmenti sunt: propter quos obices hæctenus uix impenſe lucrū respon disse uoluit. Hoc tamen anno primo & quingētesimo: quo hæc tuo iussu scribo: intra du orum mēsum spacium circiter ducentas supra mille octunciales libras auri collegerūt. Sed ad inceptum redeamus. hæc enim quæ per digressionem leuiter tetigimus suo loco disti ſus aperientur. Quum anxios igitur perturbatisq; animis incolæ præfectus uideret: nec a ui & rapinis donec inter eos uersarentur: prohibere nostros posset: pluribus ex finiti marum regionum primoribus conuocatis: conuenerunt ut præfectus uagari per insulas suos non sinat: sub prætextu enim auri & aliarum insularium rerū quærendarum nihil in tactum aut impollutum relinquebant. ipsi uero incolæ præfecto se daturos uiritim a quat to decimo anno usq; ad septuagesimū de suæ quicq; regionis prouentibus tributū quod uellet: seruaturusq; quod ille statueret omnes pollicentur. Id fœdus ita ictum est. cibauros rum montū incolæ ut singulis tribus mensibus quos illi a luna lunas denominant: men suram quandā illis obſignatam plenam auro ad ciuitatem mittant. qui uero terras incolunt ubi aromata aut gossipii suapte natura oriantur: quantitate quandam per capita tri buant. placuit fœdus. confectūq; esset ut pars utraq; promissa seruassent: sed fames impro ba hæc omnia rescidit. Vix enim illis satis corpora ad uitium per memora quæritandum sufficiebant herbarū radicibus & siluestrium arborum fructibus longo tempore conten ti. pleriq; tamen cum ditionariis suis reguli inter eas egestatis angustias promissi uicti galis partem attulerunt: petentes a præfecto supplices: ut ærūnæ corū misereretur: igno sceretq; donec insula ad statū pristinū restitueretur. fore ut quæ nunc deficerent: reinteg rētur in duplū. Ex cibanaensib; pauci fœdera seruauit. laborabāt enī acriore fame q; cæ teri. Hos moribus & lingua non aliter ab incolentibus plana differre aiunt: ac in cæteris regionibus ruricolæ montani sunt a curialibus diuersi licet eodē genio uiuant oēs: rudi s. ac simplicis agrestis q; aliquod tamen est inter eos discrimen. Ad canobōam captum redeamus. Ille cum se cōfectum in uincula uideret: tanq̄ leo libycus dentibus frendens die

electri fodi
na.

electri qui
brasiliū

noctūq; qmō se inde liberaret animo uersans suadere præfecto cœpit: ut quandoquidem cîpangi regionem sibi assumpsit in ditionē: presidia xp̄iana quæ ab incursibus ueterū hostium suorum finitimorū eam tueantur mitteret. significatū enim sibi fuisse ferebat: ea 3 quoto die grassationis infestari: in prædamq; bona suorū cuncta trahi. sed hoc excogitato dolo: existimauit fore ut frater eius qui erat in regione cum cæteris propi quis aut per uim aut per insidias tot ex nostris caperent: quot ad se redimendū permutatōne suppetent. Præfectus aut̄ intellectu fraude hoiedā mittit: sed cū ea armatorum copia quæ cibauensium arma si arma nouerint: superare possit. Vix intra regionem nostri uenerant cū cauna boæ frater conuocatis circiter quinque millibus suo more armatorum: nudī enim sagittis sine ferreis cuspidibus sudibusq; & clauis quibusdam bella gerunt: intra quandam domunculā eos circumfessit obfeditq;. Hic cibauus tanquā dîsciplinæ bellicæ nō ignarus ad unius stadîi distantiā exercitū in quinque acies diuidit: cuiq; in gyrū per æquos tractus locum statuens. Suam aut̄ aciem e regione nostris opponit. Inde cum diligenter oīa institisset: ex acie sua ut omnes æquis passibus una gradiatur paulatim signa dari iubet: pedetentiq; ut aī omnes uocibus sublati pugnam undiq; ineant manusq; conferat̄ imperatum omnibus ordinibus reliquerat: ne nostrorum quisq; ita circūuallatus possit eua dere. Sed nostri cum una acie configere satius esse rati quam eum impetum expectare: in aciem grandiore per apertos agros uenientem irrunt: eo q̄ equestri prælio cōmittendo ea pars cūmodior esset. In eos igitur sese equites præcipitant. equorū pectoribus eos prosternebant. leuiter profligantur. perimuntur quicunq; expectantur. Cæteri metu percussi in fugam cōuertuntur: ad montanaq; rupes asperas relictis domibus se recipiunt: indeq; ut eis ignosceretur precabantur: se quodcūq; imperatum libenter subito ros si intra natales suos eos uiuere patiantur attestantes. Caunaboæ fratre tandē capto populariū quēq; in sua remisert. His actis regio illa pacata est. inter eos mōtes uallis quā caunaboā incolebat magōna uocatur amnibus auriferis & fontibus fortunatissima fertilliq; maiorē in modum. Eo anno mense iunio inauditum ab euro turbinem eleuatis usq; ad sidera rapidis uorticibus exortuz fuisse prædicant: qui quascūq; maximas arbores offendeat radicibus euerteret. Is tîpho quū ad ciuitatis portum iam peruenisset tres naues quæ solæ in anchoris stabant ruptis rudentibus sine ulla maris procella aut fluctu circūactas ter aut quater: in profundum miserit: creuisseq; eo anno præter solitū intra terrā & extendisse se mare plusq; cubiti mensurā ferunt. Gētem hanc perturbasse elementa atq; portenta hæc tulisse imurmurabat̄ insulares: has aeris procellas uti græci tîphones furacanes isti appellant. crebro nāq; surgere in ea insula inquit: sed furacanes nunq; æque uolentos aut furibundos: neq; enim uiuentis ullius ætate aut memoria maioruz extabat similem unq; turbinē qui & grandiores arbores euelleret ad eam insulam ruisse: neq; mare sibi tempestatem ullam fuisse unq; perpessus constat: imo neq; maris æstuaria pati. ubi cunq; enim littora planiciem aliquā attingunt: prata florida littoribus proxima reperiuntur. caunaboam repetamus. Caunaboā rex & frater eius cum ad reges in hispaniā ducebantur dolore animi confecti: in itinere moriuntur. Præfectus aut̄ summeris fero turbine nauigis se interceptum uidens duas statim carauelas iussit fabrefieri. omniū enī artium magistrōs secum habebat. Interea dum hæc fierent: fratrem suū bartholomæū colonum ipsius insulæ more hispano adelatū cum metallariis quibusdam armata manu ad auri fodinas quas ad lequas ab isabella sexaginta antecipangas ductū insularium reperitas ire tentatum iubet. In eis effossos ueterum tempestate profundos putcos inueniunt. præfectus inde ingentes thesauros sibi illos de quibus ueteri testamento agitur salomonem solymorum regem p̄ sinum p̄ siccum compassse contendit. sit an non: non est meum diiudicare: sed longe a best̄ meo iudicio. Metallarij diuersis in locis superficialem terram auri fodinarum circiter sex millia passuum durantium cribrantes in sicco: tantam ibi aurti copiam iacere demersam censuerunt: ut mercennarius quisq; fossor ad id conduct̄ tres

instruit acies cauna hoc frater.

ordo batus exercitui.

uolentus turbo.

creuit mare

moritur caunabo.

auri drachmas singulis diebus facile queat effodere. Is ita indagatis adelantatus simul & metallarii præfecto rem per litteras significant: quibus habitis quinto idus martii anni quinti & nonagesimi naues quæ iam peracte erant: statim ad reges uenturus alacer conscendit: prouinciæ gubernandæ fratris bartholomæo colono adelantato omni potestate relicta;

P. M. ANGLI MÆDIOL. PROTO. APOSTO. CONSI.
Regii oceanæ decadis liber quintus ad cardinalem lodouicum aragonum nostri regis nepotem.

arc aurea

DELANTATVS AVTEM IPSE BARTHOLOMEVS EX SYI FRATRIS discendentis consilio arcem in aurifodinis erigit. hanc arcem auream appellat: quoniam ex terra quæ ad muros construendos ferebatur. calones & muratores inter pensenduz auruz deligebant. Tres menses ad instrumenta quibus aurum lauari & colligi posset conficienda cõsumpsit. Sed rem imperfectã fame compulsus reliquit. ad sexagesimũ inde milliare quo ipse cum armatis pluribus concessit: panis insularis portionem quandam a prouincialibus habuit permutatione rerũ nostrarũ. At tamen morari diutius illic uequiuit. Relictis igitur ad eius arcis præsidium decem hominibus: cuz ea panis insularis portiuicula quæ supererat: relictoq; illis uenatorio cane ad capiendum genus id animalis quod apud eos esse supradiximus cuniculo nostro simile nomine utias ad conceptionẽ reuertitur. Erat præterea is mensis quo guarione xi^o rex & alius illi finitimus manica ut eius nomine tributa erant ei laturi. Ibi totum iunium immoratus uectigalia in integrũ ab his duobus regibus & uictui necessaria sibi & iis quos ductabat: qui erant forte quadringenti exegit. Circiter .x. insulũ tres cum escariis rebus tritico. oleo. uino. suillis uacinisq; carnibus salsis carauellæ aduenerunt. ea uiriti pro cõstitutione ex hispania lata diuiduntur: quãuis ex his aliqua madida corruptaq; uecta esse conuertitur. Per has naues a regibus & fratre præfecto qui iã multa antea de hac re apud reges egerat: ut ad meridionale insule latz habitationẽ traducat: in mædatiis bartholomæus gubernator habuit: erat enim ea pars aurifodinis propinquier. Imperatũq; etiam illi est: ut regulos eos qui christianos peremisse reperirentur cum suis dittonariis errati participibz uinctos in hispaniam mitteret. Tercentũ insulares cum suis regulis captos mittit. post explorata diligentius meridionalia littora transportat habitationẽ: arcemq; ibi super edito colle apud portum bene tutum condidit: quam arcem sancti dñici quoniam die dñico copulsus est: uocauit. Annis salubrum aquarũ & uariis piscium generibus optimis refertissimus: in portum amenis utrinq; ripis defluit. Miras eẽ fluminis naturæ dotes referunt. Quacunq; enim fluat: omnia iucũda: utilia omnia: palmeta: frutetaq; insularia omnis generis nauigantibus ramos floribus fructibusq; onus in caput interdum declinant: aquamq; soli eius uel beatiorẽ isabellica ubertatem prædicant. In isabella ualitudinariis tantum nauũq; magistros quosdã qui duas quas inceperant carauellas perfererent: reliquit. Ceteros ad sanctum dominicũ ad meridiem traducit. Post arcem conditaz relicto in ea uiginti hominũ præsidio: cum reliquis ipse occidentales insule partes intertas hæctenus nomine tantũ notas exploraturus sese accingit. Ad triginta inde lequas i. miliaria nongenta in fluuminali nasbam: quæ a cibauis montibus ad meridiem recta in insule medium descendere memorauimus: incidit. Hoc amne superato: cũ singulis armatorum hominũ quinq; & uiginti turmis decuriones duos ad regulorum terras: quorũ nemora ex coccineis arboribus constant: p diuersa dimittit. & uorsum isti tendunt: siluas inueniunt: ingredituntur: scindunt: cadunt altæ intactaq; hæctenus preciose arbores: singulas insulares casas decuriones singuli coccineis implent truncis. vbi donec nauigia dicantur quæ illos abducant: feruentur. Adelantatus autem dextrorsum iter capiens nõ lã

silue coccineæ

LIBER QVINTVS

ge a rīpa fluminis naibæ potentē quendam nomine beuchitū anacachoā regem castris
 possitis contra naibenses incolæ in armis esse reperit: ut illos suæ dicioni ueluti plures ali
 os insulares regulos subiceret. huius potentis regia occidentalē uersus insulæ calcem si
 ra xaragū uocatur: a flumine nāiba triginta lequas distans. montosa. aspera. sed quicun
 q; reguli mediū tenent: huius imperio parent. omnis ea regio a nāiba ad ultimā occidē
 tis oram auri experta est. Nostros depositis armis datoq; pacis signo placidissime incertū
 metu an humanitate suscipiens: quid nam sibi nellent: interrogauit. Adelandatus inquit
 ut quæadmodum & reliqui huius insulæ principes præfecto marino fratri meo hispano
 rum regum nomine uectigalia præstes. cui ille. quomodo id a me potestis exigere: cuius
 nulla regio de multis quæ mihi imperanti auscultant: aurum gignit: audierat enim gē
 tem exteram: quæ aurū auide queriraret: ad insulam aduentasse: sed qualidq; aurum cu
 peret minime arbitratnr. Tunc adelantat. Absit ut cuiq; tributa iniūgamus: quæ per
 solui facile non possint: quibus uere regiones careāt. Gossampii canabi & aliarū huiuscemo
 di rerum copiam: regione cōpertum habemus: ex quibus prouentibus uti no
 bis aliquid impartiri petimus. At ille his auditis hilari fronte: sereno uultu se quantum
 uoluerint accipere de his daturū pollicetur: dimissoq; exercitu ipsemet præmissis nun
 ciis adelantatum usq; ad locū ubi ipse regiam habebat: ad lequas uti diximus. xxx. comi
 tatus est. totoq; eo tractu per regulatorū ei subditorum dioceses iter semper fecerunt. aliis
 canabi quod non peius nostro ligno ad nauū amplustre contendū esse dicunt. panis
 alii. alii gossampii pro telluris uariæ natura tributa imperatēs Ad regiam tandē xaraguē
 sem ueniunt. Hanc priusq; ingredientur: incolæ omnes regē suum beechium anachau
 cōā ac nostros honorifice suo more recepturi occurrunt. Inter cætera spectacula audi duo
 inter nudas & incultas gentes memoratu digna. Appropinquantibus primū triginta fe
 minæ regis uxores omnes: ramos palmarū manibus ferentes tripudiis cantibusq; ac so
 nis ex regis præcepto nudæ toto corpore præter pudibunda: quæ femoralibus quibusdā
 gossampinis corruptæ contegunt: obuiam prodeunt. Virgines enī capillis per humeros
 sparsis frontibus tamen uitta ligatis nullam sui corporis partē cooperiunt. Faciem. pecto
 ra. mamas. manus. cæteraq; sub albo colore prædicant fuisse pulcherrima. Dryades for
 mosissimas aut natiuas fontius nymphas de quibus fabulatur antiquitas: se uidisse arbi
 trati sunt. Palmarū manipulos quos dextris gestabant chorizantes: psallentesq; inuicem
 poplitibus flexis adelantato omnes dono dant. domū deinde regis ingressi: eorū more
 laute paratam cœnā inueniunt: usres reficiunt. nocte uero superueniente pro cuiusq; statu
 ad hospitia obsignata per regis ministros ducuntur. ubi in paratis pro eorū consuetudi
 ne lectis pensilibus quos alias descripsimus: quieuerunt. Altero die ad eā domū quam si
 bi loco theatri construxerat: nostri ducuntur. Ibi post multas uariasq; choreas & saltatiōes
 in latam planiciem duæ ex insperato ingentes armatorū acies descēdunt: quas ludi & de
 lectationis gratia ut apud hispanos ludus toicus. i. harundineus sæpius instruitur: rex ap
 parari iusserat. Cominus accedentes ac si hostes collatis signis: pro opibus: pro focis: pro
 nativis: pro imperio: pro uita deniq; ipsa certaturi concurrerunt: ita duæ ille acies utriq;
 manus conferunt. missilibus telis & sagittis intra breue horæ momentū quattuor cecide
 re: pluresq; uulnerati fuerunt. acrius pugnatū fuisset: nisi rogatu nostrorum rex dato si
 gno pugnam diremissit. In tertium inde diē consilio regi præbito ut gossampii plus de
 inceps in ripis aquarū quo impositum per focos tributum facilius persolueretur: sererēt
 ad isabellam ualitudinarios & nauigia quæ incepta reliquerat: uisurus tendit. Variis mor
 bis. circiter trecentos reperit cecidisse. quare anxius: & quid consilii caperet erat ignarus:
 cum non modo ad ualitudinem resarciendam: sed uictus necessaria fere cuncta deessent:
 neq; enim ex hispania nauis ulla aduentabat. sic hæsitans ualitudinarios per regiones &
 castella in ipsis erecta dispartiri constituit. Castella enim ab isabella recto itinere ad sc̄m
 dominicum id est a septentrione ad meridiem per insulam hæc erexerunt. Ab isabella ad

bella gentē
inulcem

xaragua

virgines nu
de pentus

lecti pensiles

que castel
la erexerint
et eorū noia

OCEANE DECADIS

lapidem sextum & trigésimum speranciã arcem condidit. a speranciã uero ad lapide quartum & uigésimũ diuam catherinam. A catherina ad uigésimũ: sanctum iacobum arcem. A diuo iacobo ad alia uiginti milliaria turritam condidit munitiorem: quam conceptionem appellauit: q̄ in radice cibatorum montium: q̄ q̄ in planicie uastissima ubere & populosa. Aliam deinde mediã inter conceptionẽ & sanctum dominicum condidit conceptione munitiorem: quoniã intra terminos reguli cui supra quinq; incolarum millia parebant: bonauum nomine uocant insulares eius regionis uicũ: qui caput est regni: propria rea bonauũ etiam uoluit arcem præfectus appellari. Per hæc igitur castella castellorumq; uicina in insularum domib; infirmis dispartitis ad sanctum ipse dominicũ proficiscitur a regulis qui mediũ tenebant imposita exigens intereundum uestigalia. Vbi cũ aliquot dies moraretur: rumor exoritur regulos oēs finiu; conceptionis desperatis in nostros animis uiuere: studereq; defectiõ. Ad eos igitur ubi hæc nũciata sunt: lögis mouet itinerebus. Cũ propius accederet: guarionexium prouiciã huius capeflandæ imperatorẽ ab õibus fuisse delectum fama increbuit: seductumq; & sollicitatũ: semi inuitum tñ ab aliis fuisse: cum nostrorũ astus & arma iam alias expertus ptimesceret. conuenerant certo die cum quindecim millib; hominum suo more armatorum fortunã belli iterum tentare. Ibi adelantatus consilio habito cũ arcis præfecto reliquis ue militibus quos ducitabat: ad ordines esse incautos & palantes regulos in propriis laribus: priusq; exercitũ cõparent: cõstitunt. Ad singulos igitur regulos singuli centuriones mittuntur: qui ex insperato dormientes priusq; sparsis populis liceat cõuenire: uicos eorum congressi: quos non mœnibus: non fossis: non aggeribus circũseptos habent: impetunt. captant. uincunt. ducunt quisq; suum uti fuerat imperatũ. Ad guarionexium adelantatus ipse tanq; ad potentiorẽ perrexit: cœpitq; sicut & alii eade; hora constituta suos. Quattuordecim ea nocte ex eis ad conceptionem tracti sunt. paulopost duobus ex iis qui guarionexium reliquos ue rerum nouarum studiosiores seduxerant ac subornauerant: supplicio affectis: ne suorũ regni dolore confecti incolæ agros desererent: quod summum incõmodum propter sementes nostris afferre potuisset: guarionexium & reliquos dimisit: dictionarij ad quinq; milliũ numerum confluxerunt pro suorum regum liberatione inermes. intonuĩt aer. contremuit terra præ clamore illorum usq; ad sidera eluato. Adelantatus guarionexiũ atq; alios pollicendo. donando. minando: ut in posterũ cauerent ne quid molirentur: admonet. Guarionexius apud populum orationem habuit de nostrorum potentia: indulgentia in delinquentes: liberalitate in fidos: ut sedent animos: nec quicq; ulterius astruant cogitentq; contra christianos: sed ut illis obtemperent: obsequantur: seruiant: nisi se in maiores in dies calamitates trudi cupiant. Oratione habita pensilem illũ humanis captant: pensilemq; usq; ad suæ regie pagum humeris portant. ita per aliquot dies regio pacata est. Soliciti tamẽ & tristes nostri in exteris regionibus deserti: q̄ quintus decimus ia; mensis a præfecti discessu ageretur: quia cuncta quibus in diu uesciq; solebant deficerent: demisso uultu inclinebant. Adelantatus eos: q̄ melius poterat: inani spe depascendo solabatur. dum hæc ageretur: Beechius anacauchea sicut in xaragua occidentalis partis quã supra memorauimus: rex uocabatur ad adelantatũ nuncios mittit: qui gossampũ ceteraq; uestigalia q̄ ubi fuisq; in colis imperauerat: parata esse significarent. Ad iter se accingit adelantatus: pergit: honorifice a rege recipitur & eius sorore: quæ quondã caunaboæ regis cibani uxor non minoris erat in fraterni regni gubernatione momẽti & consilij q̄ frater. Aiunt enim eam esse urbanam facetam ac prudentissimam fratrisq; ut xpianis assentetur: blanditur: obtẽperet exemplo mariti eius edoctus: persuaserat. hæc scemina Anaccadna nũcupatur. Duos & triginta ibi regulos in bechii anacauchede regia congregatos cum tribus expectantes reperit: qui omnes præter impãta uestigalia ad beniuolentiam cum nostris captandam munera tulerunt in gentia ex utroq; parte: radicali scilicet ac paniceo. Vtias id est cuniculos insulares in numeros piscesq;: sed ne putrescerent aut corrumperentur affos

conceptio.

bonauum.

xliiii. reguli
capti

guarione
rii oratio.

LIBER QVINTVS

tulerunt: & de serpentibus quos inter edulia principatum obtinere crocodilliscq; simili-
 mos esse supra descripsimus. iuānas serpentes uocāt. Has in insula nasci sero didicerūt: ne-
 q; ex eis nostri ob fœditatem quæ horrorē non modo nauseam inducere uidebantur gu-
 stare hæctenus ausi fuerant. præmordere paulatim adelantatus iuannā regis sororis pel-
 lectus facitū statuit: sed ubi demulcere carniū earū sapor palatum & guttur cepit: ple-
 nis deinde faucibus eas expetere uidebatur: non mordicus deinde neq; uix uncto labello
 illas delibabāt: s; eluones oēs effecti: de re nulla iā præterq; de serpētium iuauitate sermo
 dñabatur: lautioresq; esse dapes illarū q̄ aut pauonis aut phasiani uel perdicis apud nos.
 Sed si aliter q̄ uno condiantur modo uti pauones & phasiani nifilardo inuoluti uerubus
 assentur: saporem perdunt. Euisceratas a iugulo ad inguina lotasq; ac deterfas diligēter
 & in gyrum postea in modum anguis dormientis in se recepti insinuatas: in ollam sui tā-
 tum capacem paulisper aquæ cum pipere insulari super iniecto cōprimunt: tenuiter igne
 ex quodam ligno odorato minime fumoso supposito. Ex abdomine sic stillato ius effi-
 citur ut aiunt: necfareū: nullūq; esse epularum genus ouis ipsarum serpentium par ferūt:
 quæ per se & lenius coquantur. Si coctæ & recentes suauissimæ & seruatæ per aliquot die-
 es iucundissimæ sunt. De edulsiis satis. ad alia ueniamus. Quum uectigali gossipio insula
 rem quandam casam adelantatus impleuisset: panis sui quantuncumq; uellet se libenter
 impartituros reguli pollicentur. Is oblata eorū acceptans gratias agit. Interea igitur dñ
 per regiones panis conficeretur: ad regiāq; Beuchii anachauchæe xaraguenis regis por-
 taretur ad isabellam nuncios mittit: qui adduci peracta carauellam de duabus: quas in-
 ceptas reliquerat: suo nomine imperent. Panem namq; se onustam ad eos illam remissurū
 renunciauit. Latī nauitæ nauim ad xaraguen se littus insulam circueuntes plenīs uelis ten-
 dunt. Beuchii anachauchæe regis soror illa faceta prudens & magni ingenii mulier ana-
 cæona uxor quondam caunabœ ubi nauim nostram ad patrium littus suum applicatā co-
 gnouit: fratri persuadet utambo ad illā uidentam proficiscantur. sex tantū passuum mil-
 lia littus a regia distabat. Itinere autē medio in uico quod est ipsius regiæ sororis gazophy-
 lacium pernoctatū est. Illius uero thesauri: non aurum: non argentū: non gemæ: sed uetera
 illa tantum: resq; ad humanū usum attentia: ut puta sedilia: paropsides: lances: pelues:
 patellæ ex ligno nigerrimo. lubrico. lucido. quod hebenū eximī? artium & medicinæ do-
 ctotius. Io. Baptista elissus eē cōtendit: cōfectæ & arte mira laboratæ. In his enim quid-
 quid est incolis ingenii a natura tributum: exercēt. Sed hæc illi fœminæ in insula sua qua
 nabba quam in faucibus occidentali bus hispaniolæ insulæ si pictā uideris iacere conspi-
 ces: fa breuiunt. in eis lemorum quos noctu uidere se prædicant. serpentum. hominum &
 aliarum rerum quascunq; semel intuentur: uiuos uultus celant. Quid facturos illos illu-
 strissime principes putares: si ferrū & chalybem assequerētur: illa enim omnia igni prius
 interius mollesacta: lapillis postmodum fluuialibus quibusdā cauant & diducunt. de sedi-
 bus adelantato quattuordecim: de utensilibus autē menfariis & coquinariis fictilibus sexa-
 ginta dono dedit. Quattuor præterea neti gossampi glomos pōderis immensi tribuit.
 Ad littū igitur postero die cum peruenissent: ubi pagus erat alter regius: seruitoriā iussit
 adelantatus cymbam instructam aduehi. Rex autē canoas suo more depictas duas: unam
 qua ipse cum familiaribus suis: alterā qua soror anacæona & eius ancillæ ueherentur. appa-
 rat. Sed in seruitoriam cymbam uoluit anacæona cū adelantato uehi. Cum nauī iā appropi-
 quinarent: ex composito ignē tormentis suffigunt. mare tonitruis: aer puluereo fumo
 implentur. tremunt. terrentur. mundi machinam laborare ea concussione arbitrati sunt:
 uerum enim ubi adelantatum ridere in faciē eorum uersum uident: sedant animos. cum
 autē propius irent: fistulæ. tibix. tipanax in structis choreis pulsantur. Illi sonitus dulco-
 re allecti stupent: admirantur. Ingressi nauim ubi proram. pupi. castella. tabulata. carinā.
 cubicula diligenter percurrerunt: frater in sororē: foror in fratrem oculos uertētes obmu-
 tescebant. Neq; quid præ nimia admiratione inuicem loquerentur: inueniebant. Dñ his

serpens su
anna.

quomō cō-
diatur iuan-
na.

admiratio
insularum

intenti per nauim uagarentur: eleuari anchoras ex tēporeq; uela ex antenis deuolui & p
tendi in altumq; dirigi iubet. Tum uero stupidiores cum sine remis: sine hominū robo-
re: molem ita grandem adeo celeriter per æquor uolitare conspicerent: flabat enim eter
ra optatus ad id uentus: sed tunc multo magis cum eodez uento duce: ire modo: modo re
dire: modo in dextram: in læuam modo: uti libebat: uertere nauim cernerent: admiraban
tur. His ita peractis: nauī pane radicali ceterisq; muneribus repleta nostris etiā muneribus
donatis: non modo beechium anacaucheam regē foreremq; eius: sed ministros ancillas
q; utriusq; alacres stuporeq; plenos dimisit. Ipse uero terrestre iter aggressus cū militib;
ad isabellam concessit. ibi rodalnum quendā ximenum facinorosum quem fossorū & cas
lonum ductorem ex famulo suo: deinde iusti ciæ præsidem præfectus erexerat: malo uine
re in adelantatum animo significatum est. Cōperit insuper guarionexiū regem huius ro
dalni & aliorum relictorū insolentias & rapinas pati ulterius nequiuisse: cum familiaribus
busq; suis & dictionariis pluribus desperato animo ad montes quosdā qui ab isabella de
cem tātum leuquas occidentem uersus in littore septentrionali distant: secessisse. Montes
montiūq; incolas uno nomine cūgalos uocant. Regē regulorum monticolarum princi
pem maiobannexium appellant. eius regia capronus dicitur. Montes asperi. alti. inaccessi
si. in arcum a natura dispositi ad mare cornua porrigunt. Inter utrunq; mōtis eius cornu
pulcra planicies: per quam in mare plura flumina a montibus ipsis delabuntur. Genesara:
bellicosa: quæ a canibalibus originem traxisse creditur: cum enim montibus ad plani
ciē bellū finitimis illaturis descēdūt: si quos perimāt comedūt. Guarionexiū igitur ad hūc
regem monticolam confugiens: dona illi regia multa suo more quibus monticolæ carēt:
impartitus est: retulitq; sese nefarie. scēde. uolenter a nostris tractatū: nec humilitatē nec
superbiam quicq; sibi apud nostros profuisse conqueritur. Propterea se supplicem ad eū
uenire: ut illum tutetur: defendatq; ab iniuriis facinorosum hominū precatur. Maioban
nexius autē omnem illi open. tutelam. præsidium contra christianos pollicetur. Ad cōe
ptionem igitur adelantatus profiscitur. Roldanum ximenez qui i insularium pagis ad
miliare duodecimū cum iis qui eum sequebatur hospitabatur: accersiri facit. quid sibi uel
lent hi motus interrogat. Ille perfricata fronte respondet. almirantū fratrem tuum inter
risse: regibusq; nostris paræ curæ res nostras esse uidem?: fame dū te sequimur perim?
cogimur infelicem uisū per insulam queritare. Præterea me una tecum in sulæ guber
natore præfectus reliquit. quare mens nobis est nolle ulterius tuo imperio parere. Hac
& alia roldanus. Adelantatus autē manū in eū iniicere cupiēs nequiuit. euasit enī secutusq;
illū sunt septuagita hoies quib; comitatus ad occidentē in xaraguā regionē se cōtulit: ibi
q; uti almirātus nūc & frater eius testatur solutis habenis stuprari: prædari: trucidare cō
perūt. Interea dū hæc fierēt in insula: a regib; tandē nauigia almirāto ob signatur octo de
quibus primū duo ex gadibus herculeis recta cū alimētis mittit ad adelantatum fratrem
Hæc duo nauigia ad eā insulæ partē occidentalē in qua roldanus ximenez cū cōsortibus
agebat. casu primū appulsa sūt. Seducit illos roldan;. p ligone puellarū papillas tractans
das: p labore uoluptatē: pro fame affluentia: pro lassitudine & uigiliis quietē promittēs.
Guarionexius interea cōparata manu amicorū ad plana sæpe numero descēdēs in sulares
nostrorū amicos xpianofq; quoscūq; assequebatur: trucidabat. agros hostiliter uastabat.
semētēs diripiebat. pagos depopulabatur. Roldanus comitesq; quauis almirātū propedi
em ueturū sensissent: qñquidē nouos homines cū duobus nauigiis præmissis uectos sub
ornauerant: minime perterrebantur. Dum inter hos fluctus miser adelantatus fratrem indi
dit. Sed non itinere recto ad hispaniolam: uertit enim se ad meridiem. Qua nauigatione
quid sit operatus quas maris ac terrarū oras peragrauerit: quid nouos tractus detegens i
uenerit prius enarremus. Harum enim seditionum & tumultuum euentum in sequentia
libri calce late referemus. Vale.

maioban:
nera gens
bellicosa.

more canis
baliū come
dit hoies.

roldani de
lectio.

Guarione
el'curitas

P. MARTYRIS ANGLI MEDIOLANI. PROTO. CON.

Regii oceanæ decadis liber sextus ad cardinalem lu-
douicum nostri regis nepotem.

sex & .xxx. hinc autem insulae uti nautæ referunt duo & .xxx. maderā igitur primū ad nauigā
mit. inde missis ad hispaniolā itinere recto nauib? reliquis cōmeatus uehētibus cū una na
ni caueata & duab? mercatoris carauellis australis plagæ iter aggressus est: lineā petitur?
equinoctialē: deinde ut eius occidētē sequēs locorū q̄ reperiret naturā hispaniola ad septē
trionē dextrorsum relicta uestigaret. Iacēt in eo discursu mediæ hesperides portugalēsiū
insulæ terdecī: præter unā inhabitatæ: q̄ caput uiride appellātur. hæ sunt interiori æthio
piæ e regione ad occidentē duorū tantū dierū nauigatiōe uicinæ. Ex his uocat portugalē
ses unā bonauistā: cuius testudinib? multī quotannis leprosa sua labe mūdātur. Inde cum
millia passuū. cccc. lxxx. nauigauit. ibi malachiis & ardorib? nā erat is iuni? mensis: adeo
ut ait oppressus fuit ut fere nauigia illi incēderēt. cadorū circuli crepebāt & rūpebātur.
aqua dispgebatur. hoīes eos æst? sufferre nequibāt. eleuabatur enī eis ut ip̄e retulit ab ho
rizonte polus grad? quicq; trī. Octo dierū quib? ea perpeffus est: prim? fuit serenus: reli
qui nubili ac pluuiosi: nec eo min? feruidi. quare sapi? adfisse non mediocriter pœnituit.
Actis in eo discrimine & angustia his octo diebus: uulturn? illis flatu secūdo exoritur: quē
uentū secutus recta ad occidentē eius parallellā aliam stellarū faciē aliāq; aeris gratiā ait p̄
fectus se reperisse. Nā in tertiū inde diem tēperiem se amœnissimā sensisse inquit om̄s
Assenerat enim præfectus se a malachiis & ardorib? semper ascendisse per maris dorſuz
ueluti per altum montem cœlum uersus ascenditur: nec tamen adhuc in omni prospectu
terram ullam uiderat. E cauea tandem grandioris nauis pridie calendas iulii nauta qui
dam speculator tres montes altissimos sublati pre læticia ad cœlum uocibus: se conspice
re proclamat. ne frangantur animo hortatur: mœsti enī erant tū adusti solis ardorb?: tū
quā aqua illis deficiebat: cum cadī qui præ nimio calore concrepuerant aquam per scissu
ras euomissent. Læti ergo adeunt. attamen ubi primū terram attigerunt: eo q̄ ibi es
set mare uadofum: quamuis portum a longe uiderint alias fatis commodum: non potue
runt terram capere. Habitatam esse regionem & bene cultam e nauibus namq; cultissim
mos hortos & amœna uiridaria uident: ex quorum herbis & arboribus matutini rores
ad eos suauēs efflabant odores. Ad uigēsimū inde lapidem in portum incidit recipi
endis nauibus satis aptum: sed nullus in eum amnis decurrebat. Procedens igitur repe
rit tandem portum reparandis nauibus aptum & aqua & lignis fumen dis accommoda
tum arenalis putam hanc terram uocat. Vicina portui domicilia nulla reperere: sed innu
mera quorundam animalium uestigia ueluti caprina inuenerunt: de quorum genere
unum uidere mortuum: ut aiunt: quasi capræ simile. Altero die canoam a longe
uenientem prospiciunt: qua uiginti quattuor homines uehebantur: iuuenes omnes
elegantes & proceræ stature. Scutis præter arcus & sagittas ultra morem aliorum ar
mati: capillis oblongis planis & quasi more hispano scissis in fronte. Pudibunda
uita gossampina uariis coloribus intexta tegebant. ceterum nudī. Tunc uero terram
illam reliquis ei? parallellī regionibus cœlo proximā fore esse: & a crassis cōualliu ac palu

Insula ma
dera

hispani ele
natur poi?
gradus sex
et triginta.

mūdātur le
leprosi.

intra furen
tem zonam
laborant.

alia sidera
a hostris

scutatos ve
perium.

dū uaporibus remotiorem credidit: quanto altorum montium a profundis uallibus summa culmina recedunt. Quoniam se ab æthiopiæ parallelis nunq̄ exiisse in tota ea nauigatione pertinaciter admirantus affirmat: tantaq̄ sit in utriusq̄ terræ incolis continentis. s. æthiopiæ & insularum naturæ uarietas. æthiopes enim nigri. crispī. lanati. non autē capillati. hi uero albi capillis oblongis: protentis: flauis. Vnde discrimen hoc tantum oriri possit alias non uideo. terræ igitur dispositio non cœlorum flatum eam eufasantur uarietatem. scimus in torridæ zone montibus niues cadere durareq̄: scimus & in ualde distantibus ab ea ad septētrionem 3 urgeri magno calore habitatores. Iuuenes obuios ut alliceret præfectus specula. uasa ænea. tera. lucida. tintinabula aliaq̄ eiusmodi ignota illis ostēdi iussit. Illi autem quo magis uocabantur: tanto magis fraudem in esse & strui timentes retrocedebant: cum summa tamen admiratione nostros & eorum res ac nauigia fixis oculis intuentes: at remis semper innixi. Videns præfectus muneribus illos adduci non posse: iussit e cauea grandioris nauis tympana tibiasq̄ pulsari: cantariq̄ inferius ac instrui choreas: cantus & insoliti sonitus dulcedine illos posse uinci existimans. Iuuenes autem ad certamen canere nostros e caueis arbitrati citius scitu oculi relictis remis: sagittas arcibus: scuta brachiis aptarunt: cuspidibusq̄ in nostros directis quid sibi uellent hi sonitus parati operiebantur. Nostri e conuerso paratis sagittis ad illos paulatim mouent. Illi uero a nauis prætoria discedentes dexteritate remorum freti unam ex minoribus adeunt: adeoq̄ illi adhæserunt ut nauis gubernatori sagulum cuiusdam primario pileumq̄ alteri e pupi porrigere licuerit. per signa ut eius nauis gubernator in littus descendat: ibi inuicem collocaturi ut aptius poterunt data fide conueniunt. Sed cū ipsum nauis gubernatorem ad prætoriam nauim ueniā colloqui petitum accedere conspexerunt: insidias ueriti statim in cauoam prosiliunt: auraq̄ uelocius aduolarunt. Nō longo a b ea insula spacio temp ad occidentē præfectus se fluxū aquæ rabidum ab oriente in occidentē atq̄ adeo ipetuosū reperisse ait: ut nihilo torrētī uasto ex altis mōtib⁹ decidētī cederet. Ibi se ex quo nauigare a teneris cœpit: nusq̄ tantum formidasse fatetur. ulterius aliquantulum p̄ id discrimen procedens fauces reperit quasdam octo milliarum ueluti alicuius maximi portus introitum: ad quas aquarum ille defluxus ruebat os draconis fauces appellauit & insulam orī oppositam margaritam. Ex faucibus autem non minor impetus aquarum dulcium uenientibus salis occurrens egredi conabatur: ita quod ibi esset inter utraq̄ undas non leue certamen. Sinuz ipsum ingressus tandē potabiles ac suaues aquas esse cognoscit: atq̄ aliud maius ipse præfectus & reliqui nauigationis eius comites fide digni mihi diligenti⁹ oīa percunctanti retulerūt: se uidelicet lequas sex & uiginti hoc est millia passuū quattuor supra centū per semp dulces aquas ad nauigasse: quantoq̄ ulterius ad occidentē præcipue cederet: tanto asseuerat dulciores. occurrit deinde monti altissimo quē cercopithecorum ab ea parte orientali multitudo tm̄ incolebat. id latus asperū: propterea hoibus in habitatum: apud littus tamen in terraz exploratū missi: cultos plerosq̄ satosq̄ agros reperisse retulerunt: gentem autē aut casas nullas ut ruricolæ nostri sæpius etiā a uillis aut statiōib⁹ quas incolūt seminatū lōg⁹ forte proficiēcūtur. In mōtis eius occidentali latere larā agnoscenti acere plantiē. hāc læti adeunt. Iaciunt anchoras in lato flumine. Cū primū indigenæ gentē ad eorum littora nouā appulsam esse cognoscunt: certatim uisendi studio sine ullo metu ad nostros festināt: a quibus per signa pariā uocari terrā illā q̄ maxima esset: & quāto ulterius ad occidentem tanto populosiorē collegerunt. Quattuor igitur hoibus eius terræ incolis in nauē suaz sumptis occidentale latus prosequitur. Ex aeris temperie: ex amoenitate terræ: ex populorum amplitudine quibus indies magis ac magis inter nauigandum occurrebant: q̄ regio illa magni aliquid portenderet omnes recēsent: neq̄ illos sua fessellit opinio: uti suo loco uidebimus. Sole nondum exorto surgere tm̄ iam uolente quodā die locorū suauitate allesti: sentiebant enim ex terræ uiretis gratissimos odores afflari: terram captant. Ibi numerosiore q̄ alibi usq̄ incolarum multitudinem esse per

ausugiuu
suspecti.

torrens ma
rinus.

penderunt. Statimq; nostris propius se applicantibus: eius terræ cacichî nomine nuncii
 ad præfectum mittuntur: se suaq; omnia hilari fronte per signa & nutus offerendo: a præ
 fecto ut in terram descenderet nec quicq; uereretur petût. Reuente præfecto: ecce uisen
 di studio cum eorû cymbis in numeri ad naues confluunt. Colla lacertosq; maiori ex par
 te auro & unionibus indicis torquati armillatiq; atq; id adeo populariter gestabât: ut ex
 utro non maiora calculatorum ferta fœminæ nostrates ferant. Vbi nam illa quæ gerebant
 legerent interrogati: proprium littus digito monstrabant. manuq; ac labiorû torsio
 ne & motu uniones apud se non magnificeri significare uidebânt. Immo & canistris ma
 nu captis posse ibi si apud eos uersari uellent: canistrati colligi insinuare uidebantur. Sed
 quæ frumenta quæ uehebat ad hispaniolam: fere iam salo corrûperêtur: differre id comer
 cium in accommodatius tempus statuit. Duas tñ ex seruitoriis cymbis ad terram hominib;
 onustas misit: quæ de unionibus aliqua ferta per rerum nostrarum permutationem refer
 rent: & de locorum ac hominum natura quæcunq; possent scrutarentur. Illi nostros ade
 untes hilares & animo læto suscipiunt: mirus ad nostros tâq; ad portentum aliquid erat
 numerus confluentium. Duoq; uiri graues nostris primum obuî quos reliqua turba se
 quebatur: prodeunt: grandæuus alter: alter iunior. patrem & filiû successurû autumant su
 isse. Salutationibus utrinq; pactis in domû quandâ sphericam: cui magna platea adiacet
 nostros adducunt. Ex ligno nigerrimo arte mira laborato sedilia feruntur multa. Postq;
 nostri & eorum primates assederunt: ecce ueniunt ministri dapibus aliis: alii uino onusti:
 sed eorû cibi fructus tantû: uariî tñ generis nostris penitus ignoti: uina uero tam alba quâ
 rubentia non ex uinis sed ex diuersis fructibus compressa non in uicûda tñ: sũptis apud se
 niorem cibus: iunior illos ducit in tabernaculû suum. Viri fœminæq; astabant plures: sed
 ubiq; uiri semper a fœminis separati. Vtriusq; sexus indigenæ albi ueluti nostrates: præ
 ter eos: qui sub sole uersantur. mites. hospitaes. pudenda gossampin o uelamine uariis co
 loribus intexto contegunt. cæteri nudi. Nemo aderat qui non esset unionibus & auro aut
 torquatus aut armillatus: multi utrûq;: sed uti uitros nostri rurales: calculos ferunt. Inter
 rogati ubi nam aurum illud quod gestabant gigneretur: digito signabant e regione i qui
 buisdam montibus sed nostris tanq; minitantes accessum dissuadere uidebantur. comedi
 enim illic homines gestu manibusq; innuebant: sed an a canibus dicerent an a feris sil
 uestribus nõ bene perceperunt: q; nostros intelligere a nostrisq; intelligi nequirent inge
 ni molestia afficiebantur. His qui missi fuerant hora tertia post meridiem cum quibusdâ
 unionum fertis ad naues redeuntibus anchoras eleuant: neq; propter frumenta uti ipse
 ait quæ uehebat: diuti⁹ morat⁹ est. a.ño tñ cõpositis rebus hispaniolæ intra paucos dies re
 deuidi: sed tantû præmiû inuenti surripuit alter. Instiit & ei⁹ pelligi profunditas modica
 aquarû ue cursus precipites qui assiduis cõsuetibus grãdiore nauæ si uis uentorû aliqua sur
 gebat cõquassabat: ad euitanda uadorû discrimina leuiorẽ ex carauelis quæ breui fundo
 contenta erat: tanq; exploratricẽ plûbatis fundi altitudinẽ tentantẽ: semper pmittebat. seq;
 batur alix. Cumana & manacapanã in uasta parix prouincia dicebantur ab incolis illæ re
 giunculæ in spacio milliariû ducentorû triginta a quib; altera regio distat lequas sexagita
 noie curiana. Cum aut longum ita maris tractû pcurrisset putã assidue in sulã esse dubie
 tanq; posse per occidentem se ad septentrionem ut ad hispaniolam iter caperet: exolue
 re: in fluium incidit profunditatis triginta cubitorum: latitudinis uero inauditæ. ait eni
 viii. & niginti lequarû fuisse. Paulo aut ulterius ad occidentem tñ semp: sed meridionali
 us aliquantisper cû ita littorum se flectentium ratio exigeret: mare herbîdum ingressus
 est: supnatã herbârû semen lentifci castras æmulabatur. quare herbarû dõsitas ne bñflu
 erent nauigia p̄pediebãt. Ibi præfectus refert diem esse nullum toto anno multo longiorẽ
 aut breuiorem altero. Arcticû polû in ea regione quinq; tantû gradus sicuti parix dispu
 tat eleuari: in cuius tractu hæc omnia littora iacent. De poli etiã uarietate qdam refert: q
 quæ contra oim astronomorum sententiam prolata mihi uidentur sicco ptingam pede.

non ex uis
uinapudẽda cõ
tegnit.quæ gra
d⁹ polaris.

OCEANE DECADIS

Compertum est illustrissime princeps polarem illam stellam quam nauæ nostri tramō tanā uocant: non esse arctici poli pūctū: super quo cœlorum axis uertatur: quod facile di gnoscitur si stellis primum apparentibus per angustū aliquod foramen stellam ipsam cō spexeris: eandemq; si ultima uigilia aurora illas fugante per idem foramen conspicies: lo cum mutasse comperies: sed quomodo fieri possit: ut primo noctis crepusculo in ea regi one quinq; tantum gradus tempore iunū eleuetur: stellis autem discedentibus obuē nientes solares radios sumpto eodem quadrante quindecim: non intelligo: nec rationes quas ipse adducit: mihi plane nec ulla ex parte satisfaciunt. Inquit enim se orbem terrarū non esse sphericum coniectasse: sed in sui rotunditate tumulum quendam eductum: quū crearetur: fuisse ita: quod nō pilæ aut pomī: ut alii sentiunt: sed piri arbori appensiformā sumpsit. pariamq; esse regionem quæ super eminentiam illam cœlo uiciniorē possi deat. Vnde in trium illorum culmine montium quos e cauea speculatorē nauam a lon ge uidisse memorauimus: paradisum esse terrestrē affeuerant contendit: rabiemq; il lam aquarum dulcium de sinu & faucibus prædictis exire obuiam maris fluxui ueniēti conantem: esse aquarum ex ipsis montiū culminibus in præceps descendentium. De his satis quum fabulosa mihi uideantur. ad historiam a qua digressi sumus reuertamur. Cum se præter optatum tam uasto sinu implicium cerneret: nec iam reperiendi ad septentrio nem exitum quo ad hispaniolam uertere præras posset: spem ullam haberet: eadem qua profectus fuerat regreditur: iterq; suum per septentrionem eius terræ ab oriente ad his paniolam capit. hanc qui postmodum accuratius utilitatis causa inuestigant: continē tem esse in dicum uolunt: non autem cubam uti præfectus: neq; enī desunt qui se circuissē cubam audeant dicere. An hæc ita sint an inuidia tanti inuenti occasiones querāt in hūc uirū: non diiudico: tps loqur in quo uerus iudex inuigilat. Sed quod paria sit uel non sit continens: præfectus non contendit. continentem ipse arbitratur. pariam autem esse his paniola octogētis octoginta duobus millibus passuum australiorem præfectus refert. ad hispaniolam tandem uisendorum militum quos ibi cum fratribus reliquerat. iiii. kl. sep tembris octauī & nonagesimi cupidissimus terendit. Sed uti plæraq; mortalium solent: inter tot secunda. dulcia. læta abinthi semen fortuna in medium profecit zizaniaq; ome nia eius suauiā cōmaculauit.

Indicum continens.

OCEANÆ DECADIS. LIBER SEPTIMYS.

seruus igras domio

Eniens ad insulā præfectus ultra spē oēm perturbata oīa in præcep̄s: lā labētia cūcta inuenit. Roldanus enī qui eo absente a fratre discesserat: mul titudine quæ eū sequebatur fretus ad p̄fectū quōdā dñm: qui eū euexerat non modo nō uenire instituit: sed conuiciis illum lacerare scribereq; ad reges de utroq; fratre nefanda icæpit. Præfectus autem ad reges nuncios mittit: qui de eorum defectione certiores faciat: instatq; simul ut milita res homines ad se mittantur: quibus uires eorum infringere punireq; pro cōmissis quæ q; ualeat. Illi de utroq; fratre grauius conquesti. iniustos: impios: hispani sanguinis ho stes: & profusores uocabant: q; lenibus de causis torquere: iugulare: obtruncare: quoquo modo perimere delectarentur. ambitiosos. superbos. inuidos. intolerabiles. tyrannos esse se proclamabant. propterea se ab eis tanquam a feris sanguine gaudentibus & regum ini micis discessisse. perpexisse enim se aiebant nil aliud ipsos moliri aut animo uelare quā de usurpando insularum imperio: idq; mille coniecturis perpendisse argumentabantur. sed præcipue quod adire aurifodinas aurum collectum neminem præter familiares suos patiebantur. Præfectus autem e contrario quum a regibus auxilia quibus debitis illo spœnis posset afficere: poscebat. Homines eos esse qui talia in se commentarentur omnes flagitiosos. facinorosos. lenones. fures. stupratores. raptos. uagos. quibus nihil peniti: nulla ratio inesset. periuros. falsos. conuictos in prætoris: aut pro commissis

seruus igras aut.

minas iudicū timentes sese de medio sustulisse. Ibiq; uiolando. rapiendo. ociso. uentri. sō
 no. libidinibus deditos nemini parcere. & qui ut foderent officioq; calonum fungerentur
 ad ducti fuerant. nunc neq; stadium domo egrediuntur pedibus: ab insularibus namq;
 q; miseris pensiles per totam insulā: tanquam adiles curules feruntur. Ioci etiam gratia
 ne manus ab effundendo sanguine desuescat: ut lacertorum uires experiantur eductis en
 sibus inter se certant super obruncandis innocentium capitibus uno ictu: & qui agillius
 ictu suo caput miserū deiecit in terram: ille fortior honoratioq; inter ipos cōsebatur.
 Illi in præfectum ea: præfectus in eos hæc & alia multa. Dū hæc ita geruntur: ut ciguauis
 populis de quibus supra guarionexio duce multa damna inferentibus obuiaretur: A delan
 tantatum fratrem cum nonaginta tantum pedibus equitibus uero paucis mittit. Tribus
 tamen milibus insularium qui a ciguauis alias acriter stimulatī inimiciā cum eis capi
 tales exercebant sequentibus illum. Cum igitur adelantatus ad cuiusdam magni flumī
 nis ripam per eam planiciem: quam supra inter ciguauorum montium cornua & mare sa
 cere memorauimus defluentis exercitū duxisset: exploratores hostiū in dunis quibusdā
 latentes comperit duos: quorū alter in mare se præcipitans per fluminis fauces trans flu
 uium ad suos euasit: alter autem captus: in nemore transfluuium delitescere dicebat sex
 ciguauorum armatorum millia: ut nostros transeuntes incautos adoriantur. Quāobrem
 adelantatus aduersa ripa uadū quo traiceret quærrens ascendit. Vado tandem reperit
 in lata planicie in transire uolentes nostros emisit uno spiritu horrendis clamoribus
 e siluis ciguauis facto agmine aspectu fædo ac formidoloso profiliunt: prodeunt ita ma
 roniani agathyrsi: picti omīs & aspersi maculis. nigro enim coccineoq; coloribus quos ex
 quibusdā fructib; p̄ro similib; ex hortis ad id sumo studio enutritis legūt: sese a frōte ad
 genua usq; depingunt: crinib; mille modis cōpactis: quos nigros longosq; arte si natura
 negat nutriūt. Lemures et tartareis spelūcis profilsire uidebātur: nostris fluumm superare
 ad nitētib; sagittariū: ac missiliū sudū factū trāsiriū. phibētes obuiam prodeunt. Tanta e
 rat telorū multitudo: q; solē fere illis demeret: & nisi scutati in se ictus recepissent male a
 ctū fuisset. A delantat; uulneratis utriq; in eo certamine nō paucis traiecit tandem. fugi
 unt hostes. insequūtur nī. perimūt. paucos tñ: ualent enī pedib; maiorē in modū: ad sil
 uas se illico recipiūt. ex quib; tuto nostros accedētes arcub; cōficiēbant: ipi enī nudī p̄ ue
 pres et dumos & arbusta uti apri sine ullo obice siluis assueti plabūtur: nostris aut scuta:
 uestes: lōge haste: locorū impitia: itra dumos officiūt. quare quū frustra ibi pernoctasset:
 posteroq; die neminē in siluis moueri sentiret. in insulariū: qui ciguauos ueteri odio p̄se
 bantur cōsilio & ductu ad mōtes ī quibus maiobanexi; rex capronū uicū reglā habebat
 proficiscitur: ad milliareq; duodecimum in alterius reguli uico incolis omnibus præ me
 tu uicum deserentibus castramentatus est. duos a se quūtur: a quibus esse apud maiobane
 xium decem regulos in caprono eius regia cum octo milibus ciguauorum congregatos
 cognouerunt. Leuib; incursionibus sese inuicem duabus lacessunt: nec procedere ade
 lantatus ausus est: donec regionem diligentius exploraret. nocte sequenti in tempesta ex
 ploratores mittuntur ductu insulariū 3: qui terrā nouerant. Ciguauis e montibus nostros
 senserunt. Ad pugnam se uti solent sublati clamoribus accingunt: neq; tamen e siluis e
 gredi audent adelantatum cum omni exercitu adesse existimantes. Altero die adelatato
 exercitū ad eos ducente bis fortunam belli e siluis pugnando p̄sillentes tentarunt. Impe
 tu maximo in nostros ruūt. Vulnerāt plerosq; priusq; scutis se regere licuerit. Profugant
 illos. insequūtur. perimunt. capiunt multos. ad siluas non ulterius egressuri reuertuntur.
 Ex captis unum cum altero insulari ex amicis ad maiobanexium cum mandatis huiusce
 modi mittit. Non ut tibi o maiobanexi aut incolis tuis bellum inferret exercitum duxit
 adelantatus: amiciciam enim tuā exoptat: sed efflagitat ut guarionexius qui ad te confu
 git: tibiq; ut arma in maximū tuorū incomodū sumeres p̄suasi: cōmissorū penas dephē
 sus luat. propterea hortatur: monetq; ut guarionexiū tradas. id si feceris te p̄fēct; maris

veritate
 roldanēssū

alterne se a
 cubabant.

ciguauorū
 insidie.

insilunt et
 guauī.

picti ciguauī.

bis uno die
 atrectat p̄
 gnam.

OCEANE DECADIS.

frater ei⁹ in amicitia admittet: & tuorū regnorū amplitudinē integrā seruabit: ac tuta bitur. sin facere recusaueris: dabitur opera ut te facti poeniteat. Regni enī quicquid tibi est ferro igniq; uastabitur: omnia diripientur. Maiobanexius autē propositione intellecta illis respondit. guarionexiū uirū bonum esse omniq; uirtute præditū neminē latet. propterea auxilio præsidioq; dignum illum esse iudico. ipos aut uolentes & malos homines qui aliena tanto ope expetant: qui sanguinē innocentū semper exoptēt: nolle se cū sceleratis hominibus cōmercia aut amicitiam inire. His auditis adelantatus uicum ubi castra metabatur: aliosq; uicinos cōplures cremari iussit. Maiobanexioq; propior factus iterum nuncios mittit: qui cum eo agant ut ex familiaribus intimis aliquem ad se uenire iubeat quo cū possit de pace tractare: charissimum quemdam ex primoribus duobus aliis illum comitantib⁹ rex ire imperat. Huic adelantatus pponit suadetq; ac monet ne floridū eius regnum maiobanexius diripi pro guarionexio patiat. Ut tradat illū hortatur: nisi perditum iri se suaq; omnia simul & in colas in prædam abduci mallet. Nuncio redeunte populū maiobanexius cōuocat: quæ acta sint: præponit. Populus autem tradi debere guarionexium proclamat: detestariq; & execrari diem: quo Guarionexius turbatum eorum quietem uenerat: incipiunt. Maiobanexius autem guarionexium uirum esse bonum & de se benemeritum q; regia illi dona cum ad eum ueniret: multa præbuisset: uxorem q; suam & ipsum chorizare tripudiareq; docuisset: quod non paruificabat: sibiq; curæ esse respondit. Propterea fe nullo pacto eum quandoquidem ad se confugerat: & ipse tutandā fidem dederat deserturū. Malleq; se extrema omnia cum eo perpeti: q; obloquēdi causam q; hospitem tradiderit: detractoribus præbere. Ita populo suspiciis anhelante dimisso: guarionexium ad se uocat: omnem opem denuo pollicetur: uelle se fortunam omnē quoad uixerit cum eo expectare: neq; ad adelantatum quicq; referendum censet: immo & eum qui primus ab eo missus fuerat in itinere quo adelantati nunciū uenire ad se soliti erant cum fida custodia locat: imperans ut uenientes interimat: nec cuiusq; sermones admittat. Mittuntur ab adelantato duo: unus ex captiuis ciguaensibus: ex amicis insularibus alter: obtruncantur ambo. Sequitur illos adelantatus cum decem tantum pedibus: equitibus quattuor: mortuos reperit in itinere nuncios. Quare iratus seuire acrius in maiobanexium constituit. Vadit instructo exercitu ad capronum regiam. Fugiuunt reguli per diuersa. Imperatorem maiobanexium deserunt. Ad montes asperos maiobanexi⁹ cū omni familia profugit: alia uero guarionexiū q; tanti mali causa fuisset: ciguaui ut eū perimerent quæsierunt. Sed pedibus uitam seruauit: intra rupeq; desertorum montium fere solus delituit. Cū iā longo bello: uigiliisq; ac laboribus & fame adelantati milites fatigarentur: agebat enī iam tertis mensis quo inceptū fuerat: ueniam multi petunt & ut redire ad conceptionē liceat: ubi plarimū ex eis prædia insulari more habebant cultissima. datur cōmeatus: recedunt multi. Triginta tantum cum adelantato comites permanēt. Id trimestre bellum satis ærūnose egerunt: neq; enim trimestri toto cibos ullos sunt affecti præter cazābi id est radicalem eorum panem: atq; ex eo raro ad saturitatem: & de utiis id est eorū cuniculis si quos ipsimet cū suis canibus uenando capiebant: potusq; eorū suauis interdū: interdū coenosa & palustres aquæ. Inter has delicias sub dio fere semp ac in perpetuo motu: sic enī bellū exagebat. Cum his igitur paucis adelātatus mōtana scrutari & latibula quæritare si qua maiobanexiū aut guarionexiū uestigia reperiat: constituit. Forte fortuna uenatores quidam ipsius adelantati quos fames ubi nam utias uenando capere possent: idagare coegerat: cum cætera deessent: in duos maiobanexiū familiares incidunt: qui ad pagos quosdam ipsius missi panem ferebant ab incolis datum. Hi ubi nam dominus delitesceret propalare coguntur. Quibus ducibus ciguaio more duodecim ex nostris depictis per dolum maiobanexius cum uxore & filiis capitur. ad conceptionem ad præfectum ducuntur. Paucos post dies guarionexium de speluncis exire fames compulsi: quem insulares præfectum ueritū uenatorib⁹ quibusdam prodiderūt. Præfect⁹

oio reguli caproni.

alia oio maiobanexii.

strategema

trimestre ærūnosum.

LIBER OCTAVVS

ubi nam uersetur certior sit. Peditum turmā mittit: qui ex insidiis de plano ad montana redire uolentē adoriantur. Eunt, capiunt, ducunt. Ita illius regionis conuicina pacata sedataq; sunt omnia. Malobanxiū cognata quædā alterius reguli cuius regnū intactum adhuc erat uxor: in his aduersis comitabatur eā sceminarū oim quas natura in ea insula creauit: formosissimā oēs prædicant. Hanc quō uir eius ut eius forma merebatur arderet insanus & mentis inops uxore eapta per deserta quid cōsiliū caperet ignarus uagabatur. Ad præfectum tandē se suaq; oia dicitur eius sine ullo obice subditurum si uxorem rederet: promittens uenit. Vxor redditur: & ex incolis primarij plures. Iureiurando astringuntur se imperata facturos, sponte sua regulus hic idem incolarum quinq; millia inermiū cum agricultoriis instrumentis solum ducens adiit. maximā q; præfecto sementē in conuallis eius amplissimæ fundis sua impensa cultam reliquit: a præfecto donatus lætus reuertitur hæc fama ad ciguatos delata regulatorum animos ad clementiæ spem mouit, ultro igitur ueniunt, se deinceps imperata facturos fidem præstant: pro rege suo & omni familia supplicat. Vxor & tota domus eius regulatorū rogatu liberatur, rex uinctus detinetur. Hæc in insula a præfecto quid contra se apud reges aduersari molirentur inscio gerebantur. Cū reges tot querelis undiq; conflictati: & maxime q; ex tanta auri & aliarum rerum amplitudine parum ob eorum discordias & seditiones afferretur: gubernatorem institunt nonnum, qui diligenter inquirat hæc omnia: fontesq; deprehensos corrigat: aut ad se mittat Quid impræfectum & eius fratrem: quid ue in illos qui eis aduersati sunt: fuerit perquisitum: non bene percipio. Hoc unum scio: capitur uterq; frater. In uincula omnib; bonis spoliatus coniectus ducitur: uti uides illustrissime princeps. Cum primum tamen reges gades uinctos aductos esse didicerunt: utrunq; statim per celes tabellarios solui iubent utq; liberi adeant permittunt: moleste se tullisse eam ipsorum iniuriam ostendentes. Nominus ille gubernator ad reges præfecti dextera exaratas ignotis characteribus scriptas litteras misisse dicitur: quibus adelantatū fratrem absentē armata manu: ut se si uī gubernator inferre pareret: ab eius iūria tutaretur: uenire prope hortabatur monebatq;. Propterea quum adelantatus præcessisset armatos: incautos ambos; priusquam multitudo conueniret gubernator apprehendit. Quid futurum sit tempus rerum omnium iudex prudentissimus aperiet. Vale.

OCEANE DECADIS LIBER OCTAVVS.
Ad eundem cardinalem aragonium.

Primū oceanū hæctenus latitantem a xp̄o foro colono p̄fecto marino nostro regū auspicijs repertum: tanq; aureū torquē: & si male ob ineptas artificis manus fabricatū tuo splendore illustrissime princeps cōdonauī. Nunc autē gemmatū accipito monile: quod torquī appensum perpēdiculi uicē gerat. Ex ipsius præfecti nauū gubernatoribus qui uentorū ductus diligenter annotauerant: pleriq; a regibus ipetrata uenia scrutandū ulterius propriis impensis: regib; tñ partē daturi illis contingentē: que est quinta: prouiciā aggressi sunt. Sed quā secundiore fortuna petrus alfonzus quidā cognomento nignus ad meridiē nauigauit: ab eo incipiendū merito existimauī. Hic ut reliquū iter omittamus: una tantū nauī suamet impensa instructa: licet nō desint qui aliena dicant edicto regio sumpto: ne anchoras desiceret ad lequas qui uaguaginta ab ullo loco quem præfectus tetigerit. Pariam ubi unionibus torquatos armillatosq; tā uī ros q; sceminas præfectum reperisse supra memorauimus: proficiscitur. Procedensq; ex regio edicto: per idē littus tamen cumana & manacapanā regionibus; postergatis in regionem incidit: quam curianam uocari ab incolis ipse refert. In qua portum se reperisse ait gaditano portū simillimum: quem ingrediens casus quosdam in littore uidet: adiuit oīo tantum domorū pagum reperit: atam en ex populoso quodā alio ulco tria tantum c.iiii.

milliaria distant nudi homines quinquaginta duce primario prope cucurrerunt: pe-
 tuntq; ab Alfonso nigro: ut ad eorum littus proficiscatur. Nigrus ipse descendens tintin-
 nabula. aciculas spintheres. armillas. uitrea calculorū ferta. anulofq; & alias huiuscemodi
 inſitorum merces ſecum portauerat: quibus cū eis in horæ momento uniorū quos cola-
 lo & brachijs appenſos gēſtabant: quibus cū eis in horæ momento uniorū quos cola-
 lo & brachijs appenſos gēſtabant: tū magis ac magis illi ut
 ad ſuos nauigaret: nigri amice amplectentes inſiterunt: habituros ſe ibi de uniorib; co-
 piam quamcunq; optarent: innuunt. Altero die aurora ſurgente ad eos mouent. Aduent
 anchoras iaciunt: ut ad ſe descenderet omnis populus cōcurrrens ſupplex orabat. Nigrus
 aut cum innumeram eorum eſſe multitudinē cereret: ipſe uero tres & triginta tantū ho-
 mines ſecum haberet: non eſt auſus ſe ſe illis credere: ſed per nutus & ſigna ut cui ſuis lin-
 thribus ad ſe nauigaret: ſignificauit. Eorum linthres unilignæ ſicuti aliorū: ſed rudio-
 res ineptioresq; quam canibalicæ: aut inſulares hiſpanicæ: has gallitas uocant. Certatim
 igitur uniorum ferta noſtrarum mercū cupidiffimi cuncti ferebant. Vniones appellant
 tenoras. mites. ſimplices. innocentes. & hoſpitales eſſe. xx. dierum cōmercio cognouerūt
 Cum eis intra eorum domos uerſari incipiūt. Domus eorū lignæ palmarū folijs teſtæ.
 Cibi maſori ex parte conchilium: ex quibus uniones adipiſcuntur: quibus habent plena
 littora: & ſilueſtribus animalibus ueſcuntur. Ceruos. apros. cuniculos uiolo & colore ac ma-
 gnitudine leporibus ſimiles. palūbes. turtures uulgo tellus illa parit. Anferes. anateſq; in
 domibus ſœminæ ſicuti noſtras nutriunt. Pauoneſq; per nemora ſed non piſti aut uer-
 ſicolores: diſcrepat enim a ſœminā parū maſculus: & per paludū arbuſta phaſſani paſſim
 uolūtabāt. Sunt curianenſes callidi uenatores: certifq; iſtibus ſagittarū quodcūq; quadru-
 pes ſiue uolucrē facile interficiunt. Lantos ibi dies aliquot noſtri egrunt. Pauonem enim
 ferentī quattuor dabantur acicula ſpintheres. Si phaſſianū quis ferret: duas præbebant. Si
 palūbem aut turturē: unam. Si anferē: totidem uel uitreum calculum tribuebant. Haud
 aliter inter eos replicando arguendo differendo agebatur in ea permutatione: q̄ noſtra
 tibus accidit mulieribus: cum ſeſe cū inſitoribus implicant. Cū nudi ipſi eſſent: quid illis
 aciculæ prodeſſe poſſent: ſciſcitantur. Noſtri aut callido illis reſponſo ſatiſſe cerūt. Per
 ſigna enim ad ſpinas quæ ſæpenumero eorum carniſibus ſiguntur euellēdas: dentesq; pur-
 gandos eſſe accomodatiffimas ſignificarūt. Tunc illas magnificere coeperunt: ſed tintin-
 nabuli colore ac ſonitu lecti: magna tribuebant: ut tintinnabulū aſſequerentur. In ſilis
 quas ex uariis altiſſiſq; arboribus denſiffimas eſſe aiunt: animalū grandiorum horre-
 dos mugitus ex incolarum domibus noctu ſentiebant: ſed minime noxiōrū. Libere enī
 incolæ nudi cū arcubus & ſagittis per illas uenatum continue uagantur: nec peremptum
 unq; ab ulla fera quē q̄ meminert. Quotquot ceruos: quotquot apros noſtri illos cape-
 re ſubebant: tot ſagittis perēptos ad eos aſſerebant: bouibus: capris: ouibus carent. Pane
 radicali paniceoq; uti inſulares hiſpanici utūt. Capillos hab; hæc gens nigros. craſſos
 ſemicriſpos: longos tamen: dentes albidos reddunt: herbam quandā ad id aptam toto ſe-
 re die inter labia ferunt. Cum aut illam eiiciunt: os lauant. Mulieres rebus familiaribus &
 agriculturæ magis intendunt q̄ uſri: uiri autē uenatu magis ac rebus bellicis & duendis
 choreis & ludis inuigilant. Hydrīas. cantharos: ollas: cæteraq; utenſilia uariū generis ſiſti-
 lia habent aliunde comparata. Nundinas enim inter ſe celebrant: ad quas uicinis quiſq;
 incola ut peregrinū aliquid aſſequatur: de ſuæ regionis prouentibus portant: ſed e proxi-
 mo. Nullus enim eſt qui parare ſibi nouū aliquid quo ſua tellus careat: non delectetur. Cū
 hominibus cunctis ſit a natura tributū: ut nouis rebus ſtudeant & alliciat. Auſculas a-
 liaq; animalia multa pulchre formata: ex auro non puro tamen unioribus anneſcebant:
 ſed ad eos aliunde per permutationē feruntur. eſt enim aurum illud ueluti germanicum
 quo ſtorenī cuduntur. Ibi homines cucurbitula quadam in aterioris bracula caligarum
 noſtrarum ſimilitudinē ſciſſe uel teſta marina mentulam & genitalia includunt: ſuncto
 lo ad lumbos alligato cucurbitula ſuſtinetur: de cætero nudi. Alibi in eo tractu intra uagi

rv. vncle
vniouum

ſtbras. xcv.
vniouum

animalia no-
ſtra tria

uafa ſiſtilia

nam mentularem neruum reducunt: funiculoq; præputium alligant. Animalia de quib; supra mentionem fecimus: & multa alia quæ in nulla insularum reperitur continentè terram esse testantur. Sed præcipua id ita esse coniectura arguunt: q; per eius telluris littora à paria ad occidentem circiter tria milia milliarium adnauigauerint: neq; ullum finis signum repererint. Curianenses unde aurum illud assequerentur interrogati: ex quadam regione nominè cauchieta quæ a se ad occidentem recto littore sex soles. i. sex dierum iter distabat: afferri: in easq; formas ab ipsius terræ opificibus conflare innuebant. Eo tendit nostri: regionem reperierunt: in calendis nouembris anni millesimi quingentesimi anchoras in cauchieto iaciunt littore. Incolæ adueniunt intrepidi. ferunt de auro: quod natiuū illis erat. Vniones & isti collo gestabāt: sed ex curiana p auri mutationem ad eos ferebātur. Nullus ex eis uoluit quicq; quod aliunde assequeretur: permutare: ut puta neq; curianenses aurum: neq; cauchietenenses uniones: auri tamen parū apud cauchietenenses lectum reperere. Cercopithecus tulerūt in de pulcherrimos: uariorūq; colorum psittacos plures. Mēse nouembri temperies illis suauissima. frigus nullū. Custodes artici poli utrisq; populis occidebant: adeo proximi erant æquinoctio. De gradibus polaribus nesciunt aliam reddere rationem. Bonæ mētis homines & minime suspiciosi tota fere nocte cū suis cymbis: uti curianenses ad nostros proficiscebantur: nauimq; securi intrabāt. uniones isti uocant corixas. Sunt zelotypi: nam si quis illos peregrinos adierit: mulieres semper a tergo locant: ut & ipsæ noua hæctanq; prodigia inspecent. Gossipiū apud cauchietenenses uulgo & suapte natura nascitur: ut apud nos arbuta siluestria producūtur: propterea fiūt apud eos femoralia: quibus in plarisq; regionibus pudēda contegunt. Cū ulterius postmodū per idem littus processissent: ecce circiter duo milia hominū suo more armatorū ad litus ne descendant prohibentur. Qui adeo agrestes: adeo efferos sese ostendunt: ut nullum unq; cōmērcium aut cōsuetudinem cum nostris inire passi sint. qua uenerant igitur nostri suis unionibus contenti reuertuntur: apud curianenses uentres lautis cibis replendo uiginti dies alios demorati sunt. Haud absurdum alienūq; ab historia fore mihi uidetur: si quod illis acciderit: cum paria littus uenientes iam cernerent: imiscuero. In canibaliuz qui uenatum homines proficiscebantur octo decem canoarū classē apud eos draconis & fauces sinus parientis de quo supra mentionē fecimus inciderunt. canibales nostris uisis intrepidi nauim nostram adoriuntur: & circūsepiunt: undiq; sagittis & missilibus nostros infestant. Nostri autem tormētis illos adeo deterruerunt: q; in fugam statim uersi sint. Insequentes illos seruitoria cymba unā ex eorū canois affecuti unum tantum canibalem cæteris natando fugientibus alterūq; hominē uinctum deprehenderunt. Ille quē uinctū seruabant: obortis lachrymis manū oculorum & capitis gestibus sex eius comites miserere euisceratos & in frustra crudeliter sectos: gentē illam nefandam comedisse: idēdēq; de se sequēti die futurū significauit. de canibale igitur hominī potestātē fecere. Ille autē in canibalem fustibus manibus pedibus fren dens seuire cœpit: nec adhuc satis ultim suorū comitum necem existimabat: cum exanimē totumq; fustibus & calcibus cōmaculatū cerneret. De natura & moribus canibaliū cū eo modo p terras peregrinas crassentur: interrogat; dixit: canibales ex fustibus aggerē secū quocūq; cant ferre: quos descēdentes e nauibus terræ insigunt: seq; positis castris in tra illos sapiunt: ut tūti possint pernoctari. In curiana caput canibal is cuiusdam primari foribus affixum quod tanq; uexillū aut galeā ab hostibus ereptam pro summa laude seruātū: repererunt. In ea parie ora regio est nouo genere salinarū insignis nomine haraia: uī nāq; uentorum agitatū ibi mare aquas impellit in adiacentē latam planiciem: quæ sole superueniente pacato æquoræ conuellatur in candidissimum sal optimum: quo si priusq; pluat propere aderint: onerari quirent quotquot nauigia mare sustinet. Illico nāq; cadētibus hymbribus: liquefit & sorbetur arena liquor: reditq; per terræ meatus ad suaz originē unde fuerat impulsus. dicunt alii non e mari planiciē repleri: sed e quibusdā fontibus salientibus aqua marina amariorib; qui

prope equi
noctium.

durum ceru
tamen.

peristi rei
bellice ca
nibales

reuomēt illas aquas tempestate uigente. salinas eas magnificauit incolæ qui sale non ad usum modo patrium fruuntur: sed in laterū formam redactum peregrinis permutatiōe rerum alienarum uenūdatur. Prīmatum ibi cadauera super cratibus igni lēto supposito distendunt: ut paulatim consumptis carnibus ossa pelle inclusa deficcata detineantur: quæ postmodum in honore habent: seruantq; tanq; penates: uirū se uidisse ibi atq; alibi formi nam hoc pacto impositos & seruatos memorant. Cum uero ex curiana octuocales ad arī ad reges redituri discederent: sex & nonaginta se libras unionum octuocales februm forte quinq; solidorū cōparasse cognouerunt. Discedentes igitur unum & sexaginta dies in itinere: licet breuius q̄ ex hispaniola: consumpserunt: propter maris decurrētes ad occidentem fluctus continuos: qui nauim non modo remorabantur: uerum etiā interdū retrahebant. Accedūt tandem nauitæ unionibus uti paleis onusti. Ast magister ipse nauis petrus alfonsus cognomento nignus q̄ preciosorum unionū copiam nō mediocrē suffuratus fuisset: regioſq; reditus qui sunt pars quinta: defraudasset: a comitib; accusatus a fernando de uega uiro litteris & rerum experientia pollētī gubernatore gallicæ quo appulsi erant: capitur. In nīn disc̄q; diu detentus soluitur tandē. Sed habuisse partem unionū sibi contingentem adhuc negat. Unionū auellanas multū æquant orientālibus similes: sed quoniam male perforati non tanti precii sunt. Me præſente cum apud illustre methynæ fidoniæ ducem inuitatus pranderem hispalī: unam supra centum uncias uenū ad cum tulerunt. Sua profecto pulchritudine ac nitore me delectarunt. sunt qui nignū ferant nō in curiana: quæ centū uiginti amplius lequas distat ab ore drachonis: sed in cumana & menacapanā regiunculis ori & margarite insulæ nicinīs uniones habuisse: negantq; curianā feracē margaritis adhuc sub iudice lis est nos ad alia tendamus. En habes quid ex his nuper terris: ex his occidentālib; oris possit utilitatis expectari per annorū curricula: quāquidem hac prima fronte talia de se argumenta opulentia ostendant.

libras. xcv.
vñsonum

fernand^o de
uega capit
nignum.

uniones

OCEANE DECADIS LIBER NONVS.

U Incentiagnes cognomento pinzonus ariesq; pinzonus illius ex fratre nepos qui colonum præfectum marinū prima nauigatione fuerant comitatī: duarūq; minorū nauium illarū quas supra diximus carauelas uocari a præfecto conducti: nouorū tractuum nouarūq; terrarum amplitudine pellecti: quattuor impensa propria carauelas in portu ipsorum natali solo: qui dicitur ab hispanis pālos: in occiduo oceano sito construunt: & a regibus habita uenia circiter xj. decembris anni noni & nonagesimi a quadringentesimo supra millesimum e portu solunt. Est autem is portus palensis a gadibus millia passuum duo & septuaginta: ab hispalī uero bati cæ emporio milliarā quattuor & sexaginta. Sunt oppidani omnes: nullo excepto: rebus marinis dediti: cōtinuisq; nauigationibus intenti. Ad fortunatas & ipsi primum tendunt per hesperides. i. per insulas caput uiride distas quas alii dicunt gorgodes meduseas ad meridiem recta proficiscuntur. Ab ea hesperidū quæ sancti iacobi a portugalenſibus possessoribus appellatur: idibus ianuarii discedentes africanum quem suduestum appellat: qui medius inter austrum est ac zephyrum capiunt in proram. Cū lequas se tercentū nauigas se uentum illū secuti arbitraretur: poli arctici aiunt se aspectum amisisse: quo illis occidente: uentorum uorticūq; atq; æstuum fera tempesta continuo oborta est. Vterius tamen licet cum summo discrimine quadraginta super ducentas lequas uentū semper eundem per polum iam amissum sequentes processerunt. Vnde an habitabilis sit an inaccessa linea æquinoctialis isti & prici tam philosophi q̄ poetæ & cosmographi discutiant. Hi nā q̄ frequentibus habitata populis contendunt: illi uero inhabibilem ob solis perpendicularium scribunt. Non desuere tamen apud antiquos: qui habitabilem esse probare niterentur. Interrogata me nauitæ: si an antarcticū uiderint polum: stellam se nullam huic arctice

insule sube
thiopte pa
ralellis se
perare.

eæ similem quæ discerni circa punctum possit: cognouisse inquirunt. Stellarum tamen ali
 am aiunt se prospexisse faciem densamq; quandam ab horizonte uaporosam caliginem
 quæ oculos fere obtenebraret. Tumulu; attollit in terræ medio contendunt qui ne antea
 sticus uideatur obstat: donec illum penitus traiecerint. At stellaru imagines ab hemisphæ
 risi nostri stellis ualde diuersas se uidisse credunt. Hæc dederunt: hæc accipito, dauis sunt:
 non ædipi. Septimo Kalendas february tandem a longe terrā prospiciunt: & cum turbu
 dam esse maris aquam uiderent: facto funiculo plumbato sexdecim ulnarum aiunt uulu
 go brazatas: altitudinem reperiunt. Adeunt: descendunt: biduo ibidem comorati: quia
 nullum ibi hominem eo tēpore uiderint: licet uestigia in littore humana cōpererint: seu
 ptis arboribus & saxis littori uicinis regis suisq; nominib; de aduētū suo discesserūt. Nō
 longe ab ea statione nocturnos ignes secuti: castrensi more gentem reperiunt pernoctan
 tem sub dño. Hanc donec elucescat nolle perturbare fuit consilium. Sole aut exorto a ma
 ti e nostris quadraginta tendunt ad illos. Ad nostros duo & triginta ueniunt obuia: arcu
 bus ac missilibustelis onusti parati ad certamen: æteri sequebantur eodē modo instructi
 Germanis aut pannonibus proceriores aiunt eos esse incolas: uultu toruo ac minitātib;
 similes nostros inspectabāt: non armis esse agendum nostros censerunt: siue id metu: siue
 uene aufigerent illi: non habeo cōpertum. blanditiis atq; oblatione munerum illos allis
 cere nostri conantur. Illi aut ut qui cōmerciū inire cum nostris nullum statuerant: om
 nem sermonem reiiciunt: parati semper ad pugnam colloquia & nutus suscipiebant: ita
 quisq; regreditur. Nocte aut tempesta illi aufugunt: uacua relinquūt quæ occupauerāt
 loca. Gentem esse uagam ueluti scythas eos qui terræ fructus sine certis domibus cū ux
 ribus & filiis sequantur existimant. Iureiurando asserūt qui pedū illorum in arena dimē
 si sunt uestigia: nostrorum pedū mediocris hominis fere quantitatem in duplum æquare
 Vterius ad nauigantes flumen aliud reperiunt: sed non ita profundum: ut carauellis per
 curri quiret. Seruitorios igitur lembos quattuor armatis onustos ad terram uestigatum
 mittunt. Super eminenti colle littori uicino incolarum cateruā conspiciunt. Nostri ad cō
 mercium per unum peditē præmissum inuitant. Illi ex nostris apprehendere aliquē ab
 ducereq; uelle uisi sunt. Ad nostrū nanq; paxillum cubitalē auratum a longe proiciunt:
 quia noster prius adiecerat tintinabulum: ut eos alliceret. Cum pronus iactum paxillum
 auratum uellet noster sumere: dicto citius illum incolæ circumueunt: ut apprehendant. Is
 scuto enseq; tectus quibus armatus ueniebat: se ab eis tuetur: donec cymbis auxilium so
 cii attulerunt. Vt breuibus absoluat: quāquidē discessum tuum ante oculos mihi tā an
 xie præponis: sagittis & missilibus sudibus et nostris octo peremerunt: plerosq; uulnera
 runt. Intra fluuiū lembos sepiunt: ad manus usq; temere ueniunt: apprehendunt ex ripa
 cymbarum spondas: lanceis ensibusq; ueluti oues quia nudi trucidātur. Nec eo magis ce
 dunt. unam e cymbis e nostrorum potestate rapuerunt: uacuum tamen hominibus: & illi
 us præfecto sagitta transfuerato ac perempto: reliquæ euaserunt. ita bellaces illos dese
 rere. Ad occidentem septentrionalē per idem littus mæsti ob interfectos tēdūt. Lequas
 circiter .xl. percurrerant: quando in pelagus incidunt aquarū adeo dulcium: ut implere ibi
 cados aqua recenti licuerit. Vestigantes eius rei causam defluere magno impetu e uasis
 montibus rapidos fluminū concursus reperiunt. Intra id æquor iacere plures insulas &
 fortunatas soli ubertate & populis refertas aiunt. Huius tractus incolas mites sociabilesq;
 esse referunt: ast ipsi parum utiles: quia nullos operabiles nostris prouentus assequantur
 auri ut pote aut lapillorum. Sex propterea ac triginta inde captiuos abduxerunt: regionē
 appellat indigene mariatam bal. Regio aut ab eius fluminis oriente cammorus dici
 tur: ab occidente paricola. In huius oræ internis non negligendā auri copiaz iacere inu
 ebant incolæ: huius nanq; fluminis septentrionē recta captantes sic exigente littorum in
 flexu: arcticum recuperarunt polum. Id littus uniuersum paræ est: quā colonum ipsūm
 huius tanti inuenti auctorem reperiisse diximus unisonibus ornata. contiguū esse aiunt

graue pres
 liū cū gēte
 nuda.

OCEANE DECADIS

littus id: idemq; cū ore draconis de quo alibi: & reliquis oris ut cumana¹ manacapan^a a curiana: cauchicto: cuchiachoa: propterea gangetidis in diā cōtinentem putant. Nec enī is uastus ambitus ut insula sit pati uidetur: licet uniuersum terræ orbē large sumptum insulam dicere fas sit. Ab ea terræ cuspide quæ polū amittit arcticum lequas circiter trecentum continuo tractu uenientes ad occidentem parīa uersus spacio fere medio in fluuij se inquit in ciūisse nomine terragonū adeo latum ut fabulatos suspicer. Interrogati a me postmodū mare ne esset terras dirimens: responderunt esse dulces eius gurgitis haustus: quo q; altius tenditur aduerso flumine eo dulciores ferunt esse: infulisq; refertū & pīscibus. Lequas dicere audēt triginta amplius latum: rapaciq; cursu defluere in pelagus cœdens eius furori: si tamen pensauerimus quanta esse feratur borio stomacha spīre stomacha q; hīstri ora quantoq; spacio uolent maris aquas & nauigantibus præbeant dulces potus mirari desinimus: licet hoc flumē maius esse prædicetur. Quis naturæ auferet quia hoc illo grandius atq; illo hoc flumen potis sit generare: flumē de quo almirantus colon² eas oras percurrens mentionem fecit hoc esse arbitror. Apertius ista itelligemus aliquando. nunc ad terræ prouentus redeamus. Coccineas in plerisq; de parientibus insulis siluas reperere: librarum millia allata sunt tria. uerzinum mercatores itali, hispani brasillū appellant. Aiunt coccineas hispaniolæ arbores esse his longe meliores ad colorem lanis præbedū. aqilonē deinde quem hispani nauæ nordestum itali græcum appellant secuti: multas intertexūt canibaliū scuitia de fertas insulas: ast feraces. Descenderunt nāq; pluribus in locis: & uicorū dirutorum multa uestigia ingressi sunt. Viderunt tamen aliacubi homines sed trepidos aspectu peregrinæ cuiusq; nauis aufugientes ad montanas rupes & abstrusa nemora: sine certis iam domibus uagantes ob canibaliū insidias. Arbores inuenere maximas: quæ castam fistulā ut uulgo dicitur: passim & suapte natura producunt. Non ineptiorem esse aiunt hanc illa quam a pharmacopolis feberi laborantes petūt: at nondū maturauerat quū iam iter facerent. malo illis aliisq; hæc referentibus credere: q̄ ea laboriosius scrutari. Arbores ibi esse adeo proceras balbutiūt: ut pleræq; sexdecim hominum manu iunctorū in gyrum uix lacertis concludi quirent. Inter eas arbores monstrosum illud animal uulpino rostro. cercopitheca cauda. uespertilionis auribus. manibus humanis: pedibus simiam æmulans: quod natos iam filios alio gestat: quocunq; proficiscatur: utero exteriore in modū magnæ crumenæ reptus est. Id animal licet mortuum tu ipse mecum uidiisti: conuoluiti: erumenāq; illam nouū uterū: nouij naturæ remedium: quo a uenatoribus aut alias a cæteris uiolentis & rapacibus animalibus natos liberet: illos secum asportando admiratus es. Experimento esse comperit aiunt: eo semper utero crumenali animal filios secū portare: nec illos inde unq; emittere: nisi aut recreādi aut lætandi gratia: donec sibi uictum per se queritare didicerint. Cum filiis animal ipsū deprehenderat: ast in nauibus catuli propediem perierunt: mater autem filiis per aliquot menses superstitit: sed & ipsa tandē tantam aeris & ciborum mutationem ferre nequirit. De hoc animalī iam satis multa: redeamus ad rei autores. Hi duo pinzoni patruus & nepos horrenda per nauigationem hanc passi sunt: per parientem littus sexcentas iā lequas atq; ut ipsi putant ultra urbem catai & littus indicum ultra gangen percurrerant: quādo in eis oris mense iulio insperata illis exorta est tēpesta adeo fera: ut e quattuor quas ducebant carauellas duas ante illorū oculos summerferit: illico tertiam uel ex anchoris raptā ab eorum aspectu asportauerit. Quartā in anchoris concusserit: ut omnino compago iam solueretur. Vnde ad terram tamen ipsi ex hac ultima descenderunt: de nauī penitus omnī spe amissa. Quare inuito consilio cum de parandis iam sibi domiciliis in regionibus illis agerēt: de perimēdis oibis incolis uicinis cogitabāt: ne finitimis reliquis aliquādo cōuocatis ad se trucidandum conueniant. Ast meli³. Cessit tēpesta: rediit quam raptauerat hyems carauella: ea octodecim uiri uehebantur: & quæ in anchoris in eorum prospertu ftererat seruata est. His igitur duabus ad hispaniā iter capiūt. palos natale solū ad uxores

castafistula

animal nū
q̄ uictum

LIBER NON VVS

& filios concussū fluctibus & hominibus amicis nō paucis pridie. K^{is}. octobris reuertuntur. Hi ex arboribus pleraq; frusta tulerunt: quæ cinamomi & singuieris esse putāt: ast non utilis quia non cōditi: ut aūt in sui exultationē: q̄ nihil preciosum alias repererit: lapillos tamē se uidisse in eorū manibus inde allatos ex maritimis illarū orarū littoribus collectos baptista tuus elysius philosophus eximius & medicus nō inferior: quos ueros esse topazios prædicat mihi tibiq; ut arbitror enarrauit. Post hos et alii uicinorum æmulatione ad meridiem longissimos tractus percurrere: sed per aliorū inuēta coloniq; præfecti marini uestigia per litus ut puta pariesse. Cassiam & hifistulam preciosumq; illud ad capitis grauedinē suo suffumiglo tollendam: quod hispani anime album uocant reperere. De his nil noui aliud quod tuo sit dignuz ingenio percepi: sinem propterea libello huic qua me iterum de tuo discessu fatigas: imponaz. Ast qui decadem impleat de uanis insula hispaniolæ superflitionibus alium libellū accipito. Si non fuerit liuiāna decas: id esse causā cognoscito: q̄ tu hic martyr liuiāno haud quāq; fuerit p̄ pythagorā itellectū af status spū: si quid ultra montes isti prægnātes parient habebis. Nunc insulares illusiones accipito ueris luciani narrationibus tanto superiores: quanto hæc in usu hoim sūt licet infantilia: illa uero cōficta ioci tantū gratia uel ea credentiū itrisui cōdonata. In hispaniola insula nostri priusq; indigenas quicq; aliud q̄ cœli nuia colere aut religionē ullā exercere didicissent: diu uersati sunt. Sæpius. n. supra memorauimus nihil eos colere præter uisibilia cœli lumina. Cum tandē familiarius apud eos cōtuberniū pmixtis utrinq; linguis plæriq; ex nostris agerent: uarias apud eos cerimonias uariosq; ritus obseruari cōpererunt. Ex cuiusdā eremitarū studio fratris raroni scriptis: qui ex coloni mādato apud insulares regulos ut eos christiane erudiret diu uersatus de insulariū ritibus libellū cōposuit hispano idiomate: pauca hæc leuioribus omiffis colligere fuit animus: illa igitur accipito. Nocturna insularibus apparere fantasmata: quæ in fatuos errores eos inducant ex simulachris quæ palam colūt aperte cognoscitur. Ex gossampio namq; in texto stipato interius sedentes imagines formant: quæ nocturnos quo pacto parietibus illos nostri pictores insigunt: æmulantur lemures. Cū ex simulachris opera mea ad te missis quattuor tu ipse uideris: qualia sint q̄ ue depictis lemurius similia: poteris regi feresissimo tibi patruo melius corā significare: q̄ ego illa scribere. Hæc simulachra zemes appellatur: frontibus alligant: propterea funiculis quos uidisti cōplexa sunt. ab his pluuias si pluuiæ desint: soles si sole indigeāt: se impetrare arbitrantur. eius enī quē unicū sine caudentem omnipotentē inuisibilemq; esse fatentur: interuācios esse zemes putāt. Quisq; regulus suū habet zemē: quem colat. Cælesti numini æternō duo hæc noia locuina: guamaocon maiores eorū indiderunt. Numē ipsū habere genitricē quinq; his nomini bus appellatā ferūt: attabéiram. i. mamónā: guacarapí tam: tiellam: guimazóam. In terris autem quid puerafcat de hominis origine aduertito. Est in insula regio nomine caunā: Ex duobus montis cuiusdam specubus pdiisse genus hominū garrunt: maiorem hominū partem ex aprioribus faucibus antri: minorē ex arctoribus exiisse prædicant. Rupem ex qua specus aperitur: cātam appellāt. Maius antrū cazi baxaguā: minus amataūna nominant. Priusq; hominibus in de egredi licuerit: simpliciter inquit per hominem nomine machóchael singulis noctibus antri fauces custodiri solitas. Is machóchael cum longius ab antro uifendi studio perrexisset: a sole deprehēsus cuius aspectū minime pati posse dabatur: in lapidem mutatus dicitur. De pluribus idem aliis blaferant: q̄ cū piscandi cupiditate noctu ab antro tantum pcesserint: ut redire ante solis ortū nequiuerint: quem non licebat intueri: in arbores myrobolanos: quarū sua sponte copiam terra illa pducit fuisse transformatos. Aiunt præterea usgoniōnā priuariū quēdam ex antro clausis familiaribus piscatū emiffisse unū: quē inde in philomenā eadē causa q̄ sol superuenierit priusq; se reciperet mutatum inquit quotannis quotempore uersus est in auiculam nō

de topazis

iteruz cassia

quid credat
bevero deo.

homines in
mirobala-
nos.
homo ē p̄ hī
lomenam .

Tu suo cantu & fortē conqueri: & dñi uaguoniōne auxiliū implorare: hinc noctu cātare
 lusciniā putāt. Vaguoniōna uero familiaris sui desiderio: quē ardēter amabat uir in an-
 tro relictis: fœminas tantū cū paruulīs quos lactabant eduxit: equibus fœminas in una in-
 taru eius tractus quā appellant mathinino reliquisse fertur: infantulos autē secū aspor-
 tasse: qui miselli fame oppressi: in cuiusdam fluminis ripa: toa toa. i. mama mamma cla-
 mitantes in ranas conuersi feruntur: inde uoces illam ranis uerno tēpore dicūt infedisse
 Ita in antris illis e quibus per hispaniolam sparsi sunt homines: uiros tantū sine fœminis
 permanisse balutiūt. Referūt insup uaguoniōnā ipsū per diuersa uagantē nec unquē ex
 speciali gratia mutatū: ad mulierem quā in fundo maris formosam uiderit descēdissē: ab
 eaq; marmoreos calculos & quos cibus uocat & tebellas quasdā flauas ex auriscalco: quas
 guaninos appellāt: habuisse dicunt. Hæc monilia p sacris apud reges habentur in hunc
 usq; diem. Viros autem illos quos sine fœminis in antris relictos diximus: lotū se ad plu-
 uidarū aquarū receptacula noctu referunt exiisse: atq; una noctiū in animalia quædā fœ-
 minas æmulantia ueluti formicarū agmina reptare per arbores myrobolanos a longe ui-
 disse. Ad fœminea illa animalia pcurrūt. capiūt. ueluti anguille de manibus eorū labun-
 tur. Consiliū inuenit. Ex senioris consilio: scabiosos leprosoq; si qui sint inter eos con-
 quirunt: qui manus asperas callosasq; habeāt: ut apprehensa facilius queāt retinere. Hos
 homines ipsi caracaracōles appellant: uenatū proficiscuntur: ex multis quas capiebāt quat-
 tuor tantū retinent: p fœminis illis uti adnitūtur: carere fœminea natura cōperiūt. Iterū
 accitis senioribus quid faciendū consulunt. ut picus auis admittatur: qui acuto rostro in-
 tra ipsorum inguina foramen effodiāt: constituerunt: ipsi s met caracaracōibus hominī-
 bus callosis fœminas apertis cruribus tenētibus. Quā pulchre picus adducitur: picus fœ-
 minis sexum aperit. Hinc bellissime habuit insula quas cupiebat fœminas: hic preata so-
 boles. Eia mirari iam desinito: quod de myrmidonibus grecia uerax tot uoluminib; de-
 scripserit e formicis ut pote myrmidones pcreatos. Hæc & alia huiusmodi multa pacato
 serenoq; uultu sapientiores e podiis suggestioliq; turbæ simplici mirabūda suadēt: recit-
 tantq; p sacro. Ast de maris origine seuerius: qua in re fuisse quondā in insula potentē ui-
 rum nomie iaia qui filii unicū hominē exuentē intra cucurbitā sepulcri loco cōdiderit.
 Is iaia paucis exactis mēsis impatiens morte filii rediit ad cucurbitā: eam cū aperuis-
 set balenæ ingentes & grandia cete prodierūt. quare inclusum in ea cucurbita mare cōui-
 cinis quibusdā pdicauit. Ea permoti fama quattuor fratres iuuenes eodē partu geniti ast
 partu matre perempta cucurbitā spe habendorū pisciū adeūt: manu capiunt: iaia super-
 ueniente qui crebro natū ossa inclusa reuisebat: perterriti sunt iuuenes sacrilegio furtiq;
 suspitione dephensi: ueluti qui iaia obseruabāt: ut celerius fugerent cucurbitam e manu
 soluerunt. ea pondere nimio pressa frangitur. per eius rīmas effunditur mare. ualles im-
 plentur ea uasta planities quæ uniuersum illū insularem orbē sicca occupabat: summerge-
 tur: montesq; tantū ob altitudinē ab eā inundatione euaserunt: qui nunc eas continēt in-
 sulas: quas licet aspiciere. En illustrissime princeps omnī præconio dignā maris originē
 nec ab eis parū cū fieri putes: qui hæc recitare didicerit. Aiunt deide fratres hos iaia me-
 tu tam diu per diuersa fuisse uagatos: ut fere iam fame perirent: quia nullubī sistere pedē
 audebant. hinc quoniā acrius urgerētur: pistoris domum pulsare ceperūt caza bi. i. panē
 petentes. pistor autē in primo ingredientem cōspuisse ita acriter fertur: ut illi ex ictu spu-
 ri exortū sit turgidissimū intercus: quo fere interierit. Ast fratrum consilio accepto lapi-
 de acuto apertum est: ex cuius ulcere natā aiunt fœminam: qua mutuo fratres illi omnes
 usi sunt: atq; ab ea ferunt filios filiasq; genuisse. Incundius aliud aduertito princeps illu-
 strissime: antrum extat iouanabōina nomine in cuiusdam reguli dioecesi: qui machinē
 nēch uocatur. Id religiosius q; corithium quondam aut cyrrham nisamq; greci colunt ac
 uenerantur: mille uariis ornatum picturis. In huius antri foribus duos habent sculptos
 zemes: quorū unum bīnthaīdlem: marōrum alterum uocant. Cur tanta specum colerēt

puerū in
naa.

unde mare
prodierit.

pierate interrogati: quia sol inde lunaq; lumē orbi præbituri prædicunt: grauiter senescunt
 respondent. Concurrationibus antra ueluti nos uisbem & uaticanū nostræ religionis ca
 put: aut compostellam & Ierusalem domini sepulcrū frequentant. Subiacent & alteri su
 perstitutionum generi: mortuos putant noctu uagari: ac uelci guannaba fructu nobis inco
 gnito cotone simili: lectisq; inter uiuos uersari aiunt: ac decipere mulieres, sumpta nāq;
 uirili forma coire uelle uidentur: ast quā ad opus perueniunt: euanescunt. Si quis autem
 apud se facere mortuū aliquando suspicatur: quum quid noui senserit in lecto: utri atres
 statione se dubio solui balbutit. Cuncta nāq; aiunt mortuos posse humana membra susci
 pere præter umbilicum: si umbilico igitur mortuum esse dignoscit: tactus illico resolu
 tur. Noctu & sæpissime in itinerib; præcipue uisq; publicis mortuos occurrere uiuis cre
 dunt: contra quos si uiator intrepidus steterit: dissoluitur fantasma, si uero pertimescat
 illum ita adoriendo perterret: ut sæpius ea formidine multi debilitentur ac stupeāt. Inter
 rogati a nostris insulares unde sibi eos ritus inanes tanq; contagione cōparauerint: a ma
 toribus hæreditarios respondent: rithmīsq; aiunt ultra hominū memoriam ista contex
 ta: quæ neminem licet præter regulum filios edoceri: memoriæ illa cōmendant. neq;
 enim litteras unq; habuere: diebusq; festis populo canentes ueluti solemnia facta præpo
 nunt: Instrumentū. habent unicū ligneū: concauis; reboans tantum: q; cōcutitur tym
 pani more. His illos imbuunt superstitionibus eorū augures quos boitiios uocāt: sunt &
 iidem medici qui plebeculæ rerum insciæ mille astruunt fraudes. Credere cogunt plebē
 hi augures: quia sunt apud eam auctoritatis egregiæ q; zemes ipsos alioquantur futuraq;
 prædicent. & si quis aduersa laborans ualitudine conualuerit: se dono zemis id assecutū
 persuadent: icinuiso & purgationi se obligant boitiis: quando curā de primario sumūt ali
 quo: herbamq; uorant inebriantē: quam cum pulueream sorpserit: ueluti menades in fu
 rorem uersū multa se a zemibus audisse immurmurant. Valitudinarium ad eum osse vel
 lapillo in os sumpto aut frustulo carnis: ex hemicyclo efficiunt omnes præter; unum aut
 duos quos ipsemet inualidus elegerit. Circū primariū boitius ter aut quater: faciem la
 bia. nareq; extorquens scædis gestibus. in frontem. in tēpora. in collum sufflat ægroti ab
 forbens aerem: post hæc se morbum ex laborātis uenis exhaurire dicit. Per humeros de
 in de ac femora & crura ægrotum fricans: cōnexa a pedibus manus deducit atq; sic ma
 nus complexis ad ostium procurrit apertum: ac manus excutit patentes: seq; morbū
 effugasse: futurūq; propediem incolumē persuadet. Ast a tergo illū adoriens carnis fru
 stulum uti præstigiator ex ore attollit. ægrotocq; in clamat dicens: en quid ultra necessita
 tem comederas. ualebis quoniam illud tibi detraxerim. Si uero ægrotum fallere grauius in
 tendit: zemen esse suum iratū suadet: q; uel ei domum non construxerit: aut minus illum
 religiose coluerit: q; prædium non dicauerit. Si ægrotum perire contigerit: affines eius
 ueneficiis cogunt mortuū fateri: fatone an boitiū incuria q; non integre ieiunauerit: aut
 consonum ægroti pharmacum non præbuerit. Si medici boitiū culpa diē obierit: de boi
 tio uindictam sumunt. De lapillis aut ossibus quos ore gestasse boitius aliquis putatur: si
 fœminæ aliquem assequuntur: pāniculis religiosissime inuolutū seruant. puerperis enī
 prædesse plurimum posse credunt: habentq; fœminæ lapillos eos loco zemium. Zemes
 autem uarios uariis colunt insulares. Ligneos quidam cōstruunt: nocturnis inter arbores
 umbris moniti: alii si responsa intra rupes habuerint: marmoreos inculpunt. In radici
 bus alii coluntur reperti. inter aīes: id est genus edulsi de quo supra. Hos zemes curam ha
 bere ut panis ille coalescat arbitrantur: ueluti antiquitas dryades hamadryades ac satyros
 & panes aut nereides fontium siluarū & pelagi curam habere putabat: suosq; rei cuiq; de
 os assignauit ut suum quisq; genus tueretur: ira & insulares hi suos zemes inuocatos eo
 rum optatis auscultare autumant. Quare cum de belli euentu de annonā: de incolumita
 te zemes reguli consulunt: domū zemi dicatam ingrediuntur: ibiq; absorpta per nares
 choho bba: sic herbam uocant inebriantem qua & boitiū in furore statim uertitur: domū

ex duobus
 antris sol
 et luna.

fantasmata
 nocturna.

quomō bea
 cipitur m
 feri.

quomō boi
 tiū fallunt
 egrotos

illico testis ad fundamenta uersus moueri: homines uersis uestigijs abulare: se uidere garriunt. Tanta est pulueris illius contusi uis ex cohobba: ut sensum oem illico sumentium eum tollat, ut p̄mū cessit insana brachijs demisso capite genua cōplectitur: quo ī statu attonit⁹ paulisper imoratus caput ueluti somnolentus eleuat: atq; oculos in cœli attollens intra se primū confusa quædā obloquitur: cui tunc primarij aulici astantes: neq; enim de populo quisq; ad ea sacra admittitur: sublati uocibus gratias agunt: q̄ iam a zemis colloquio ad eos redierit: & quid uiderit percunctantur. Ille aut̄ os aperiens zemen eo tēpore se allocutum fuisse delirat: ipsiq; aut uictoriam aut perniciē si cū hostibus manus cōseruerint: aut famē uel ubertatem: pestem aut incolumitatem: & quicquid uenit in buccaz prædixisse illi zemē ueluti lymphaticus prædicat. Eia illustrissime princeps quid miraberis post hæc de apollinco spiritu suas ingenti rabie sybillas cōcutienti: Putabas superstitiosam illā anticitatem deprisē: Quisquidē generalia de zemibus tot enarrauimus: quid de particulāribus quibusdā referatur silentio prætereundū minime censeo. Regulus quidā guamarētus habuisse zemē dicitur nomine corochottū. Hūc e supremo domus culmine ubi uisū cētū guamarētus adseruabat: sæpe numero alunt uel coitus aut cibi gratia uel ut sese abscederet ruptis uinculis descendisse: per aliquotq; interdum dies latuisse iratū: eo q̄ in ipsius cultu & sacris guamarētus rex defecerit. In guamarēti regio uico nasci aliqñ infantes coronas habentes duas referunt: hos corochoti zemī filios esse pueraſcunt. Ferunt & ab hostibus uisū fuisse in acie guamarētum: uicūq; ipsius ac regiam ferro igniq; uniuersam uastatam: corochotum autem incensa domo exilisse uinculis ad stadium usq; fuisse deinde repertum. Zemē habet alium epileguanitam nomine: ligneum quadrupedē: qui sæpe ad siluas e loco ubi colebatur fertur profugisse. Hunc quoties discessisse sentiebant: pijs factō agmine supplicationibus solite queritabant: inuentum religioſe ad dicatum ei sacellum humeris reportabant. Ast christianis ad insulam euentibus affugisse illum: nusq; q̄ fuisse ultra repertum patriæ perniciem ob id augurantes conqueruntur: hæc a senioribus audita sunt. Marmoreum colebant zemē alium sub scemineo sexu: cui duo masculi pro ministris astabant. Horum alter scemineæ iussu præconis officioungebatur: ad reliquos zemes qui auxilio assit scemineæ imperio: ad uentos pluuiasq; acnubes concitantas. Alius autem dicitur ex scemineæ mandato aquas in uallibus ex altis montibus colabentes congregare: ut inde factō impetu more torrentis soluta uasent agros si simularo debitos optatosq; honores indigenæ non præstiterint. Dignum memoratu hoc unū accipito princeps illustrissime: quod opus iam claudat. Tristissimum apud insulares nostrī reperere duos fuisse quondam regulos: e quibus unus guarionēxi de quo supra mentionem sæpe fecimus: fuit genitor: qui a cibo potuq; dies quinq; continuos abstinerint ut de futuris aliquid a zemibus acciperent: eo ieiunio grati zemibus se habuisse in respōsis retulerunt: uenturam non multos post annos ad eam insulam gentem coopertam uestibus: quæ ritus ac ceremonias omnes insulares esset uastatura: filioq; omnes ipsorum aut peremptura aut priuatura libertate. De canibalibus apud iuniores coniecturam facientes scē ubi aduentare canibales sentiebant: fuga sibi consulere statutum erat: neq; unq; manus ultra cum canibalibus conseruerunt. Cum uero hispanos insulam ingressos uiderunt collectis de hac re coniecturis inter se hanc esse gentem illam augurati sunt. nec illo sefellit opinio. submissi christianis iam sunt omnes peruicacibus omnibus interfecit: nec ulla de zemibus extat memoria. ad hispaniam namq; sunt omnes asportati: ut eorum ludibria & dæmonum fallacias nosceremus: e quibus ty plures me tractante princeps illustrissime conspexisti. Multa prætereo quia te cras procul dubio in patriam discessurum: ut reginam tibi maiorem amitam quam huces comitatus ex federici regis patruū tui mandato reducas: monuisti. Tu petasatus: ego autem lassus: ergo uale memor tuū martyris quem de grandī rerum aceruo pauca hæc sub nomine federici patruū tui deligere coegisti.

varii ses
 mes.

p̄uiscou
 de pernicie

LIBER DECIMVS
OCEANEE DECADIS PERPENDICVLARIS
apilogus ad inacum lopez mendocium tendille co-
mitem granatæ proregem. Liber decimus.

BORIGINE PRIMA ET RECENTI CONSILIO SYMENDAE A

colono huius provinciae oceanæ ab urbe roma litteris amicorum & principum stimular: ut ea conscriberem quæ acciderent: Admiratione quippe summa musitabant: cum repertas esse nouas terras nouasq; gentes quæ iudæ natura contentæ uitam agerent: desiderioq; ardenti cognoscendihæc tenebantur. Detru sit in præceps a scanium fortuna: fratre ludouico a gallis mediolano eiecto: cui? autoritas torpescere me non sinebat: quin assidue calamum in dextra habere: Ad eum præter alia multa quæ ex meis latentibus adhuc comentariis aliquando uidebis: libellos huius decadis præeuntes direxeram duos. Haud secus mihi fortuna detorsit ingenium a scribendo: atq; a scanium deturbauit a potentia. Cessit a suadendo ille procellis agitated: cessit & mihi feruor ista perquirendi: donec anno quingentesimo supra millesimū cum granatæ curia moraretur: Vbi tu prorex: ludouicus aragonius cardinalis: federici regis ex fratre nepos: qui granatæ erat cum regina parthenopæa nostri regis catholici sorore: federici regis ipsius litteras ad me directas porrexit: quibus me hortabatur: ut cætera colligerem quæ a scanianos epistolares duos libellos sequebatur. Ambo namq; fatebantur se ad manus habuisse quæ ad cardinalem a scanium scriptitaueram. laborabam tunc ego uti nosse aduersa ualitudine: sumpsi tamen onus & animū impulsi ad scribendum. Pauca hæc ex magno cumulo rerum quæ relatu autorum illas conquirentium accepi memoratu dignarum delegi. Nunc uero quandoquidem tu exemplar integrum. meorum operum extorquere a me fueris conatus: quo tuæ bibliothecæ uoluminibus: quæ habes. Innumera: nostra comiseres: fuit consilium addere paucis: quæ post eum annum quingentesimū a millesimo ad hunc usq; qui est decimus ab illo: patefacta sunt. late aliquando scribentur si uixerimus. De superstitionibus insularium solum per se libellum scripseram: ut decadem impleret: nunc placuit perpendiculum ad te directum decimi libelli titulo munire: tanq; huius turmæ subistem & tergi ductorem: prioremq; decimum nono connectere: non sublata de ducatu decimi præpositione et neocijs cogere totum op? transcribere autmittere lituratum: propterea non miraberis si nonum leges promissum reperies irritum: non semper oportet stare pollicitis. Ad rem ueniamus. Varia diuersi nauæ hoc decennio littora percurrerunt: secuti tamen coloni inuenta. Parsæ namq; littus tractu continuo lambentes quod indicum esse continens credunt: in plures orientales ii: occidentales illi regiones nouas inciderunt auriferas thuriferasq; inde namq; aurea pleriq; monilia thurisq; copiam ab incolis partim: nostrarum rerum permutatione: partim acri bello stratis tulerunt. Alibi nostros licet nudi sint incolæ: strauerunt tamen: & acies integras trucidauerunt. Feroes quidem sunt: sagittis certant uenenatis: & adustis præcutis sudibus. Animalia reptilia: insecta: quadrupedia etiam a nostris dissimilia reperere multi formia: uaria: innumeraq; noxia tñ minime præter leones. tigrides. crocodillos in uariis magnæ illi? telluris pariesis regionib? dico. In insulis hæud quæq; neq; unū quidē. mista sunt oia insularia præter hoies in plerisq; uti iam dixim? qui humanarum sunt carniū eluones caribes siue canibales dictos diuersi quoq; generis uolucres. Plerisq; in locis uespertiliones turturibus non minores ad eos acri furore primo noctis crepusculo uolitant: & ueneno morfu ad rabiem usq; læsos trahebant: ita ut aufugere inde ueluti ab harpiis fuerint coacti. Alibi cum in terra noctu quidam in arenā dormirent e mari monstrum exiens: furtim unum arripuit medium asportauitq; in conspectu sociorum: nec misero clamati opem ferre potuerunt: donec in mare belua cum præda profilerit. In his terris sigere pedem arcesq; ibi condere est animus regi: nec desunt qui

nocti vespertiliones

monstrum

europæ am
bitum supe
rant.
laus hispa
nic.

terræ illius subdendæ pacandæq; onus summere desiderent: & regi supplicant: ut ipsi
provincia demandetur. magni sunt tractus, uasta terrarum amplitudo. europæ autem uni
uersam sui magnitudine has regiones tū cōtinētes tū insulares triplo supare: præter eas
quas portugalēses ad meridiē reppererūt: q̄ maxime sunt. Magna laude digna est hæc no
stra tēpestate hispania: q̄ latētes hæctenus tot antipodū myriadas nostris gentibus cogni
tas effecerit: ingenioq; potentib; amplā adeo scribendī materiā p̄berit. Quib; ego iter
aperui: cū ista nūde uti uides collegeri: tū quia elegantiorib; nequeo uestib; quicq; orna
re: tū etiā quoniā calamū uti historicæ scriberē nūq; sumpsi: sed ut p̄ eplās rapti scriptas
his a quorū mādatiis referre pedē nō licebat: satisfacerem. Tam satis digressus sum ad his
paniolam redeamus. panē agnoscunt insularem parui esse roboris nostro triticeo panī af
fuetis. hebetantur ob eam causam uires hominum. propterea nuper rex im perauit: ut di
uersis in locis uarioq; anni tempore feratur. in harūdineas nāq; paleas inanes cum raris
S; illis crassis & prægnantibus spicis prodibant. Sentiūt eandem esse in herbis molliciē
crescunt ad segetum mensuram. armenta mirūm modum impinguat: sed carnes; reddūt
insipidas: immo & aiunt sine medullis: aut si insint aquosis. de porcis conuerso. salubres
sapidosq; ob insulares quosdam siluestres fructus quibus auidē uescuntur: esse ferunt: In
macellis nil secant aliud. Creuit porcorum multitudo: & siluestres effecti sunt: qui e subul
corum cura euaserunt. Non egent ultra ut aliunde genus ullum quadrupedum aut alti
lium ad eos inuehatur. Animalium omnium pulli propter herbæ luxuriam patrib; grā
diore euadunt: licet solo gramine sine ordeo aut ullo grano nutriantur de hispaniola sa
tis. Nunc eius uiciniam complectamur. Cubam tellurem illam quam diu ob eius longitu
dinem continentem putauerunt: insulam esse reperiunt. Neq; mirum uideatur: q̄ ipsius
incolæ dum pcurreretur a nostris: sine carere dicerent. Quia gens hæc nuda paruo & fia
nibus suis natalibus contenta: quid uicini facerent: minime erat sollicita. E sset ne aliud
quicq; sub cælo: necne præter id quod pedibus terebant: haud quāq; sciebāt. Est uero cuba
ab oriente in occidentem multo longior hispaniola: lata uero a septentrione in meri
diem contra eorum priorem opiniōem multo minus. Est angustissima: si longitudinē
reppereris. terra ferax maior ex parte atq; amœna. Ab oriente non longe ab hispaniola
iacet insula: dimidio amplius minor hispaniola sancti iōānis nomine a nostris dicta: qua
drata fere. In hac aurifodinas esse ditissimas reperiunt: sed intenti nunc aurifodinis his
paniolæ: nondum opifices in eam insulam miserunt: parare tamen paulatim sese ad id: in
cipiunt. Hispaniolæ uero prouentus reliqui posthabent omnes: omniscq; ad aurum le
gendū cura est directā: cui opificio ordo est datus huiuscemodī. Cuiq; uiro industria qui
aliquid momenti sit: unus aut plures cacichī id est reguli cum suis quisq; subditis assignā
tur. Cacichus certis anni temporibus ex federe cū incolarum turma uenit ad eius cui ad
dictus est: aurifodinam. Ibi instrumenta illis fossoria assignantur. Statutumq; est cacichō
& incolis præmiū laboris certum præter alimoniam. Discedentibus namq; ex aurifodi
nis ad sementes: quibus suis temporibus inuigilant: ne desint alimonie: reportant tho
racem unū: interiorē texam alius: alius sagulum aut pileum. his namq; iam delectatur
nec ultra nudī incedunt: ita & auro & agriculturæ incolarum haud aliter ac feruorum o
pera intendunt. Ferunt iniquo animo iugum: ast ferunt. Anaborias uocāt hos mercenari
os insulares non tamen rex patitur ut pro seruis habeantur. Dātur & tolluntur ad regis
arbitriū. Tēpore quo accersuntur a cacichis eorū regulis: ueluti a cēturionib; milites: aut
calones: incolæ si queūt ad siluas & mōtes euadūt multi. Cōtenti eo tēpe siluestrib; cibis la
titātes: ne laborē illū subeāt. dociles uero sunt: priscorū ritūū penitē oblitī: pie credūt: & re
citat quæ de nostra fide edocētur. Regulorū filios erudiūt domi primarij ex nostris: litte
rasq; ast uulgares & urbanos mores facile pueri ebibūt. Grandænos ad natales mittunt: si
præcipue patres interierint: gubernatum auitos incolas. Hi iam fide ualeat in christum &
nostros: incolasq; suos in amore retinent: ac blandis suasionibus hilares ducunt ad aue

de cuba in
sula.

alia insula
aurifera.

ordo datur

sunt docti
les.

riodinas: quæ duabus in regionibus insulæ facit. Ad milliare circiter trigessimū ab urbe
 dñica sancti x̄p̄ophori dicta una. ad milliare uero circiter nonagesimū altera quæ dicitur
 cibaua: ubi portus regalis. magni tractus sunt hæ regiones. Vbi passim superficiali iterdū: vbi constat
tur aurum
 alibi inter saxa globi aut laminæ reperitur aureæ. minutæ interdū: plærifq; in locis
 magni ponderis. Tricentorū pondo globi interdū aplius. Ast unus reperit fuit triū mil
 lium tricentorū decē auri pondo. Qui uti aliqui audisti: iteger ad reges ferebatur i ea na
 ui qua boadilla gubernator in hispaniā redibat: & præ nimio gentiū & auri pōdere sum
 mersa interiit: cū is qui inerant oibus. globū eū mille amplius hoies uiderūt: atq; sum
 stauerūt. Pondus aut hoc a me sic appellatū nō libram intelligi uolo æquare sed ducati au
 rei & trientis summā uocant ipsi posum: summāq; pōderis eius castellanū aureū appella
 tis hispani. Quicquid auri effoditur in moribus cibauis & portu regali: ad conceptionē
 oppidū ita appellatū fertur. ibi officinæ paratæ aurū suscipiūt: & cōstant in uentes. Dātq;
 accepta parte regia q̄ est quinta: cuiq; portione quæ attulit ex suo labore. Id uero auri qd
 i regione sancti christophori legitur: ad officinas oppidi bonaueturæ affertur. Supra ter
 centū milliā auri pondo quotānis in duab; officinis cōflatur. Si quis fraudasse detinēdo
 quin magistratib; regis adsignetur quicquid auri reperitur: lege mulctatur auri dñs. In
 cidit inter eos sæpe cōtētiōnes: quas nisi potis sit iusularis magistratus sedare: per appel
 latiōē ad curiæ senatū lis defertur. a cuius sentētia nō licet in oibus castellæ regnis retro
 cedere aut diuertere. Sunt aut nostra tēpestatē senatores insignes uiri nobiles oēs ex san
 guine nitido: quos est consiliū eo ordine hic nominati inserere: quo de reb; dubiis iudica
 turi sedent in senatu. Primam sedem sibi legit Antonius Roies archiepiscopus grana
 tensis tibi affinis: ingenio primas uir eatoniano: qui neq; sibi ipi aut affini b; si delinque
 rēt: didicit ignoscere. uita integerrim;. litterarū & ipse cultor. Princeps hic senat; est: uos
 p̄sidentē dicitis. Cæteri huic astant ordine quē tps istituit: qui nāq; prior ad senatū accit; qui senato
res regit
nō tēpore
 fuit: hic prior sedet. Doctores oēs aut designati aut insignib; decorati: designatos aut no
 cat hispanū idiomā licēciatos ex iure cōsultis regnorū delecti oēs. p̄sidentē assidet uete
 ranus noie petrus cognomēto oropesa. sequitur hunc ludouic; noie zapata. ab hoc habet
 locū fernādus cognomēto tellus: quartā sibi sedē habet garcias cognomēto moxica. qui
 sedet loco laurēt; cognomēto carauatal. astat hui; lateri toribus cognomēto santia
 go. sequitur Ioānes lopez palacios ruios. de hic ludouic; cognomēto polāco: ab hoc se
 dē tenet frāciscus cognomēto uargas: qui una est & reg; thesaurari;: ultimas occupat sta
 tiones duo sacris initiati sola & cabrero iuris pōtifici periti. his nō licet in crimināli ulla
 causa suffragari. horū oim hūeris quicquid litis aut cōtētiōis exoritur: incūbit. Ad nouas
 iā terras a quib; digressi sum; redeamus. Innūeræ sunt: uariæ: fortunatæ. Nō saturno: nō
 herculi: nō cuiq; ueterū qui nouas oras q̄ritauerint: ad cultūq; redegerit: nostri iuniores
 cedēt hispani. proh q̄ distentā posterū xp̄ianā uidebūt religionē: q̄ late iā puagari hoib;
 licebit. Quid de hisce reb; sentiā nequeo lingua uel calamo ullo pacto promere. claudo
 igitur decadis perpendicularē epilogū: animo tñ explorandi colligēd; q̄ cūcta particula
 tum ut mādare litteris illa queā q̄n p̄ ocū licuerit. colonus nāq; idē almirantus cū quattu
 or nauigiis & hominibus centum septuaginta a regibus præbitis percurrit anno. 1502.
 terram quæ occidentem cubæ ultimum spectat angulum ad lequas centum triginta circi
 ter: quo medio spacio iacet insula frugibus & fructibus arboreis fortunatissima nomine
 guanassā: uertitq; se inde ad orientem per eius littoris oras: uersis uestigiis putans se lit
 tus paræ reperiturum sed minime cessit. procurrisse quoq; feruntur ea littora occidenta
 lia Vicentius agnes de quo supra & Ioannes quidam diaz solisius nebriffensis multiq;
 alii: quorum res nondum bene didici. modo uiuam aliquando illa uidere licebit. Nunc
 Vale.

X QVO BEATISSIME PATER GALEACIYS BYTRIGARIYS
Bononiensis & Ioannes cursius florentinus ad catholicum regem p tua
sanctitate ille: hic uero pro clarissima repu. sua in hispaniam se contule-
runt: uiris astuti semper: & ob eorum uirtutes & sapientia obseruati utru-
q. Ii cum assidua uariorum auctoru lectione delectentur: in libellos quos-
dam ex nostra officina de cussos de uastis hactenus latentibus orbis terra-
rum regionibus: de q. occiduis fere antipodibus ab hispanis iam pridem repertis incide-
runt. Nouæ narrationis licet male comptæ amore pellecti rem commendarunt: petierunt
q. a me cum suo: tum sanctitatis tuæ nomine: ut quæ post ea tempora reperta sunt: scrip-
tis superadderem. Sibiq. exemplar ad beatitudinem tuam mittendum traderem Quo in-
telligat quantum nostra tempestate felicibus hispanorum regum auspicijs & humano
generi decoris: & militanti ecclesiæ augmenti accesserit. Gentes nanq. ille nudæ ueluti ra-
sæ tabellæ religionis nostræ ritus facile induunt: nostrorumq. commercio efferam nati-
uamq. rusticitatē excutunt. Placuit uisorum sapientum & de tua sanctitate bene merito
rum obtemperare mandatis: quippe qui audito beatitudinis tuæ nomine: nefas in expla-
bile fore putassem: nisi illico paruissem. Quæ igitur ordine suo littora latentia hispani
discurrerint: quibusue auctori bus res actæ sint: ubi pedem fixerint: quid etiam spei affe-
ratur: quid illi terrarum tractus polliceantur: breuibus recensebo. In decadis nostræ oce-
anæ narratione: quæ me in consulto per christianum orbem impressa uagatur: christo-
phorum colonum lygurem eas insulas: quarum meminimus reperisse: in leuacq. de hinc
uersum ad meridiem in uastas terrarum pelagiq. regiones ab æquinoctiali linea a quinto
ad decimum gradum tantum discedentes incidisse descripsimus: ubi lata flumina niua-
les altissimosq. montes littoribus imminentes & placidissimos portus inuenerat. Colo-
no iam uita sancto regi cura ingens exorta est: ut terræ illæ nouæ a christianis habitandæ
in religionis nostræ augmentum occuparētur. Propterea facultatem per chirographa re-
gia id aggredi uolentibus præbuit honoratā. Sed duobus præcipue uiris Diego nicuēsa
Baecenisi uadalo & alphonso fogedæ cochēsi. Quare ex hispaniola: i q. urbē & colonias cō-
struxisse hispanos diximus: quæq. ipi incolebāt: circiter idus decēbris alphonus fogeda
prior cum militibus circiter tercentum discessit: tendensq. fere recta ad meridiem e por-
tubus iam antea repertis unum adiit: cui nomen erat a colono inditum carthagini: quo-
niam & insula uenientibus fluctibus opposita lociq. amplitudine: & falcatis lateribus car-
thaginensem hispaniæ portum æmulatur. Insulam uocat in colæ Codēgo: uti carthaginē-
ses hispani suam appellant scombriam. Regio ab incolis caramāiri dicitur: in qua uirosi
mul & scēminas aiunt statura pulcherrimos esse: nudos tamen: capillis aure tenus scissis
mares: scēminas oblongis: quorum uterq. sexus sagittis plurimum ualet. Arbores in hac
prouincia nostri reperere dulcium pomorum feraces: sed maxime noxiarum. In uermes
nanq. comesa conuertuntur. Sed arboris umbra præcipue lethalis. Nam qui sub ea ali-
quando dormierunt: turgido capite: & amisso: penitus lumine excitati sunt. At si breui tē-
pore somno indulserint: post aliquot dies cæcitate liberantur. Distat is portus ab ea parte
hispaniolæ: quam uocant hispani Beatam: in qua ad nouas terras traiecturi sese apparant
millia. p. sex & quinquaginta supra quadringenta. Portum ingressus fogedæ incolis ui in-
tulit: quos palantes & nudos adortus est. Dati erant in prædam ex diplomate regio: quia
fuerant in christianos olim crudelissimi: nec adduci unq. poterant: ut pacato xpianos su-
scipere intra dicionis suæ terminos uellent. Auri copiā sed exiguā apud eos reperere: ne-
q. id quidem purū erat. Eo sibi lamīnas & bullas pectori affigendas ad decorem conslāt.

portus car-
thaginis.

codego in-
sula.
caramairi
regio.
arbo: siba
et fructu p
niciosa.

LIBER PRIMVS

Ea tamen graffatione fpoliisq; non contentus fogeda captiuus : quos paulo ante ceperat: ducibus pagum in internis a littore distantem millia. p. duodecim : in quo fugientes ex uico maritimo suscepti fuerant: ad ortus gentem reperit licet nudam bello tamen apertam. Scutis quippe ancilibus & ensibus etiam ligneis oblongis & arcubus certant ac sagittis: cuspidibus aut praefiis: aut offeis. Desperatis animis in nostros cum hospitibus impetum fecerunt: animaduersa praesertim eorundem qui ad eos aufugerant calamitate: ex paruulorum & foeminarum raptu & spoliis strageq; in ipsos illata. Strati fuerunt nostri. Proximam a fogeda praefecto Ioannem de la cossa: qui primus aurum in Vrabenfi arena collegit: cum septuaginta militibus interemere. Sagittas namq; linunt herbæ cuiusdam succo lethali. Cæteri in fugam uersi ad naues regente fogeda duce: qui & ipse terga dedit redierunt. Dum ea strage percussis mæsti uiuerent in portu carthaginis: ecce ducem alius Diægum de nicuesa cum quinque nauigijs. In portu namq; beatæ in hispaniola & hunc parantem se reliquerant fogeda & cossa. Is quinque & octoginta supra septingentos adducebat. Plures namq; hunc nicuesam milites secuti fuerant: cum esset cuiq; liberum ex duabus alterutrum eligere: propterea quod maioris esset ob ætatem auctoritatis: & quia ferrebatu uulgo beraguam ex regia concessione a Nicuesa colendam auro ditiores esse: quam Vrabam Alphonso fogedæ destinatam. Appulso igitur Nicuesa: consilium iniere quid facto opus esset. Suffragijs uniuersorum statutum est: ut sociorum ultioni primum studeretur. Noctu agmine composito iter ceperunt ad eos: qui cossam & septuaginta socios interfecerant. Ultima noctis uigilia imparatos adorti uicini quæ domorum constabat centum amplius: sed uicinorum triplo refertum: incolunt namq; gregatim: uniuersum in gyrum circûseptum ne quisq; euaderet: supposito igne deleuerunt. Sunt domus eorum ligneæ palmaram folijs contegularæ. Sextantum paruulis ex ingenti uirorum ac mulierum multitudine pepercerunt cæteris qui non aufugerint ferro aut igne consumptis cum suppellestilibus. a seruatis pueris cossam & cæteros interemptos ab interfectoibus in frustra secatos fuisse: & demum comelos intellexerunt. A caribibus namq; siue cannibalibus carniam humanarum edacibus originem traxisse caramaïrenses existimant. Auri aliquid inter cineres repertum est. Auri namq; sitis non minus q̃ terrarum ad hos labores & discrimina subeunda nostros concitat. His actis & cossæ ac sociorum nece pensitata: ad portum regressi sunt. Post hæc fogeda qui prior uenerat: prior cum sua caterua descendens. urabam suæ gubernationi addictam quaesiturus iter fecit per insulam: quæ fortis dicitur. Ea est mediâ inter urabam & carthaginensem portum: in qua descendens trucium eē patriam canibalium didicit. Ex incolis mares duos: foeminas septem captiuos adduxit: cæteri euaserunt. Centum & nonaginta drachmas auri in uaria monilia conflati consecutus est. Inde urabam ab orientali præhendit ora: quam appellat indigenæ caribanâ unde caribes insulares originem habere nomenq; retinere dicuntur. Ibi arcem & arcu uicinum uisum cepit condere: in quod reciperent. Dehinc a captiuis edoctus: esse in internis ad miliaria duodecim pagum nomine Titusi aurifodina dite nobilem: consilijs sumpsit de pago debellando. It: paratos ad sui iuris defensionem paganos offendit: repulsus fuit non sine contumelia & damno. Sagittis namq; uenenatis & isti bellum gerunt. Non multo post dies in alterius pagi oppugnationem cum egestate pressus uenisset: fuit & ipsi sagitta femur transfuerberatum. Aiunt e sociis nonnulli ab indigena percussum: cuius uxore captiuam ducebat. Amice prius de uxore redimenda inquit egisse maritum cum fogeda: ad certumq; diem fuisse pactum id auri pondus: quod fogeda pro uxore petebat. Statuto autem die reddisse: sed sagittis & telis aromaticum: non auro onustum cum octo sociis ad mortem paratis animis: illate iniuriæ carthaginensibus & pagi postea combusti participibus. Trucidatur incola ab fogedæ sociis: nec datur ultra amata cõiuge frui. fogeda atrocitate ueneni paulatim desiccatur. Dũ hæc ita succederet. ecce nicuesam ducem alterum cui beragua regio urabæ occidentalis assignata est habitanda. Is postredie a fogedæ

nostri pro
sugantur.
cossa cũ se
ptuaginta
sociis inter
ficiuntur.

uindicta in
terreptorum.

auri sitis
trahit nos

fortis insula
cannibalium
patria.

caribana p
uinitas

repulsa no
strorum.

uulneratur
fogeda.

CREDITI CONTINENTIS

coiba pro-
uincia.

linguarum
varietas.

ex calamita
te dididum

caribana
me deserit.

boius gatti

serra neua
ta.

digressiue portu carthaginis uela dedit beraguam aditurus. Littora semper lam bens cuꝫ
copiis: quas adduxerat: sinum cepit indigenarum appellatione coiba: cuius rex erat no-
mine Garcta. Linguam repperit ab hispaniola & carthaginensi longe aliam. Diuersa eti-
am in his tractibus a suis met uicinis sunt idiomata. Regem nanq; hispaniola caciꝫum uo-
cat: coiba uero prouincia chebi: alibi tibi: nobilem appellat hispaniola taino: coiba sacco:
alibi iura. Ex coiba ad Vrabam foge de focii sui praefectura tetendit. Nicuesa. Post aliquot
indies ingressus ipse nauigiꝫ genus mercatorium: quod carauella uocat hispanus: one-
rarat: naues ab alto ut sequantur imperat. Secum uero ducit biremes duas: uulgo bergan-
tinos: quos est animus: simul & caetera nauigiorum genera: multa etiam alia: uulgaribus
eorum nominibus in discursu nostrae narrationis nuncupare: ut apertius quid uelim in-
telligatur: neglectis tetricorum mordendi causas in scriptores querentium genuinis.
Emergunt nanq; non pauca cotidie: quibus uera noia relinquere no potuit uetustatis ue-
neranda maiestas. Post nicuesa discessum ad fogedam ex hispaniola uenit una nauis: du-
ce Bernardino de taluera: qui eam fuerat ex hispaniola suffuratus cum hominibus sexa-
ginta: Archithalasio: quem ipsi ammirantꝫ appellant: & gubernatoribus aliis inconsul-
tis. Ex alimentis quae ferebat: perditas egestate uires aliquantum recreauerat. In fogeda
indies magis ac magis exoriebantur sociorum murmura: q; eos inani spe depasceret. Di-
cebat enim se in hispaniola reliquisse baccalarium ancisum iusticiae praetorem a se electꝫ
auctoritate regia: quia sit peritus legibus: ut ad se duceret nauim unam commeatibꝫ onu-
stam: Se q; mirari quod multis ante diebus non uenerit: Neq; id falso aiebat. Discedens
nanq; q; ancisum iam semiparatum reliquerat: Socii uero se deludi arbitantes inania est-
se quae de anciso narraret: suspicati sunt. Taciti secꝫ statuunt pleriq; bergantinos duos fu-
rari fogeda: ac ad hispaniolam reuertí. Re intellecta fogeda praecoccupare sociorum cogi-
tata constituit: relicto franco pizarro nobili uiro praefecto ad arcis: quam condiderat:
custodiam: cum paucis ita saucius nauim de qua ante diximus conscendit: ad hispaniolaꝫ
tum curatum femur si quod remedium inuenerit: tum etiam ut uestiget quid rei ancisum
moretur: profecturus. De reditu suo intra quinquagesimum diem spem focis relinques
qui ex circiter tercentum ad numerum sexaginta: caeteris tum fame tum incolarum telis
consumptis: reducti erant: lege Pizarro & sociis conscripta: ne prodicione taxarentur: si
intra quinquagesimum diem non reuerte retur commeatuum & recentium sociorum au-
xilium dicens. Pactis igitur diebus exactis cum fame iam acris urgerentur: duos conscendit
relictos bergantinos: & eam terram deserunt. Hispaniolam uersus altum iam ad nauiga-
tibus exorta tempestas e bergantinis unum cum uniuersis qui inerat: absorpsit. E soci-
is alii referunt se aperte uidisse immanem circueuntem bergantinum. Ingen-
tia enim monstra maria illa nutriunt: & cauda ictu bergantini temonem confregisse in-
frusta. Quo deficiente circumacta tempestate bergantinus obrutus est circa littus insulae:
quam fortem appellant inter carthaginensem & urabanam oras sitam. A qua arcibus &
sagittis bergantinus superstes accedens ab incolis feroci congressu barbarorum relecta
est. Iter ergo suum prosequens forte incidit in baccalarium ancisum inter carthaginen-
sem portum & cuchibacoam regionem in ostio fluminis: quem nostri Boium gatti ap-
pellant: quia ibi catum primo uiderint. Boius autem hispaniola lingua domus dicitur.
Veniebat ancisus una nauí onusta commeatibus omnis generis tam ad uictum q; ad ue-
stitum facientibus: & bergantino comite. Is erat cuius aduentum fogeda dux auide ope-
riebatur: ex hispaniola idibus septembris soluerat: & quarto die a discessu montes altos
quosdam recognouit: quos a perpetuis niuibꝫ serram nenatam hispani appellant
praetereunte colono primo repertore illarꝫ regionꝫ. Quinto autem die pos draconis iter
fecit anciso referunt: qui bergantino uehebatur: fogeda ad hispaniolam rediisse falso locutos
ancisus existimans auctoritate ptoria: ut reuertatur: ipe rat. Disto parerit bergantinei. ancisu se-
quuntur: ab eo supplices petierit: ut alutru illis indulgeret: aut ut bona ei uenia liceat ad

hispaniolā regredi: uel eos ipse ducat ad nicuesā. In gratiā premiū sese donaturos ei duo millia drachmarū auri offerunt. Auro nanq̄ dītes erant: sed pane egentes. Neutrū Ancisus annuit: se q̄ alio proficisci nullo modo posse testatus est: præterq̄ in Vrabam fogaedæ prouinciā. Illis ergo ducibus Ancisus prætor Vrabam uersus tetendit. Sed unum prius memoratu dignum non sit molestum beatissime pater audire: quod huic prætori accidit ueniēti. Iecit & iste anchoras in ora Caramairiana: quam diximus Carthaginensī portu & maritali fœminarum casta uenustate: atq̄ utriusq̄ sexus animi fortitudine esse illustrem. Aquandi gratiā & scaphæ naualis quæ confracta erat reficiendæ causa nonnullos in litus mittit. Attentos operi nostris indigenarum multitudo suo more armata circumsepsit: triduoq̄ obsessos tenuit: quo tempore neq̄ illi manus conferere: neq̄ nostri illos impetere ausi sunt. ordinibus seruatis utriusq̄ toto triduo steterunt protentis oculis in alteros alteri. Nostri tamen interea opus demandatum prosequēbantur: fabris nauticis medium agmen tenentibus. Dum sic hæsitarent: ex grege aberrarunt duo aequalem urnā impleturi ad ostium fluminis utriusq̄ uicini. Disco citius ex hostibus adest cum decem armatis primarius unus: & ab utroq̄ latere aquatores circumdant. Sagittis in eos directis minime tamen excussis: & trucibus oculis eos inspectabant. Aufugit e duobus alter: manet imperterritus alter: & fugientem socium iurgio reuocauit. hostes compellat eorum idiōmate: quod didicerat ex captiuorum inde alias raptorum comercio. Admirati sermo nem patriū in aduena truculentiam exuunt blandis inuicem uerbis agunt. qui sint eius cateruæ appulsæ duces interrogant indigenæ. Peregrinos esse transeuntes respondet pedes: & se mirari ait quod a litore prætereuntes naues conentur deturbare: arguens eos immanitatis: ac simul ruīnam enunciat: in tale consilium abiciant. Venturos nanq̄ armatos qui superent maris arenas in ipsorum perniciem certiores facit: nisi nō modo nō arma sumperint: uerum etiam nisi honorifice uenientes ad ea littora suscepint: detineri pedites nunciatur Anciso. fraudem inesse suspicatus Ancisus scutatos educit socios omnes propter sagittas uenenatas: & composito agmine pedetentim graditur ad eos qui pedites detinebant: Sed dato signo a pedite indicante ut sisteret: sustinuit gradum: & per reuocatum peditem alterum intelligit rem esse in tuto. Cupere pacem hostes inquit pedes: quandoquidem non ipsi sunt: quos arbitrantur: fogaedam & Nicuesam in sinuabāt qui pagum in litore illo spoliauerant captiuū abductis: & in internis alium prostrauerant combusserantq̄. Vltum eam iniuriam se uenisse fatebantur hostes: si quiescerent. At contra infontes minime se uelle sua tela exercere. Impium nanq̄ aiunt esse in quemq̄ non laceſſentem pugnare. Depositis igitur arcibus & sagittis nostros benigne excipiunt: falsis piscibus & pane patrio donant. Ceruicia quoq̄ ex fructibus patriis & sementibus uinum æquante iisdem uinariis cados impleuerunt. Ita pace confecta cum carama: irensibus ab aliis ducibus acriter laceſſitis: ancisus per insulam fortem Vrabam proficiscitur. Sua navi ancisus centum uehebat & quinquaginta uiros recentes: qui inde mortuorum locum sufficerentur. duodecim etiam equas & sues fœminas plures cum suis quodq̄ genus masculis ad sobolem in ea regione procreandam: & una tormentorum uasa quibus quaginta cum hastarum. scutorum. ensium: reliquorumq̄ id genus telorum multitudinis immensa ad bella gerenda. Sed male auspicato cuncta. Iam iam intrare portum uolentibus nauis gubernator: qui remigi in hærebat: in breuia & uadosas arenas direxit. Stat misera nauis arenis inuoluta. Vndis concutitur. aperitur. quicquid in ea uehebatur amittitur. Visu miserissimum. De comæatibus duodecim tantum farinæ cados caseosq̄ patulos & biscotti panis copiam exiguā seruauerunt: animalia & ipsa suffocata undis. Per bergantinū & nauis scaphā pene nudis ipsi corporibus cū telorū parte euaserūt. Ita ex calamitate cadūt i calamitates de uita tantum: de auro iam minime solliciti. Ecce uiuos & in columes incomplexu terræ: quā tota mente petierant. Sustinentis corporibus opera danda est: quia non uescuntur aereo flatu. De alieno quærendum est: proprio deficiente.

nonus casus.

quid ancisus fecit uehat.

ancisus nauis fragum.

CREDITI CONTINENTIS

coſba pꝛo
uincia.

Linguarum
uarietas.

ex calamita
re diſſiduum

caribanafa
me deſcrit.

boſuſgatti

ferra naua
ſa.

digreſſiue portu carthaginis uela dedit beraguam aditurus. Littora ſemper lambens cuꝝ
copiis: quas adduxerat: ſinum cepit indigenarum appellatione coiba : cuius rex erat noꝝ
mine Carceta. Linguam repperit ab hispaniolo & carthaginenſi longe aliam. Diuerſa eti
am in his tractibus a ſuis nec uicinis ſunt idiomata. Regem nanq; hispaniolo caci cum uo
cat: coiba uero prouincia chebi: alibi tibi: nobilem appellat hispaniolo taino: coiba ſaccu:
alibi ſura. Ex coiba ad Vrabam fogeda ſocii ſui præfecturã tetendit. Nicuſia. Poſt aliquot
inde dies ingreſſus ipſe nauigii genus mercatorum: quod caruellã uocat hispanus: one
raſiã naues ab alto ut ſequantur imperat. Secum uero ducit biremes duas: uulgo bergan
tinis: quos eſt animus: ſimul & cætera nauigiorum genera: multa etiam alia: uulgaribus
eorum nominibus in diſcurſu noſtræ narrationis nuncupare: ut apertius quid uelim in
telligatur: neglectis tetricorum mordendi cauſas in ſcriptores querentium genuinis.
Emergunt nanq; non pauca cotidie: quibus uera noia relinquere nõ potuit uetuftatis ue
neranda maieſtas: Poſt niueſiã diſceſſum ad fogedã ex hispaniolo uenit una nauis: du
ce Bernardino de talauera: qui eam fuerat ex hispaniolo ſuffuratus cum hominibus ſexa
ginta: Archithalafſo: quem ipſi admirantũ appellant : & gubernatoribus aliis inconſul
tis. Ex alimentis quæ ferebat: perditas egeſtate uires aliquantulum recreauerunt. In fogeda
indies magis ac magis exoriebantur ſociorum murmur: q̃ eos inani ſpe depaſceret. Di
cebat enim ſe in hispaniolo reliquiſſe baccalarium ancifum iuſticiã prætorem a ſe electũ
auctoritate regia: quia ſit peritus legibus: ut ad ſe duceret nauim unam com meatibus onu
ſtam: Se q̃ mirari quod multis ante diebus non uenerit: Neq; id falſo aiebat. Diſcedens
nanq; q̃ ancifum iam ſemiparatum reliquerat. Socii uero ſe deludi arbitranter inania eſ
ſe quæ de ancifo narraret: ſuſpicati ſunt. Taciti ſecũ ſtatuunt pleriq; bergantinos duos ſu
rari fogeda: ac ad hispaniolam reuertĩ. Re intellectã fogeda præoccupare ſociorum cogi
tata conſtituit: relicto franciſco pizarro nobili uiro præfecto ad arcis: quam conſiderat:
cuſtodiam: cum paucis ita ſaucius nauim de qua ante diximus conſcendit: ad hispaniola
tum curatum ſemur ſi quod remedium inuenirit: tum etiam ut ueſtigii quid rei ancifum
moretur: proſecturus. De reditu ſuo intra quinquageſimum diem ſpem ſociis relinque
s qui ex circiter trecentum ad numerum ſexaginta: cæteris tum fame tum incolarum telis
conſumptis: reducti erant: lege Pizarro & ſociis conſcripta: ne proditiõne taxarentur: ſi
intra quinquageſimum diem non reuertetur com meatuum & recentium ſociorum au
xilium ducens. Pactis igitur diebus exactis cum fame iãz acri urgerentur: duos conſcendũt
relictos bergantinos: & eam terram deſerunt. Hispaniolum uerſus altum iam ad nauigã
tibus exorta tempeſtas e bergantinis unum cum uniuerſis qui inerant: abſorſit. E ſoci
is alii referunt ſe aperte uidiſſe immanem piſcem circuncuntem bergantinum. Ingen
tia enim monſtra maria illa nutriunt: & caudæ iſtũ bergantini temonem confreſſiſſe in
fructa. Quo deficienti circumacta tempeſtate bergantinus obrutus eſt circa litus inſulæ:
quam fortem appellant inter carthaginenſem & urabanam oras ſitam. A qua arcubus &
ſagittis bergantinus ſuperſtes accedens ab incolis feroci congreſſu barbarorum reiecta
eſt. Iter ergo ſuum proſequens forte incidit in baccalarium ancifum inter carthaginen
ſem portum & cuchibacdam regionem in oſtio fluminis: quem noſtri Boium gatti ap
pellant: quia ibi catum primo uiderunt. Boius autem hispaniolo lingua domus dicitur.
Veniebat ancifus una nauis onuſta com meatibus omnis generis tam ad uictum q̃ ad ue
ſtitum facientiſſibus: & bergantino comite. Is erat cuius aduentum fogeda dux auide ope
riebatur: ex hispaniolo idibus ſeptembris ſoluerat: & quarto die a diſceſſu montes altos
quosdam recognouit: quos a perpetuis niuib; ſerram neuatam hispani appellarunt
prætereunte colonõ primo repertore illarũ regionũ. Quinto autũ die p os draconis iter
fecit ancifo referũt: qui bergatino uehebãtur: fogeda ad hispaniolã rediſſe falſo locutos
ancifus exiſtimãſ auctoritate ptoꝛia: ut reuertãtur: imperat. Diſto parẽt bergatini. ancifũ ſe
quũtur: 13 ab eo ſupplices petierit: ut alitruũ illis indulgeret: aut ut bona ei uenia liceat ad

hispani solā regredi: uel eos ipse ducat ad nicuesā. In gratiæ præmiū sese donaturos ei duo millia drachmarū auri offerunt. Auro nanq; dītes erant: sed paucē egentes. Neutrū Ancīsus annuit: se q; alio proficisci nullo modo posse testatus est: præterq; in Vrabam fogaedæ prouinciam. Illis ergo ducibus Ancīsus prætor Vrabam uersus tetendit. Sed unum prius memoratu dignum non sit molestum beatissime pater audire: quod huic prætori accidit ueniēti. Iecit & iste anchoras in ora Caramaīriana: quam diximus Carthaginenfī portu & maritali fœminarum casta uenustate: atq; utriusq; sexus animi fortitudine esse illustrem. Aquandi gratia & scaphæ naualis quæ contracta erat reficiendæ causa: nonnullos in littus mittit. Attentos operi nostros indigenarum multitudo suo more armata circumspexit: triduoq; obsessos tenuit: quo tempore neq; illi manus conferere: neq; nostri illos impetere ausi sunt. ordinibus seruatis utriq; toto triduo steterunt protentis oculis in alteros alteri. Nostri tamen interea opus demandatum prosequerantur: fabris nauticis medium agmen tenentibus. Dum sic hæsitarent: ex grege aberrarunt duo aequalem urnā impleturi ad ostium fluminis utriusq; uicini. Disto citius ex hostibus adest cum decem armatis primarius unus: & ab utroq; latere aquatores circumdant. Sagittis in eos directis minime tamen excessis: & trucibus oculis eos inspectabant. Aufugit e duobus alter: manet imperterritus alter: & fugientem socium iurgio reuocauit. hostes compellat eorum idiōmate: quod didicerat ex captiuorum inde alias raptorum comercio. Admirati sermonem patrium in aduena truculentiam exiunt blandis inuicem uerbis agunt. qui sint eius cateruæ appulsæ duces interrogant indigenæ. Peregrinos esse transeuntes respondet pedes: & se mirari ait quod a littore prætereuntes naues conentur deturbare: arguens eos immanitatis: ac simul ruīnam enunciat: in tale consiliū abiiciant. Venturos nanq; armatos qui superent maris arenas in ipsorum perniciem certiores facit: nisi nō modo nō arma sumperint: uerum etiam nisi honorifice ueniētes ad ea littora susceperint: detineri pedites nunciatur Ancīso. fraudem inesse suspicatus Ancīsus scutatos educit socios omnes propter sagittas uenenatas: & composito agmine pedetentim graditur ad eos qui pedites detinebant: Sed dato signo a pedite indicante ut sisset: sustinuit gradum: & per reuocatum peditem alterum intelligit rem esse in tuto. Cupere pacem hostes inquit pedes: quandoquidem non ipsi sunt: quos arbitrantur: fogaedam & Nicuesam insinuabāt qui pagum in littore illo spoliauerant captiuū abductis: & in internis alium prostrauerant combusserantq;. Vtrum eam iniuriā se uenisse fatebantur hostes: si quīuisent. At contra infontes minime se uelle sua tela exercere. Impium nanq; aiunt esse in quemq; non laceſsentem pugnare. Depositis igitur arcibus & sagittis nostros benigne excipiunt: salis piscibus & pane patrio donant. Ceruisia quoq; ex fructibus patriis & sementibus uinum æquante iisdem uinarios cados impleuerunt. Ira pace confecta cum caramaibus irenibus ab aliis ducibus acriter laceſsitis: ancīsus per insulam fortem Vrabam proficiscitur. Sua nauī ancīsus centum uehebat & quinquaginta uiros recentes: qui inde mortuorum locum sufficerentur. duodecim etiam equas & fides fœminas plures cum suis quodq; genus masculis ad sobolem in ea regione procreandam: & una tormentorum uasa quod quaginta cum hastarum. scutorum. ensium: reliquorumq; id genus telorum multitudinis immensa ad bella gerenda. Sed male auspico cincta. Iamiam intrare portum uolentibus nauis gubernator: qui temoni inhærebat: in breuia & uadofas arenas direxit. Stat misera nauis arenis inuoluta. Vndis concutitur. aperitur. quicquid in ea uehebat amittitur. Visu miserimum. De com meatibus duodecim tantum farinæ cados caseosq; pauculos & biscocti panis copiam exiguā seruauerunt: animalia & ipsa suffocata undis. Per bergantinū & nauis scaphā pere nudis ipsi corporibus cū telorū parte euaserūt. Ita ex calamitate cadūt calamitates de uita tantum: de auro iam minime petierant. Sustinendis corporibus opera columes incomplexu terræ: quā tota mente petierant. Sustinendis corporibus opera danda est: quia non uefcuntur aereo flatu. De alieno querendum est: proprio deficiente.

nonnis casus.

quid ancīsus fecit uel hat.

ancīsi nauis fragium.

CREDITI CONTINENTIS.

Vnum tamen illis inter tot aduersa secundum se se obtulit. Palmeta non procul a littore
 iuencre: inter quæ & palustres ulvas aprorum multitudo libera uagabatur. aliquot sibi di
 noui gen⁹
 apozum.
 breuissimis adeo: ut abscessas fuisse arbitrentur. pedibus etiã nostris dissimiles sunt. Po
 steriores quippe aiunt pedes in his apris uno digito non ungulato constare: eorũ etiã car
 nes multo nostrorũ caribus saporosiores & salubriores experti sunt. Palmarũ fructibus
 & palmulis radicalibus quibus interitur bætica uescitur: & palmitos uocat: ex quorum q̃
 foliis roma scopas habet: necnõ prouincialibus pomis eo tempore uti sunt. Sed poma il
 la ut præcoca pruna quæ ossata parua etiã & rubetia ferũtur. Arbitror ego eius generis
 esse qualia ipse comedi aprilii mense in ægyptia Alexandria: quorum arborẽ iudæi indi
 genæ periti legis moxæ cedrum libani asseuerant. Ea sunt esui apta. Dulcedinem leni
 cedri libal.
 cui dam acrimoniæ mixtam habent: uti in sorbis uidemus. Loco persicorũ & ceraforum
 atq; huiuscemodi aliarum arborũ incolæ in hortis arborẽ hanc plantant: & diligenti cura
 nutriunt: cum peregrina sit. Ea est zizifera arbori & foliis & altitudine trunco etiam si
 millima. Apris iam deficientibus de futuro consulere coguntur. Itur in interna turmati.
 de ceturia.
 Est huius terræ Caribanz gens arcubus & sagittis tractandis aptissima. Centuriam anc
 sus ducebat: dico centum pedites: & si me nõ lateat constare centuriam ex centum uigin
 ti octo militibus: ut decuriam ex quindecim. licet tamẽ de gente nuda scriberet nudis uti
 uerbis interdũ. Obuii occurrunt nostris tres tantum incolæ nudi: sine formidine ulla no
 stros adoriũtur. sagittis uenenatis transfigunt plures: pærosq; perimũt: pharetris euacu
 atis euadunt uento celerius: pedibus nanq; plurimũ ualent: & nostros laceffunt iurgiosis
 opprobriis. Sagittam in uacuũ emissam ex arcubus ferunt nullam. Redeunt ergo nostri:
 audacia in
 audita.
 qua uenerant multis modis infelices: & de reliquẽda terra illa consiliũ ineunt: præcipue
 quia diruerant arcem incolæ: quam fogeda condiderat: & uici domostriginta cõbufferat
 ubi primũ terram a fogeda relictũ Pizarrus & socii deseruere. Vestigantes igitur intellexe
 re latus occidentale sinus illius urabæ felicius esse ac feracius. Quare dimidiã cum ber
 gantinis uirorũ partem transmittunt: reliqua in orientali littore relicta. est sinus ille lat
 latusdo s̃
 nue: uaben
 sis.
 millia. p. quattuor & uiginti: quoq; magis intra continentẽ prouehit: eo magis agustatur.
 In sinum urabæ diuersa cadunt flumina: sed unũ nilo: ut aiunt fortunatius nomine Da
 rien: in cuius ripa herbeta & arborifera figere pedẽ statuunt: licet paruo lentoq; alueo cõ
 stet. Accolæ uero admirati uelorum & bergantinoꝝ aduentum: quæ suis lintribus erant
 grandiores: sceminis maribus q̃ inermibus & suppellestilibus emissis: bello apti animis
 ac telis parati nostros in elato quodam tumulo structa expectant acie. quingentos ampli
 us numero illos nostri cõ iudicarunt. Instruunt ergo acies duce Anciso prætorẽ pro foge
 da. flexis genibus prætor ipse ac ceteri pro uictoria supplices orant superos. Vouẽt simu
 lacro beatæ uirginis: quod hispali sub nomine sanctæ mariæ antiquæ colitur: aurea & az
 gentea quedam dona: missuros q̃ se peregrinum pollicentur: & nomen uico habitando
 imposituros sanctæ mariæ antiquæ: templumq; sub eodem nomine erecturos: uel ad id
 eius reguli atrium dicaturos. His actis milites omnes iureiurando astringit: ne quisq; ho
 stibus terga uertat. Dato signo lætis animis scuta lacertis accingunt: hastas uibrant. & su
 pugna bar
 enensis.
 blato clamore in hostes ruunt. Impetum nostrorum diu sustinere hostes nudi minime po
 tuerunt. in fugam uertuntur duce regulo cõmaco. Nostri uicium occupãt: in quo ciborum
 copiam more patriæ ad præsentem esuriam propulsandam reperere: panem scilicet radi
 calern: & ex sementibus quas panico similes diximus in Decade: cum fructibus a nostris
 ccmacuse
 gulus.
 dissimilibus: quos ipsi uti nos castaneas & similia seruant ad usum. Ex gentibus iis mares
 nudos penitus sceminas uero ab umbilico gossampina contactas multitudine repererunt. Est
 ea regio horroꝝ hyberni expers. Distat naq; darienis fluminis ostiũ ab æquinocstio gra
 dus octo tantum: ita q̃ populus uix diei ac noctis toto anno discrimen sentiat: ut plariq;

LIBER SECVNDVS.

alunt: neq; enim sunt astronomiæ periti. Propterea nil curæ nobis sit: an gradus ii ab eorū sententia dissentiant: nec ne: quandoquidē paruo differunt: Licet ipsi arguant se in quo ad littus appullū sunt: aduerso flumine tendunt. Canneta fluminalia reperiunt ad unū milliare densissima. Rati quod accidit: pfugos accolat sibi uel latitare: uel supellestilia abscondisse. Cannetuz sagaci indagine scutis tamē insidiarū metu contesti perambulāt. De fertum hominibus reperere cannetuz: sed supellestilibus & auro refertum. Lodicum ex arboreo Serico siue gossipio contentariū: quod uulgus italū bombasum hispanū uero algonon nuncupant: copiam nō exiguā: & utensiliū ex ligno plæraq; alia ex fictilibus reperere: aureos & thoraces inuenere pectorales: & monilia eorū more ad libraruz summā duarū supra cētū. Auro nāq; & ipsi monilia sibi cōparant: & miris modis laborata cōficiunt. E a punctū suorū pmutatōe assequuntur. Nā quæ regio pane fortunatur aut gossipio auro caret. q̄ uero aurū gignit aut alia metalla maiori ex pte mōtana. saxea minie ferax. Sic inuicem cōmercia peragūt pecuniæ expertes. Duplici ergo læticia psallentes q̄ auri magna cerneret argumēta: & terram fors amēnā ac feracem obtulerit: socios in orientali sinus Vrabæ parte relictos alias accersunt. Nonnulli tamē insalubrem esse ibi aerē cōtendunt: quia in summissa ualle iaceat pars illa montibus & paludibus circūsepta.

de gossipio
noia vulgaria.

Aurea monilia.

CREDITI CONTINENTIS LIBER SECVNDVS.

Abes beatissime pater ubi figere pedes cōstituāt: qui fogeda duce uastos tractus Vrabēses habitandos sanctione Regia sortiti sunt. Sinamus ergo Vrabēses parumper: & Nicuesam Beraguæ amplissimæ prouintix gubernatorem destinatū repetamus. Ex uraba amici & socii fogeda iurisdictione diximus Nicuesam una carauella & duobus bergantinis ad occidentem beraguam uersus tetendisse: nauibus grandioribus a tergo ut sequerentur relictis. Male auspiciato consiliū sumpsit. Nicuesa noctu amittit socios: pcedit ipse & beraguæ fauces: quas optabat præterit. Ex bergatinis unū ducebat lupus quidam de olano cantaber unius e nauibus grandioribus pfectus. Is a tergo succedēs ab incolis didicit qua iter esset ad Beraguæ sinum ab oriente relictū anicuesa. Versa igitur ad orientem prora pcedens olanus occurrit altero bergatino comiti: quod & ipsū per noctis tenebras aberrauerat: cuius erat ductor Petrus de Vmbrīa. Læti ambo cōsālūt quid eligendū: qua putent Nicuesam gubernatorem suum fecisse iter. Deliberato iudicāt. Nicuesā ductor minus defuisse monitores de Beragua: quā sibi ductis: & spe reperiēdi ducis in Baragua Beraguam uersus tēdūt: cui reperere ad millia. p. sexdecim uicinū flumē nomine dato a Colono de lagartos: quia lagartos hispana lingua latine lacertos nutriat maximos hominibus cæteris q; animalibus noxios niltacos crocodillos æmulātes. In eo fluuio errorū socios reperere in anchoris cum nauibus grandioribus: quæ ab alto ex ducis mandato pcesserant. Ibi uniuersa concio de gubernatoris errore sollicita ex ducum Bergantinorū consilio: qui pxime Beraguā abraferant: Beraguam proficiunt. Est beragua incolarum appellatione fluuius aurifer: & idem regionis nomen a fluuio sumptū. In eius fluminis faucibus anchoras iaciūt naues grandiores: & uniuersos commeatus in terrā scaphis seruatoribus deportant: & Lupū de olano Nicuesæ amissū loco gubernatorē erigunt. Cuius et primorum consilio ut abeundi aduectis spes omnis tolleretur: sedarent q; animos ad eas incolendas: naues illas uetustate corrosas parumq; pfuturas deserunt: & quassari ab uisidis sinunt. Attamen ex eorū recentioribus tabulis & nonis aliis ex regionis arboribus: quas aiunt ualde proceras esse & miræ altitudinis: sectis nonā post hæc cōstruxere carauellam qua uterentur ad emergentes necessitates. Fato infelici a petro Vmbrīæ bergatini unius ductore Beragua reperta est. Is ingenio celer tentandæ terræ puinciam sumpsit: ut quo

Nicuesæ in fortunium.

fl. bela gartos.

Naues deportantur ut spes tollat abeundi.

CREDITI CONTINENTIS

in loco terra capienda esset: sociis renūciaret. Duodecim nautas elegit. Scapham nauis
 grādiōrum minīstram confendit. pelagi fluxus ibi mugiebat horrendo quōdā murmu
 re: ueluti de Scylla legitur sicula ob immanes pelago pminētes rupes: ex acri undarum
 refluxu quē hispani uocant resaccam: intra rupes reperculsarū. Luſtatur aliquantisper
 Vmbrīa. Ad miserū refectus instar mōtis e rupibus turbo cooperuit: & cū scapha ante so
 ciorum oculos obsorptū uorauit. Vnus tantum ex omnibus: quia natator esset egregius:
 emersit: et apprehenso paruulo inter undas scopulo turbati maris furorē sustinens paca
 to altero die mari: & ex siccato ex refluxu littore euasit ad suos. Vmbrīa & reliqui undeci
 deplorati. Cætera multitudo non ausa se credere lintribus cū bergantinis descendit i ter
 ram: ubi paucos dies cōmorata aduerso flumine ascendens incolarū pagos reperit: quos
 ipsi numuā appellat. Arcem in littore cōdere incipiūt: & in ualle quadā uberis soli: cum
 alioqui sit regio sterilis: sementes more patriæ iecerunt. Rebus ita se habentibus in Berā
 gua: ecce ab alta speculari rupe unus e sociis ad occidentē tendens oculos lintea uela lin
 tea uela proclamat. Quo pprius uento appellitur: scapham esse carbasiolo erecto uenien
 tem cernit. Lexū tamē scapham suscipiunt. Ea enim erat carauella nicuesana piscatoria
 quinque uirorū tantū capax: qua tū tres uehebantur: nicuesa inconsulto scapha suffurata:
 quia credere illi Nicuesa recusasset: quod beragua esset ab oriente a tergo relicta. hi uidē
 tes Nicuesam & socios paulatim esurie cōsumi: fortunā experiri ea scapha statuerunt: au
 beraguam ipsi quirent detegere. In beraguenses igitur socios incidunt. Nicuesā referūt
 errare amissa carauella pertēpestates: inter paludes maritimas & deserta littora peragra
 re omnīū rerū egentē calamitosū: qui septuagesimū amplius iam diē traheret herbarū
 aut radicū escis: aut patriæ fructibus raro contentus potabili aqua sæpe deficiēte: quia in
 staret ad occidentē pedibus tendere Beraguā animo gestans. Tractū cū Colonus eius tā
 uastæ terræ primus repertor percurrebat: & gratia dei nomē indiderat incolarū appella
 tione cerbarō. Interluit regionē fluuius a nostris sancti Mathei appellatus a beragua oc
 cidentalīs millia. p. circiter centū triginta. Huius fluminis & locorum pluriū patriā præ
 tereo appellatōnem: quia ignorant eorum nomina: qui ad nos redeunt. Eo trium nauarū
 relatu lupus de oliano unius et duabus nicuesæ nauibus ductor: tūc etiā pprator unū
 misit bergantinū ducibus nautis aduectis scapha. Nicuesam reperit. Aduectis Nicuesæ
 olianum electus gubernatorē donec ipse aduentaret: in carcerē & uicula cōpegit proditio
 nis accusans: quod sibi gubernatoris autoritatē induisset: & imperādī dulcedine pellectū mi
 nime fuerit de ipsius erroribus sollicitus: negligenter quod se habuerit: in uestigando quid
 ipsū tanto tempore moraretur: primarios oēs perturbato animo alloquebatur: & intra
 dies paucos ut farsinulas colligerent omēs: si quas habebāt: imperat. Expectaret parump
 æquo animo rogant: donec semētes quas ipsimet iecerāt: metātur: quæ iam prope matu
 ruerāt: nam quarto quoque mense a factō semine maturescunt. Se nolle quicquē expectare
 proclamat. Illico inquit a tellure tā male fortunata discedēdū fore. Eruit ex sinu beraguē
 si quicquid aduectum erat. Ad orientē uela dirigi iubet. Ad miliaria sedecim. Gregorius
 quidā iuuenis Ianuēsis Coloni primī repertoris a teneris famularis portū sibi esse uicinū
 recognouit. Sociis quibus se uera dicere probabat: signa dedit: in arena sem obrutā ācho
 ram ex nauī amissā: sub quo arbore portui proxima fontē liquidum se reperturos enunciat
 terrāprehendunt. Anchora & fonte repertis ab ingenio & memoria Gregorium cōmen
 dant: quod eius rei solus et multīs nautis: qui littora illa cum colono percurrebat: reminiscere
 tur. Portum bellum Coionus appellauerat. Quum ex itinere plerisque in locis urgēte sa
 me descenderent: e nauibus ab incolis male excipiebantur. Ex egestate tanta nros inua
 serat hebetudo: quod arma capere in quēquā licet nudū resistentem nequirēt. Viginti ho
 mines propterea uenenatis percussos sagittis amiserant. In portu bello fuit cōsiliū di
 midia sociorum partem relinquere: reliquā nicuesa tra ducit orientē uersus: ubi ad millia
 ria octo & uiginti a portu bello statuit arcē condere in littore apud promontoriū olim a

Miserādus
 Embrie ca
 sus.

Scapha ni
 cuciana.

Nicuesæ ca
 lamitas.

gratia dei.

Sæcti mat
 thei fluuius

Reperitur
 isellix nicue
 sa.

beraguabe
 scriit icuria

LIBER SECVNDVS

Colono marmor appellatum. Sed nemini vires ad laborē illuz ob esuriam suppetebant: Turriculā tamen ad primos in colarū ipetus sustinēdos erexit: quā nomē Dei appellauit. Ex quo Beraguā reliquit: tum in itinere inter arenosas planities: tum egestate dū turrim ædificaret: e paucis superstitibus ducentū amisit. Ita paulatim cōsumpta est septingentorum octoginta quinque uirorū multitudo ad uix centum iā reducta. Dum Nicuesa cū paucis illis miserimis hominū uiueret: exorta est inter Vrabenses de principatu contentio. Vachus nūnez halbōa quidā omnium iudicio magis armis quā cōsilio confusus manu proptos in Ancisum prætorē concitauit in quiens: Ancisum litteras regias prætoriam potestatem annuentes minime habere: nec satis esse quod a fogeda fuerit autoritate gubernatoria electus. Vtuit igitur ne ius prætorium exerceat Ancisus: & quosdam iter se uiros vrabē ses statuerūt: quorū consilio regerētur. Quare in factiones diuisi non redeūte duce suo fogeda: quē sagittæ ueneno iam perisse arbitrabantur: an accendendus esset eius loco Nicuesa nec ne: inuicem contendebant. Qui magis consilio ualebant: & nicuesæ familiares fuerant: quique Vachsi nūnez insolentiam ferre nequibant: Nicuesam debere quærī per ea uniuersa littora censebant. Intellexerāt enī ex Beragua ob terræ sterilitatē discessisse: posseque ipsum Ancisū exemplo & aliorum qui naufragati fuerāt: in secessu aliquo oberrare: neque esse animo quiescendū: donec aperte intelligatur: uiuat ne cum sociis: an obierit. Vachus autē nūnez uerit? ne adueniente Nicuesa imperio in socios exueretur: Insanos appellabat eos: qui putarent Nicuesam uiuere: & si uiueret opera Nicuesæ ipsos non indigere. A serebat enim ueniē ex sociis esse: qui non sit æque imperio aptus: atque Nicuesa. Dum ita in contrariis uersaretur studiis: ecce duarū nauium grandiorū ductorē Rodericum enriquū colmenares cum sexaginta uiris recētib⁹: & cōmeatum tā ad uictū quā ad uestitū copia. De huius colmenaris nauigatiōe animus est præterea referre. Ex Beata portu hispaniolæ ubi ad has terras traiecturi se instruūt. Colmenares iste discessit circiter id⁹ octobris anni Millesimi quingentesimi decimi. Prehendit autem terrā in nonis nouembris in uasta Parix regiūcula a Colono reperta inter portū carthaginis & regionē cuchibacōam. Parix est inter nauigandū tū ab incolis: tū a maris ira Incōmoda nō mediocria. Aqua potabili deficiente naues applicat ad fluminis ostiū suscipiendis nauibus aptū: in colarū appellatione Gairæ defluebat autē gaira ex alto niuali monte quo altiorē nemo ex ducis Roderici comitisibus aiebat se uidisse unquē: neque aliter putandū est: si niuib⁹ albecebat in ea regione quæ intra decimū gradū distat ab æquinoctiali linea. In gaire igitur fluminis ripa ad implēdos cados linte seruitoriā demittit. Dum haurire aquam inciperent e scapha: ecce regulum uestibus amictū gossampinis cū sociis palatinis uiginti: infuetum uisu. Lena illi pendebat ab humeris cubito tenus: A cingulo uero demissa. uestis alia talaris scemineū æmulabatur ornatū. Accedens Regulus amice uisus est monere: nostros: ne inde aquā sumerent: quod noxiā esset hominibus: ostenditque proximē labi fluitos: uti alū aquæ salubrioris ductorē. Monstratū a Regulo uiuū esse ibi mare indicabant. Coacti sunt tepestate phibentur: ebullientes etiā arenæ uadosum esse ibi mare indicabant. Coacti sunt igitur ad primū redire fluium iaciēdis anchoris tutum. Struxit cacichus ille nris in fiducia aduentibus. Attentos namque cados implendis: cū armatis more suo nostrorū iudicio septingentis licet nudis alias: Soli namque regulus & palatini elus amicitium nostros perturbat. Lintrē raptat & in assulas cōstringit. Sagittis uno ictu oculi septē & quadraginta enris prius quā scutis se contingere quiuerint: transuerberauerūt: quibus unus tantum euasit. Cæteri atrocitate ueneni perire illico. Neque enim remedia contra id ueneni gen⁹ adhuc intelligebat: uti postea ab insularibus hispaniola didicerūt. Herbā nāque gignit hispaniola huius herbæ uirus extinguēs: modo prope succurratur. Seruati sunt & alii septē elapsi intra magnæ arboris corrosū uetustate sinum ad noctē usque ibi latitantes: Sed minima uitauerunt hostium manus. Nocturnamque illis relictis nauis discessit. De his nulla ulterior mentio habita est. Ita per multa huiusmodi discrimina: quæ: ne sim minuta recensen

manuor p
montariū.
Momē dei

biscordia
ter vraben
ses.

vachus re
cusat de ni
cuesa.
Succurrit
egētib⁹ col
menares.

roderici col
menaris na
uigatio.

gēs uestia

proditio in
colarū et
nostrorum
strages.

Confundit
colmenares
sociis non
reperitis.

do tunc Sanctitati fastidiosus: prætereo. Vrabæ tandem sinū affectus est. In orientali ei⁹ latere sterili sicit anchoras: vnde paucis ante diebus ad occidentale fortunatius nri transe migrauerant. Admiratus locorū silentiū ibi nanq; socios se reperiturū putarat. Quid rei hoc sit non intelligit: uiuunt ne: an locū mutauerint: ambigens. Salubre ad rem consiliū amplexus est. æneas ballistas & pulueraria quæcunq; tormēta nauibus gestabat globis & puluere farciri: flammæq; per cacumina rupiū accendi noctu iubet. Igne supposito uersa simul tormenta quatiunt. Tonitribus & mugitu horrendo sinus Vrabensis intremuit: licet millia passuum quattuor & uiginti distarent. Ea est enim sinus Vrabensis latitudo. Ex auditur tamen a sociis: & flammis aduentantiū sociorū. Dariennēses mutuis respondent flammis. Quare flammarū respondētū ductu ad occidentale latus Colmenares trahunt naues. ærūnosī dariennenses: qui iam uix aiām egestate lassam dentibus retinebāt: ob Ancisi prætoris naufragiū protētis in cœlum manib; obortis præ læticia simul et mœrore lachrymis: eo plausu: quem tanta necessitas exposulabat. Rodericū & socios ad se uenientes suscipiūt. Commeatibus & indumentis: erant enim pene nudī: habunde fruūtur. Restat Beatissime pater: ut quid vrabensium diuidia de præcipatu ductibus amissis pepererint: edisseramus.

succurrit
erummosis

PYTATI CONTINENTIS LIBER TERTIUS.

NIMORES Vrabenses oēs: & qui consilio magis pollebant: accersendus esse quoquomodo Nicuesam sicubi reperitur: censent. Ab Anciso prætore renūte aduentum Nicuesæ bergantiū quē ipse propria impensa construi fecerat: abripit: & contra ipsius Ancisi uolūtātē ac Vaschi nūnnez gladiatoris iudicium statuunt ut Nicuesa queratur ad inuidiā de principatu inter se tollendā. Colmenari ergo de quo supra mentioē fecimus: negociū dant ut Nicuesam queritet per ea littora uti suspicabantur. errantē. Audierant nanq; deseruisse Baraguā telluris in fœcūdā regio nem. Dantq; in mādatis: ut repertum aduehat. Spem rei bene gerendæ illi præbeat: si ad tollendas inter eos coalescentes iam seditiones uenerit. Prouinciā summis Colmenares quia Nicuesæ deuictus esset amicitia: nec se minus ut Nicuesæ succurreret cum suis cōmeatibus q̄ vrabensibus: uenisse fateretur. Vnā igitur e suis nauibus quas aduekerat: & ablatum Anciso prætori bergantiū cum parte cōmeatuū: quos iportauerat: instruxit. Vnā uersa circumuicina littora peragrās ædificantē turrim ad Marmor p̄montoriū Nicuesam tandē reperit uiuentiū oīm infelicissimum supra macle confectū: squallore oblitum una cū sexaginta tantūmodo sociis ex septingentorū amplius numero superstitibus adeo ut nil minus illorū misereretur: q̄ si mortuos offendisset. Nicuesam amicū Colmenares recreat. lachrymis & blandis sermonibus solatur. Ampla spe melioris successus & mutandæ fortunæ Nicuesam replet. A bonis omnibus vrabensibus aduentū eius desiderari arguit: q̄ sperent eius autoritate sedatum iri discordiās inter eos exortas. Colmenari amico Nicuesa gratias agit: quales tanta calamitas exigebat. Mare unā conscendunt Vrabam uerūs p̄ficiuntur. Veteri solēt homines naturæ instituto ex lætis fortunæ successibus insolefcere. Post lachrymas: post fletū. & uarios de infelici fato suo cōquestus: post gratiarum actiones prouolutus ad pedes Roderici colmenaris seruatoris sui Nicuesæ: fame iam domo expulsa: cœpit obloqui priusq̄ Vrabenses uiseret: de mutando rerū statu in vrabedeq; auro demendo cunctis: inquit nequit uise quenquam se aut fogēda collega suo in consultis auro manū imponere. Hæc huiusmodi dicta ad vrabensium aures delata. Ancisi prætoris pro fogēda & vaschi nūnnez partis aduersæ suscitatoris. animos in Nicuesā cōcitauerunt. Adeunt reiciunt: uelut alii referunt: posteaq̄ in terrā descendat cum sexaginta sociis: ut inde abire minis etiam additis cœgerūt. Bonis omnibus id minime placuit: Sed populū tumultū ueritū quē vaschus nūnnez excitabat: rē iniquā passi sunt. In bergantiū igitur: quē ipse miser aduekerat: cū septendecim tantū ex sexaginta superstitibus

Nicuesaque
ritur.

Nicuesæ erit
nosus.

gratiarum
actio
Notabile.

reperit
Nicuesā
mimitur
vrabensibus.

Efficitur
Nicuesā

trudūt. In calendis martiis anni Milleſimi quingentſimi undecimi inſcelix nicueſa mare
 conſcendit iturus ad hispaniolā cōqueſtū de vaſchi nunnez temeritate: atq; illata uī p. An
 ciſum prætorē in ipſū. Hora infauſta bergantinum cōſcendit. nuſq; apparuit ultra. Sum
 merſos omnes & bergantinū ipſum arbitrantur. Id ut cunq; feratur: nicueſa ex erūna præ
 ceptis in ærumnā cadens uitam finiuit ærumnoſius q̄ uixerit. Turpiter electo nicueſa: con
 ſumptiſq; quos colmenares iportauerat cōmeatiſus: fame rabidi uti e ſiluis lupi rapaces
 coguntur uicinā perturbare. Duce vaſcho nunnez circiter centū triginta uiri conueniūt
 Vaſchus aciem ſuo more gladiatorio inſtruit. Folle tumidior præſtites ſubſtitesq; ſibi ac
 tergiductores ad libitum eligit. Gomitem & collegā ducit ſecum Colmenarē. Exit raptus
 a finitimis regulis quicquid fiet obuū. Regionē per id littus nomine Cōibaſ: de qua
 mentionē aliās fecimus: adit. Carētā eius regulū: a quo nil unq; aduerſi paſſi fuerant tran
 ſeuntē: appellat. Imperioſe cruciq; uultu petit præberi aduenientibus cibaria. Carētā re
 gulum poſſe illis quicq; impartiri negat. Se tranſeuntibus chriſtianis ſuccuriſſe ſæpe nu
 mero unde penu habeat exhaustū: arguit. Ex diſſidiſ præterea & ſimulatiſus: quas ex
 ercuiſ ab inuente ſua ætate cū finitimo regulo: qui Poncha dicitur: laborare domū ſuā re
 rum penuria. Nil horū admittit vaſchus gladiator Miſerū Carētā ſpoliato eius uico uī
 ſtum iubet duci ad Dariēnē cū duabus uxoribus & filiis uniuerſaq; familia a pud Carētā
 regulum repererunt tres e ſociis nicueſa: qui nicueſa prætereunte ut beraguā quareret: iu
 diciū ex male factis timentes auſugerant e nauibus in anchoris ſtantiſus. Claſſe uero ab
 eunte carete regulo ſe crediderunt. Carētā hos tractauit amiciffime: agebatur iam menſis
 duo deuiſſimus: ppter ea & nudos reperere penitus: uti reliquos incolas: & ſaginas uti
 capones manu ſœminēa domi depaſtos in obſcuro. obſonia dapesq; regiās fuiſſe ſibi illo
 tempore incolarū cibariis uifa ſunt: quod ſine mei tuſq; ſine cede nō cedam cōtentione
 uixerint: quæ duo trahunt: cogunt & raptant homines: ut uiuēdo minime uiuāt. Ad pri
 ſtinas tamen curas redire elegerunt. Ex carete uico ad p̄ntem famē propulſandā: non au
 tem ad neceſſitatem penitus tollendā cibariā detulerūt ad ſocios in darienē relictos. An
 poſt hæc an prius id acciderit: non aperte intelligo: Scio tamē poſt nicueſam eiectū in an
 ciſum prætorē occaſiones fuiſſe per vaſchum & factionarios eius quæſitas. Captus eſt an
 ciſus & cōiectus in nincula: bonaq; illius ſiſco addicta: cauſa ſuſcepta q̄ a fogeda tantū: quē
 iam uita functū aiēbant: non a rege litteras prætorias haberet: ſeq; iquit nolle cuiq; pare
 re: qui ab ipſo Rege per propriū diploma poteſtatē non heat. Bonorū tamē rogatu flexit
 animū: & mitius egiſt bonus digladiator: ſtigmati pepercit. Ancifum ſolui iuſſit: qui li
 ber nauim ipſe libens conſcendit: ut inde abiret ad hispaniolam. Priuſq; uela daret: boni
 omnes ad eū ſupplices iuerunt: ut e nauī deſcenderet ab eo petunt: ſeq; daturos operam
 pollicentur: ut uafcho recōciliato integra illi prætorā autoritas reſtituatur. Recuſaſſe fer
 tur ancifus: diſceſſitq; nec deſunt: qui ſub lingua imurmurent: uoluiffē deū & cœlites in
 ancifum iſta: patrari in electi eius cōſilio nicueſe uindictam. Ut cunq; ſit nouarum terra
 rum ueſtigatores ruūt in præceps: & ſe ipſos conſiciūt inſtantiſus odii: neq; inuigilant: ut
 par eſſet: tantæ rei inuēto. Statuunt interea oēs una ſententiā mittēdos eſſe ad Hispanio
 lam ad almirantū ſiue Archithalaſſum iuuenē Coloni primū repertoris hæredem filium
 ī hispaniola proregē: & ad reliquos inſulæ gubernatores: a quibus nouæ terre auxilia
 & leges recipiunt: qui ſignificent de ſtatu rerum: & quāta anguſtia laborent: quidue repe
 rerint: quid ſperetur ſi cōmeatiſus ſuccurrant egentibus. Ad id uolēte vaſcho nunnez
 eligitur e factionariis eius Valduia quidā nomine proceſſu in Ancifum ſuo inſultorio iu
 re formato: additur & illi collega homo cantaber qdā zamudius. Ut valduia ex hispanio
 la redeat cum cōmeatiſus expoſitiſus mandatiſus: & zamudius in hispaniā ad regem ſe con
 ferat edicitur. Diſcedunt ambo una cum ancifo aliter: quæ acciderint: regi q̄ ualduia uel
 zamudius relato. Et ancifus & zamudius me domi in Curia cōuenerunt. Quæ mecum
 egerint alibi dicentur. Dum in his uerſantur miſeri Darienſes Carētā regulum colibē

Inſelſeter
 perſit nico
 eſa.

caretaregu
 luſpoliaſ
 z capitur.

tres pſugl
 ſaginat.

qd trahat
 p̄ceps hūa
 niſi genus.

capit̄ act̄o

Solutur
 ancifus.

ancif diſceſ
 ſus ex vra
 ba.

ualduia et
 zamudius
 vraben ſiū
 nunciū

Careta ſol
 uſtur.

sem solant statuto foedere de bello gerendo nris auxiliantibus contra poncham caréte finitimu hostem intra continentem regulum. Transiturus Caréta pollicetur se necessaria pbiturū: pntemq̄ cū sua familia & armis futurū in bello. Sunt autem ipsorum arma non arcus: non sagittæ uenenatæ: uti habere idigenas illos trans sinum orientales diximus. Comiuus hi certant ut plurimū ensisibus oblongis quos macanas ipsi appellant: ligneis tamen: quia ferrum non assequitur: & præuistis sudibus aut ossibus cuspidibus missilibus etiam ad prælium utuntur. Sementibus ergo iactis q̄ maximas facere potuerunt: itur ad Pōcham duce causasq̄ primas agente Caréta. Post aliquot a pacto federe menses: ut se redi metendiq̄ caretæ ruricolis copia daretur. Ponchæ regiam adoriantur. aufugit poncha. Vicum & uniuersa diripiunt: bonis ponchæ famem ppulsant. Sed minime focis ob locorum distantiam illis bonis: licet multa repererint: succurrere potuerunt. Distabat namq̄ regia ponchæ a Dariénē milia. p. centum amplius & humeris portanda erant: ad maxime distans litus: ubi nauigia: quibus aduecti erāt ad caretæ uicū: relinquerāt. Aurī libras aliquot reperere cælatas in diuersa monilia. Redeunt ergo ad naues delecto pōcha: reges internos relicti: Maritimos autem infestare constituunt. Est non longe a Cōiba in eadē ora regio cui nomē Comogri: regulusq̄ illius Comogrus. Hunc post ponchā de letum adeunt. Comogri regiam in aduersā montiū uicinorū radice sitā uberi duodecim lequarū planicie celebrē repererunt. Ad comogrū afinis & primarij Carétæ palatium ex distidio cum caretæ se receperat. Appellat hos lingua corū Iurā. sese medium dedit Iurā Cōibensis: & comogrū nris conciliauit: quia nostris erat a trāsitu Nīcuefæ notissimū: tresq̄ illos trāsugas domi surā hic habuissē i honore toto eo tpe ferebatur. Pacato igitur nris Comogri regiam adierūt quæ distabat ab dariénē leuas. 30. itinere puio: circuire nāq̄ mōtes mediū cogunt euntes. Septem habere filios egregia forma iuuenes & adolescentes ex uariis uxoribus Comogrū comperere licet nudos. Atrium autē ex sublicibus trabibus inter se connexis roborosa miris modis structura consistere aiunt: lapideis mœnibus nihilo minus ualida. Longitudinem dimensū passuū centum quinquaginta. Latitudinem uero pedū octoginta in uacuo dinumerarūt: laquearibus & pauimentis arte eximia laboratis. Penuariā uero cellā reperere refertam dapibus patriis omnifariam. Vinariā autē doliis fistilibus & ligneis cupis munitā: hispano uel italo more: optimisq̄ uinis licet nō ex uinis repletam. Neq̄ enim uites habēt. At ex tribus illis radicū & granorū ad conficiendum panem generibus: quæ Iucca ages & ma's diximus in nra decade appellari: & ex palmarum fructibus uina cōficiunt: uti germanos: Belgas: britannos: montanos etiā nros hispanos puta uascones & astures: & in alpius noricos sueuos & heluetios ex ordeo triticoq̄ & pomis alicam cōficere audiuimus. Alba nigra etiam uariorūq̄ saporum & mulsuum plæraq̄ imitantia apud comogrū se potasse uina distant. Audi summe pontifex audi aliud monstruosum spectaculū. Huius reguli ingressū camerā reperiunt pēsilibus repletā: cadaueribus gossampinis funibus appēsis. Interrogatū quid sibi uellet ea supersticio: Parentum esse & auorū atauorumq̄ comogri reguli ea cadauera inquirunt. De quibus seruandis maximā esse apud eos curam: & pro religione eam pietatem haberi recensent. Pro cuiusq̄ gradu indumenta cuiq̄ cadaueri imposita auro gemmisq̄ superintexta. Penates sic colebat antiquitas summe pontifex. Quo uero pacto cadauera illa cratibus desiccant: ita ut sola restet cupis tanq̄ ossium retinaculum igne lento supposito: in decade descripsimus. Ex septem comogri filiis ætate grandior misra pollebat natia sapiētia. Blandiendū esse hominibus iis uagis intellexit: dandāq̄ operā: ne causas nanciscantur quibus in se domūq̄ suam uti in cæteros cōterminos scuire queant. Ad uascū & colmenarē primarios: quattuor aurī affabre laboratis drachmarū millia: septuaginta etiam mācipia dono misit. Se nanq̄ inuicem capti: ac uendunt rerum usū uel appetitū suo consonarū permutatōne: Pecunias quidem nesciunt. Aurum illud tantum dēq̄ alibi congestum una librabant in comogri uestibulo nostrī: ut regio fisco quinta pars debita secerne

itur in pon
cha reguli

adif como
grue

descriptio
comogree
domus.

more nro
uasa uinū.
ex palmarū
fructibus vi
na.

Comogri
penates.

Comogri
munera.

retut. Est nanq; id ordinariū in iis regnis decretū: ut ex auro argentoue ac gemmis quæ
 storibus regis assignetur quinta: Reliquū inter se ex composito diuidūt. Exortæ sunt i
 auro diuidendo inter nostros rixæ. Aderat comogri filius prudens ille primarius: qui ac
 cedens librales lances pugno excussit rigidō: & aurum quodcunq; inerat per uestibulum
 dispersit: iurgis nostros insectando eleganter in hanc sententiā differtit. Quid hoc rei ē
 utri christiani? adeo exiguā auri copiā tāti facitis quā præcipue uultis ex pulchre fabrefa
 ctis mōilibus rudes uoces cōflare. (Secū nāq; cōflatoria istrumēta portabāt) Si auri est uī
 famæ tāta ut illis causa tot quietas gētes pturbetis calamitates & incōmoda pferēdo p uni
 uersum e patriis regionibus extorres: regionē affluētē auro uobis ostendā: ex qua po
 teritis auri sitim istam explere. Sed maioribus uos oportet copiis rē aggredi. Vobis nāq;
 necesse est potentes reges: patriæ ditionis acerrimos defensores: armorum uī debellare
 Præter ceteros sese uobis obiciet tumanamā Rex: cuius regnum est auro reliquis fortu
 natus: a nobis distans soles tantū sex: A sole nanq; dies cōputant. Medios præterea mori
 tes Caribes genus hominū feroc humanarū carnū edax. sine legibus sine imperio uagū
 occupant. Oppressis nanq; montiū habitatoribus aurifodinarū: quæ scatent in iis mon
 tibus: cupiditate raptati proprias & ipi sedes deseruere. Eo enī auro quod ipi miserorum
 monticolarū lacertis effodiūt: in laboratas laminas & uarias imagines has & huiuscemō
 di alias effigiat: quicquid appetunt: assequūtur. Fabros nanq; & ipsi aurarios habēt: qui
 monilibus formandis inuigilant: Rude siquidem aurum nos non maioris facimus q̄ lu
 teos globos: priusquam opificum dextra fabrefacti prodeant in fictile uas aliquod nobis
 ritum aut necessariū. Fictilia & ipsi habent nō inculte formata. Hæc nos ab illis nostros
 rum prouentū puta mancipiorū in bello profligatis hostibus captorū: quæ coemūt edē
 da lodicūq; & supellectiliū ad domorū ornatum permutatione cōparamus. Esculēta quo
 q; illis nos præbemus: quibus ipi carent: Quippe qui montes incolunt. Armis igitur est
 hoc montanū iter aperiendum. Hos montes (idice digito montes australes mōstrabat)
 traiciendo mare aliud e promontoris despectare licebit: quod nauigiis uelificatur nihī
 lo uestris minoribus: & carauellas insinuabat: licet & illi nudt agant more nostro: uelis ta
 men & remis utuntur. Ab aquarum e montibus diuortio latus illud uniuersum ad austrū
 spectans aurū gignit affluenter. hæc ille & una insinuabat elcaria uasa cæteraq; utēilia re
 gem tumanamā cismontanū & transmontanos oēs ex auro habere formata: aiebatq; non
 minorē esse apud australes illos auri copiā: quā apud nos ferri. Ex qua nanq; materiā
 stri enses & reliqua tela cōficiant: intelligebat relatu nostrorum. Duces nostri Iuuenis nu
 diorationem admirati: interpretes enī habebant tres illos saginatos: qui sesquiannum
 inter careræ familiares uersati fuerant: animos ad eius dicta erexerūt: & auri e lancibus li
 bralibus discussi temeritatem in facetias & urbanitatem conuerterunt: cōmendantq; illi
 us & facta & exposita. Sed quibus argumentis innixus ista ferat amice interrogat: quid
 ue faciendum censcat: si plures copiæ uenerint. Ad hæc Iuuenis comogreus idiomate pa
 trio in se parump receptus: uti orator qui se ad aliquid graue diseredū accingit: & cor
 pus ad motus persuasioni necessarios disponit: in hanc repetiit sententiā. Attendite ui
 ri christiani: licet nos homines nudos auri cupiditas haud quāq; exagitet: ambitione
 tamen: imperii causa nos bellis inuicem cōficimus: & uicinis præcellere nostris cupimus
 Hinc pullulant inter nos dissidia: hic nostra pernicies. Bella gessere maiores nostri: ges
 sit & genitor comogrus cum finitimis regibus: in quibus septuaginta uobis dono dedi
 ti ex stratis hostibus apud nos mancipia cernitis: ex quibus septuaginta uobis dono dedi
 uices hæ sunt. Ex familiaribus nostris: qui apud eos mācipiū egerunt: ecce unū qui apud
 transmontanū regulū & eius regionis transmontanæ quæ magis auro scatet: dominum
 longo tempore uictus sub seruilī ferula uitam duxit infœlicem. Ab hoc & innumeris ali
 is huiuscemodij: A liberis etiā hominibus ab illis ad nos & conuerso amice traicientib;

redarguff
 nros como
 gri filius.
 pulchra co
 mogri filii
 oratio.

Rex tūana
 ma uiuus
 auro.

quid inui
 cepmutet.

Alia utilis
 oso como
 gri iuuenis

hæc nobis ab immortalī memoria propriis facultatibus notiora sunt. Atamē quo certius vobis ista referri sciatis: ne falli suspicemini: me duce uincto resteq; parato ad supplicium rem aggrediemini: ut me ex arbore uicina suspendatis si differre a meis dictis uel puncto intellexeritis. Accite igitur accite mille christianos ad bella paratos: quorū robore possimus una cum comogri genitoris mei nostro more bellatoribus hostiū uires confringere. Id uobis auri copiam optatam præbebit. Nos autem in ducatus & auxilii præmijs ab hostiū nostrorum iniurijs & formidine perpetua: qua cōcepta male pacati uiuimus: liberabit. His dictis prudēs iuuenis comogrens conticuit. nostri uero saluā deglutire mercurialem ampla spe auri iterato cœperunt.

PVATI CONTINENTIS LIBER QVARTVS

VAVCOS inde dies ibi commorati Comogro sub nomine caroli ob hispaniarum principem baptizato cum eius familia redeunt ad Socios Dariennenses relicta comogro spe de mittibus a filio petitis: quibus tuto queant ad australe pelagus montes superare: victū quem habitādum elegerunt ingressi: rediisse.

Valdiuia post semestre a suo discessu intellexerunt. Sed cum parua cōmeatū copia quia paruum aduexerat nauigiū. Spe tamen ampla de mittendis prope diem & cōmeatum: & recentū uirorū auxilijs. Admirantus prorex & reliqui hispaniolæ gubernatores se nullam habuisse hætenus curā de Dariennēsis fatentur q̄ Ancisum prætorem cū sua nauis onusta incolumen fuisse appulsum arbitrarentur. bono sint animo in posterum hortatur. se nulla in re defuturos: Ad presēs nullam habere nauim qua plura valdiuia queant præbere de necessarijs inquit neq; erat carauella qua; ipse aduexerat capatior. Erat nāq; licet nomine carauella ob formam exiguū tamen nauigiū. Quare ad presentem tantum necessitatem parumper moderandam non ad egestatem tollendā commeatus attulit valdiuia. Post paucos igitur dies a valdiuia regressu iisdem angebantur angustijs: presertim quia ueniens ex altis montibus turbo cū fulguribus & tonitruis horrendis mense nouembri tantum aquarū attulit alluuiem: ut segetes omnes quas in solo bene fortunato septembri mense: priusq; ad comogri regulum proficiscerētur: satas reliquerant: abstrulerit partim: partim suffocauerit. Erant sementes illæ paniceæ quod grani genus hispaniola masculum vrabahobam appellat: quas diximus quotannis ter maturefcere quia regiones illæ horrore hyemali minime grauantur ob uiciniam ad æquinoctialem lineam. Ex hobba siue masso pauem esse triticeo regiones illas incolētibus salubriorē: q̄ facilius cōcoquatur: consonat physice rationi. Deficiente nāq; frigore ab extrēmis ad præcordia calores minime pelluntur. Frustrati ergo spe suarū segetum: & uicinis regulis iam & cōmeatibus & auro expilatis: quæere cibum a distantibus coguntur: & una significare gubernatoribus hispaniolæ quāta egestate urgeantur: quæue apud comogri de Australi plaga intellexerint: quo sit regi cura de mittendis mille illis armatis: quorū dextra si pacato nequierint: periuos liceat facere montes ntrunc; mare interfecantes. Mittitur cum mandatis idem valdiuia: cui præbendas quæstoribus regis in hispaniola sedem habentibus: octunciales trecentum libras ex quinta Regio sisco debita crediderunt. Eam libram hispanus Marchum appellat: quam quinquaginta nummi auri castellani nuncupati cōplent. Castellani pondus pesium dicunt. Quindecim ergo millium castellanorū summa dicimus eam fuisse. Est uero castellanus nummus paulo minus tridente Ducatū aureū superans prouinciæ peculiaris moneta: quæ nullibi præterq; in castella cuditur. Constat ex ea summa libras mille quingentas octunciales a regulis affecutos fuisse. Quod uniuersū in diuersa conflatū uel diductum monilia puta torques collis: armillas brachijs: & bullas pectoribus imponendas: laminulas etiam auribus & naribus affigendas repperant. Mare igitur valdiuia cōscendit ea carauellula: qua uenerat: redieratq; alias: tertio idus Ianua

confiliū
comogrei
in
uenis

comest⁹
pauci.

factura
tur
binis.

ter ser
pa
nibyno

Ex regia
quintator
cētū auri li
bre octicia
les mitun
tur.
quid sit au
reus castel
lanus.

LIBER QVARTVS.

ris anni iam millesimi undecimi ab aduentu domini: cum mandatis ad uaschi nunnez & bitriuz: & ea qua rettulimus auri summa a regis prebenda questoribus: & ex amicis poranda in hispaniam ad affines & cognatos: quam quisq; optauisset. Quid ualduise inter nauigandum acciderit suo loco dicemus: ad permanentes in vrba redeamus. Hi dimisso ualduisa: rabida fame stimulatī statuunt eius sinus intima uestigare per diuersa. Est ab ostio sinus eiusdem extremus angulus distans millia circiter octoginta. Angulum illū appellarunt hispani culatam. Angulum prehendit uaschus ipse cum centum hominib; uetis per sinū uno Bergantino & monoxylis prouincialibus quibusdam: quas diximus canoas ab insularibus hispaniolis appellari: ab urabensibus urū. In sinum ex angulo fluuiū cadit: ab oriente labens darienē decuplo maior. Aduerso fluuiio millia .p. triginta: autē nāq; ipsi lequas nouem amplius sed in dextram conuersi ad meridiem incolarum pagos offendunt: quorum regulus dabiiba nuncupatur: uti cacichum hispaniola ii chebi ultima a cuta appellant. Ad dabiibam se recepisse cemaschū darienē regulum a nostris in prelio profligatū intellexerunt. Ausugit dabiiba. Putatur a cemascho monitus ne nostrorū impetum operiretur. Deserta omnia reliquit. Arcuum tamen & sagittarum aceruos: supellectilia etiam & retia: piscatoriāq; scaphas plures pererunt. Lacunosa namq; palustriaq; loca illa neq; faciendis sementibus aut arborum plantationi apta esse cognouerunt. Propterea exiguum eorum: quæ affectabant: cibariorum scilicet copiam consecuti sunt: quia piscum permutatione a finitimis panem ad propriam tantum indigentiam ii piscatores comparant: auri autem celati millia castellanorū septem ex desertis domibus habuerit. E monoxylis quædam: ex arcibus centum: ex sagittis fascēs aliquot: ex supellectilibus cuncta. De prouincialibus urū id est lintribus duas abduxerunt. Ex eius fluminis paludibus uespertilioes inquisunt prodire noctu turturibus non minores morsu læthali noxios infestare. Id aliqui ex his qui morsus experti sunt testantur. Ancisus prætor eiectus interroganti mihi de uespertilionum uenenato morsu rettulit se fuisse inter dormientem a uespertilione demorsum in talo pedis æstate ob calorem detecti: nec magis nocuisse: quæ si alterius animalis non uenenoſi dentibus læsus fuisset. Dicunt alii uenenoſum esse morsum: sed aqua marina illico lotum curari. Rettulit etiam Ancisus mederi aqua marina: & igneis cauteriis simul uulnerato ab incolis uenenata sagitta: seq; id in regione caribana ubi plures ex suis percussi fuerunt: experimento cōperisse. Ex angulo igitur sinuali urabæ redeunt parum contenti: quandoquidem non onusti cibariis. Reducentibus illis exorta est in uasto illo sinu tanta tempeſtas: ut supellectilia omnia: quæ a miseris piscatoribus afferebant: proficere in pelagus fuerint coacti. Ex urū etiam id est lintribus quasdam una cum hominibus absorpsit mare. Eodem uero tempore quo Vachus nunnez tentare sinus angulum ad meridiem constituit: ex composito rodericus colmenares cum uiris sexaginta per alterius gurgitis alueus ab oriente ad montana carpit iter. Is ab ostio fluminis ad millia .p. circiter quadraginta: inquit nāq; lequas duodecim: pagos offendit in ripa fluminis sitos: quorum chebi id est regulus Turu appellabatur. Apud hunc regulum adhuc morabatur colmenares: quando Vachus nunnez post reditum ad darienem: aduerso & ipse flumine colmenarem adit. Inde reſecta iam eius turu cibariis sociorum caetera statuunt una conſcendere. Ad miliaria totidem ab illis quadraginta inſulam complectitur fluminis piscatorum patriam. Eam: quia natiuas ibi arbores offenderint cassiam fistulam gignentēs: cana fistulam appellarunt. Vicinos in ea sexaginta repperunt gregatim casas decem habitantes. A dextro inſulæ latere labitur alter fluuius: & ipse prouincialibus lintribus et Bergantinis sustinendis aptus. Riuum nigram fluuium appellarunt. Ab ostio fluminis eius ad millia passuum: quindecim sparsim reſperere uicum domorum quingentarum ædificatum: cuius chebin id est regulum abena

de agulsoſi
n° urabens

babalba re
gulus.

quidreperē
rint i abai
be regia.

magni ues
pertilioes

fera tempe
ſtas.

cana fistu
la.

flu° niger.

abenama
chei.

machéi uocari aiunt. Domos deseruere omnes ubi primum nostros aduentare senserunt. Sed cum fugientes insequerentur: mutato consilio reuertuntur: & irruerunt in nostros atque trocibus animis: ut qui e propriis laribus pellebantur. Ensisibus ligneis: sudibus etiam praestis & hastis teretibus oblongis non autem sagittis nostros impetunt. occidentales namque sinui haud quaquam arcubus bella gerunt facile profligati miseri nudi sunt nostrorum telis. Dum eos insequerentur nostri regulum abenamachéi & primarios quosdam capiunt. Cupto regulo pedes unius: qui uulneratus ab eo fuerat: lacertum abscedit uno ictu gladii. Dactibus tamen inuitis. Erat ibi christianorum numerus circiter centum quinquaginta. horum dimidia partem ibi duces reliquerunt: ipsi uero cum caeteris aduerso iterum flumine tendunt linteribus patris nouem quas diximus appellari uiri. A riuo nigro & in insula cana fistula millia passuum septuaginta: relictis a dextra laeuoque pluribus in id maius cadentibus fluminibus: unum capiunt duce incola nudo dudendarum per ea flumina nauium magistro: in cuius ripa ostio ipsius proxima Abibeiba regulum incolis imperabat. loca esse palustria cognouerunt. Propterea primarium abibeibae reguli atrium in arbore summa aedificatum erat. nouum & inuictum habitandi genus: sed adeo proceras arbores terra illa nutrit: ut inter earum ramos aedificare domos liceat indigenis uti de aliis apud uarios legimus autores qui aestuante oceano confugium habebant ad altas arbores: quum refluxente piscibus uescerentur relictis trabibus inter ramos distentis & connexis inuicem: congeriem struunt contra omnem uentorum uim tutam. Putant nostri ob fluuiorum aluitiues: quae ibi crebrae sunt: arboreas domos icolas habere. Est arborum illarum altitudo tanta quae nulla uirilis lacerti uis sit: quae domum aedificatam iactu lapidis attingere sufficit at. Nec miror quidem: si plinio & autoribus aliis crediderimus de arboribus indicis: quas adeo proceras esse tradunt ob soli ubertatem & aquarum abundantiam: ut sagitta nequeat superari. Neque enim eius terrae campi omnium iudicio cedunt ubertate aut aquarum abundantia ulli telluri: quam sol ambiat. Ex illis arboribus pleraque dimensu brachiorum ambitu uiri septem interdum octo stantes uix complexi sunt. In solo tamen cellas habent uarias eo uino: de quo supra diximus: refertas. quia licet uentorum furor minime potis sit domos illas diruere: aut confringere ramos. Conuoluitur tamen quibus integra: quacumque flatus trahat: unde uina perturbarentur eo motu. Reliqua secum habent in arboribus.

abibeibae
gulus.
Domas in
arboribus.

Vina per gradus constructos arbori inhaerentes famuli ad regulum & primarios prandentes aut cenantes recentia supportant non tardiore gressu: ac pede plano nostri pueri nobis ex abaco mensae uicino ministrant. Abibeibae arborem nostri adeunt. colloquia inuentum petunt nostri ut descendat dato pacis signo. negat abibeibae: ut se uinere sua sorte sinant orat. Se post blandicias diruturos arborem a radice: uel igne supposito crematuros: nisi cum omni familia descendat: nostri minantur. Renuente iterum abibeiba securibus impaetis arborem quater incipiunt. Visus ex arbore salientibus assulus ex sectione: mutauit abibeiba consilium. descendit: sed ipse tantum cum filiis duobus. agunt de pace: de quo auro colligendo. Se aurum non habere inquit abibeiba: quod auro non indigeat: & se de auro nunquam fuisse sollicitum dicit. Instantibus inquit abibeiba: si tanta est auri uestra cupiditas: aurum in uicinis montibus quaeritabo: & repertum ad uos feram: gignitur namque in proximis montibus aurum. Diem statuit quo rediturus esset. nec statuto die: nec post statutum regressus est abibeiba. Discidunt ergo inde bene saturi dapiibus & uino abibeibae: sed minime auro diuites: uti putauerant. Ab abibeiba tamen & dictionariis eius ac filiis de auris fodinis & caribibus siue canibalibus humana carne uesci solitis: de quibus alias latius: illa eadem acceperere: quae apud comoegrum regulum audierant. Ad millia. p. iterum triginta circiter ascendentes in caniballium tuguria: sed uacua penitus cuncta inciderunt. Cuius namque sentirent nostros uiciniam perambulare: se fortunamque suas humeris ad montana in tutum receperant.

puerorum
cc
leritas

abibeibe
o
ratio

NTEREA DVm PERFLVVIORVM RIPAS ISTA GE
runtur ex iis quos uaschus & colmenares in riuo nigro Abena
machei reguli dicionereliquerant ad terræ custodiam: De
curio quidã noie raia siue fame cõpulsus: siue qã fatalis esset ei
ille dies cum sociis noiem uiciniam fuit ausus uestigare. Pa
gum finitimum reguli nomine abraibe adiuit. Raia ipsum
& duos e sociis abraibes trucidauit: ceteri aufugerunt. Post
paucos inde dies affinis & uicini abenamachei domo expulsi
cui brachium ut malum malo adderetur: abscidisse pedite
in riuo nigro diximus: Abraibe misertus profugus nãq; ad

abraibe re
gulus.
raia decur
rio pimis

Abraibe abenamacheius cõcesserat: abibeiba arborem habitorem conuenit: qui & ip
se domo extorris nostrorum congressum uitans per deua montium & siluarum errabat
Abibeibam compellat Abraibes in hunc fensum. Quid rei hoc est Abibeiba infelix:
Quæ gens hæc: proh miseros: quæ nos tranquilla pace fruentes exagitat: Quousq; tan
dem patiemur horum sæuiciam: nonne satius est emori: quam ea ferre: quæ tu: quæ Abena
macheius affinis noster: quæ cémachus: quæ Careta: quæ poncha: & reliqui nostri or
dinis principes ab his passi sunt: Vxores filiosq; etiam dicionarios captiuos duci: & for
tunas omnes in prædam trahi ante oculos: me nondum attigerunt: sed exemplo aliorum
nõ longe abesse meã perniciẽ æquũ est credere. Vires igitur nostras & fortunã experias
mur in eos: qui abenamacheium domo expulerunt & male tractarunt. irruamus. iis truci
datis forte reliqui nos adoriri ultra uerebuntur. & si tentauerint: hos habebimus ex eorũ
acie detractos. Quidquid euenerit æquanimiũ tolerandum erit. His & huiuscemodi au
ditis abibeiba in abraibes sententiam it pedibus. Diem ad rem gerendam statuunt: sed eis
minime successit ad uotum. Ex iis nanq; quos diximus ad canibales usq; ascendisse: redi
erant ad riuum nigrum forte fortuna ea nocte: quæ diem insidiarum præcesserat: uiri tri
ginta missi in auxilium relictos: si qua uis ingrueret de qua suspicabantur. ecce ubi pri
mum eluxit: reguli cum dicionariis armatis more suo quingentis pagum sublato ingen
ti clamore impetunt: de recentibus: qui ea nocte uenerant: inscii. Nostris scutati ad eos p
deunt. Sagittis primo percutiunt: dehinc hastis: & cominus ensibus strictis irruunt: in ad
uersos. Gens nuda plures inspectans hostes q̄ sibi persuaserat: facile profligatur: truci
da turq; maiori ex parte ueluti grex incompositus. Reguli euaserunt. captiuos ad Darienẽ
mittunt: quoscunq; uiuos affecti sunt. Horum opera utuntur ad agros sementescq; colen
das. His actis & pacata ea prouincia redeunt secundo flumine ad darienem: relictis ibi tri
ginta uiris in prouinciã custodiam duce furtado quodam decurionẽ: licet decurioniõ mo
re romano nõ sint additi præcise quindeci milites quos regar: centurioniõq; cõtũ uiginti
octo. Centuriones tamen ultro citroq; centenarium numerum: & ultro citro quindenũ
decurionem est consiliũ appellare. Nec enim hos seruant ordines hispani examusim:
cogimurq; nomina rebus & magistratibus dare. Is ergo furtado decurio e riuo nigro cui
præerat: uiginti e suis sociis & unam feminam cum captiuis quattuor & uiginti una tan
tum ingenti lintre prouinciali demittebat secundo flumine ad uaschum præfectum & so
cios. Ecce illos ex transuerso quattuor uru: id est monoxyla impetunt. prosternunt. neq;
inuertũt. trucidãt quos assequi possunt. Ceteri obruũtur duob; exceptis: q; ligna qdã cõ
plexi ad socios usq; ab hostiũ furore lignorũ fascib; qui p aluicum desluebãt: inuoluti de
e.ii.

colloquus
regulorum
de nostris i
terficidã

casus serua
uit nostros

de curia
de curia.

Incolarũ
in nostros
impetus.

CREDITI CONTINENTIS.

perturbatio
nostroz
ob casti tru
em.

cōuentus re
gulosi de
nostris tru
cidandis.

oso patefa
ctozis cōiu
rationis.

bellicus re
gulosi ap
paratus.
p feminam
delegit cō
iuratio.

quid pui
deatur iel
lecta cōiu
ratione.

cōiuratoris
copiacapit

Tichiri lo
cus naturi
pedam.

ceptis hostibus euaserunt. Ab his duobus seruatis moniti quid rei hoc sit scrutari omni studio incipiunt. Solliciti de seipsis meditantibus sociorum in riuo nigro discrimen: nisi fors recentem illos triginta demissos nocte insidias praecedente ad uicium appulisset. Cōclia frequentant. In re tam dubia multantes quid consilii capiant haud quaquā occurrit. Sagaci tandem indagine uestigando intellexerunt regulos quinq; puta Abibebam palustris arboris incolam: Cēmacchum uico: quem nostri habitant spoliatum: Abra'ibem & abenamachēum affines riuu nigri accolae & Daba'bam piscatorum anguli sinualis: quē diximus culatam appellari dominum detrucidandis statuto die christianis conuenisse: & quippe cessisset: nisi uetiussit superi. Mira uero ascribitur & quidem nō iniuria: si pie liberauerim? quonam pacto fors regulatorum cōsiliū patefecerit. Auditū dignum est: propterea rem breuibus pandam ordine suo. Uaschus ille nūne; qui magis nī quam suffragiis principatum in dariennenses usurpauerat egregius digladiator: iter multas quas rauerat: foeminas prouinciales: unam praeter ceteras habebat forma eximia. Ad eamibat a creditabat frequens germanus eius: qui cēmaccho regulo familiaris erat palatinus: domo & ipse priuatus patriā sororis amore stimulatus interloquendum hāc uerba protulit. Dilecta mihi soror dilecta ausculta meis dictis: & celato: quae referam: si tibi mihiq; uniuerso etiam generi nostro bene consultum iri desideras. Est horum hominum qui nos auitis laribus propellunt: insolentia tanta: ut nullo pacto eos ferre ultra constituant terrae principes. Ducibus quinq; regulis: regulos ordine suo nominatim enumerauit: ad rem gerendam centum esse uru' paratas: mari terraq; multitudo armatorum ad quinq; millia cogeretur. Ad exercitum nutriendum commeatu in uico tichiri coaceruantur. Diuissit etiam regulos inter se ex composito nostrorum & capita & facultates enarrat sorori bono frater. Propterea monet ut statuto die in tutum se recipiat: occasione masta aliquam ne in cōfuso trucidetur. Nescit namq; uictor miles occurrenti cuiq; ignoscere: & diem caedi adiectum puellae sorori patefacit. Puella uero quia ferrum est: quod foeminae obseruat magis quam catonianam grauitatem: siue q; uaschum amaret: siue q; ueretur parentu; & pro pinquorum omnium & uniuersae uiciniae oblita: regulatorum etiam quibus gladium iurgulo tenus imposuit: uascho rem omnem aperuit. nil eorum praetermisit: quae imprudens germanus differuerat. Re intellecta datur opera per fuluriam ut frater reuertatur. Accitus a sorore illico regressus est. Capitur. fateri cogitur. Cēmacchum Regulum herum suum quattuor illas uru' ad nostrorum perniciem misisse cēmachiq; consilio paratas esse insidias aperte fateretur. Struxisse etiam cēmacchum particulatim interitum ipsi uascho: dato in mandatis quadraginta dicionariis suis: quos in amicitiae pignus ad uaschum miserat ad colendum uaschi agros serendos more patriae ut marris interficerent. Solebat uasch adrefossos: uti mortis est bonorum & economorum quo animum praebet ad laborem ferendum. Dicionarij tamen heri reguli mandatum exequi haud quaquānsi sunt: quia nunq; pedes aut iernis ad eos profectus esset uaschus. Equam namq; habebat: qua uisebat agricolas: & lanceam dextra gestabat semper suo patrio more. Quare frustratus particulari consilio cēmacchus hoc ultimum aggressus est sibi uniuersis q; finitimis perniciosum. Coniuratione namq; patefacta uaschus ipse septuaginta uocat uiros: se sequantur edicit. Quo tendat: quid ue statuerat nemini palam facit. Ad cēmachum primo tendit: q; fugum intellexit. Sacchum eius idest primarium affinem palatinum: sic enim primarios appellant: uti regulos chebbi cum caeteris familiaribus praehendit. captiuos ducti. Aliquot ibi tam maresq; foeminas reperit. Eadem hora qua ipse Cēmacchum quaesiturns pedem e terra mouit: Rodericus colmenares aqua aduerso flumine cum uru' quattuor & uiris sexagita duce puellae fratre tetendit. Vicū adoritur Tichiri appellatū: in quo dixim cogi cōmeatus ad alendū exercitū. Vicū occupat. Quicquid ibi coaceruatū erat: puta uis diuersorum colorū: uti apud comogtū diximus: & ex omni genere panis reliquorūq;

LIBER SEXTVS.

edulium prouincialium: in suam potestatem reducit. Saccum tirichensem: cuius ueluti per prætorem exercitus res patrandæ erat: una & quattuor primarios præhendit. Imparatos namq; reperit. Suspensum ab arbore: quam ipse coluerat: saccum sagittis configi ante oculos incolarum: & primarios patibulis colligati iussit Colmenares ad aliorum exemplum. Hac pœna coniuratis illata formidine tanta repleuit prouinciam uniuersam: quod nullus est iam: qui audeat erigere uel digitum contra torrentem nostrorum iram. Pacato iam uiuunt. Subdunt colla libentes cæteri reguli: neq; ultra sæuitum est in reliquos. Ex hostium horreis & cellis uinariis refertis in Tirichenfi uico geniales egerunt dies aliquot.

prefect^o ex
ercti^o regu
lozū pimit.

CREDITI CONTINENTIS LIBER SEXTVS.

OST HAEC VOCATIS INCONCIONEM SOCIIS

omnium suffragiis sancitum est: ut procurator aliquis ad hispaniolam unde ius & auxilia expectant: deinde in hispaniam ad regem mittendus deligatur: qui seriem rerum omnium admirando & gubernatoribus regi deinde proponat: nitaturq; regi persuadere de mittendis mille hominibus illis: quos iuuenis comogreus ad traiciendos montes australem plagam ab eis dirimētes opus esse dixerat. Ambiuit sibi Vascus nūneq; procuratorium id munus: sed minime sociorum suffragiis id assequi potuit: neq; factionarii eius assensu sunt: ut inde discederet: cum quia se desertos arbitrarentur: tū etiam quia immurmurabant omnes Vascum si semel inde euaderet: ad eam calamitatum combustionem nunq; rediturum exemplo ualdiuicæ ac zamudii quos a mense Ianuario miserant: putabātq; deliberato non fuisse reuerti. Sed aliter: uti suo loco dicemus: res se habebat: nam perierant. Scrutiniis igitur uariis inter se diu contendunt. Deligunt tandem Ioannem quēdam Quicedum uirū grauem & maturum ætate fisci regii quæstorem in illis terris. In hoc quicedo fidem habebant summam de re bene gerenda. De reditu etiam quia uxorem ad eas regiones secū duxerat: quam in pignus sui regressus in sociorum potestate relinquebat. Quicedo electo de collega illi præbendo diuersæ surgunt sententiæ. Maximo esse discrimini inquit aliqui rem tantam locare in unius uiri manibus: non q; quicedo diffidant: sed quia sit uita hominum fragilis ipsi præcipue iam æquinoctiali uicinæ tempestiæ assuetis: si cogantur ad septentrionem reuerti ad uarias aeris & ciborum mutationes. Dandum ergo esse collegam quicedo censent: ut uno deficiente: quod facile potest accidere: super sit alter: ut q; duorum relatus si ambo euaserint: firmior a rege fides adhibeatur. In diuersa studia rē distendunt. Sors tandem in Rodericum colmenarem: de quo sæpe mentionem fecimus: cecidit: quia polleret rerum experientia. Percurrerat namq; ab adolescentiâ ac iuuentute mari acterris europam uniuersam: & rerum in italia gestarum in gallos fuerat particeps. Non infirmior tamen illis causa uisa est: qua sperare debent colmenarem si uiueret rediturum: q; in dariene maxima sibi prædia comparasset: maximasq; sementes factas relinqueret: quibus uendendis sicco pede speraret se aurum promercale a sociis consecuturum. Reliquit igitur curam rerum suarum contubernali cuidam suo matritensi municipali alfonsio mei hospitis filio unico nūneq; nomine: qui iuris dicendi prætor erat. & fere sociorum suffragiis fuerat procurator electus pro contubernali colmenare: perfectumq; fuisset: nisi sponsam nūneq; ipsum habere matriti e sociis unus patefecisset. Veriti namq; sunt ne sponsæ lachrymis deuinceretur: & abiret non rediturus. Colmenare igitur libero uiro electo quicedi collega: bergantinu ambo: neq; enī grandius iam ullū nauigiuz

ad regē nri
elii deligū

alfōsus nri
neq;

quicedus
colmēares
nri cell ad re
gem.

CREDITI CONTINENTIS

habebant: ingrediuntur quarto calendis nouembris anni Duodecimi supra quingentesimum & millesimum a nostra redemptione. Ex itinere uariis agitati tempestatibus: uentorum proiecti sunt ad occidentale littus eius uasta insula diu credita continentis: quam in prima decade Cuba diximus appellari. Egestate iam summa premebantur ob diturnitatem temporis. Agebatur namque tertius iam mensis a discessu a sociis. terrarum captare coguntur: ut si qua reperiant: ab indigenis auxilium experiantur. Forte ad eam eius insula oram appulsi sunt: in qua & ualde uia tempestatibus quassata terram captauerat. Proh miseri! Expectate darienenses ualde uiam: ut uestris ærumnis mederetur: missum: expectate. Appulsum cubenses incolæ cum sociis omnibus ad unum trucidarunt: & discerptam in littore carauellam qua utebantur reliquerunt. Super repertas quasdam carauellæ tabulas arena semiobrutas ualde uiam & socios deplorarunt. Cadaver nullum offenderunt: putant uel in mare proiecta: uel caniballibus edenda præbuisse recentia. Eas namque regiones canibales sæpe incurritant edendorum hominum causa. Ab insularibus duobus: quos deprehenderunt: ualde uiam intellexerunt pernitem: auri etiam cupiditate: quod habere ualde uiam incolæ ab loquace e sociis uno cognouerant: pellectos de patra do tanto scelere cogitasse suos conterraneos duo illi professi sunt: aureis namque & isti mollibus oblectantur. Truculenta sorte percussus quia præcipue frustra sociorum ultioni intendissent: aufugere crudeles terras & auaram nudorum hominum sæuiciam constituerunt. Iter ergo suum moesti ob casum sociorum penuriam rerum laborantes prosequuntur. Præfugit cubelatus illud meridionale superarent: mille illis aduersi casus acciderunt: & fors quædam intellexerunt appulsum: & ipsum per ea littora infelicissimam transgressisse uita tempestatibus quassatum aiunt: per mille amfractus ærumnarum mille genera fuisse perpeffum: de hinc pene solum sociis amissis uel fame anhelantibus in diuersa relicti uix uiuum ad hispaniolam deuectum: uenienque tandem atrocitate ex illo uulnere: quo percussus sum diximus ab incolæ urabensis proiecisse animam. Ancus uero prætor eiectus secundiore fortuna terras easdem peragrauit. Se optatos uentos inter ea littora offendisse mihi assensus est in curia: & ab incolis cubæ se fuisse benigne susceptum iactauit: sed in Caciachi cuiusdam præcipue dominatu cui nomen est commendatori. Is cum baptizari a transeuntibus christianis peteret: quo nomine hispaniolæ uicina insula gubernator appellatur interrogans: commendatorem nominari audiuit. Erat enim eo tempore quo is uoluit baptizari gubernator quidam egregius uir ordinis equestris militiæ calatraux: Cuius institutionis equites commendatores appellantur. Optauit propterea cacichus ille id est regulus appellari commendator. Commendator igitur iste insularis Ancusum ad se appulsum benigne suscepit hospitio: & oppleuit necessariis ad uictum: sed quid de religione sanctimoniamque ibi ancusis seruari didicerit ab incolis: tu sanctissime pater: curis dextræ religionem sanctimoniamque induimus accipito. Nautam ignotum male se habentem per cubensia littora facientes iter e nostris quidam reliquerant apud commedatore regulum. Nauta in honore habitus a regulo & eius dictionariis ualetudine recupe rata commendatoris præfecturam in bellis gerendis sæpe exercuit: mutuis namque sese in uicem conficiunt præliis: & uictor euasit semper. Is licet litterarum ignarus bono animo uir: Beatam uirginem deiparam pietissime colebat: & secum perpetuo constitum in pietore uirginis ipsius in charta pulchre depictum gestabat simulachrum. eam pietatem uictoriam sibi semper peperisse commendatori significauit: atque una commendatori persuasit abiciendos esse cemes omnes: quos ipsi colerent: quia nostranos lemures animarum nostrarum uoratores insensissimos referrent: beatam que uirginem deiparam patronam sumerent: si felici ductu res suas ocs bello & pace iri gubernatū optarent. Defutura nullo tpe uirginē deiparā: si corde pio numē ei inuocauerint: facile nudis gētibus nauta persuasit. Virginis ergo simulachrū regulo rogāte dono dedit: cui & ædem & altare dica uit: cē mibus quos auitos colebāt posthabitis. De cē mibus pater beatissime ex gossampino

trimestris
circozimar

ualdific et
sociorū iter
nices a cu
bensibus.

fogede na
uigario z i
teritus.

de comēda
toze cubēsi
regulo.

LIBER SEXTVS

ad nocturnorum lemurum: quos familiariter passim uident & alloquuntur similitudinē contextos: & eodem gossampino in miram duriciem interius constipatos: in decimo nonatæ decadis libello latissime. Ex nauæ instituto sole uergente ad occasum commendator ille regulus & uniuersi eius ditionarii utriusq; sexus domum mariæ uirgini dicatam adeunt cotidie. Ingressi flexis genibus capite reuerenter obstipo & manibus iunctis simulachrum his uerbis multiplicato salutant: aue maria aue maria. Pauci nanq; ex eis plura proferre eius orationis uerba didicerunt. Ancisum itaq; & socios aduentes dextra præhenso ad dicatam domuz alacres ducunt. Se illis mira ostensuros inquit. Simulachrū digito monstrauerunt monilibus & scitilibus uasis edulis & aqua plenis per podia circūseptum. Hæc nanq; simulachro sacrisi di loco donant ex auita religione erga cemes. Inquit ea se simulachro præbere: ne si fame urgeatur: desint cibaria. fame urgeri posse si simulachrum integro sensu putant. Sed quid auxiliū a simulachri numine hoc est a Beata uirgine se fateantur habuisse auditu pulcherrimum est: & medijs fidius beatissime patet pro certo habendum. tantus est enim ex nostrorum relatu pietatis erga deiparam uirginem in his simplicibus incolis feruor: ut ad se laborantes in prælio præcipue cōtra suos hostes: pene dixerim: cogant e caelo descendere. quandoquidem precium: quo emere ipsum & suos cœlites possimus reliquit hominibus deus: pium scilicet amorem & charitatem ardentem. Quo nam igitur pacto poterit ullo tempore deesse beata uirgo: præfidiū ei? pura fide inuocantibus: Anciso & socijs commendator & palatini eius omnes afferant: conferta manu naua duce simulachrum portante secum: cemes hostium in conspectu simulachri uirginei omnibus rem intuētibus uersa facie intremuisse. Cemes enim quicq; suos ad prælium in auxilium portant. Nec simulachrum modo sed uiuētem scēmi nam candidis uestibus pulchre amictam pugnae tempore auxilia ferentem in hostes se uidisse asseuerant. Fatentur itidem hostes ex aduerso sceptratam & minacem apparuisse suis hostibus fauentem mulierem: cuius aspectu præcordia sibi horrescere sentiebant. Postea uero quæbabit nauta ab aduentibus ea littora christianis susceptus nauigio: seruam se ad unguem nauæ instituta se cōmendator fatetur. Cum finitimis exortam esse diram contentionez de cationibus rettulit: puta qui nam cemes esset alio sanctior ac potentior: super perq; hac disceptatione certatum fuisse aperto marie sæpius cum finitimis: sed beatā uirginem desuisse nunq; quin ingruente certamine assuerit: attuleritq; cōtra maximas hostium copias parua manu facilem uictoriam. Quibus uerbis clamore sublato in hostes irruerent interrogati: se nil aliud unq; ex nauæ doctrina protulisse: quæ sancta maria adiuuata nos: sancta maria adiuua nos idiomate tamen castellano. Id enim in omnium ore liquide prolatum nauta relquerat. Dum ita sese inuicem crudeliter trucidarent: pacto fœdere conuentum est: non ut singulari electorum ex utroq; exercitu certamine: ut sæpe romanis: multisq; alijs contingit apud antiquos: aut sagaci aliquo consilio res decerneret: sed ut alterne ex utroq; populo manibus post terga ligatis: & ad uincientis arbitriū post terga innodatis uinculis in aperto agro singuli iuuenes sisterentur: eumq; meliorem esse cemen aduersi annuerent: qui suæ partis colligatum iuuenem celerius liberaret. Sancito fœdere iuuenes alterne uinciunt duos: commendatoriani aduersum: aduersi uero commendatorianum: ter idem tentasse inquit: terq; innocatum sui cemis dæmonē ad ligatum ex aduerso accurrisse utroq; uincto inspectante. Sed proclamante commendatoriano assuetam appellationem Sancta maria adiuua me Sancta maria adiuua me: aduentasse illico candidatam uirginem: & fugato dæmone imposita uirga: quam manu gestabat: in commendatoriani uincula solutū subito fuisse ante alterius oculos cōmendatorianum: transisseq; in aduersum ea uincula: quibus erat cōmendatorian? ab hostib? inodatus: ita q; hostes repererint liberatū a duerse partis iuuenē: suuz uero duplicibus astrictū uinculis. Sed neq; his cōtentos referunt hostes: præstigijs nanq; id agi humanis arguunt: nō melioris numinis aduenientis potestate. Ut igitur uiri graues ætate ac moribus pol-

infra de religione uerbum anciana honorifice incipitur

mira simplicitas incolorum.

preclis quod deus et iugis emuntur. Miracula pugne tpe.

nota lector quæstio pure fidelis uel mentia.

CREDITICONTINENTIS.

in audita fi
ducia de
bia uirgine.

lentes ab utroque populo quattuor assunt in prospectu ligandorum iuuenum: qui an fraus
insit: nec ne: diiudicent: ex postularunt hostes: o simplicem: o puram animorum benigni
tatem: o auream: o beatam simplicitatem: annuit hostium postulatis cum suis familiaribus
commendator ea fide: qua petiisse salutem sanguinis alluue ualetudinariam: qua pe
trum cuius tu beatissime pater uicem geris: siccis pedibus uiso domino fluctus calcaisse di
dicimus. foedus facitur. uincuntur iuuenes uiris grauibus octo astantibus. stat uo limite lo
cantur. Dato signo suum quisque cemen appellat. in auxilium uocat. aduentantem sui ce
mis daemonez caudatum: hiatu uasto dentatum: cornutum: Cemen ipsum manufactum
aemulatem & ligati & spectantes cernunt uolentem e uinculis iam soluere sibi dicatum
iuuenem. Ad proclamantis commedatoris uocem praesto fuit beata uirgo: uiris graui
bus protentis oculis ad rem tendentibus animum: afflueta facit uirga in aduersum fuga
to daemone transilire sui clientis uincula. Percussi tanto miraculo commendatoris hostes
uirginis cemen suo ceme digniorem esse fatentur. Eius rei argumentum est: quod au
dito christianorum appulsu ad eas terras: pagani commendatori finitimi: qui cum eo ca
pitalia odia exercuerant: & saepe confluxerant: oratores ad ancisum miserunt rogatus ut
sacerdotes ire iuberet: qui eos baptizarent. Duos quos secum habebat ancisus prope re
mittit. Centum triginta uno die ex commedatoris quondam hostibus: tunc amicis & affi
nibus baptizarunt. Gallinaceo genus apud hos incolae nostrorum industria coaluisse di
ximus. Quicumque ad baptismum confluxerat: sacerdotibus gallinam offerebat aut gal
lum: caponem haud quaquam. Neque enim: ut capones efficiant: castrare pullos adhuc didi
cerunt. Salsos etiam pisces & ex pane recentes afferbat quisque placentas una cum altili
bus. Redeunt ad littus sacerdotibus illos sex homines ex baptizatis muneribus onusti co
mitati sunt: quibus lautum pascha peregerunt. Ante lazari namque dominicuz diem biduo
tantum ex Dariene disceserant: & uictimum cubae angulum cuneatum ab oriente hispani
olae uicinum eo tempore abradebant. Commendatoris rogatu relictus est apud eum unus
e sociis libens tamen: non alia de causa: quam ut ipsum dicionariosque suos & finitimos si ac
cesserint: angelicam salutationem edoceat. Arbitrantur namque se maiori cura fore nume
ri deiparae uirginis: quo plura eius orationis uerba didicerint. Assensus est ancisus com
mendatori: & his actis iter suum ad hispaniolam: cui iam proximus erat: profectus est.
De hinc ad regem in ualladolæto morantem se contulit: ubi mecum uersatus est familia
riter: & in uaschum munnez gladiatorem acriter concitauit. promulgataque fuit in eum ad
uersa sententia anciso procurante. Haec uolui beatissime pater de incolarum religione re
censuisse: quae non ab anciso solum uerum etiam a pluribus aliis autoritate pollentibus ui
ris scrutatus sum. Quo intelligat beatitudo tua: quam docile sit hoc genus hominum: quam
que facilis pateat eis ad nostrae religionis ritus imbuendos aditus. Nequeunt ista fieri res
pente. Paulatim ad christi legem euangelicam in cuius culmine sedes: trahentur omnes:
& tui gregis oves multiplicatas in dies magis ac magis beatissime pater intelliges. Iam da
rienenles procuratores repetantur.

baptizatur
commedato
ris hostes
perculsi mi
raculis.

que mune
ra baptiza
tibus obtu
lerunt.
uasculo co
denatus.

Apostro
phat ad po

CREDITICONTINENTIS. LIBER SEPTIMVS.

quā nictio
riēnes eu
riā ingressi
sunt.

ST AB DARIENE AD HISSANIOLAM OCTO DIERVM ET
interdū breuior: si flauerit in puppim placidi uentū nauigatio. Eam uix cē
tum diebus procellarū causa pcuratores peregerit. Paucos namque dies in
hispaniola comorati mandatis ammiranto & gubernatoribus expositis pa
ratas ipsi ad euentibus mercatorias naues: quae frequētes ad hispaniolā eūt
& redeunt: ascenderunt. nec ante K̄ maii alterius anni ab eorū discessu ex
dariene ad curiā pfecti sunt. Duo igitur darienensium pcuratores quicquid & colmenares
mese maio an. xiii. & quigētissimi a millesimo curiā ingressi sunt. Ioannes uero fonseca

cui ab initio curandæ negotiationis huius fuit onus demandatum: quæ ob fida in reges
 obsequia in pacensē: de hinc cordubensem: post palatinum & una Rosanū Antistitem
 alii pontifices: nunc tua sanctitas in burgensem erexitis: & quia sit regis domus capella
 nus maior & consiliarius: indulti Regii cruciatæq; Regibus contra mauros concessæ ge
 neralem commissarium creastis: uenientes Quicedum & Colmenarem ab orbe diuerso a
 gentibus nudis a terris alias ignotis suscepit honorifice. Burgenſis ergo antistitis patro
 cinto Quicedus & Colmenares a catholico Rege audiuntur. Quæ attulerūt regi palatinis
 q̄ omnibus auditu grata fuerunt ob rerū nouitatē: & apud me sæpe cōtubernati sunt. Da
 riennensis aeris inclementiā horum uultus testantur. flauescunt nāq; similes ictericis &
 turgescunt: sed ipsi præteritæ id ascribunt egestati. Ab iis procuratoribus & anciso zamu
 dioc; altero etiāz baccallario iurisperito qui baccia dicebatur: & terras illas peragrauerat:
 & a Vincentio annez nauū patrono littorum omnium illorum perito: & alonso nigro
 multis præterea gregariis: qui ductu eorū eas oras ad nauigauerāt: quæcūq; gesta sunt in
 tellexi. nullus nanq; ad curiam rediit unq; qui non fuerit delectatus & uoce uisæ & scri
 ptis mihi quæcunq; ipsi didicissent: patefacere. Ego nero e multis quæ quisq; mihi re
 celsuit prætermiſſis memoratu minime dignis illa tantum colligo: quæ meo iudicio sa
 tis factura historiæ amatoribus arbitror. In tanta quippe rerum magnitudine multa ne
 cessario emergunt: quæ ne nimis longa texatur oratio prætereunda indico. Sed ad esse
 ctum: quæ procuratorum aduentus pepererit: ueniamus. Priusq; uī procuratos aduentaret
 fama relatum erat primarios illos præfectos Nicuēsam & fogedam Ioannem etiā a cof
 fa tanti momenti uirum: ut Regio diplomate nauū magister appellatus sit regius: infeli
 ci forte perisſe. Dissidereq; inter se paucos illos superstites in dariēne: ita ut neq; trahen
 dis ad fidem nostram simplicibus illis gentibus studeretur: neq; de uestiganda natura ter
 rarum curam gererent: fuit consilium mittere ducē: qui rem deperditaz sublato imperio
 iis qui in iussu regio imperiū usurpauerant: restitueret. Eligitur ad prouinciam hæc capel
 fendam petrus Arias Abulensis ciuis autem segouienſis cui est inter hispanos ætonoma
 ſice nomen inditum iustator: quia egregius fuerit a iuuentute hastilifor. Vulgato per p
 curatores Dariennenses in curia quanti momenti res sit: tollere Petro ariæ ducatu e ma
 nibus multi apud regem pertinaciter insisterunt. At capellanus maior Burgens̄ Antistes
 cuiā interest: uti iam diximus: huic negotio laboranti præbere remedia: regem adiens re
 intellecta his uerbis compellauit. Quando quidem petrus ariæ forti animo Rex catholi
 ce tuæ maiestati sub incerta spe lucri per certa discrimina trahendā obtulit uitā: sciamusq;
 longo experimento militibus regendis aptum esse: sed in africanis certaminibus præ
 cipue: in quibus se gessit uti strenuum decet militem: & sagacē militiæ præfectū oportuit:
 impiū fore iudicarem si cuiusq; alterius auaricia tantum excitati causa hic exautoraretur.
 Eat uir bonus iste dextris aurbus: eat tuæ maiestati fidus alumnus in Regia educatus a te
 neris. Ex burgenſis igitur episcopi consilio Rex petri ariæ cum amplioribus mādatis fir
 mauit electionem. Mille ducentos bello aptos milites stipendio regio burgenſis episco
 pus consecrabit Petro ariæ. Ex iis plerosq; duxit e curia: discessitq; ex ualladoletto cir citer
 calendis octobris anni tertii decimi supra quingentesimū a millesimo hispalim iurbem
 unlgō Stullam appellatam multitudīne ciuū et opulentia insignes profecturus: ubi per
 Regios magistratus & militum supplementum: & com meatus: reliqua etiā ad rem tan
 tā facientia sunt illi tribuenda. habet enim rex in ea urbe ad oceanea tantum negocia do
 mū erectam: ad quam euntes redeuntesq; negociatores confluum de iis quæ ad nouas
 terras important: deq; auro inde relato rationem præbituri. Domum uocant indicæ con
 tractationis. Reperit Petrus arias Hispalī coacta iuuenū duo millia amplius: Auarorum
 etiā fenum non exiguum numerum. E quibus multi sese Petrum ariam propria pecu
 nia sine stipendio regio secuturos obtulerunt. Sed ne nimium destinata nauigia onerare
 tur: neue com meatus aliquando deficerēt: traiciēdi libertas ablata est. Est præterea cau

fœca ad
 ministrator.

petrus ari
 as eligitur
 mittere ad
 barbariem.

burgens̄ fa
 uet. parie.

virtus bur
 gensis.

militū desi
 gnatorum
 numerus.

indice con
 tractationis
 domus.

tum ne alienigena quisq; in iussu regio commisceatur hispanis. Propterea sui admirat⁹
 Aloissium quendam cadamustū venetū scriptorem rerum Portugalensium ita perfricata frō
 te scripsisse de rebus castellanis fecimus usq; iuuimus : quæ neq; fecit unq; neq; uene
 tus quisq; uidit. ex tribus meæ decadis primis libellis: ad cardinalem Ascaniū & Arcim⁹
 boldum : quibus eram conterraneus: quando illa sicbant: scriptitata: ea excerptis & suffu
 ratus est: existimans nostra nunq; proditura in publicū: Potuit & forte apud oratorē ali⁹
 quē venetum in eos libellos incidisse. Celebres nanq; uiri ab illustri sūmo senatu illo mis
 si sunt ad reges hos catholicos : quibus ego ipse illa ostendebam libens: utq; exemplaria
 ab eis caperent facile assentiebam: quibus ego ipse illa ostendebam libens: utq; exemplaria
 ris fructum sibi studuit uendicare. De portugalensium inuentis: quæ quidē admiranda
 sunt: an uisa: uti ait: annotauerit: an ab alterius eodem modo uigiliis subtraxerit: nō ē me
 um uestigare. Viuat & ipse Marte suo. Nullus ergo mare conscendit in ea militum copia:
 qui non fuerit a regis magistratibus conscriptus. Censiti tamen sunt extra ordinē pl⁹
 riq; inter quos & iuuenis quidam nomine Franciscus cotta cōterraneus meus: sed adeptus
 meo supplicatu diplomate regio: quo ut illum aduenam cum Petro ariā traicere sine
 rent : magistratibus imperabat: Aliter haud quaq; licuisset. Eat ergo cadamustus uenet⁹
 & se cuncta uidisse scribat: cum sex & uiginti annorum : quibus huic catholico regi nō ma
 le gratus semper assisti autoritas uix ualuerit ad impetrandū de trāitu aduenæ diploma.
 Ex genuensibus aliquibus Sed quidem paucis ob admirantum primū earum terrarum re
 pertoris filium ea impenditur uenia. Cæteris minime. Consecdit igitur mare Petrus ari
 as per Betim hispalim interluentem secundo flumine circiter anni p̄cipium Millelimum
 quingentesimi quarti decimi: sed male auspiciato soluit. Tanta classē eā tēpestas ador
 ta est: ut naues duas discepserit. & e reliquis deicere in mare cōmeatum partem ad na
 ues exonerandas fuerint coacti. Superstitēs ad hispana littora retrocesserunt. Sed illico
 a Regis magistratib; resecti remissi sunt. Prætorix nauis iussu regio magister naucley⁹
 erat Io. vespucius florentinus americi uespuiti de quo supra nepos cui patrus heredita
 riam reliquit artis nauclerix graduūq; calculi p̄tiam. Secundioribus uentis ex hispano
 la relatum est oceanum illos suscepisse. Veniens nanq; nūdinaria nauis iam captare uo
 lentes hispaniolæ uicinas insulas eos offendit. Interea tamē dum stimulatōres mei Gale
 larium: qui nostras has oceanas male comptas necides sit delatur⁹ ad beatitudinem tu
 am ne tempus teramus in cassum: pleraq; alia postergata: memoratu digna tamen iudi
 cio meo licet nō locata suis sedibus recensēbo. Petrus isarias ductor uxore habet cui no
 men est elisabetha a boadilla ex fratre nepte Boadillæ marchionissæ amoiæ: quæ vr̄bē se
 gouiam fernando & helisabethæ regibus portugalensibus castellam inuadentibus tradi
 dit. Vnde uires ad resistendum primo: dehinc ad bellum aperto Marte portugalensibus
 inferendum propulsandosq; ipsos sumperunt: ob thelauros quos sibi Enricus rex helisa
 bethæ Reginæ frater coegerat. Bello & pace marchionissā hæc dum uiueret: uirilem ostē
 dit animū: & eius cōsilio præclara multa gesta sunt in castella. Hui⁹ est neptis ex fratre pe
 trariæ vxor. Amitā magnanimitate neptis emulata discedere ad ignotas orbis oras &
 uastos terrarū pelagiq; discursus parantem se maritum his uerbis compellat. Dilecte con
 iux. Maritali iugo nos fuisse a iuuentute nostra coniunctos hac lege arbitror: ut una non
 seiuictim uitam ageremus: quacunq; te fata trahent: siue per undosos oceanī furores si
 ue per horrenda terrarum discrimina comitem me tibi futuram scito. nullum mihi pō
 test periculum immisnere a deo atrox: nullum genus mortis occurrere: quod mihi nō sit
 multo lenius perferendum: quā a te tanta locorū intercapedine me semotā uiuere. Emo
 ris semel satius est: & in mare piscibus: aut in terram cannibalibus uorandā profici: q̄ cō
 tinuo luctu & perpetuo mærore non maritū sed mariti litteras expectando cōtabescere.
 Mca est hæc non temerarie: non ex tempore: nō femineo raptu excogitata: sed mature

furtus ca
demisti.

mirāda por
tugalensium
nō licet ad
uenisse in
Regio no
uas terras
adire

discess⁹ pe
trariæ fac ex
hispania.
grauē tēpe
stas quæ
fatur.

galeati⁹ nū
ci⁹ scribere
fecit.

laus mar
chionissæ
boadillæ.

oratio uxo
ris. p. aric.

uirilis ani
mus i femi
na.

LIBER SEPTIMVS.

librata sententia. vtrū malis eligito. uel iugulū mihi gladio impete: uel meis postulatīs as-
sentire. Nec filiorū quos deus nobis præsinit: (quattuor enim mares & femellas toridē
reliquirebant.) uel momēto me retardabunt. Auitas illis & dotales opes: quibus queant in-
ter sui ordinis equites uitam agere relinquemus. De cetero nil mihi curæ. Hæc ubi uirū
his anīmi matrona discernuit: uidens maritus fixum uxoris anīmū ad ea perficienda: quæ
dixerat: contraire postulatīs minime ausus est: sed uxoris tantæ propositum commenda-
uit. Secuta est ergo uti suum Ipsycrateia scissis crinibus mithridatē. Amat uiuum hæc: uti
mortuum Alicarnassēa caria: mausolum suum artemissa. Intelleximusq; non infirmiore
pectore oceanæa murmura helisabetham boadillam generosam molli pluma: ut est in p-
uerbio: educatam perferre: ac maritum aut e nauis inter marinos fluctus educatis quen-
quam. Sunt & alia e postergatis quæ referam. In prima decade mentio facta est non uul-
garis de uincētio annez pinzono. Is Christofoꝛo colono genuenſi postea almiranto
in prima nauigatione fuerat comes: per se & pecunia sua postmodū cū diplomate ac ue-
niā regia: uti est in decade: uno tantum nauigio explorauit. Anno priore a discessu ducū
Nicuelæ & fogedæ: iterū tertio tractus illos percurrit ex hispaniola. Hic uincētiū an-
nez meridionale cubæ latus uniuersum ab oriente perlustrauit ad occidentem: & cubam
& multis ad ea usq; tempora ob suam longitudinē continentē putatam circūiuit: itidem
& alii plures se fecisse aiunt. Vincentiū annez cognito iam experimēto patentī cubam
esse insulam processit ulterius: & terras alias ad occidentē cubæ offendit: sed tactas prius
ab almiranto. Quare implicitus noua terra in læuam conuersus illius terræ littora porie-
tem abradens Beraguæ vrabæ & cuchibacox sinuum fauces transgrediens ad regionem
quā diximus in decade pariam appellari: & os draconis nauim suam qua uehebatur ap-
plicuit ingressusq; est uastum sinum a colono tactū dulciū aquarū & piscium copia insula
rumq; multitudine celebrem: ab oriente a curiāna distantem milliaria centū triginta cir-
citer: in quo tractū sunt mediæ cumaná & manacapāna: quibus principatū de margaritis
pleriq; donāt nō curianæ. Facti certiores de nostrorū aduētū regionis eiꝛ reguli: qui chia-
cōnes ut in hispaniola cacichī appellantur: exploratum mittunt: quæ gens hæc noua sit:
quid ue noui afferat: quid uelit: atq; una lintres uniligneas quæ monoxyla esse diximꝛ in
decade uti de canoīs hispaniolæ parari iubent armatas. lintres isti chicos appellant. Stu-
puerunt quippe uisū eius nauis protentis uelis: neq; enim ipsi uelis utūtur ullis: & si ute-
rerentur exiguis uti opus effet ob lintriū angustiaꝛ. Suis ergo monoxyllis pluribꝛ ad na-
uim uectis sagittis ausu temerario nostros adhuc spondarum repagulo: uti moenibus tu-
ros configere aut perterrefacere existimarunt. Nostri bombardas in illos excutiunt qua-
rum tonitribus & uasta strage: quando feriebāt: attoniti sese ipsi profigarunt. Dispersos
& fugientes nostri per nauis cymbam seruitoriaꝛm assequuntur: & trucidant quosdam plu-
res capiunt. His intellectis & tormentorum mugitibus auditis reguli oratores ad uincen-
tium annez mittunt ueriti uicorum suorum direptionem & hominū interniciē: si descē-
derent irati ex nauī. Pacem orant quantū per signa & nutus colligere possunt. Neq; enīꝛ
uerbum ullum nostrū se intellexisse fatentur. In pacis optatæ signū nostros egregiis mu-
neribus donarunt: ut pote auri tribus millibus ponderis eius: quod nummū castellanum
uocari diximꝛ: uulgo pesum appellatum: & pleno masculi thuris præstātissimi ligneo do-
lio librarum octū cialium circiter bis millium sexcentarum: quare thuris feracem esse
terram cognouerunt. Neq; enim incolis parix cum sabæis est quicq; commercii: quip-
pe quibus nihil penitus notum est extra sua littora. Cumq; auro et thure et pauonibus pa-
tris a nostris tamen dissimilibus colorum uarietate scēminas uiuas ad sobolem nouarū
uolucrum procreandam in hispania & e masculis numerū ingētem ad præsentem edēdi
usum præbuerunt. Supellectilia etiam gossāpina quædā ad domorum ornatū pro auleis
miris modis & coloribus diuersis laborata: quibus erāt pendula sparim per fimbrias ap-
pēta aurea tintinabula id genus: quod uulgo italium uocat sonāgilos: hispanū cascaueles

sequit ma-
ritum vxor

ciceli ueliff
cata cuba.
discurſꝛ vi
ciceli annez

ferꝛ ipetꝛ
agressū in
nostros.
profliganē
incolis.

Thurifera
regio.

uariꝛ pauo-
nes.

CREDITI CONTINENTIS.

psittacorum
multitudo
varia

profectio
de nouis
nominibus?
Adagijs.

Aduersus re-
gulosi ad
nostros.
Regulosi
nomina.

Fallunt q
portugallia
lufitaniam
appellant.

loquaces quoq; psittacos uariis coloribus quotquot placuit portare: est namq; psittacoru apud parenses non minor copia qua apud nos palumbium aut passerulorum. Hos incolas omnes genutentis mares: foeminas surarum ten? gossampinis uestib? amicos sim plicibus repererunt. Sed uiros more turcarum quoto minutim gossipio ad belli usum duplicibus. Dico gossipium id lauginis genus quod alias bombicinum appellatione uulgari itala dixi: A scripturi ne sint ignorantie: an incuriae pleraq; sim illa latinissimi uiri qui adrianum incolunt aut lygusticu: si ad eorum manus nostra deuenierint aliquando: uti prima decadem uidimus nobis inconsultis impressorum prelis subpositam: neutro cruciari statuo ad summum: voloq; sciant me infubrem esse: non latium & longe alatio natum: quia mediolani: & longissime uitam egisse: quia in hispania. Idem uelim dictum genuinis adriaticis siue lygusticis latio propioribus de bergantinis: de carauellis: & almiranto adelantatoq; uulgari appellatione hispana. Me quippe non latet graecissates architalasium: latinissantes simul & graecissates nauarchum hos: pontarchum illos garrire dici debere magistratus eius principem. De caeteris huiusmodi idem: dum modo tua sanitati satisfactum iri credam hac simplici mea de tantis inuentis narratione. His ia ommissis ad pariae regulos redeamus. Hos reperit uicentius annez esse apud parenses tanq; annuos refores uicorum primarios tantu: quos ceteri siue bello siue pace fiti agendū: se quuntur. Vicos habent structos in ambitu sinus illius uasti. Ad nostros cum muneribus uenisse e regulis quinq; referunt: quorum nomina hic inferere statui ad tantae rei memoria chiaconu: chiauaccham: chiaconos namq; suos optimates uno nomine appellant: chiaconum pintignanum: chiaconu camailaba chiaconum polomum: chiaconu pot. Sinum eu ab almiranto colono primo reperiunt uocant Ba'am natiuitatis: quia natalis christiani die fuerit eum ingressus: praeterendo tamen sinu non perustrato. Ba'am hispanus uocatum. Icto foedere cum illis chiaconis uicentius annez institutum iter suum prosequens ad orientem regiones inuenit aquarum crebra illuue desertas & stagnantia magnis tractibus loca. Nec destitit a proposito donec terra illius longissimae cuspidem attigit: si cuspidem appellare licet cuneos aut frontes acutas uel promontoria marinas terras terminantia. Ea cuspis atlantem uidetur uelle impetere. Illam quippe africe parte spectat: quae a portugalen sisbus caput bonae sperantiae dicitur: atlantici montis squalentia in oceanum protenta promontoria: sed bonae sperantiae caput gradus antarctici coligit quattuor & triginta: cuspis autem illa septem tantum. Puto terram hanc esse: quam apud cosmographiae scriptores atlanticam dici magnam insulam reperio sine ulteriore de illius aut situ aut rebus exploratu. & quando quidem in huius terrae marginem primu ab hercule o freto incidimus: non erit alienum a re si pauca differuero: quae dissidiu forte parerent: nisi socer & gener essent inter Fernandum regem catholicu & Emanuelem portugalliae Regem. Dico portugalliae non lufitaniae: uti multos audio litteraru non ignaros: qui falluntur non medio criter. Na si est lufitania: quam egregii cosmographi Ana & Duria fluminibus includunt: quota est portio lufitaniae portugallia.

PVTATI CONTINENTIS LIBER OCTAVVS

costentio in
ter castella
nos r por-
tugallies.

IVENTE Ioanne Rege portugalliae emanuells in praesentiaru regis & sororio & praedecessore: exorta est acris inter castellanos & portugallenses contentio de iis inuentis. Sibi debere nauigationes oceanii uniuersas arguebat portugallensis. quia prior & fere ab immortalis memoria oceanum tentare ausus sit. Castellani uero quaecunq; deus ministra natura in terris formauerit ab initio rerum fuisse hominibus comunia proponunt. Propterea licere cuiq; illa occupare: quae christianis habitatoribus uacua repererit. Dum ita in consensu res tractaretur: pars utraq; pacata est: ut a sumo pontifice decerneretur quid

LIBER OCTAVVS:

juris. Futuros se obtemperantes pontificæ sanctioni fidelubent utrinq;. Res castellæ tunc Regina illa magna helisabetha cū uiro regebat: quia dotalia eius regna castella sint. Erat regina Ioanni regi portugalliæ consobrina: propterea facilius res est composita. Ex utriusq; partis igitur assensu lineam ex plumbata bulla Summus pontifex Alexander sextus illis a septentrione ad meridiem extra earum Insularum quas uocant de cabo uerde paratissimos ad occidentem lequas centum diametro tetendit. Alexandri namq; sexti pontificatus res hæc in contentionem uenerat. Intra iactam lineam licet negent non nulli cadit eius terræ cuspis sc̄ti augustini caput appellata. Propterea nõ licet castellanis figere pedem in eius terræ iussio. Regressus ergo inde est uincensium annez habito ab incolis quædam p̄nuncia ferax auro ad alfid latus montium altorum: quos ante oculos habebant ad meridiem iaceret: & captis in sinu pario qui aperte castellanæ est ditionis: abduxit quosdã ad hispaniolam admirantq; iuueni reliquit: ut nostrã discant idiomata: quo interpretum postea loco uti possint ad secreta regionũ illarum exploranda: ipseq; ad curiam uenit impetraturus a rege: ut bona eius uenia liceat sibi nomen sumere gubernatoris insulæ Sancti Ioannis: quæ ab hispaniola tractu distat lequarũ quinq; & uiginti tantũ: quoniã in ea gigni aurum primus ipse uincensium annez patefecerit ab incolis diximus in decade priã buricchenã appellari hanc insulam. In ea insula gubernator erat Christophorus quidã comitis camignæ portugallensis filius. Hunc uicinarum insularum caniballes cum christianis omnibus trucidarunt: præter episcopũ et familiares eius: qui seculo templo & templi ornatus derelictis in tutũ receperunt aufugientes. Episcopos namq; iam quinq; supplicatu regio tua sedes apostolica Beatiff. pater nouos crexit. In urbe primaria sancti dominici in hispaniola fratrem garciam de padilla diuĩ francisci regularem. In conceptione oppido doctorem petrum xuares de deza & in insula sancti Ioannis licentiatum Alphonsum mansum: ambos diuĩ Petri institutionis obseruatores. Quartum fratrem bernardum de mesa nobilem genere toletanum: concionatorem: dominicum affectã in cuba insula Qui tum Ioannem cabedum & eundem franciscæ obseruationis pulpitariũ concionatorem tua sanctitas unxit ut darienensibus præsit. Rependat propediem caribes debitas penas. In illos ibitur: præcipue uenã patrato illo nefario scelere post menses aliquot reuecti eius uicina sancte crucis insula coactum nostris amicum & familiam eius uniuersam trucidarunt: comederuntq; usco eius funditus euerso: nacti occasionem quod regulus ille uio lato iure hospitiĩ caribes septem conficiendarum canoarum magistr̄os apud eum relictos ut canoas quasdam construerent: quia proceriores arbores ad ea monoxyla formãda insula sancti Ioannis nutriat: q̄ eorum insula sancta crux cognominata. Caribibus his adhuc in insula manentibus e nostris pleriq; traficientes ex hispaniola in eos inciderũt. Re intellecta per interpretes incipiunt a caribibus uelle de tanto facinore rationem exigere. Illi autem arcubus & uenenatis sagittis in nostros directis trucibus & toruis uultibus nostris edicunt ne uim tentent: ni sinistris auibus uenisse uelint. Nostri uenenatas sagittas ueriti: neq; enim parati ad certamen uenerant: signa pacis dant. Cur uicum euererit: & ubi nam sint regulus & eius familia interrogati caribes respondent se uicum delensisse: regulumq; & familiã eius in frustra sectos cõdissse i suorũ septem, opificũ uindictã in cõpositosq; facces illorum ossa feruari ad opificum uxores & filios deportanda: quo intelligant non iacere i ulti maritorũ & parentum corpora fascesq; ossiũ nostris ostenderit Stupidi tanto facinore nostri rez dissimulare coacti conticuerunt: neq; incusare aut coarguere canibales ausi sunt. Ex his et huiusmodi multa eueniunt quotidie: quæ ne sacras aures tuas. S. hisce cruentis narrationibus inficiam prætereo. Satis euagatum est Beatiff. pater extra beragensem & urabensem regiones instituti nostri primarias nutrices. Prætermitemus ne quæ sit urabensium fluminũ amplitudo: quæ pfunditas: quidue ipsa: quid p̄blutæ ab eis terræ gignat: deq; terræ magnitudine ab oriente in occidentem ac latitudine a meridie in septentrionem: quid ue credatur de ignotis adhuc in ea: minime quidẽ

busisso maris iter castellanorũ portugallenses.

Interficiẽ christophoro r̄ camigna

quinq; ep̄i noui in terris nouis.

CREDITI CONTINENTIS.

Beatissime pater. Vrabam igitur repetamus: & a nominibus prouinciarum recenter impositis exordiamur. prouinciasq; liceat appellare quia pcul uisæ christianis parent.

CREDITI CONTINENTIS LIBER NONVS.

nona nomi
na puicia
rum.

Mira soli
ubertas.

arborum: &
fructuū uo
mina

ERAGVAM STATVERVNT castellam auriferam: vrabam uero an daluziam nouam appellari: & ueluti ex insulis pluribus hispaniolam in quam multæ deductæ sunt colonix in caput insularum habitandam elegerunt: ita in immensis paræ tractibus in duabus regionib; vrabâ & be ragua statuta est mansio: ut ad eas tanq; ad portus uagaturi sese recipiant fessiq; & rerū indigentes sese queant ibi reficere. Sata iā in vrabâ & hortensia omnia mirifice coalescunt. Nonne hoc admiratione dignus sanctissime pater: omnium rerum sementes taleas quoq; furculos: & calamos: propagines etiam aliquarū arborum ad eas terras: uti de quadrupedibus & altilibus diximus: important. O mira ubertas: a factio semine cucumerum & huiuscemodi rerum ad diem citra uigesimalū fructus eorum colligunt. Caules: betas: laftucas: borragines & hortensia his similia intra decimū. Cucurbitas uero & melones decerpunt intra octauum & uigesimalū a sementis satione. De taleis & furculis arborum nostratium per seminaria & serbes satis: & calamis in ramulis patriarum: quæ consonant: insertis: eadem referunt celeritate fruticare qua diximus de hispaniola. Arboreos natiuos fructus habent Dariennenses multiformes & uariorū saporum ad usum humanū salubres: e quibus est consiliū præstantiores describere. Guaiā nam colunt arborem: quæ fructum parit citrorum generi quos uulg; limones appellat p similem sapore acro dulci commixto. Nucibus etiam pineis abundant & palmarū uariis carlotis isis quæ nobis notæ sunt grandioribus: sed minime aptis ad esum ob austeritatem Palmulas steriles: quæ tamen ipsæmet eduntur: & folia creant ad scoparum usum: passim ac sponte sua nasci certum est. Guarauan: uero: quæ aurea mala ferente arbore procerior est: fructum gignit magnū malum citreum æquantem. Est & alia arbor castaneæ ferme similis: hæc ficum grandiorez fructu suo æmular: sapore dulci & salubri. Mameis est arbor alia: quæ fructum producit aurei mali magnitudine: sapore melone optimo haud suauior. Guanana: fructum dat cæteris minorem: sed odoriferum aromaticæ & sup omnes sapidum. Houos est alia quæ prunis per similem generat fructum & forma & sapore sed aliquanto grandiore: hanc mirabolanū esse pro certo habent. Est hispaniolæ arbor hæc adeo peculiaris: ut eius fructibus porci sagmentur: neq; cum maturefcunt retinere illos aut regere subulci queant: quin ex eorum ferula elapsi siluas earum arborum altrices sparsum petant: unde multitudo ingēs siluestris effecta est. Propterea uilla alunt carnes arietinis esse in hispaniola saporosiores salubrioresq;: nemini nāq; dubiū est quin uaria ciborū genera uariā carnibus edendis uim gustumq; longe alium ingenerēt. Alium fructum se inuictissimus Rex Ferdinand; comedisse fatetur ab iisdem terris aduestū: squam mosum: pinus nucamentum aspectu: forma: calore æmular: sed mollitie par melope poni: sapore omnem superat hortensem fructum non enim arbor est sed herba carduo p similis aut acantho. Huic & rex ipse palmam tribuit. Ex his ego pomis minime comedi: quia unum tantum et paucis allatis reperere incorruptum: cæteris ex longa nauigatiōe putrefactis. Qui in natiuo solo recentia ederunt: illorum cum admiratione suauitatem extollunt: effodiunt etiam e tellure suapte natura nascentes radices: indigenæ Batatas appellat quas ut uidi in subres napos exissimauit: aut magna terræ tubera. Quocunq; modo condiantur assæ uel elixæ nulli crustulo aut alio cuius edulio cedunt dulcorata mollicie. cutis aliquanto tenatior q̄ tuberibus aut naps terreiq; coloris: caro cādidißima. Seruntur etiā & coluntur in hortis uti de sulca diximus in decade prim. Comeduntur & crudæ. Viridis castaneæ gustum cruda imitatur: est tamen dulcior: Sed de arboreis & hortensibus uege

getatinisq; aliis iam satis: ad sensitua ueniamus. Terræ illius horrentes saltus depascūt præter tigres & leones cæteraq; nobis iam nota animalia: uel saltem ab egregiis autorib; descripta: monstrosa plura. Sed animal unum præcipue procreat: in quo natura studuit se mirā artificem ostendere. Id est corpore bouem æquans promulcide armatum est elephantina non elephas. bouino colore non bos. equinis unguis non equus: auriculis etiā elephantinis sed minus patentibus & demissis: q̄ cæterorum tamen animalium patentioribus: De animali ferente secum natam sobolem in uterali crumena scriptorū nulli meo iudicio noto: quod serptim arboreis depascitur fructib;: in decade satis: quā puto ad tuæ sanctitatis manus priusq; id rerum culmen adeptisceretur deuenisse. Quandoquidē me is latebris impressa euasit. Quid uero de fluminibus urabensibus restet referamus. Darien angusto in sinum vrabensem deuoluitur alueo: nonoxylorum puincialiū nix patiens & uicū quem habitandū elegerant præterlabitur: sed fluuiū in angulo sinus quē dixim; a uascho per nauigatum reperere latitudinis eē stadiorum quattuor & uiginti lequam dicunt profunditatis etiā immensæ cubitorū puta ducetorum amplius: per diuersa ostia in sinū cadere. Hunc uti legimus hīstrū in ponticū pelagus: & nilū in ægyptium defluere i vrabensem sinum aiunt. Antonomasice grandē fluuiū appellant: quē magnorū esse ac multorum crocodillorū nutritorem inquit: ueluti de nilo didicim;: ego præcipue quī nilum aduerso secūdōq; flumine nauigauī soldanum petens & ab eo rediens. Quid præpterea queam ex tot insignium doctrina & autoritate uirorum scriptis de Nilo colligere non intelligo: Duos nanq; Nilos siue a lunæ montibus siue solis: aut e squalidis æthiopū iugis undecunq; fluere uelint: aiunt naturam dedisse telluri irrigande: ad septētrionem in ægyptum sinum cadere unū: in oceanum meridionalem alterum. Quid hoc loco dicemus: De ægyptio nihil ambigimus. Meridionalem alium Portugalēses: quī per nigritas & melindos æquinoctialem circulum trāseant: in suis mirabilibus inuentis reperūt: & e lunæ montibus ipsimet deriuari arguunt: effecq; Nili aluenim alterum quā crocodillos generet: neq; alibi præterq; in nili fluētis crocodillos gigni legerint. Senégam uocāt fluuium portugallenses. Nigritas is interluit septentrionali ripa fortunatus: meridionali arenosus horridus. Crocodillos passim emittit. Quid ergo referemus de hoc tertio: imo & pene dixerim quarto: Crocodillos nanq; esse puto: quos armatos conchis testudinæ duriciæ duce colono castellani reperere in flumine: quod dici de lagartos supra memoraui. Dicemus hos e lunæ montibus oriri: haud quāq; Beatissime pater. Crocodillos ergo posse alias præter Niliacas aquas producere iuniores nostri experimēto didicere. Nō enim hæc flumina e lunæ montibus scitent: neq; possunt cuz ægyptio nilo aut nigrito siue melindo quacunq; illi deriuentur eandem originem habere: quippe quī ex proximis defluent montibus: quos diximus a septentrionali oceano non magno discrimine mare aliud australe dirimere. In darienis præterea & aliorum fluminū palustrib; locis relictis ex alluuie aquosis: phasianos: pauones sed non pictos: & multa uolucrū genera a nostris dissimilia tam ad esum apta: quam ad demulcendum uariis concentibus audientium aures nutriuntur. Sed aucupii imperitia castellani nostri negligenter uolucres infestantur. Psittacorum etiā sub eodem genere species in stagnantibus illis locis innumere garrunt. Sunt e psittacis quī capones æquent magnitudine: sunt & quī ne passerulum quidē superent. De psittacorum uarietate in primā decade satis. In huius nanq; uastæ terræ discursu colonus ipse ad curiam & misit et tulit ex omni specie uolucrum terræ discursu licuit inspectare ferunturq; cotidie. Vnum restat Beatissime pater dignissimum historia: quod malle in Ciceronianas manus aut liuianasicidisse: quam meas: tanti nāq; miraculi est apud me: ut implicatius reperiam in eius descriptione ingenium meum: q̄ de gallinaceo feratur pulliculo stuppis inuoluto. Terræ illius latitudinem a septentrionali oceano ad australe pelagus sex tantum dierum esse diximus incolarū testimonio. Magnitudo propterea fluuiorum & numerus hinc: illinc terræ angustia me trahunt in ambi

Animalia
diuersa.latitudo et
profunditas

nisi duplex

Senega al
ter nil? cro
codillos ge
nerans.uolucrū in
ripiis varie
ni uarietaspsittacorum
uarias.Multa de
flumib; et
montibus.

quum: qui fieri possit: ut intercapidine tam exigua dierum trium a supremis eorum mō-
 tum cacumini bus dimetiendo: tot tamq̃ magna flumina diuertant in hoc septentriona-
 le non intelligo. Credere nanq̃ licet ad australes incolas toridem defluere: sunt hæc ura-
 benſia flumina exigua si plariſq̃ aliis comparentur. At sunt reperiſſe coloni tempo-
 re caſtellani & per nauigasse poſt illum: flumen: cuius hoſtium in mare cadens paſſuum
 aſſeuerant eſſe paulo minus centum miſe in primis partiſ littoribus: uti alias diximus:
 nanq̃ furibundo meatu in oceanum ex altis mōtib⁹ decidere prædicant: ut retrocedere
 mare etiam exæſtuans ui uentorū dico impulſum ſuo impetu & amplitudine cogat: neq̃
 in magno eius ſpatio amari quicq̃ ſenſiſſe in aquis: ſed potui aptas & ſuaues omnes inquit
 ſunt: maragnonū appellant hunc fluuiuz incolæ adiacentes autem regiones mariatambaſ
 camamōrū: & paricōram. Præter ea flumina quæ ſupra nominauī: darienē puta grāde
 dabiſbe: beraguenſe: Sācti Mathæi: Boīi gatti: et de lagartos et gairam: paſſim reperiūt
 alia multa qui peragant ea littora. Deliberanti ergo mecum unde ſibi ſpecus tanti capax
 ces habeant hi montes littoribus adeo uicini & anguſti ſententiā incolarum & unde reple
 at humores tantos cogantur enomere: ſuccurrunt uaria Magnitudo primū montiū: altiſ-
 ſimos quippe eſſe inquit. Aiebāt & idem primus repertor colonus: immo & aliud ipſe
 diſſerebat. Eſſe deliciarū paradīſum in eorum montium culminibus: qui ex ſinu pario
 & ore draconis apparent: ſibi ſtatuto perſuaſerat. Vaſtæ ergo montium moles uafos in
 eſſe ſpecus multi capaces arguunt: ſed unde repleantur penſitandum eſt. Si dulciuz aqua
 rum omnium ex ſententiā multorum ita reſluunt e mari flumina: maris ipſius pondero-
 ſa mole compulſa per terræ meatus: uti e meatibus ipſis ſententiā uidemus ad mare curſuz
 dirigere: minus hīc mirandum eſt quam alibi. Quia nullibi legim⁹ adhuc duo maria hu-
 iuſcemodi terram ullam tam anguſto limite ſi uera ferunt incolæ circunſerpere. Magnū
 quippe eſt a dextro latere oceanum in quem ſol uergit a ſiniſtro alium unde naſcitur for-
 te non cedentem: quia putant in dco mixtum: habere cubitantes. Tanta ergo mole gra-
 uata (ſi ualet ſententiā) tellus iſta nimirum cogitur tot aquarum uoratus deglutire: de-
 glutitos per patulos gurgites emittere. Sed ſi e mari forbere humores terram negauri-
 mus: fontesq̃ gigni omnes ex aeris conuerſione in aquam intra montium cauernas ſiſ-
 lantem aſſentiemur uti plariq̃ autumant: autoritati magis eorum qui talibus inſuntur
 rationibus caput fleſtemus: q̃ quod intellectus noſter ſit eius ſententiæ capax. Conuer-
 ſi in aquam abſorptum in cauernis montiū aliquibus aerē non quippe reuſo: Vidī nāq̃
 ego ipſe in hispania e pluriſus antris gutatim imbres decidere perpetuos: & inde colle-
 ctas aquas per collium latera riuos demittere: quib⁹ plantata in cliuiſ uinetia oliuetaq̃ ac-
 fruteta omnis generis rigabatur. Sed uno in loco præſertim teſtes habeo Illuſtriſſimum
 Ludouicum Aragonium cardinalem tuæ Sanctitatis obſeruantiſſimū & antiſites duos
 italos epiſcopum vnū Bouienſem Siluium pandonum nomine: Archiepiſcopum alterū
 cuius neq̃ nomen propriū recolo: neq̃ titulum didici. Granate nanq̃ nuper e maurorū
 poteſtate ereptæ agebam⁹: & nos omnes oblectandi animi gratia ad quodā amenos tu-
 mulos duxit: per quos ſuaui murmure riuus irrigans deſluebat. Interea loci dum Illuſtriſ-
 ſimus noſter Ludouicus falientes per arbuſta riuo in hærentia uolucres ſagittis inſectatur
 ego & antiſtes uterq̃ cliuium aſcendere ſtatuiſmus: ut unde riuus oriretur intelligerem⁹:
 Eramus nanq̃ cacumini montium illorum proximi. Succinti ergo riuū ueſtigia ſequen-
 tes antrum reperiſmus eiuſmodi perpetuo imbre uberrimū: ex cuius aqua per frequētes
 guttas cadente in receptaculum in ſubiacentibus faxis manu cauati riuus efficitur. Licet
 uulgo conſpicere & aliud rorans antrū in hoc celebri oppido Valladoletō: ubi nunc agi-
 mus in oppidanī egregiū uiri iuriſperiti cognomine licentiati de uillena ab oppidi mœ-
 nibus minus ſtadio diſtante uſidario. Fateor igitur ex antrorum roratu per conuerſionē
 aeris inter pendentium rupium cauernulas abſorpti poſſe fontes alicubi generari. Sed
 naturam arbitror de tanta illuſſe aquarum hac induſtria tenui generāda minime fuiſſe

laudata ma-
gnitudo flu-
minis.

Argumenta
de gſtatiōe
& fluxu aq̃
rum.

De antris
rorantib⁹.

aragonius
card. reſſis

de anro ſa-
cenciati de
uillena.

LIBER DECIMVS

solicitam. Consonant ergo rationes duæ ingenio meo. frequentiu pluuiarum casus alte-
ra ob perpetuum ibi uer uel autunnum: quia sunt ita propinque æquinoctiali circulo ter-
re illæ: ut uulgus non aperte dignoscit diel ac noctis discrimen toto año: suntq; hæc duo
tempora gignendis pluuiis aptiora: quã grauis hyems aut æstas feruida. Altera prioris esse
certa est huiuscemodi. Si porosum esse mare perq; poros eius austris illos aperientib; ua-
pores quibus aquosæ nubes generentur: eleuari assentimur: terram hanc oportet crebri-
oribus pluuiis madeferi: quã terrã aliam: si sit uti aiunt angusta: duoq; teneat imensa ma-
ria. quæ illam ita proxime sepiant: collateralia. Vt cūq; sit beatissime pater: nequeo tot ui-
ris eas terras frequentatibus non credere: cogorq; illa licet pleraq; uideantur non uerissi-
milia referre. Propterea per hæc argumenta fuit consiliū discurrere: ne uiri doctrina ce-
lebres hinc: illinc quærendarum occasionum in aliena scripta studiosi nos ita hebet q; eē
distingueret: ut nulla ratione media fidem facile præstemus emergenti cuiq; narrationi. De
impetu tamen illo dulcissimi aquarum: qui obiectus pelago facit ostium adeo ingēs: uti sur-
pra diximus: aquas existimo cadentium multorum esse fluuiorum coactas: quæ lacum in
gentem efficiant: non autem fluuium unum: ut ipsi aiunt. Sed quia sint montes ardui tan-
tam esse puto uim declinantum aquarum: ut impulsu stagnantiuz ea fiat cōsistatio: & ne
salsæ aquæ ingrediuntur in sinum resistant. Surgent & forte alii: qui me tantopere uisus
admiratum mirabuntur: & subannabunt dicentes. En quid pro miraculo hic recitat ma-
gna inesse flumina regionibus illis! Nonne italia suum creat eridanū: fluuiorum regē ab
autoribus egregiis appellatum! Nonne & regiones aliæ sua ingentia: uti de tanaï gange-
q; legimus atq; hystri fluentis q̄ uincere mare ita produntur ut dulces haustus in quadra-
ginta millia passuum liceat colligere. Iis satisfactum iri uelim hac ratione. Padus alpinos
aggeres gallias & germanias Pannoniasq; fecerentes ab italia sibi habet a tergo magna
mole succosos: longosq; tractu ticinum & innumera alia bibens flumina tendit in adriati-
cum. idem de cæteris. Flumina uero hæc plenioribus alucis e proximo uti ex regulatorum
dictis nostri referunt lapsa cadunt in oceanum. Sunt tamen qui amplissimam esse alibi li-
cet hic angusta sit arbitrentur terram. Succurrit & alia causa: quam licet habeam pro in-
ualida: scribere tamen eam statuo. Longitudo forsā terræ ab oriente protenta per immē
sum in occidentem si angusta est adiumento erit. Quia sicuti legimus Alpheum ab elide
in siculam aretusam per meatus subtermarinos occultos scaterē: ita & posse montes illos
productas adeo cauernas habere: ut longissime distantibus terrarum cauernis responde-
ant: augeanturq; passim aquæ uenientes aeris illa transmutatione quaz diximus. Capiāt
& qui sano pectore aliena interpretantur: & qui subannationibus inuigilat: rē uti malint. In
hac re nescio quid ultra referā in præsentiarū: quā aliter rē eē repperim? cādide uerū pfi-
tebimur. Quāquidē de terræ huius latitudine tot tantaq; differuimus: De longitudine for-
maq; ipsius iam tandem sermo refurgat.

CREDITI CONTINENTIS.
LIBER DECIMVS.

ST IN MARE PROTENTA TERRA ILLA NON SECVS AC
italia: licet non humano cruri hæc ut illa similis. Sed pigmeolum gigan-
ti comparo. Est nanq; pars ea quam a dicta cuspidē orientali quæ uergit
ad Atlantem castellani percurrerunt: sine nondum reperto ad occidentē
Italia longior octuplo amplius. Qua ratione fretus octuplum hoc ausim
pmere uult tua sc̄tatis itelligere. Ex q̄ parere statui postulātib; vt sc̄tatis
tuæ noiēsta redigerē i latiū sermonē ego nō lati; curauī ne qd eat non rite exploratum.

Burgensis
episcopi huius
navigatiois
caput.

Burgensis atq̄ sitem huius navigationis confugiu: de quo supra lata mentio: adiui. Includi uno cubiculo multos harum reru indices habuimus ad manus: solidam uniuersam cum his inuentis spheram: & membranas: quas nautæ chartas uocant navigatorias: plures: quarum una a portugalesibus depicta erat: in qua manum dicitur inposuisse Americus vespucius florentinus uir in hac arte peritus: qui ad antarcticum & ipse auspiciis & stipendio portugalesium ultra lineam æquinoctialem plures gradus ad nauigauit. In hoc indice latiore esse primam huius terræ frontem reperimus quæ reguli uirabiles nostris persuaserint de suis motibus. Alteri colonus uiuens cum ea perlustraret loca dedit initium: cui & frater eius Bartholomæus colonus hispaniolæ adlatus iudicium suum addidit. Peragravit namq; & ipse ea littora. Præterea castellanorum omnium quotquot sibi sentire quid sit metiri terras & littora persuadent: suam quisq; navigatoriam depinxit membranâ. Ex omnibus commendatores seruât: quos Ioannes ille de la costa fogaedæ comes: quæ a caramairisibus apud carthaginis portum peremptum diximus: ediderat: & gubernator alius nauium nomine andreas morales cum ob maiorem earum rerum experientiam: Familiares enim notosq; habebat ambo tractus illos non minus iam ac sua domus cubacula: tum etiã quia cosmographiæ naualis peritiores haberentur quæ cæteri. Omnibus igitur indicibus allatis: in quorum singulis iacebat linea: quæ hispano more non millia. p. sed lequas designabat: circinos afferri iubemus & hoc ordine cœpimus littora metiri. A cuspidem siue fronte illa quæ diximus portugalesium includi lineam per eas: insularum quas uocant de cabouerde paralellos deducta: sed lequas centum ulterius ad occidentem quam & ipsi ultro citroq; iam explorauerunt: reperimus ad maragnoni fluminis ostium lequas tercentum. Inde ad os uicq; Draconis lequas septingentas in nonnullis paulominus: neq; enim penitus conueniunt. Volunt lequam hispani millia. p. quattuor continere mari præsertim: terra uero tria. Ex ore draconis ad Cuchibacoæ protentam: in mare cuspidem: qua superata in læuâ sinu efficitur: lequas tercentum dimensum sumus in uno: in aliis circiter. Ex cuchibacoæ illo promontorio cuspidali ad caramairis sem regionem: ubi portus est carthaginis: circiter centum septuaginta. Ex caramairis ad insulam fortis qui quagita. Inde ad uerbæ fauces intra quas uicq; est mare antiquæ: ubi sedes posita est: quinque tantum & triginta. Ex urabensi dariene ad beraguensem fluum: ubi fixurus erat pedem nicuës: nisi aliter apud superos statutu reperisset: centum triginta interesse dimensum sumus. Ex beragua ad eum fluum: quem diximus sancti Matthei appellatum a colono: in quo nicuës carauella ammissa pererrauit omnium hominum calamitosissimus: lequas in indicibus centum quadraginta tantum reperimus: multo tamen plures in hoc tractu a sancto mattheo multæ redeuntibus mihi rettulerunt: in quo & locant diuersa flumina puta aburama cum præfate insula nomine scutum cateba cuius regulus facies combusta est appellatus. aliud zobraia: uiridis post illud. Durabaq; auriferum & portus etiam egregios: inter quos cerabarolum & hiebram incolarum appellatione. Si rite dinumeraueris beatissime pater: lequas iuenies in hoc calculo quinque & uiginti post quingentas a mille: quæ amplectuntur millia septingenta supra quinque millia a cuspidem ad sancti matthei quæ perditorum uocatum sumus. Sed non sinit opus. Astur ouetensis aucto genere quidam nomine Ioannes diaz de solis qui se nebrissæ: quæ doctos edit uiros: natu iquit: ab eo fluuium ad occidentem tendens lequas & ipse percurrat non paucas. Sed littus illud mediū ad septentrionem curuatur. Propterea non examusim locatu inter dimensa: putamus tamen colligere diametro lequas tercentum circiter. Quanta ergo beatissime pater sit terra illius quæ tuo throno subiicienda est: longitudo: ex dictis colligito de latitudine forte aliter aliquando sentiamus. Depolarium nunc graduum uarietate pauca referamus. Terra hæc licet ab oriente protenta sit in occidentem: retorta tamen est: & ad meridiem sua cuspidem tantum incuruatur: ut polum arcticum amittat: æquinoctialemq; suam per lineam ad antarcticum septem gradus. Sed portugalesium est eius cuspidis iurisditio uti iam diximus. Cuspidem relicta. pariam uersus: arcticus reuiscitur polus: & quo magis ad occidentem regio uer

de lequis a
pnta scilicet
augustinus
ad rituum
patoru.

sunt millia
ria. 700.
Joan. diaz
de solis.

git: eo magis polus eleuatur. Habent ergo castellani uariam graduum eleuationem: do-
 nec ad Darienem statutam earum terrarum sedem primariā ueniatur; beraguenfis nāq;
 derelicta est: ubi eleuatum gradus octo reperitur polum. Sed inde tantū terra incurua-
 tur ad septentrionē: ut quasi herculei freti gradus æquet: si præcipue terras dimetiamur
 qualdā ad latus hispaniolæ septentrionalē ab iisdē repertas. Inter quas ad lequas ab hispa-
 niolæ quinq; ac. xxx. supra tercentū unā esse insulā fabulatur: qui eā explorarūt ad intima
 noiē boiūca alias gnanēo fonte perēni adeo nobilē: ut eius fontis aqua epota senes re iu-
 uenescāt. Nec arbitretur beatitudo tua hoc dictū iocose aut leuiter: Ita serio tē hanc p̄cu-
 siā uniuersā; ausi sūt spargere: ut populū oīs & ex iis quos uirtus aut fortuna secernit a po-
 pulo: nō pauci rē esse uerā arbitrētur. Ego uero si quid sentiā interrogaueris: naturæ re-
 rū genitrici nō me tantū tribuere respōdebo: sibiq; seruasse deū hanc prærogatiuā p̄ nō
 minus p̄pria: q̄ scrutari corda hoim aut priuationi dare accessum ad habitū existimo. ni
 si colchia forte fabula de nouato esone erythræa sibiyllæ fuisse solā crediderim⁹. Hæc de
 lōgitudine latitudinēq; ac mōtibus abruptis & corū spēub⁹ aquosis deq; uariis terræ il-
 lius gradib⁹. & quidē satis. Sed minime p̄tereūda puto quæ miseris iter generales calamī-
 tates acciderūt. Horrebant puero mihi uiscera: cruciabarq; præ miseratiōe de Achemeni
 de uergiliano inter cyclopū littora ab vlysse relicto: q̄ baccis lapidosissq; cornis ab vlyssis
 transitu ad ænæa aduētū dies nō multos fuisse depastū Vergili⁹ recēseret. Baccas lapidosa
 q; corna p̄ delicatis epulis ifcelices habuissent hispani: q̄ nicuēsam secuti berāguā habitā-
 dā elegerāt. Quid de asini capite magno empto op⁹ est magnificere rē? Quid de huius-
 cemodi mltis: q̄ obsessos pati oportet: Postq̄ nicuēsa cōsiliū cepit de berāguā deserēda ob
 terræ squallorē & sterilitatē: portū bellū & de hic p̄mōtorū marmoris appellati littora tē-
 tauit: an ibi fortunat⁹ quietē insidere. Oppressit socios ei⁹ egestas tāta: ut neq; a scabio-
 sis canibus: quos uenat⁹ & tutelæ causa secū habebāt: in certaminibus nāq; cū nudis icolis
 canū opera pluri mū utebatur: neq; aliqñ a perēptis icolis a bstinuerūt. Nō enī ibi fructifi-
 cates arbores: aut uolucres quas darienē alere dixim⁹ p̄creari: ac p̄inde terrā minime fre-
 quentē habitatorib⁹ reperiebāt. Cōuenērūt e sociis quidā de cane macerrimo emēdo: q̄
 iā fere & ipe deficiebat ob esuriē: mltos p̄bēt canis dño auri pesos: idest aureos castellanos
 canē excoriāt comedēdū. scabiosam canis pellē capitis ossibus appēsis iter dumeta p̄xiā
 piecerūt. Postridie pedes quidā e sociis in abiectā pellē incidit uermib⁹ iā refertā ac semē-
 ferentem: domum asportauit. Excussis uermibus pellem in ollam coquendā coniecit:
 coctam edit. Adcoctæ pellis ius cum suis multi paropsidibus singulos castellanos aureos
 p̄ singulis iuris paropsidib⁹ offerētes accurrebāt. Bufones alius duos reperit: coctos agro-
 tus quidā bufonū dño emīt comedēdos: p̄ q̄ illis duas fertur lineas auro itexto subuculas
 q̄ ualorē æquabāt castellanorū sex. p̄buisse. In cāpestri uia quadā mortuū repererūt plæ-
 ricq; icolā a sociis iterfectū: & iā putridū: dimēbrarūt secreto: siue assis siue elixis carnibus
 illis tanq̄ pauonis esca famē tūc pepulerūt. Saburra iquifit cōtentū palustri p̄ aliquot dies
 e sociis aliū: qui noctu a sociorū cuneo secedēs piscatū iter palustres uluas diuerterat: do-
 nec serpti iā semimortuus uia ad socios reperit. Hæc & huiusmodi multa p̄pessi infelices
 berāguēses ex numero militū septigētorū septuagita ap̄lius ad uix quadragenariū redu-
 cti darienēses & ipsi effecti sūt: ab icolis perēpti pauci: fame cæteri cōsumpti animas euo-
 muere anhelātes: aperfēdo uia ad nouas terras posteris pacādas suo sanguine. Ad cōiūia
 ergo posthac nuptialia cæteri: si q̄ hī passi sunt p̄sita uerimus: per tuta nouaq; itinera ad
 tutas nouasq; terras: in quibus & habitatores & sata iam reperiet: p̄ficiſcentur. Quo autē
 petrus arias dñtor cū regia classe sit appulsus ad hanc usq; horā nō intelligimus. Quæ
 successerint: si hoc sanctitati tyæ gratū fore cognouero: uigilātusexplorabo. Ex catholici
 regis curia pridie nonas decēbris. Anno a xp̄i natali. 1514.

de uariis
 magne ter-
 re gradib⁹.

mira fōtis
 natura.

quid de fō-
 tis natura
 autot cre-
 dat.

canes bufo-
 nes: huma-
 nas carnes
 p̄tredia
 comedētis
 hispani.

regi ad Leonem decimū pontificē maximū. de orbe
uouo tertie decadis. Liber primus.

LAUSERAM ORBINOVO PORTAS BEATISSI-

me p̄: fatiq; me p̄ illius oras uagarū arbitrar: qñ noua lit
teræ allate patefacere illas iterū: & repositū; sumere calamū
coegerunt. A uascho minne que electis Nicusa duce & An
cifo pratore ex Dariene principatū sibi manu prōptorū au
dacia fretū usurpasse memorauim⁹: a sociis etiā plariq; lite
ras habemus: suo militari stilo cōpactas: quib⁹ didicimus eū
superasse mōtes illos oceanū nobis notū ab altero australi ex
quore adhuc latēte dirimētes. Est eius epistola capreenfī de
seiano grādiōr. Sed ea tantū ab illa ceterisq; excerptim⁹ que
memoratu eē digna duxim⁹. Catholici regi animū sibi uaschus nō mō iratū recōcliauit
uerū etiā gratiosum effecit. Donat⁹ est a rege uaschus donati & plariq; alii p̄stantib⁹ & ho
noratis preuilegijs p̄ talib⁹ ausis. Attētas nobis aures tua sactitas p̄beat: & quæ illis passū;
in re tāta euenierit serena frōte & gaudēti pectore suscipiat: qñquidē nō cēturias solū & le
giones sed innumeras hoiz: natio hæc hispana p̄ uarios labores & multa uitæ discrimina tuo
sacro throno subdēdas domat myriades. Uaschus nunne; siue ipatēs ocīa quia nescit stare
loco fortis anim⁹: siue ne rē tantā surriperet alter uerit⁹: putāt nāq; multi uaschū de petri
ariæ p̄fectura itellexisse: siue utraq; motū causa & q̄ iratū regē ex atēctis sentiret: aggre
dī puincia ipse cū paucis cōstituit: quā a comōgri reguli filio etiā mille armatis fore diffi
cile audierat. Accētis ergo darienē sib⁹ ueterib⁹ aliquot: & plurib⁹ exiis q̄ ab hispaniola
recētes uenerāt uberioris auri copię fama cōpulsit: centū nonaginta armatorū manū cō
parauit. In calēdis septēbris añi superioris. 15 13. factur⁹ iter maridū līceret: ex dariene cū
uno bergātino & monoxylis id ē uniligneis puincialib⁹ decē cymbis discessit. Carētae litto
ralis reguli corbēsis amici terrā primū capit: relicti sibi nauigijs ut ceptis de⁹ saucat sup
plex petiit: & una⁹ carpit iter terra mōtes uersus. In pōcha reguli ditionē primū icidit. pō
cha uti alias ipso adeūte fecerat aufugit: p̄ nūcios ducib⁹ corbēsis bus carētanis pōcha tute
lā ab oī hostiū iurā & amicitia fide p̄bita multaq; bñficia pollicetur. p̄missis ergo & blā
dicis tā n̄forū q̄ carētanorū emollit⁹ pōcha nenit ad n̄fos: libēs gaudēs pōcha fœdus sus
cipit. Ne ultra uereatur uasch⁹ pōchæ suadet. Dāt dexterās: & sese iuscē cōplectūtur: mu
tuisq; se munerib⁹ afficiūt. Auro pōcha s̄ modico cētū puta & decē aures pōderib⁹: quæ
singula castellanū æquat nūmū: fuerat nāq; spoliatus āno supiore uti supra rettulim⁹. Uas
chus ut dono donū p̄faret pōchā rebus n̄ris uitreis. s. calcolorū fertis ad collī & brachiorū
gestamē speculiq; ac titinabulis orichalceis & huiuscemodi mercib⁹ institoris donauit.
Has idigenæ magnificūt: quia id ubiq; p̄ciosæ rei loco habetur qd̄ est peregrinū. Securi
bus etiā ferreis ad arbores scidēdas paucis pōchā ditauit: nil nāq; maioris faciunt q̄ ferro
& metallis oibus careāt auro excepto: & secare ligni genus ullū: ad cōstruēdas domos p̄ci
pue canoasq; canādas: sine ferreis istrumētis difficillimū sit: fluuialib⁹ q̄ppe lapidib⁹ qui
busdā p̄cutis lignariā oēm exercēt fabricicā. Pōcha igitur deuicto: ut a tergo tuta relin
quat oia uaschus: ad mōtana ducit agmē datū a pōcha ducibus & caloni beq uerū āgustias
sternēdo præcār: p̄ saltus nāq; iulos & ferarū latebras atq; anfractus motiū penetrādū erat
Paucā q̄ppe rarāq; sūt iter eos cōmercia: quia paucis nudi hoīes & pecūie expertes idigēt
& si q̄ exercēt e p̄tio agūt: auri ad ornatū & supellestiliū ad utilitatē p̄mutatiōe. Prop̄ea
haud q̄q̄ trita sūt iter eos ex minie frēq̄ntib⁹ cōcurfatōib⁹ itinera. Notas tñ occultas obser
uāt semitas eorū exploratores: q̄rū ductū se p̄ isidias & nocturna latrociniā iestāt alterne
trucidātes at i seruītute se uicib⁹ redigētes. Pōchē sū igitur & carpētariorū n̄forū opa & mō
tes sup̄auit horridos: & p̄ obuia igētia flumia plura struētis pōtib⁹ aut subliciū trabiū cōge

fit atēct⁹ p̄
tifer.

āno. 15 13.
Itū est ad au
strum.
Quo apa
ratū uasch⁹
tēct⁹ austra
le pelagus
Fugit pon
cha regul⁹
Redit pon
cha.

q̄ fuerit do
na mutua.

morale of
ctum.

lapidib⁹ of
s foumant.

pecuniā ne
sciunt

LIBER PRIMVS

rie scōnexa duxit icolumē cateruā. hīc eorū multa p̄tereo q̄ tū ex rerū penuria tū ex inerti
 so labore passī sunt: ne sīm minūta recensendo molest⁹. sed quæ cū regulis ex itinere acta
 sunt p̄termittenda minime duco. Priusq̄ alta montium cacumina ptingeret: regionem
 ingressus nomine quarequam regulum eodem nomine nuncupatum obuīum habuit ar
 matum eorū more: arcubus puta & sagittis machaīnsq; id est ensibus amplis ligneis oblō
 gis: utraq; manu agitandis & sudibus præuētis: missilibus etiam quæ certissima iaculātur.
 His superbe nostros & hostiliter excepit cum ingenti dicionariorum multitudine transi
 tum prohibēturus. Quo irent quidq; peterent interrogans: retrocedant uultu torto per
 inter nūcios cōmonefacit: ni uelint ad unū trucidari. Hæc dicens prodit in apertum uesti
 tus ipse ac palatini: cæteri nudī: & nostros ipetit retrocedere recusantes. Breuib⁹ actū est
 sclopetarū sclopos: quibus auditis nostros secū habere fulmia & tonitrua arbitratī sūt: &
 scorpionū sagittas nō diu sustinuerūt. terga igitur uertūt fugiētes. ueluti permacella lani
 bouinas arietinasq; secāt infrusta carnes: ita huic nates: illi femur: alteri humeros uno ictu
 nostri scindebāt. ueluti aialia bruta perferūt ex eis una cū regulo sexcētī hoies. Huius
 reguli domū reperit ualchus nefanda insecūt uenere. scæmine amictū reguli fratre: plures
 q̄ alios cōptos & uicinorū testimōnio pathicos offendit. Iussit a canib⁹ circiter quadra
 ginta lacerari: canū opa nostrī utuntur in prællis cōtra nudas eas gētes: ad quas rabidī in
 silunt haud secus ac in feros apros aut fugaces ceruos: nec minus fidos hispani suos repe
 riūt in periculis subeūdīs q̄ colophonī uel castabalēses qui ad bella gerēda canū cohor
 tes instituebāt. itaq; primā acie in prælio canes seruarēt nec unq̄ detreccarent pugnā. Au
 dita nostrorū in obicēnū id genus hominū seueritate tanq̄ ad herculē populū cōfluebāt
 quoscūq; morbidos ea peste sentirent trahētes: ut e medio tollerēt expuendo in illos i
 clamitabāt. In palatinos quippe: in populū haud quaq; cōtagio fluxerat. In cœlū oculos
 manusq; tendētes deū insinubāt esse tāto scelere iratū: inde mitti fulgura: tonitruaq; cre
 bris nanq; fulgurib⁹ uexātur: & aquarū frequētes alluuiēs quæ lata oīa raptent: famēq; &
 morbos inde prouenire cōquerebātur: licet nil aliud p̄ deo colant præterq; solē. Hūc præ
 stare: hunc tollere solū existimant. docilestū sunt. Ad nostros ritus facile trahētur: si dos
 ctores eos adierint. Nil tetricū nil platu durū in eorū lingua esse qui latinis possit litteris
 tē de hispaniolis aliq̄ dixim⁹: eorū uniuersa uocabula scribi: & p̄ferri cognouerūt. Bel
 licosa gens est hæc: & quæ finitimis molesta fuit hæc. Sed puincia non auro aut agro
 ruꝝ ubertate fortunatur. Mōtana est ac sterilis: & ob squalorē montiū algens. Propterea
 uestiūtur ibi qui uestes assequūtur palatini: cætera turba naturæ beneficio cōtenta uiuūt.
 Mācipia sibi nigra repererūt ex regione distāte a quarequa dierū spacio tantū duorū quæ
 solos gignit nigras: & eos feroces atq; admodū truces. Ex æthiopia putāt traicisse quō
 dam latrociniū causa nigras: e quib⁹ optatū mare aliud despici poterat: protētis oculis inuetur. Siste
 re agmē iubet. Præit ipse sol⁹ & uerticē prim⁹ occupat. In terrā puolutus & genib⁹ flexis
 manibusq; i cœlū erectis austrū salutat: & grās imēlas scribit se deo cœliti busq; oib⁹ p̄sol
 uisse: qui tāte rei palmā sibi hominī nō magno ingenio pollēt: nō p̄to: nō optimati asser
 uauerūt. Sacris ofonib⁹ suo militari more partīs: cōmissitones dextra inuēs uocat. deside
 ratū pelagus ostendit. Repetito populitibus deflexis orat superos atq; iprimis deiparam
 uirginem ut fauste feliciterq; cœptis faueāt: & lustrare quas sub pedib⁹ uideāt terras lice
 at itidē & focū oēs sublatīs p̄ læticia uocib⁹ faciūt. Hānibale italiā & alpinis pmōtorā ml
 liti⁹ ostēdente ferocior. Ingētes opes focū pollicetur. ecce desideratū pelag⁹ ecce o tot

quoquera regio.

minā n̄ffs regulus.

putabāt ha bere tonitrua.

perit regu lus 2.600.

dom⁹ infecta turpi uicio

mira de ca nibus.

frat⁹ de⁹ ob nefandū fice lus.

q̄re q̄na gēs bellicosa

Nigra hīc mācipia, opinio enr nigri sunt.

CREDITI CONTINENTIS.

laborū socii cōmillitōdes de q̄ nobis tot tātaq̄ como'grī fili? & idigenæ reliquī p̄dicarūt. his dicitis in possessiōis signū p̄ aris laxorū cōgerit tumulos. A dextra læuaq̄ ne posteritas arguat eos mēdaci: declinās e uertice mōtiū iscribebat passim arborib? sciso cortice castella regis nomen: & saxea erigebat ubiq̄ strues donec ad reguli australis regiā uentū est: q̄ chiāppes dicebatur. Arma capit chiā'pes. p̄silit cū in gēti multitudie minitabūd?: p̄hibitus nō mō transitū sed & accessū. Instruūt acies nostri: licet numero pauci, ruūt in aduersos. sclopetris primū & molossorū: quos alanos uulg? uocat: cohōte chiāpē salutant. Audito mōtiū reboatu ex emissis globulis & puluereo uiso flāmas euomētī fumo: sulphureo q̄ odore narib? p̄cepto: ad hostes nāq̄ uētus flabat: scipos p̄fligāt. p̄territi fulgura in se p̄fici arbitrātes sternebātur. ita solo iacētes aut uersos in fugā nisi adorifūtur: agmine tñ cōposito & seruatīs ordinibus primū: de hinc soluti assequuntur multos. trucidāt paucos. capiunt plures. Statuerāt nanq̄ amice agere: pacatoq̄ terras explorare illas. Chiāpe igitur occupato atrio: foluēt nanq̄ dexteris a miciciā incūt?: & fere de ribus se iuicē astrigūt. muneribus etiā mutuis se deuiciūt. quadrigētos auri cœlati pesos: diximus ducatū id pōdus fere triente superare: uascho chiāpes donat. Ut demerito uaschus bene mercatur: rebus nostris chiāpen munit. Ita cōrētī utriq̄ dtes aliquot una cōmorati sunt: donec relictī a tergo in quare qua socii aduētārēt. Quibus actīs gratis munusculis donatos dimittit quare quanos: & chiāpēis ipsoq̄ chiāpe ducibus quarto a mōtiū uerticibus die ad littus optatū læti p̄currūt. Testibus & scribis regiis astātibus mare illud uniuersū & adiacētes mari terras oēs iperio addiciūt castellano. Apud chiāpē sociorū partē reliquit: quo liberius explorare quiret uniuersa. Nouē capit e chiāpēis monoxylis quæ ipsi culchas uocant: & chiāpe rare flumiū traicit ingētē cū uiris octogita e suis: ad alteri? reguli dicionē noie quoq̄erā Is resistere primo ac reicere nōs armis certauit. iscē auspiciis: quibus & ceteri cogitata p̄fecit coquēra. Vincitur & ipse fugaturq̄. chiāpēorū coquēra suasu regressus est. hi nāq̄ functi oratorio munere p̄ uascho q̄ iuicē nostri sint: q̄ mites in supplīces: q̄ truces & fere ri in renitētes enūciāt coquēra. Ex nostrorū amicitia sui reguli & aliorū exēplo tutelā: patrociniū: & animi trāquilatē pollicētur. Ex iuria & detrectatu excidiū: & interniciē minātur. lætus ergo talib? nūciis rediit coquēra. sexcētū quiuagita cœlati auri pesos donat nris. Cōtra: uaschus donis dona p̄fat nostratibus: uti apud pōchā dixim?. Coquēra pacato: redeūt ad chiāpē regiā. Inde cōmillitonibus reuisis: ubi paulū quieuit: explorare uicidū statuit sinū ingentē: quē ab ultimo ipsius i terrā receptu ad prias ab æquore faucū po resturas sexagita milliariū spacio constare aiūt. Sinui scō mīchaeli nomē ididit: quē aiūt habitatis iuis: & squallidus rupibus eē frequēt. E nauilibus ergo chiāpe nouē capit eas: dē culchas: quibus flumiū tranauerat & cū sociis icolumibus octogita cōscēdit: chiāpe distit adēte rogātēq̄ ne ullo pacto sinū tētare illo āni tpe uelit. Esse tribus āni mēsi? adeo p̄cellōsiū significat: ut nullo mō sit tibi mare tractabile. Ante ipi? oculos uoratas fuisse culchas plures a rabidīs uorticibus p̄dicat. Vaschus tñ ipatēs oculi fore sibi fautores deū & superos oēs itali? negotio p̄dicat. rē eē q̄ deū t̄gat: in qua christiana religio uires p̄tēdet: & hauriens dicit thesaurū quibus neruis bella gerī queāt in hostes fidei. Pulpitariū gerit uicē oratoris: & sociis persuasus clauiculā chiāpēā cōscēdit. chiāpes uero ne de ipsius fide uaschus dubitaret: q̄cūq̄ p̄ficiscatur se p̄sto futurū comitē enūciat. affēsurū nullo pacto istat ut se relinquit uaschē sua regiā pedē moueat. Vbi primū a littore culchas i altū detruseit: tāta illos uicē darū cōsistatio adorta ē ut q̄ se nererēt aut ubi cōsisterēt cōsiliū deesset. Versi aline i factes q̄ socios pauidos & p̄territos ip̄spectabat: s̄ p̄cipue chiāpē & suos: iportuni? maris illi?

chiāpes re
gulus.

p̄ligatur
chiāpes.

uenit chiā
pes.

ad australe
fretū rediit.

quoquēra
regulī? fuga
tur.
rediit quoq̄
ra.

mūera quo
quere.

scī mīchae
lis sinus

cōsiliū chiā
pe.
mare itrac
tabile.

tētāt sinū
Sūmā uite
uiscerē.

LIBER PRIMVS.

pitos: res macerabat: q̄ multa hufufcemōi picula fumerfioēsq; uiderat i uicinīs. elapfi tñ culchis alligatis i pximā se recipiūt iſulā. Ibi pnoctādo fluxu icluſit: & ſere totā coopuit. Aſiūt id australe pelag⁹ æſtuās adeo tumefcere ut multā i eo tñc lateāt magnā rupes: q̄ demū refluēte uidētur emergere. Cōtra: ſeptētriale qđ ihabitāt: oēs uno ore uix cubito prodire a littore aſſeuerant. Fatētur & iidē qui hiſpaniolā & reliquas incolūt cōtermīnas iſulas. deſſicato igitur a reflexu littore ad culchas ſtupidi redeunt. obrutas oēs & aſinas repletas repererunt: ex illis quaſſatas nōnullas: & hiſcentes rimis: licet uniligneas: ac ruptis rudē tibns ſemideperditas. Cingulis & arborū corticibus & tenacibus quibusdā marinis herbis laceratas reſarciunt: herbisq; ſtipāt ad neceſſitatē. regrediūtur ergo naufragis ſimiles & fame pene conſumpti: quā nil penit⁹ eis ad ueſcendū tēpeſtas reliquerat. horrendos audiri mugitus æquoris toto anno qñ fluit aut reſluit inter eas iſulas indigenā prædicant: ſed præcipue trib⁹ illis menſibus a chaſpe noiatis: quos octobrē nouembrē & decēbrem eſſe ex illius ſermone collegerūt: præſentē nanq; lunā & ſubſequentes duas iſinua uit: eratq; iſ menſis october. Reſectus paululū uno iutili regulo prætermiſſo ad aliud eſſi nus illius laterib⁹ tendit: cui⁹ regulū tumaccū a regionis nomine appellāt. Is armat⁹ pro dīt ut cæteri. cōtrahitur & cū tumacco: uti cū aliis. Vincitur fugaturq; trucidātur obſtātes Reliquis ignotū eſt. intenditur nāq; pacandis nationib⁹ & amice tractādīs: uuln erat⁹ eua ſit tumaccus. per nūcios chiapeos tumacco ſuadetur ut redeat. nil uereatur. Neq; pollicitis neq; minis mouetur. Mortē illi & ſuo generi exterminū locorūq; ſui regni excidiū ex p̄nicacia diſſerūt. filiū tandē uenire iuſſit. Hunc uaschus ueſtiti⁹ & munuſculis donatū remiſit: ut genitorē accerſat & illū de noſtrorū natura & fortitudine cōmoneſciat hortatur. Hac benignitate in filiū motus tumacc⁹ in diē tertiū abaducto filii uenit. nil tñc attulit: ſ; miſſis familiarib⁹ ſexcentū quattuordecim auri peſos & ducetos quadraginta egregios unioes: e minutis autē copiā maiorē aſſerri iuſſit. Vniones noſtri admirabātur: licet nō rite cādidos: quia e conchis illos minime eruūt niſi prius aſſis: quo facilius ſeſe ipſæ aperiant & caro inclufa ſapidius coquatur. ſunt nāq; edulia regū & obſonia carnes eorū: quas maioris pendūt q̄ margaritas ipſas. hæc arbolantius quidā hiſpan⁹ cantaber e uaschi cōmilitonibus unus ab eo miſſus ad regē cū unionibus & cōchilibus rettulit. credere oportet rerū participibus. Tumaccus ergo tantifacere uniones noſtros iſpectās: familiaribus qui buſdā ſuis qui aderant: ut piſcationi ſe accingāt iſperat. diſto parēt. Quarto ab inde diē regrediūtur. libras octunciales unionū aſſerunt duodeci. Pars utraq; gaudens ſe mutuis ſtringit amplexibus: qđ noſtros gratis muneribus donauerit: q; admīſſus in amicitia fuerit tumaccus ſe ſelicē eſſe arbitrat. Noſtri hoc tāto grandīū opū argumento ſe beatos fore ſalinā deglutēdo interloquūtur. rerū oim chiapes regul⁹ & teſtis & comes erat. lætabatur & ipſe: q; ſuo ductu & noſtris ſatiſfactū ſi uiderat & uicino regulo. forte nō amico ſed potētiori oſtenderet quales ſibi uiros haberet amicos. Id ſuæ domus autoritati cōducere nō dubitans: granib⁹ nanq; inter ſe odiis hi nudi reguli ābitioe ſola eos exagitāte fatigātur. Vaschus laſtat apud tumaccū ſe mira de illius terræ opib⁹ ſecreta didiciſſe: quæ ad præſens uelle ſe reticere inquit. Ad aurē locutū illi tumaccū iſinuat. ab utroq; tñ regulo eſſe in eo ſinu cæteris grādiore iſulā aiūt potēte uno regē cōtentā: & qui ſedati maris ſpibus ad ipſos tranet magna culcharū claſſe: i prædāq; raptet obuia cūcta. Ea iſula diſtat ab hoc littore millia .p. circiter. xxx. apparentq; illius promontoria ex cōtinētis elatis collibus. In ea iſula cōchilia gigni ferūtur umbellā æquātia magnitudine: a quib⁹ uniones cōchiliū corda eruūtur faba & interdū olea grādiore: & quos cleopatra optare potuiſſet licet adeo pxime ad littus iſula ſe applicet: extra ſin⁹ fauces tñ eius initiū in aplū æquor porrigitur. his itellectis uasch⁹ iſthac exhilaratur narratōe lucratiā: & q; pp̄eſiores ſibi regulos redderet: & arctiore uiculo deuidret: ſerocia i tyrānū uerba detorquet. iurgis & cōtumeliis iurū regulū lacerat. Nulla mora itereſta: traieſtur ſe ad cū debellādū pſtrādū trucidādūq; iure iurādo itonat: & vna culchas parari iub⁹: q; diſſiſ facta cōpeſet. Aſt reglū

variāſſis r⁹ reſlor⁹
quid cogat neceſſitas.
quib⁹ maſſi b⁹ iracna bile tumacc⁹ regulus.
vulneratus ſuit regul⁹
ſiſſi miſſis regulus.
vniones coarumpunt
p̄chilla vni onū edulia regum.
libre vnſo num.
argumenta opum
ambitio nuda turbat
iſularis regul⁹ potēs.
magnitudo vnionū.
ſactātia vaſ cbi.

CREDITI CONTINENTIS.

chia'pes ac tumacc? amice illū hortatur & cōmonesciūt ut provinciā in pacat? differat tē pus. nulli esse nauigio ea tempestate: erant enim iā nouembris nonæ: mare illud peruū: procellosissimū & tempestuosum atq; inhospitale penitus esse repetebāt. Vera dicere regulos constabat. horrēdo quippe fremitū inter sinuales eas frequentes infulas: rugit? ex conflictationibus crebris exaudiebantur & e montib? relitīs alueis flumina saxa secum & magnas arbores trahentia inaudito strepitu defluebant eo tempore: ventorumq; uis atrox furiebat non sine domorum iactura. Austrī erant & euronotī tractuum illorum ea tempestate tonitruis & fulguribus associati: perpetuī hospites. Sereno tempore noctu frigore urgebātur: die uero molestus illis erat ardor solis: neq; id mirū cū eēt equinoctio proximi: licet ipsi nullaz de polo mentionem faciant. In tali uanq; regione luna ceteriq; frigentes planetæ noctu: die uero sol & factionis ei? errantia sidera uim suam exercent: licet aliter uetustas senserit: quæ ob solis perpēdiculū desertū relinquebat æquinoctialē circulū: præter paucos autores quorū sententiā experimento portugalēses probāt haud dubio. Quotāns quippe ad antarcticos hyperboreorū fere antipodes trant: & cōmertia cū eis ōtrahūt. Antipodes dixi quīs me nō pretereāt nō defuisse uiros alioqui ingenio singulari & sūma doctrīna pollentes cœlitibusq; ex his admixtos nōnullos: qui antipodes negent. nō est cuiq; uni datū oīa scire. Affecuti sunt portugalēses alteri? poli gradū quātū & quinquagesimū ampli: ubi punctū circūeuntes quasdā nubeculas licet intueri: uelut in lactea uia sparos fulgore per uniuersum cœli globū intra eius spaciū latitudinē. Nota bilem stellā huic nostræ simile quā uulgus polū esse arbitrat & tramontanā itali: hispanum nortē appellat: nullā aiunt illi polo uicinā: quæ nō cadat in oceanū. Ex axe medio lībræ sole cadente nobis: illis ascendit: & uer quā nobis autumnū: æstatē quā hyemē ad illos importat. de alienis ab instituto nostro iā satis nostros repetamus.

hospitale pelagus.

descriptio inhospitalitatis.

opiniones de æquinoctio

not? antarctici grad? 55.

multa de ætareico.

TERTIAE DECADIS
LIBER SECVNDVS.

HIAPAE AC TYMACHIREGVLORVM CONSILIO DIFFERRE transiunt ad insulam placuit in uernū aut æstiuū tempus: quo se futuro nostris comitē chia'pēs obtulit. Interea recta regulos habere & piscaria concharū margaritas gignentiū littora pro prædiis intellexit uaschus: quas tanq; euuariis cripiūt regulorum egregiū urinatores ad id exercitiū a teneris educati. sed quieto tranquilloq; mari littus æstu deserente: quo facilis ed earū stationes submergi queant. & quo maiores cōchæ sunt eo profundius inhabitāt: minores uero uti filix propiores aquæ margini: minime aut uti nepetes supercilio uiciniores degunt: ad ima cōchilia staturas uiriles tres: quattuor interdū de scēdunt. Ad filias aut neptes dimidio femore ten?: & breuius aliqñ subnatant: quarū etiā post sedatū a feris tēpestatibus æquor multitudine in arena ab undis diuulsaz proiectaq; in littus reperiūt. Quæ in arena legūtur minutis pollutis bacchis. Conchiliorū eorū caro esu est uti nostrarū ostrearū a comodata: sed laudabilioris esse saporis illa ostrea ferūt. fa mes forte oīm escarū optimū condimentū id fateri nostros monet. An cōcharū sint corda margaritæ: uti placet aristoteli: an foetus interanneorū: uti plinīo: & ipforū sint part?. hæcant ne ppetuo scopulis: an gregatim seniorib? ducatū agētib?: pelago uagētur. Singulos procreāt an plures unioēs singule teste: semel an iterato: lima radātur fixæ: an facile diuellantur: & maturæ prodeāt sua sponte. Molles intra testā an duræ sint margaritæ: ad huc nostris est incōpertū. certā prope diē spero me rōnē consecuturū: quāquidē præ mans rem nostri habeant. Vbi appulsus petrum ariem ducent nostrorum sensero: ab eo plitteras petā ut ista diligētū uestiget indagine: mihiq; ut an guē cūcta significet. scio daturū operā. cē nāq; mihi amice. absonū quippe uideret ut de re tāta musitem? q; pmisce uiros

bisferi trāsū uaschus

habitates cōchilii.

uarietas cōchilium.

fameo cōdimargaride

opiniones de margaritis.

LIBER SECVNDVS.

ac fœmînas: antiquitatē ac nostra tempora trahit: traxitq; præcipites in immoderatū sui desiderîū: cleopatraruꝝ post hac & Afoporum hyatus satiare poterit margaritis hispania Neq; ultra feracibꝫ stoidi: aut trappobanae uel oceano indico erythreo ue mari assurgetur aut inuidebitur. Ad institutū redeamus. Tentare per suos natatores uaschus chiáppæ margaritale prædium statuit. Huic ut morem gereret chiáppes licet aduerso procellosoq; tpe triginta iubet e suis urinatoribus illi arti assuetis pperare ad uiuaria. Comittes e suis mit tit uaschus sex tatum qui rem inspecent e littore: nec se periculo tempestatis credat. vna proficiscuntur. Distabat ab chiáppe regia piscariū id littus milliaria forte decem: fundum tentare ob maris iram minime sunt ausi. E conchis superciliaribus & e reiectis ui procel larum ad littus: sex attulerit sarcinas breui dierum numero. Harum carnibus more eluo num depasti sunt. Bacca uero lente aut exiguo cicere nihilo grandiores sed nitore can dido quia e crudis euulsa. Ne mendacii de concharū magnitudine arguantur ad regem uná cum margaritis: egregiæ misse sunt plareq; testæ carnibus exesis. Putamꝫ nullibi ter rarum reperiri posse grandiores. Conchilia igitur hæc aurisq; ubiq; domorum reperit naturam habere in illis tractibus reconditas arguunt imensas opes: quia hæc in digitu lo pigmeolo tantū de gigantea manu: vrabæ nanq; sola est tractata uicinia: quid erit quā do uniuersas eius adeo uasta telluris oras penetraliaq; illius secretiora explorauerint? Cō tentus & talibus inuentis gaudens uaschus regredi ad daricnem & socios ubi & aurifodiã nas habent a uico milliaria forte decē: sed diuersa constituit uia. Dat chiáppæ ueniã ne ul tra sequatur: seruet se icolumē suadet. Mutuis se amplexibus: fere obortis chiáppæ lachry mis astringunt: dexterasq; secedentes dant inuicem: ualitudinarios relinquit: cū incolu mibus carpit ducibus chiáppeis nautis iter. Traducit agmē per fluuium ingemem minime uadofium ad reguli dicionem nomine teaocham. Audit nostrorum aduētū: quia mo res eorum iam uestigauerat: summopere delectatus est regulus. Prodit obuiam libens. no stros honorate suscipit ac salutat amice inq; amoris argumentum aurī affabre laborat uascho libras offert octunciales uiginti. præstantes quoq; uniones ducentum: licet male nistidos quia læsos igne. datis ergo utriusq; dextris: teaochæ munere bene pensato chiápp eis dat cōmeatum id rogante regulo teaocha ne suo & ipse desiderio obsequēdī nostris defraudetur. Teaocha igitur nostris ex ipsius regia discedentibus nō modo dat uia comi tes: sed & obsequaria mancipia: quæ iumentorum uicem gerant ad comportadū hume ris uiaticum: q; eūdum esset p̄ deserta siluarum & steriles ac squalidos montes feris tigris bus & leonibus refertos: datq; mancipiis in ducatum regulus cariorem e filiis. Salitis pis cibꝫ & pane patrio ex iulca & maizio cōfecto mactipia onerat: filioq; imperat ne a nostris ūq; recedat: aut reuertatur: donec uascho libeat. Ad regulum his ducentibus: tēdit uaschꝫ nomine p̄ccram tyrannum atrocem: finitimorū regulorum hostem infensum: potentio rem ceteris. Siue conscientia scelerum territus: siue quod imparem se fore intelligeret aut fugit. Magnos æstus se fuisse passum nouembri mēse lethalemq; sitim scribit: quia sit eã pars montium aquis male fortunata. Pertissent nisi ostesum ab incolis in abdito siluarū secessu fonticulū agiles duo iuuenes e nostris: aquatum cū cucurbitis & uasis aqualibus quæ teochenfes gestabant: prope adiissent. Ex incolis ausus est nullus e turba secedere q; nudos obuicē feræ impetant: in illis præsertim iugis & fontis illius uicinia e domibꝫ in quiunt se aliquando noctu raptari: nisi diligenter sollicitq; uectibus & seris clausis domo rū hostiis sibi cauerint. Opere precii erit particularem casum priusq; ultra p̄grediamur recensere. A tigride aiunt infestatum fuisse anno superiore daricnem iactura nō minore quã a bap̄ro quondam rabido calydoniã: aut a leone fero nemeam. integro nanq; seme stri noctem aiunt exactam fuisse nullam indemnē quin uel iuuenem aut equaz canē aut porcum intra uici ipsius uias interfecerit. Armēta gregesq; iam assequuntur: immo & mi nime tuto referunt domo exisse quenq; eo tpe: quando præcipue catulos alebat tūc nans q; adoriebatur & homines fame urgente catulorū: si homines priꝫ occurrebant q; brutū

p̄dia mara
garitarum

ser cōchis
si sarcine.

opū ingēt
uꝫ argumē
ta.

teaocha re
gulus.
miser teao
che.

Leones et
tigres

p̄ccra re
gulus.

fugit p̄ccra

siti succurrit
tur lethali

i domibꝫ ve
ranē a feris

De fera ty
gride.

animal. Necessitate cogente tandem ars inuenta est: qua tanti sanguinis pœnas lucret exploratis quippe angustiis semitarum quibus e caruerarū latebris ad prædā noctu prodire solebat: iter scilicet est. Excavata tam scrobem cratib⁹ & egesta terra: parte superuacua dispersa: strauerunt: Veniens incautus mas quidem erat tigris decidit in foueam: & sudia b⁹ acutis in scrobis fundo fixis inhesit. Mancatu suo uniuersam obtundebat uicinā & mōtes illo stridore reboabant. Saxis ingentibus e fossæ superciliis in eum succibus infixū deiectis peremptus est. In mille assulas & mille frustula: fixa dextra directas hastas: & ab alto iaculatas dirumpebat. Semianimis & exanguis formidine replebat intuentes: quid solutus & incolumis fecisset: Ioannes quidam ledesma hispalensis uaschi amicus & laborū socius: de tigride illo se comedisse falsus est. Bouina carne nihillo detergiorem esse mihi rettulit. Vnde tigridem esse dicant interrogati: qui nunq̄ tigridem uiderunt: respondent a maculis: a feritate: a dexteritate: a signisq̄ aliis ab autorib⁹ datis tigrim arbitrari. Cum & pardos & pantheras maculatos ex ipsis pleriq̄ se uidisse prædicent. Tigridi mare perempto montes uersus uestigia illius secuti austrū coniugale ipsius domiciliū aduent. Duos absente genitrice catulos uberibus adhuc matris indigos auferunt. Mutato consilio quo grandiusculos effectos in hispaniam posthac mitterent: ferreis catenis diligenter in colla compositis ad maternū antrum paruulos reportant lactandos. Post paucos inde dies regressi ad speluncam catenis nil suo loco mutatis uacua reperere speluncam. Putant a matre in frusta præ rabie dilaceratos ablatosq̄ ne quisq̄ eis frueretur. Assueverant nāq̄ solui e catenis nullo pacto potuisse uiuos. Pellis præpti tigridis ad hispaniolam sicis herbis & culmo sacra missa est ad admiratū & primores a quibus hæ nouæ terræ leges & auxilia expectat: Et qui a tigride incomoda passi sunt & qui pellem eius tractarūt hæc mihi diseruerunt: quæ dāt accipimus. Ad pacram a quo sumus digressi redeundū est. De seruos pacræ boi os ideo est domos ingressus uaschus: pacram nititur attrahere. Per legatos eadem pacræ significat quæ cæteris significata memorauim⁹. diu pacra reuinit. Detrectā tū minx superadduntur. uenit tandē tribus regulis comitatus. Deformē adeo sordidūq̄ scribit uaschus ac foedū esse pacram: ut turpius quicq̄ se uidisse nunq̄ fateatur. Humanā tantum illi formam tribuisse naturam inquit: de cætero brutum animal agreste: mōstro sum. Mores inquit habitudinē ac lineamentis pares. Quattuor uicinorū regulatorū uirapitū filiaibus abutebatur libidine detestanda. De obscenis pacræ moribus deq̄ iniuriis alteriusmodi multa per finitimos regulos coram uascho uti coram iudice prætorio uel hercule ultore iactata sunt. ut de pacra supplicium sumeretur esagitabant. Beluā immanē cū regulis ipsis tribus pacræ dicto parentibus iisdemq̄ morbis laborantibus in bellatorum canum fauces cōiecit: illorumq̄ lacerata cadauera cremari iussit. De canibus q̄ quibus plia in eū mira referuntur. Ad indigenas armatos haud secus irruunt præcipites ac in fugaces ceruos aut feros apros si digito monstrantur. Accidit interdū non ensibus aut sagittis uel tellis aliis opus fuisse ad prosligandos hostes obuios: data quippe tessera canibus solutis p̄uentibus agmen torno molossorū a spectu atq̄ insueto latratu perterriti hæsitantes pugnas ordinesq̄ stupidi prodigioso inuento deserunt. Aliter tamen accidit quādo cum carama rensisibus & caribibus manus conferuntur: ferociōres nanq̄ bellisq̄ gerēdis aptiores sunt: In ruentes canes citius fulgure icto uenenatas destinant sagittas: & multos p̄imunt. Horum uero montiū incolæ non sagittis bella gerunt: maccinis tantum id est ensibus ligneis latis oblongis & missilibus hastisq̄ p̄ustis agunt in hostes. A uiuente pacra ubi nam aurum familiares eius colligerent nullis unq̄ bladicis aut minis uel tormentis potuit extorqueri. Vnde autē illud haberet interrogat⁹: ex eius quippe gazophylatio libras auri triginta fuerant assecuti: respondit: mortuos esse familiares qui parentū suorū tempore aurum e montibus illis colligerēt. Nil fuisse sibi curæ ex quo excessit a p̄bertate de auro q̄ritando. Diuelli ab hoc proposito instituto nūq̄ potuit. Ex hac in pacrā seueritate finitimorum sibi regulatorum animos conciliauit uasch⁹. Hinc exortū est ut uo-

tigris
et facte.

quid de tigride

Redit pacra

Qualis sit pacra. p hercule habetur.

quid contra sceleratos.

mira beca nibus.

qbus armis bella gerit

30 libras auri a pacra

LIBER SECVNDVS.

catos ad se ualitudinarios quos a tergo relictos diximus: regulus qui medius erat itinere recto nomine bononiae ma transeuntes benigne susceperit: & libras auri puri caelati uiginti dederit: euiusq; apta praebuit affluenter: neq; deferere nostros uoluit unq; donec ex sua regia in pacram illos traduxit: uasq; omnes tanq; si de deposito ipsem dextra tenens quicq; tradiderit inquitens. Ecce comilitones tuos uir fortissime: ecce quales mea regia suscepit uenientes tales tibi dedo: uellem incolumiores: sed tibi focisq; tuis repedit ille: qui tonitrua mittit & fulgura in homines nefarios. & iuccam nobis ac maiziu; ex bonitate sua praestat per temporum clementiam. Haec inquitens in caelum tendens oculos solem insinuabat. Tu nostros hostes uiolentos & superbos pimendo: nobis domibusq; nostris animi tranquillitatem affers. tu monstra domas: te sociosq; tuos praestantes uirtute uires ex alto missos arbitramur: quo sub uestrae maccanae tutela nobis liceat ipauidis agere uitam. Datori bonoru; ex hac tanta nobis aduecta foelicitate gratias agemus ppetuas. Haec & huiuscemodi alia concionatum fuisse bononiae mam regulum interpretes aiebant. Cui uaschus de committatu & beneficentia erga nostros gratias rettulit pares: multis quippe gratissimis apud ipsos donis ornauit bononiae mam. Multa scribit ab hoc regulo uaschuse didicisse de illarum partium opulentia: quae se uelle in praesentiaru; pterire ait: euntumq; illa citat. Quid sibi uelit haec hyperbole implicita non intelligo. Magna polliceri uidetur neq; ab eius promisso alienum fore iudicandum est quin ingentes opes inde sperari qant: quandoquidem nullam incolarum domum adierunt in qua thoraces aut pectoralia aureos uel colli aut lacertorum aurea monilia non repererint. E nostrorum ego domibus facio coniecturam. Si quis ferri cupiditate stimulatus sese manu forti conferret in italiam aut in hispaniam quid nam ferri reperiet in domibus. Ibi ferream sartagine: ex ferro cacabum alibi & tripodes igni appositos ac ueru; copiam ad coquinae necessitate. Nullibi ex ferro usui non aptum quicq; inueniet: neq; magnam ferri copiam assequetur. Ferru; inesse regionibus ex inuentis coniectabitur. Indigenas illos nihilo maioris facere rude aurum senserunt q; nostri rude ferrum estinent. Haec ego. B. Pater ex uaschi nunez & commilitonum eius litteris & uiua uoce de rebus illis habeo: tempus autem oculata quaeq; detegens ea clarius patefaciet. Nil egregium in aurifodinis quaeritandis poterunt hi perficere: quoniam e centum nonaginta uiris quos ex darie uaschum eduxisse memorauimus: septuaginta solum aut quando altius octoginta usus est opera in rebus gerendis: caeteris a tergo semper in regulorum domibus relictis: sed eos praecipue in uariis os ait morbos incidisse: qui recenter ex hispania fuerant aduecti. Hi quippe tantam ne quauerunt calamitatem tolerare: ut prouinciali pane solum & herbis agrestibus sine sale saepius cum fluminali potu: atq; illo interdum salubri deficiente: contentos alerent stoma:chos melioribus escis affluctos priores autem darienenses malis omnibus perferendis & esuriei ultimae suos indurauerant. Vnde longiorem acrioremq; quadagesima q; tua sanctitas ex maiorum instituto iubeat obseruari: se egisse facere iactitat. Quadrienni u; naq; se perpetuum consumpsisse inquit terrae frugibus aut arboris fructibus raro saturos ipm & focios: piscibus rarius usos: rarissime carnibus: & eo usq; deuentum lamentatur: ut scabiosos canes & caenosos buffones ac huiuscemodi alia pro delicatis epulis & lautis obsoniis quando illa assequantur: edere fuerint coacti. De his latus in superioribus exarauimus: priores autem apello darlenenses eos qui nicuesa & fogeda ducibus terram primum captarunt habitandam: e quibus pauci superstites erant. Haec iam missa faciamus & uaschus per celsa iterum cacumina montium uisitor reducatur.

Bononia ma regulus. editatur in firmos regulus.

oso bononiae.

refert gratias uaschus

magna pollicetur uaschus

comparatio auri & ferri

parificatio aurum & ferri

quare non colligat aurum.

esurie uel sine assueti.

Adagium de quadagesima. quadagesima si egessit

regreditur uaschus

TERTIAE DECADIS
LIBER TERTIVS.

CERDITI CONTINENTIS.

IN PACRÆ REGIA TRIGINTA DIES INCOLARVM animos cõcilians & sociorum egestati consulens exegit. Inde teaochenſibus ducibus ripam fluminis comogri prehendit a quo & regio & regulus ſibi nomen adepti ſunt. Torpẽtia re perit ea montiũ latera: horridaꝝ adeo ut præter herbas aut radices agreſtes brutorum efcaſ uel arborum fructus niſi eſu aptum inuenerit. Duo reguli contubernales affines terrã inſoelicem incolabant: & hominũ & ſoli male fortunatam faciẽ fugiens prope fame ſtimulante diſcedit. Cotochum ait alterum & pauperibus regulis ciurizam alterum appellari: am

paupes re
gul.

noia regu
lorum.

horrida lo
ca

cõtentis ſu
is limitibꝫ
buchebeua
regulus.
quare auſu
gerit rex

aurea uafa
miſit.

Miſit a re
gulo.
q̃ horruſus
rer.

oro niſcio
rũ reguli.
q̃ aurea do
nabant.

põdus do
norum.

remittitur
cõtentis niſi
cũ.
quãtiſfaciẽt
ſecuris.

de ſimplici
uſetu.
quomõ ter
gãt digĩtos

bos trahit uiaꝝ duces teaochenſibus dato commeatu: per horrentes ſiluas & inuios monti uꝝ infractepqꝫ loca paluſtria poſtmodũ & cœnoſas lãmas quã ipõſitis cedũt pedibꝫ & uia torem plærũqꝫ abſorbent incauti: ſociis pene fame cadentibus: dies percurrit tres: pꝫ loca benignitatis naturã ad humanũ uſum expertia: qua raro aperta itinera reperiebat: gula raro interſe commẽcia contrahunt indigenã: bellicis tantum incurſionibus ſe inuicem trucidant: aut raptãt in ſeruitutem: de cætero contenti quicqꝫ ſuis limitibus. Ad alãterius tandem reguli dicionem appulſi qui buchebeua dicitur uacua omnia & ſilentia reperiunt: ad ſiluas profugerant: & regulus & dicionariũ omnes. Miſſis legatis qui eũ adducerent: non modo non iniuriam minantur: uerum etiam patrociniũ pollicentur. Reſpondit buchebeua non iniuriã metu auſugiffe: uerum præ pudore atqꝫ animi trifticia ſeceſſiſſe: qꝫ noſtros honorifice uti merebantur: ſuſcipere nequiret: quã niſi eis poterat ad uictũ impartiri. In obferuantia tamen & amicitia: ſignum uafa pleraqꝫ aurea ad nꝫõs petita uenia de reliquis: libens miſit. Viſus eſt miſer inſinuaffe abſinitimo ſe hoſte aliquo fuiſſe ſpoliatum: ac ſuperbe crudeliterqꝫ tractatum. Inde igitur hiantes fame ac macilentiores diſcedunt qꝫ eo uenerant. Intereundum extranſuero nudũ quidam incolã ſeſe offerunt e cliũo innuentes. Siſtere agmen iubet uafchuſ. expeſtantur. Quid uelint interrogatur: per interpꝫtes quos ſecum habebat uafchuſ: ita ſunt aſſati. Regulus noſter chiorũ ſus uos ſalutat. Viros uos eſſe fortes & iniuriantum domitores malorumqꝫ debellatores intellexit: propterea uos tantum fama notos colit & obſeruat. Nil maluiſſet qꝫ uos intra regiã ſuã teſta conuiuas habere: beatum ſe talibus hoſpitiibus fore inquit. Sed quãdoquidem ſors illi eſt aduerſata: reſtetqꝫ deuius a tergo: in amoris argumentum hæc auri fruſtur la uobis dono dat Patenas e puro auro triginta cũ urbano ſubriſu uafcho porrigunt. Ma iora ſe præbituros ſi aliquando ad eos ſerint pollicentur. Vocat iſpanũ uulgus patenas quas collo geſtant bullas: & quibus in ſacris cooperiuntur calices admiſſi altaribus. Propterea patellas menſales intelligit in bullas non percipio. Puto patellas eſcales: quia por deris erant librarum quattuordecim octuncialium. Præterea ſinitimũ ſe habere hoſtem regulum & opulentum auro a quo inſeſtentur quotanniſ retulerunt: quaſi inferre uolentes & uos dites efficiet eiꝫ reguli excidiũ: non ſi amicos a cotidiana liberabitis moleſta. Id facile fore per interpraetes enunciant noſtris auxiliãtibꝫ: ſe ducatur agentibus. Bona ſpe præbita nuncios uafchuſ remiſit alacres: ſeruis auxiãtibus ſuo munere beatos: præbitis quibusdam ferreis ſecuris quas maioris faciunt qꝫ grandes auri cumulos. Auro nanqꝫ parum indigent pecuniã expertes mortiferæ: ſecuris uero ille ſe craſſo ditio neri fieri fatetur: qui unam aſſequatur. Ad mille uſus hominũ accõmodatas eſſe ſecures nudi homines ferunt. Aurum uero ad inanes quofdam appetitus quaeritari: quibus care re haud quaſi eſt incommodum: neqꝫ enim ad eos noſtra gula deſcendit: quã ab acosone rare multiplicibus prægnantes torumatiibus illos uti noſtra tempora cogat. Non menſis non mappis non mantilibꝫ utuntur: niſi forte reguli paucis uafculis aureis mẽſas ornent: ceteri ſumpto dextra pane patrio: & ſiniſtra piſcis aſſi fruſtulo aut fruſtu aliquo ſa mem propellunt: carnes raro adipiſcuntur. Si uero tergendũ ſint aliqꝫ uacũ digi

LIBER TERTIUS

ti: pedum plantam aut feceris cutem uel genitalem iterdum crumenam sibi habet pro
 linea mappa. Idem de insularibus hispaniolæ fertur: crebro tamen se fluminibus immer
 gunt: & se totos lauant. Auro igitur onusti nostri progrediuntur sed asitissimi: & spm̄
 uix trahentes præ inedia, pocchorrosæ reguli dicionem offendunt. Maizio pane qui est
 uti paniscus insuber ibi triginta dierum interapedine exhaustos repleuerunt uentres.
 Aufugit pocchorrosa. Blanditis & promissis pellectus reddiit. Mutuis se muneribus affi
 ciit: solitis uaschus pocchorrosam: atq; ipsam recipienti gratissimis: pocchorrosa uaschū
 auri conflati libris quindecim & mancipiis paucis. Volens inde discedere iter sibi fore p
 unius reguli dicionem nomine tubanamā relatum est. Is est quem a comogri filio poten
 tē eē atq; uniuersæ uicinæ formidolosum alias intellexerant. Apud quē e comogri fami
 liaribus pleriq; mancipium egerant bello capti. Tubanamē potentiam: uti nunc consti
 tit: a se ipsis dimensū fuerant: quando illa recessabant q̄ culices ad ælephantem illi sunt re
 guli: si sub strenuo & scelici duce militanti bus nostris comparentur: ignari. Neq; tras mō
 tanum esse tubanamā: uti arbitrabantur. Neq; auro a deo fultum uti comogrius iuuenis
 prædicauerat: e proximo cognouerunt. De prostrando tamen cogitatur: hostis erat tu
 banamæ pocchorrosa: propterea illi placuit uaschi: de hoste suo delēdo cōsiliū. In poc
 chorosa ualitudinarios reliquit: sexaginta quos habebat incolumes & animo pollētes ad
 se uocat. Quid factū sit opus illis aperit. Tubanamā regulum iactanter superbeq; sæpi
 us fuisse ipsi & sociis omnibus miniatū: & necessario per eius dicionem eunduz fore præ
 nunciat. Imparatum censet esse impetendum. Assentiuntur cōsilio comites. ut rem agre
 diatur suadent & hortantur: secuturos se offerunt. Duorum iter dierum uno peragendū
 eē statuunt: ne cogendi armatos tubanamæ copia præbeatur. uti cogitatum est ita euenit
 Prima noctis uigilia cum pocchorrosensibus vna tubanamæ regiā adoriantur. Palātem
 & imparatum præhendunt, viros apud se duos obsequiaris habebat: feminas autē per
 uim & iniuriā adiuersis regulis raptatas octoginta: dicionariis omnibus & eiusdicto pa
 rentibus regunculis per pagos circumuicinos dispartitis: quia sedato oclabatur animo;
 nil suspicans semotis nanq; non contiguīs habitant domibus obfurentes uentos. Cre
 bris namq; nimboris typhonibus fatigantur ob repentinos motus aeris ex effectibus si
 derum in æqualitate diei et noctis: quia sunt uti alias diximus æquinoctio proximi. Dos
 mus autem sunt lignæ: contectæ: circunseptæq; paleis aut culmo paniceo patrio uel her
 bis prouincialibus tenacibus. Tubanamæ atrio domus altera tantum inherebat non mi
 nor primaria: centum & uiginti passuum utriusq; domus longitudinem: latitudinem ue
 ropassuum eē quinquaginta dimensū sunt. Hæ domus ad habendos militum delectus si
 quando bella mouebant tubanamā paratæ erāt. Capitur tubanamā: capitur & sardanapa
 licus eius comitatus uniuersus. Insultabant in uinctum pocchorrosenses conteminiq;
 omnes reguli. Audita tubanamæ fortuna psallebāt: nihilo nāq; minus isensū suis finitimis
 tubanamā fuisse intellexerunt quā fuisse pacram in diuerticulo ad austrum diximus. vīn
 cito uaschus dissimulāter minabatur: re autē nil malī tubanamæ cupiebat. Debitas hīc pœ
 nas tyrannæ lues aiebat: te si huc se conferrent: capillis raptato christianos oēs in uicinū
 flumen obruturum sæpe apud tuos iactastī. In idem flumē raptabere miser & obrueris
 & una iubet hominem aitoli dato tamen sociis uenæ signo. Ita deterritus infelix tuba
 nama: serio ista imperari meditatus: ueniam prostratus ad uaschi genua petit: se nihil ho
 rum dixisse unq; iureiurando asserit. Regulos forte suos ebrios ista protulisse: regulosq;
 intemperantes appellans arguebat procacitatis. vina quidem illorum licet nō ex uuis ut
 iam significauimus in nostri agelli primiciis ad tuam sanctitatem: ebrietati tamen apta
 sunt: finitimos etiam in se fuisse ista cōmentos lamentabatur: & ob inuidiam in se con
 flata: q; potentior esset: talia confixisse. Auri se copiam ingētem allaturum promittit: mo
 do ignoscatur. Dexteram affigens peccatori ait se amasse timuisseq; semper nostros: q; ma
 chanas idest enses nostrorum audierit suis machanis eē acutiores: scidereq; acrius quic

crebro se la
 uant.
 auro bites
 sed famell
 ci.
 de pocchor
 rosa regu
 lo.
 Dona poc
 chorose
 de tubana
 ma rege.

cōsiliū tri
 tubanamā.
 ofo uaschi
 ad milites.
 tur in tuba
 namam.
 cōitatus tu
 baname.
 philosephi
 caratio.

de bomb

atria reguli

tyrann⁹ hic

minime va
 chi

Excusatio
 reguli.

De libro

CREDITI CONTINENTIS

quid fiat obuium intellexisset. In uaschum dirigens oculos ait. Quis contra ensam istū
adulatio re tuum nisi mentis inops dextram erigere audebit? quo findere potes & soles peruicacē
guli. hominem auertice uno istu ad umbilicum? ne tibi quisq; persuadeat fortissime uiuentū
ex ore meo prodisse quicq; cuiuscemodi. Hæc & multa disseruit nodum mortis iam de-
nam uensa glutens tubanamā: quando ad ipsius lachrymosa simulata se flexisse animū uaschus dis-
regulo. simulat. placido uultu illum alloquitur: & data uenia solui iubet. Afferūtur interea ex duo-
bus atris libræ triginta puri auri octunciales in fœminca conflati monilia. In diem uero
tertium alia portantur a regulis eius missæ libræ sexaginta in temeritatis multam. Sed
unde id aurum affequatur tubanamā interrogatus negauit e proximo effodi aurum illū.
90. auri li Fuisse ad suos maiores importatum a flumine comogro in austrum deriuatē insinuabat
bre. Pocchorroses uero ceteriq; illius hostes mentium fuisse aiebant: ditescereq; auro re-
gnum illius affirmabant. Cōtra tubanamā nullam indiciōne sua se noscere aurifodinaꝝ
cōtentiō de perseveranter aiebat: collectos tamen aliquando minutos quosdam alicubi grumulos au-
auro. reos sed de his colligendis se minime fuisse unq; sollicitum: quia id fieri sine longo ma-
gnōq; labore nequeat. Dum hæc ita tractarentur: ad uaschum ueniūt in pocchorrosa po-
stergati: apulliq; sunt octauo. kl. Ianuarii calce anni. 1513. perq; m̄cipia a regulis austra-
anno. 1513 libus habita fossoria tulerunt in frumēta auro apta deligendo. Natalem domini diem ab
omni opere immunem exegerunt. Altero autem ab eo quo beati stephani prothomar-
Colligunt tyris solemne agimus in cliuū parum a regia tubanamæ distantē quia terræ colorem dis-
auro. cit se cognouisse aurogignēdo testem: fossiores quosdam ducit. Scrobeꝝad se quipalmam
effossa grumulos lēte non grandiores aureos se reperisse cribrata leuiter terr ascribit: &
vates regu tomīnum ut suo uitar uocabulo qui trapezitarum appellatione duodecim grana continet
lus. corā notario actestibꝝ collegisse quo rei fides p̄stetur. Vnde arguit finitiōrū d̄ctis q̄drare
telluris illi opulentiā: licet id mime potuerit a tubanamā extorq;re. Putāt tubanamā nihil
fecisse exiguā adeo eam portiunculam. Alii pertinaci aiūt stomacho tubanamā negasse
cellus apta fortunari auro suam tellurem: ne aliquando ad eam auri cupiditas nostros trahat usurpā
frugibus dam. Sed uates fuit bonus regulus. Eam quippe ac pocchorrosensem destinant ad ha-
bitandam eligendas: deq; nouis oppidis in utraq; condendis: modo regi placeat: est con-
filium tum ut sint ueluti meritorix tabernæ transituris ad austrum receptaculum: tum
quia sit utraq; tellus quibuscuq; frugibus alendis & arboribus suscipiendis aptissima.
Inde iam discedere statuens tentat obiter alibi terram colorem calculosq; monstrantem
gignēdo auro consonos. paulo ultra cutem effossa breui scrobe p̄su quod castellani au-
rei pondus eē diximus in primitiis primis ad beatitudinem tuam: non tamen uno gra-
no se reperisse perhibet. His rerum argumētis lætus tumanamā spem foelicis successus
pollicetur: modo neminē infestet ex his quos ipse amicos in conterminis linqueret. De
auri copia colligenda suadet. Sunt qui ferant abduxisse tubanamæ fœminas omnes spo-
Dat filium liatumq; ne insolescere queat reliquisse. Filium illi sua sponte præbuit alendum tumanā
re. ma quo uersans inter nostros linguam & mores nostrorum p̄dicat & religione imbua-
tur ut aliquando sit eius institutio utilis genitori ad fauorem conciliandū. Vrgebatur acri
p̄ssiles por febre uaschus eo tempore ex immenso labore uigiliisq; & inedia propterea ide discedēs
tantur. m̄cipiorum humeris pensilem portari se iubet. Feruntur & inde pensiles in amāchis id
est gosampinis lodicibus granibꝝ cōfecti ægritudinibꝝ. Quibus autem uires aliquæ sup-
petebant neq; incolmes tamen cruribus hebetibus: dextris incolarum subalas præhen-
Descriptio si subleuabantur. Ad comogri tandem reguli amici relicti de quo supra lata mentio facta
domus co est diciōnem apullus: mortuum eē reperit senem: filiumq; ipsius: quem alias a prudētia
mogi. laudauimus: genitoris loco susceptum intellexit: carolumq; uocari baptizatū didicit. Est
si. como huius comogri regia in radicibus cliui bene culti sita planicie habet a meridie lequarū
grus. duodecim latam uberem hanc zaurham uocant in colæ. Planicie superata: montes occur-
runt altissimi quos diximus dirimere duo illa maria. A cliuis mitibus fluius scætet como

LIBER TERTIVS

grus qui planiciem illam interluens montes petit arduos perq; illorum ualles reliqua sunt
 mina suo alueo forbendo: uiam reperit ad australe pelagus. Distat ab dariene lequas circiter
 septuaginta occidentem uersus. Nostris igitur aduentantibus psalens alacerq; prodit
 obuiam carolus regulus: edulibus potubusq; suauibus nostros recreat. hospicio suscipit ho-
 norifice. Mutuis sese muneribus afficiunt laborati auri libras octunciales uiginti porri-
 git uascho regulus. uaschus non minus grata repensat: secures puta sabrillaq; in strumeti-
 ta quaedam ad carpētariam artem facientia. Sagulo etiam atq; interiore texta linea pro-
 temporis angustia comogram ornatit. His donis se inter uicinos heroem effectum exis-
 timauit carolus. Comogram & reliquos omnes comonefactos reliquit: ne unq; ab ob-
 seruantia & fide erga castellae reges descendant: si uiuere uitam tranquillam exoptat. Ut
 q; studiosius posthac aurum magno illi tibi idest regi offerendum congerant hortatus est
 Hac uia paraturos sibi suisq; posteris ab omni hostium insolentia patrocinium & nostratium
 rerum copiam affluente; enunciat. His ita confectis iter suum prosequitur ad pon-
 chae regiam: ubi quattuor e dariene uenisse iuuenes reperit ipsum admonituros appulsa
 eē nauigia bene fulta commeatibus ex hispaniola. Eo nanq; se rediturum: quacumq; ab
 austro regredi fas foret: fuerat pollicitus. Quare sumptis. xx. e comilitonibus incolumiori-
 bus longis itineribus ad darienem ipse proficiscitur: ceteris ut se pedetentim sequantur
 postergatis. Quartodecimo. Kl' februarii. 1514 scribit sedeuertum ad socios. Data uero lit-
 terarum ipsius est ex dariene quarto nonarum martii: prius non licuisse: nullaprius disce-
 dente nauī inquit. Scribit se illinc duo misisse nauigia: quibus postergati aduehantur. Et
 iisdem litteris multa se iniisse certamina iactat: nunq; uero fuisse percussum: aut e comili-
 tonibus amississe ulluz pugnado. Nulla est propterea magnae ipsius epistolae pagina: quae
 gratiarum actionibus referta non sit: q; a tantis totq; discriminiibus & laboribus euaserit.
 nullus est eius actus: nulla peregrinatio sine caelitis inuocatis: deipra uirgine praerunt
 te semper. Euolento igitur golia in elyseum ex anteo in herculeum portentorum domito-
 rem transformatus hic noster uaschus balboa: fuisse uidetur. Mutatus ergo ex temerario
 in obsequentem honoribus & beneficentia dignus est habitus: & in catholici regis gratia
 receptus diplomate regio praefectus militum eius regiois est creatus. Haec & litterae dari-
 enensium & uiuae uenietium uoces rettulerunt. Quid autem ego beatissime pater e propi-
 quo de hisce rebus sentiam forte cupies intelligere. Mea est haec opinio simplex & milita-
 ris scribendi referendiq; uaschi & sociorum series: res ita accidisse testari uidetur. Non
 per effossos ergo cuniculos ad infernos manes: non per miliaria multa: non per intolleranda
 labores & uaria uitae discrimina scindendo montes descendet hispanus quaesitus opes
 in uiscera terrae: sed ex ipsius cute uix e solo supercilio scrobibus effossis uel ex fluuio-
 rum ripis aestate siccatis leuiter abluta tellure aurum: modo persistit in habitado terram: col-
 ligetur: faciliq; indagine margaritae reperientur. Tanti muneris expertus fuit uti cosmestra
 omnes assentiuntur ueneranda uetustas: quoniam ad has gentes itum est nunq; hactenus
 structis ordinibus: ipsae uero nullo indigae uel paruo minime hospites uelint: immo uti
 late ostendimus adeutes feroci congressu excipiunt: nec se nisi bello superatos tractari pa-
 tiuntur. Si praecipue in edaces humanarum carnum nouos antropophagos quos diximus
 caribes alias cannibales appellari: quoniam hi sagaces hominum uenatores nulli alteri
 exercitio intenti agunt etatem praeterq; uel agrorum cultui suo more uel rei bellicae ad ho-
 mocupium. Hi ergo uenientes nostros ueluti apros aut cervos in eorum uenabula uel re-
 tia casuros expectant: & secum taciti spe praedae labunt. Si prostrigauerint epulan-
 tur lautissime: si autem se impares fore arbitrantur: fuga saluti consulunt: & elabuntur ue-
 to celerius. Si apud aquas res agitur: demersis gurgitibus tam usri q; foemine haud segni-
 adnatant: ac si perpetuo in aquis degerent: & sub aquis uictum quaeritarent. Non mirum
 ergo si tractus hi uastissimi sunt pro ignotis relictis. per haec inuenta igitur christiana reli-
 gio: cuius tu apicem tenes: in immensum brachia protendet. Multas hominum uti in initio

Donat.

Hortatio
uaschi.

1514 redit

Deo plen⁹
uaschus.

Honores
uaschi.

nec fuit haec
antiquitas

antropophagi-
caribes uel
cannibales.

homo cupi-
um.

CRE DITI CONTINENTIS.

diximus mriadadas tanq̄ nouum pulliculorum foetum sub alis tua sanctitas fouebit aceritas: bera gna nāq; a colono primum reperta: sin istris mox auibus a diego nicuesa tractata nunc deserta repeterur: ac reliqua telluris illius amplæ regiones omnes ex efferis & agræ stibus ad cultum politicū & ueram religionem paulatim reducentur:

TERTIAE DECADIS LIBER QVARTVS.

Alia nauis gatio.

Die 26^a ex hispania ad hispaniolā 1200 leq̄ ex hispania la ad hispaniam.

De uasibus et supellectilibus.

Arquetana regio.

perpetuus autūnus.

IG SISTERE PATER BEATISSIME STAT VERAM: SED IGNI culus quidam tortor animi producere parumper sermone hortatur. Beraguam dixi primo repertam a colono. Defraudare uirum: & admittere scelus mihi uiderer in expiabile: si labores toleratos: si curas eius perpessus: si deniq; discrimina quæ subiuit ea nauigatione & silentio præterirem. Is a salute nostra 1502. sexto idus maii cum classica nauium quattuor: cuparū in singulas quinquaginta & sexaginta cumq; hominibus centum septuaginta soluit & gadibus: & felici cursu canarias præhendit in diem quintum. Inde apulsus est ad insulam dñicam: quæ caribium est p̄sa die sexto decimo: captauit & dominica hispaniolam die quinto. Sexto igitur & uigesimo die uentis lapsusq; oceanū ab oriente in occidentē fluentis adiuuantibus: ab hispania nauigauit ad hispaniolam: qui cursus mille ac ducentarū lequaram a nauitis eē perhibetur. In hispaniola siue libens siue monete prorege parū moratur. Occidentē recta secutus: cuba Iamaicq; insulis a septentrione in dextram relictis in insulam se incidisse meridionaliorem Iamaica scribit nomine incolarum guanassā uisitentem uniuersam uberemq; supraq; credibile cuiq; sit. Eius insule littora percurrens duobus occurrit prouincialibus monoxylis de quibus satis late diximus in superioribus. Refertur Iugata mancipia nuda trahere: uti aduersis fluminib; solet fieri. Monoxylis primarius insularis uehebatur cum uxore ac liberis nudis omnibus. Nostris qui descenderat in terram superbe mancipia innuebant ex heri mandato: ut cederent uenientibus. Minabantur recusantibus: tanta est eorum simplicitas q̄ nec ueriti sint neq; admirati nostrorū uel nauigia uel potentiam aut multitudinem. Putabant nostros ea qua ipsi reuerentia colebant herum a futurecturos. Ab alienis terris mercatorem esse redeuntem intellexerunt. Nundinas exercēt: nundinarias merces ille ferebat: aurichalcea tintinabula. Nouaculas cultellosq; ac secures & lapide flauo diaphono lucido generi cuida ligni tenaci manubria to. utensilia etiam: coquinariaq; uasa & fistilia arte mira & ligno partim: partim ex eodē marmore laborata: sed lodices præcipue supellectiliaq; gosampina uariis intesta coloribus uehebat. Dominum & uniuersam eius familiam req; omnem præhenderūt. Solui tamen mox præfectus illos iussit: & rerum partem maiorem restituit: quo beniuolos redde ret imperauit. De natura terræ ulterioris ad occidentem didicit. Recta carpit iter ad occidentem. Ad millaria decem paulo amplius tellurem reperit uastam nomine incolarum quiriuctanam: ipse uero ciambam nuncupauit. rem diuinā in littore iussit celebrari. Habitatibus nudis plenam reperit. Hi mites & simplices posito timore ad nostros: ut ad rem mirandam: prouincialibus cibis & aqua recenti onusti consuebant. Oblato munere uersis uestigiis capite obstipito reuerenter retrocedebant: pensauit munera illorum muneribus rerum nostrarum: calcalorum puta uitreorū fertis: & speculis quibusda; acubusq; ac spinteribus & huiuscemodi mercibus illis peregrinis. In magno illo tractu regiones sunt duæ. Tasa hæc Mala illa appellata: uniuersam scribit terrā illam esse salubrem: amœnam clementia cœli fortunatam optime: nulli terrarum ubertate agrorum postferendam: tēperie mira præditam & montanam refert partim: partim lata planitie nobilem: arboriferam ubiq; herbidamq; ac perpetuo uere autumnoq; gaudentē: arboribus toto anno frudentibus & pomiferis. Illicetis pinetisq; ait esse refertam: ac palmarum generibus septem quarū alie da stiliferæ: steriles alie sunt: pelgoras uuis pendētibus maturis sed. la bruschi

terra gignit suapte natura inter arbores. Tantam refert esse apud hos suauium utilium
 q̄ fructuum natiuorum copiam aliorum: q̄ de uuis colendis nulla sit cura. Ex palma-
 rum quodam genere machanas id est enses ligneos latos & iaculares hastas conſtruuunt
 goſſampinas arbores nutrit ea tellus uulgo. Mirabolanos etiam diuerſarum ſpecierum
 emblicos puta & checubos medicorum appellatione. Maſizium & hæc terra generat ac
 Iuccam: aies: & batatas: uti cæteræ regiones illæ: eadem & leones nutrit ac tigres: cer-
 uos: capreoloſq; & huiuscemodi animalia. Volucres etiam diuerſas: inter quas pro alijs
 libus habent: eas quas pauonibus ſcæminis colore ac magnitudine ſimiles eſſe gultu: et-
 tiam & ſapore diximus aliquando. Proceros eſſe alunt ac pulchre formatos incolas: utri-
 uſq; ſexus: quos ait pudenda tegere goſſampinis uelaminibus intextis diuerſis coloribus.
 Ad elegantiam ſeiſpos depingunt quorundam pomorum ſucco ad id in hortis nu-
 tritorum: nigris ac rubentibus uti agatirſos legim⁹. Totum incidunt alij corpus: partes
 alij: pleriq; autem tractim flores aut roſas effigiant: aut implicitos laqueos prout cuiq;
 ſe det appetitu. Idiomata ſunt penitus alia ab inſularibus conuicijs. More torrentis: a-
 quæ deſtuebant ad occidentem: ſtatuit tamen orientem eius terræ quærere animo uer-
 tens pariam: oſq; draconis & alias quas iam deſcripſimus ab oriente repertas oras: con-
 tiguas eſſe uti erant: exiſtimans. Ex ampla igitur quiriuetana decimo tertio calendæ
 ſeptembris ſoluit. Ad lequas triginta fluuium reperit: extra cuius hoſtium dulces hau-
 ſtus ſumpſit in mari. Littus erat ſcopulis & rupibus purgatum. Fundo ad faciendas an-
 choras ubiq; apto. Tantam ſcribit fuiſſe uim oppoſiti torrentis oceanî: q̄ diebus qua-
 draginta lequas uix potuerit ſeptuaginta percurrere: clauſcando ſemper & gyrjs per
 altum agendo claſſiculam: procedebat. Interdumq; ſe refulſum & retro raptum reperit
 ebat impetu aquarum: terram captare uolens ad ueſperum ne per noctis tenebras in-
 ignotis littoribus naufragarentur. Inter capedine lequarum octo: tria ſe ingentia flumi-
 na nitidarum aquarum ſcribit reperitſe: in quorum marginibus cannæ craſſiores hu-
 mano ſcæmore gignebantur piſciumq; ac magnarum teſtudinum copiam ingentem.
 & pleriq; in locis crocodilloꝝ multitudinem in arena uasto hiatu ſolem captanti-
 um. Varia etiam animalia quibus nomen non dedi: uariamq; refert eius telluris faciem
 eſſe: faxeam alicubi & promontorijs ſultu ſqualidis ac rupibus ambefis. Alibi benigni-
 tate ſoli nulli terræ cedentem. Varia etiam in uarijs oris regum & primariorum nomi-
 na. Vocant regulum cacichum ut alias diximus: alibi quebi: tibi: uero alicubi: primari-
 um autem alicubi ſaccuz alibi iura. Eum qui ſtrenue ſe geſſit in pugna hoſtili & ſignatâ
 cicatricibus faciem oſtentat cupram appellan. Habentq; pro heroe. Vulgum nûcupât
 chiuyſ hominē alicubi dicūt homē. Accipe hō ſi quis dicere uoluerit hōppa hōme dicet
 Alius deinde fluuius grandibus nauigijs aptus occurrit: ante cuius fauces quattuor in-
 ſulæ paruæ floridæ atq; arboriferæ iacebant: quæ portum efficiebant. Haſ quattuor tē-
 pora uocitauit. ab his: ad lequas terdecim ad orientem ſemper contra uim aquarum ten-
 dens: duodecim paruas præhendit inſulæ: haſ quia preditas nouo genere fructuum li-
 mones noſtros emulantium: limonares appellauit. Eadem uia pererrans ad lequas duo
 decim: magnum reperit portum lequarum triū ſpacio ſeſe in terram inſinuantem: pau-
 loq; minus latum: in quem fluuius ingens cadebat. Ibi amiſſus eſt poſtmoduz nîcuſa
 beraguan quærîtans uti ſupra diximus: unde perditorem fluuium recentiores nun-
 cuparunt. Continuo curſu tendens contra pelagi furorem almirantus colonus uarios
 reperiebat montes: Valles uarias: fluminaq; ac portus: ſpiritus rerū omnium ſuaues fu-
 iſſe atq; recreantes naturam refert: neq; inciditſe in aduerſam ualitudinem e ſocijs quē
 q̄ ad regionem uſq; incolarum appellatione quicunq; ultima acuta: in qua portus eſt ca-
 riai. Ab ipſo almirato mirabolanus appellatus: quia natiua ſit ibi arbor illa. In hoc por-
 tu cariai ſeſe obſcitant circiter ducentum incolæ manu geſtantes terna quaternaq;

de mirabo-
lanis.depingunt
ſeali⁹. ſi. grā
ois.
4. inſuleinſule ſimo-
nes.
portus in
gens..cariaſref
portus.

TERTIÆ DECADIS.

facta : mites tamen : et hōspitales : Sed quid sibi gens hæc noua quæretet parati expectantes. Colloquia petunt, dato signo pacis: natando nostros adeunt, comertia ineunt. Permutationem rerum postulant. Dari e nostratibus rebus ad eorum beniuolentiam captandam : admirantus sed gratuito imperat: per signa gratiam recusant: neque enim ullum ex horum idiomate uocabulum perceperunt: fraudem aliquam inesse nostris donis suspicati, quod ipsorum oblata nostri recipere renuissent: quicquid fuerat impartitum in littore liquerunt. Tanta pollut cariaïrensium urbanitate : atque animi benignitate : ut magis dare quam accipere studerent. Puellas ad nostros uirgines formæ elegantis misere duas: quas ut abducere liceret insinuant. Hæc ut cæteræ fœminæ pube tenus fasciæ tegebantur gossampina. Is enim est fœminarum cariaïrensium mos: uirorum autem nude agere. Scindunt & crines fœminæ: uiri nutriunt occipite: a fronte radunt. Colligunt quæ nitissimæ cadentibus & in orbem circumducunt capiti : uti nostrates uidentem puellas. Admirantus indutas ac bene donatas cum rubro laneo pileolo circumferunt earum præbendo remisit. Sed cuncta iterum in littore locata sunt: quia ipsorum dona reculassent nostri: duos tamen uiros & eos non inuitos secum aduexit : quo uel illi nostram : uel nostri cariaïrensem perdisserent linguam. Maris æstu parum quati tractus illos cognouit: quod haud secus littori ac fluuiorum ripis arbores inhæreret. Idem aiunt & cæteri oras illas tractantes exiguo fluxu ac reflexu omnium illarum terrarum insularum: etiam littora maderis fieri. In hulus terræ prospectu inquit in mari ipso gigni arbores quæ ramos incurunt postquam altius emerferint ad profundum: quo applicatæ cuspides uti propagines uitium solo demersæ radices creant: & in sui generis arbores perpetuo uirentes prodeunt. De huiuscemodi arboribus plinius in duodecimo naturalis historię: sed in arido solo: non autem in mari. Animalia nutriti in ora cariaï eadem: quæ alibi diximus: sed unum reperere natura longe distans. Id est grandi cercopiteco par cauda longiore procerioreque: cauda suspensus & uim: terque quaterque sese deuolens capiendū: ex ramo transilit in ramum: & ex arbore sese proiicit in arborem: ac si uolaret. Arcuarium e nostris unum sagitta confixit. Vulneratus se desit cercopitecus: hostem uulneratorem rabidus adoritur. Stricto ense agit in pecus uenator. Lacertum cercopiteco abscidit: capiteque mancum ferociter renitentem. Ad classem perductus mansueuit inter homines parumper. Dum sic ferreis uiscum catenis seruarent. E littoribus trahunt paludibus aprum uenatores alii. Cogebant namque carnis desiderium nemora perlustrare. Cercopiteco aper & ipse ferrox ostenditur. Setas excutit uterque: in aprum cercopitecus furibundus salit: cauda circumligat aprum. Cum seruato a uenatore uiscore suo lacerto guttur apro præhendit: reluctantem aprum suffocauit cercopitecus. Hæc & huiuscemodi monstra nutrit alia tellus illa. Seruant & cariaïrensium desiccata cratibus procerum & parentum cadauera foliis arborum inuoluta: populo nemora siluæque sunt addita sepulchris. Procedentes ex cariaï ad lequas uiginti circiter: sinum reperere amplum adeo: ut in gyrum putent lequas continere decem. Quatuor in siluæ parue feraces exiguo discreto intervallo sinus faucibus obiectæ tutum efficiunt portum. Is est portus quem alias diximus appellari ab incolis cerabaro ultima acuta sed unum eius littoris latustantum ita uocitatum nunc didicere: atque id dextrum ingrediendo: læuum autem aburéma nuncupatur. In siluis inquit uniuersum feracibus & frequentibus celebrem esse: atque arboriferis: fundo ad anchoras faciendas ubique apto nitidoque: ac mira piscium copia pollutem. Vtraque terra adiacens ubertate soli nulli terrarum eorum iudicio cedit. Duos incolas ad manus habuere. Colla incolæ monilibus quæ appellantur guanines aureis: in aquilas aut leones uel animalia huiuscemodi affabre effigiatis ornant: sed anrum id minime purum esse cognouerunt. A duobus illis cariaïrensibus quos abductos diximus nri didicerunt cerabaro & aburéma regiones auro ditæ esse cariaïrensibus rerum suarum permutatione uniuersum aurum quo ornantur ab his adeptos fuisse. Quicque pagos

gratiam re
nuunt

habitu hor

ferox animal
nouumcadauera
seruantcerabaro
aburéma
portu lateraornamenta
incolarum

LIBER QVARTVS.

auro legendo egregios inesse cerabarōs & aburemānis regionibus: a littore in internis
 distantibus non longo tractu cariairentes nostris aperuerūt: comertia nanq; a maioribus
 eorum utræq; nationes frequentarunt semper. Pagorum nomina hæc esse perhibentur.
 chīrara: puren: chitazi: Iurêche. Atamēa. uiri omnes cerabarōæ prouinciæ nudī sunt pe
 nitus: sed uariis depicti modis: fertis floridis & coronis ex leonum & tigrum unguibus
 contextis oblectantur. Fœminæ angusta gossampina uitta pudenda tantum contegunt.
 Hinc iam tandem egressi per idem litus ad lequas octodecim in fluminis reperti ripa
 occurrunt uiri nudi tercentum sublati clamoribus minitabundi: espuentes in nostros a
 qua sumpta in os aut littoralibus herbis. Iaculando missilia: uibrandoq; hastas & macha
 nas enses diximus esse ligneos a littore arcere nostros conabantur. Depicti uariis mo
 dis erant: alii præter faciem corpus uniuersum: tractim alii. Pacem nolle se aut commer
 tium ullum cum nostris in sinuabant. Solui tormenta quædam in illos: sed ab alto ne pe
 rimerent quemq; imperat: hoc enim semper sedit coloni animo ut pacato ageret cū no
 uis gentibus. Fragore discussæ balistæ bombardæ perterriti: sternuntur omnes. Pacē op
 tant. Comertiantur inuicem. Guaninorum aureorum: ex aduerso calculorum uitreorum
 atq; huiuscemodi rerum permutatione. Tympana hi habet & marina cōchilia quibus: ad
 excitandos animos pugnae tempore utuntur in bellis. In eo tractu flumina sunt: acatē
 ba: quareba: zobroba ataguitin: urida: durubba: beragua: i oib; aurū colligere licebat. Fo
 liis arborum latis ab æstu pluuiaq; penularum loco se tuerunt. Oras inde perlustrauit ea
 betere & embigar in his flumina labuntur dulcium aquarum & piscium copia egregia:
 zahoran & cubigar. Hic sinit auri uertus. quin quaginta circiter lequarum tractu. Distat
 inde lequas tantum tres ea rupes quam in infausto Nieuesæ discursu diximus appellari
 pegnomem a nostris: incolarum autem appellatione regio dicitur uibba: in quo etiam tra
 ctu est portus ad lequas tantum sex quem bellum diximus a colono uocatum: cuius res
 gio xaguaguarā dicitur ab incolis: populis est ea tellus uniuersa frequens sed nudis. In
 xaguaguarā regulus nigro: populus rubro: coloribus fucantur. Regi & primariis septē:
 e naribus pendebat aurea lamina labiorum tenuis. In hoc ornatu summum putant esse
 decorem. Testa marina uiri pudenda includunt. Fœminæ gossampina tegunt uitta. In
 hortis hi pinæ nuci fructum similem nutriunt quem diximus alias e frutice nasci uelut
 ti carduo sed mollem & regū dignum esca. Cucurbiteas quoq; arbores ad potus feren
 di usum. De his late alias. Vocant arborem hibucro. Crocodillis alicubi occurrebant qui
 quum aufugerent aut mergerentur odorem a tergo musco uel castoreo suauiore relin
 quebant. Nili accolæ de crocodilo fœmina idem mihi rettulerunt: d; abdomine præferti
 q; arabicos æquet odores quosq;. Regressus hinc est ammirantus: cum sua clauicula: tum
 quia nequibat aduersus; aquarū cursum sustinere: tū etiā quia magis ac magis indies nauī
 gia: putrescebant: atq; terebrabant uermium aculeis: qui ex aquarum tepore in unī
 uersis tractibus illis: æquinoctio fere suppositis gignuntur. Bissas uermes illos merca
 tor uentus appellat: hos & alexandrini duo portus ægyptii generant: nauesq; labefactāt
 si diu in anchoris morentur: cubitales sunt & interdum longiores: digitulo nunq; cras
 flores. Hispanus nauta pestem hanc bromam uocat. Bromam igitur ueritus colonus al
 mirantus & renitente pelago uexatus: secundo oceano ad occidentem regreditur. Hic
 bram fluuium a beragua flumio duas distantem lequas quia sit maioribus nauigiis susci
 piendis aptior captat. A beragua minore: regio nom ētenet: quia utriusq; fluminis posse
 sior regulus beragum inhabitat quid dextrū quid ue sinistrum hic acciderit dicamus.
 Stans in hiebra colonus fratrem suum bartholomeum colonum hispaniolæ adelantatus
 cum cymbis seruatoriis & hominibus octo & sexaginta mittit ad fluuium beragum. Ob
 uis sit adelantato cum patris monoxylis secundo flumine regionis regulus more pa
 trio depictus: nudus cum ingenti comitatu sed inermis. Quum primum ad
 colloquium deuentum est: reguli familiares quidam de quiete sui heri anxii & ma
 g.ii.

aurea loca
quinq;

feror popu
lus.

sternuntur
audito fra
gore.

aurea silia

regio xagu
agara.

arbores cu
curbite

de bromam
uerme.

rer ber
gue.

TERTIAE DECADIS

sedes regu
 li. *festatis reglæ memores ne stans regulus negocietur. saxum e proximo sumptum
 in ripa lauant: confricantq; decenter: & reuenter allatum regulo supponunt. Sedens re
 gulus per signa usus est annuere ut nostris liceat dicionis eius flumina percurrere. sexto
 idus februarii pedes adelantatus aduersa tendit beraguæ fluiii ripa cymbis relactis. In du
 rabim fluiuum incidit: hunc hiebra & beragua' inquit esse ditius auro. In omnib; quip;
 aurû vbiq;
 pe terræ illius fluminibus aurum gignitur. Inter arborum radices ripis inhærentes in
 terq; saxa & lapillos a torrentibus relictos & ubicunq; scrobes ad sexquialmum effodie
 bant: egestam periebant terram auro mixtam: propterea figere ibi pedem fuit consili
 um: sed incolæ futuram perniciem olfacientes uetuerunt. Facto agmine cum horrendo
 clamore ruunt in nostros: qui domos ædificare iam cœrant. Primos impetus uix susti
 nuere nostri. Certarunt eminus crebris missilibus primo barbari nudit: mox comin⁹ stri
 ctis ensibus lignis quos diximus nuncupari machanas rabidi pugnare cogitarunt. Di
 ctu mirandum: tanta erat concepta in eis iam ira: ut neq; arcubus aut scorpionibus & qd
 maius e neq; bombardarum e nauibus iactarum fragore terrentur. Cesserunt loco se
 mel. Iterato maiore numero comparato redentt ferociores. Satius emori fore iudicant
 q̄ perpeti patriam occupatum iri a peregrinis. Hospites benigne susceperant: habitato
 res recusant. Quo magis instabant nostri: eo maior finitimorum multitudo confluebat.
 Nocte dieq; a fronte modo: modo a lateribus urgebantur nostri. A tergo stans in littore
 classis tutos reddebat. Deseruere igitur terram hanc: & qua uenerant regrediuntur. Ita
 maicam in sulam hispaniolæ cubæq; collateralcm a meridie nauigiis in cribrorum mo
 dum pertusatis a bromâ ut hispano utar uocabulo uix præhendere potuerunt: fere ex ita
 nere perierunt. Vbi lacertorum exhaurientium maris aquas per amplas rimas ingredie
 tes atæ discrimen euaserunt tandem: & ad Iamaicam semianimes apulsi sunt. Obrutis
 ibi nauigiis omnibus intercepti: uitam egere mensibus decem uergilianî achemenidis uis
 ta in nudorum barbarorum potestate calamitosiorem: eius terræ cibus contenti: si quan
 do barbaris placebat impartiri. Profuit nostris odium capitale quo sese inuicem barba
 ri reguli prosequuntur: ut enim nostros fautores haberent: si quando cum finitimis ho
 stibus bella ingruerent pane aliquando patrio famelicos recreabant. Sed q̄ miserum &
 ærumnosum pater Beatissime sit mendicato pane adipisci coniectetur tua sanctitas: ubi
 præsertim cætera desint: uinum puta carnesq; uel omne pressi lactis genus quibus euro
 peorum hominum stomachi a cuna solent enutrirî: fortunam tentare necessitas coegit.
 Per œconomum suum Diecum Mendez; ducibus tamen iamaicensibus duobus eorum
 litorum peritis: quid de se deus cogitet statuit experiri. Canoam cõscendunt mare iam
 undosus. E scopulo in scopulum e rupe in rupem quassatus undis ob nauigioli breuitatē
 & formam: appulsus est iam tandē diebus mendez ad ultimum hispaniolæ angulum e iaa
 maica distantem lequas quadraginta. Spe munerum ab ammiranto colono promissorum
 iamaicenses læti reuertuntur. Ipse pedes ad sanctum dominicum urbem primariam me
 tropolitanam proficiscitur. Duo nostratia comparat nauigia: dominus; adit. Inualidi om
 nes & egestate rerum extenuati uenunt ad hispaniolam. Quid inde illis successerit: non
 intellexi. Ad generalia redeamus. Vniuersos tractus illos: quos percurrisse colonum di
 ximus: ipse scribit: idemq; fatentur omnes laborum focii: toto anno esse frondosos: ui
 rentes: amœnos: & quod maius est: salubres: in quibus ex uniuerso comitatu nullus unq;
 ægrotauerit: neq; horrenti frigore unq; aut æstu seruido quinquaginta lequarum inter
 capedine: a cerabaroo' magno portu ad usq; hiebram & beraguam uexatum se fuisse iaa
 stat. Cerabaroi' populi: quicq; iacent medii ad hiebram usq; beraguam: non nisi certis
 anni temporibus auro intendunt queritando. Suntq; negociationis eius opifices exerci
 ti: uti apud nos argenti ferriq; fodinatores. Quæ loca magis auro fortentur: a specie
 defluxi torrentis: a terræ colore aut huiusmodi argumentis: lōgo hî callēt' expm̄tō.
 Credūt iesse auro numē qñquidē ad id negociū minic rē dūt iexp̄iati ex p̄riscorū religioē*

pugna gra
uis.

desertores
primæ fere.

deseruit be
raguam

vita: miser
rima

salubris ac
ris terra.

quibus sig
nis noscāt
aurû fesse.

LIBER QVINTVS

puta qui a coitu & omni oblectamento abstinent: cibisq; ac potu parcissime utantur: un-
 uerso legendi auri tempore. Viuere tantum ac mori datuz hominibus: ut ceteris animan-
 tibus arbitrantur: propterea nil colunt aliud. Solem tamen uenerantur: & sargentem ab
 orizonte reuerenter excipiunt. De montibus et terræ situ sermo trahatur. Ex uniuersis
 illarum regionum lictoribus: uastos attolli montes a meridie: sed protentos ab ori-
 ente in occidentem continuo tractu prospicitur. Quare ita determinari duo illa ma-
 gna maria: de quibus alias late fecimus mentionem: his aggeribus ne inuicem collidantur:
 existimamus: ueluti Tyrrhenum italia dirimit ab adriaco. Quacunq; enim proficiscan-
 tur: ab ea cuspide sancti augustini: quæ ad portugaleses attinet: ad atlantem spectan-
 te: urabam usq; ac cerabaroium portum atq; ultimas ad occidentem terras alias ad hunc
 usq; diem repertas: perpetuo tractu eminus cominusq; sese montes nauigantibus offerunt
 nunc lenes: elati nunc: modo asperi & petrosi: arboriferi herbidique atq; apti cultura: mo-
 do: uti accidere solet in tauro nostrisq; apenini costis uariis: reliquis etiam huiuscemodi
 uastis montibus. Vallibus quoq; egregiis horum uti aliorum montium intersecantur iur-
 ga. Ea pars montium quæ beraguæ fines recipit superare suis uerticibus nubes creditur:
 raroq; cerni eius culmina dicunt ob nubium & nebularum fere continuam densitatem.
 Quinquaginta amplius attolli miliaria beraguensia cacumina contendit admirantus ip-
 se: qui ea primus explorauit in eadem præterea regione inquit ad montium radices iter
 esse apertum ad australe pelagus: & uenetas comparat cum genna siue mauius ianua: uti
 eius ciues iactitant: qui a iano conditam fabulantur: protendiq; uult terram ad occiden-
 tem: & capere hinc initium lati corporis: uti ab alpiibus nostris ex angusto italæ femo-
 re uidemus amplas eas galliarum terras: germaniarūq; ac pannoniarum distendi ad far-
 matas scythasq; uarios ad usq; riphæas rupe & glaciale pelagus: complecti etiaz nexu cō-
 tinuo thraces & græciam omnem: & quicquid malea promontorio & helleponto a meri-
 die: a septentrione uero euxino & meotide concluditur. Vult ergo ammirantus ista læua
 tendentibus ad occidentem terram hanc india recipi gangetide: A septentrione uero in
 dextram ad glaciale oceanum ultra hyperboreos & arcticum polum distendi: ita ut utrū-
 q; mare australe illud scilicet & nostrum oceanum in eius telluris angulis sese in sinuet: nō
 autem septianta quæ terram ipsam ueluti europa helleponto tanaicq; & oceano tum glaci-
 ali tum hispano ac nostro mari circum ambitur: sed furor delabentis oceanus ad occiden-
 tem uetat meo iudicio clausam esse coniungi q; septentrionalibus oris terram illam: uti
 supra disputauimus. Sit satis de longitudine tractatum beatissime pater. Quid de latitu-
 dine sentiatur intelligamus. Diximus aliquando angustis limitibus dirimi australe pel-
 agus & hoc nostrū oceanū: atq; ita cōstitit experimēto: quūquidē uascho nūnez & cōmilito-
 nib; ei; iter patuit: sed q̄ uarie n̄æ alpes i europa ex agustantur hic: alibiq; late patescūt:
 eodē naturæ cōsilio tellus hæc mō p̄teditur & uagatur late: modo ab utroq; mari repertis
 uallū aditib; p̄strigitur: & breuibus cōtenta est iteuallis. Vbi urabam & beraguā dixim;
 iacere regiones: parua discluduntur intercapedine maria: eam autem quam maragnon;
 amnis interluit late patere regionem credere oportet: si flumen non mare maragnonum
 esse fatebimur: fateamur uero suadent aquarum eius dulces haustus. Nequeunt enim in
 angustiis terræ specubus uoragines adeo uastæ confidere quæ aquarum eam amplitudi-
 nem queant enutrire. Idem de flumine magno dabai bæ quem diximus ex angulo sinus
 urabæ ulnarum quadraginta: quinqueagintaq; alibi profunditate: latitudine autem mil-
 liarium trium in mare defluere. Latam ibi terram dare necesse est: quæ ab altis dabai bæ
 montibus non ab austro sed ab oriente fluuium demittit. Hunc aiunt constare fluminis
 bus quattuor a dabai bæ montibus collabentibus. Sancti Ioannis flumen nostrū appellat
 inde i sinū uti nilū per septem cadere hostia ferunt. In eade; regione urabæ agustias esse
 alicubi miras quæ uix lequas colligunt quindecim: at inuias ob perpetuas paludes me-
 dias: frequentesq; lammas aiunt quas hispani tremedales appellant: alias trampales: ce-
 g. iii.

varia mon-
 tū facies
 de uallib;.

altitudo
 mōtis.

cōparatio.

varie opi-
 niones.

de latitudi-
 ne.

cōparatio

CREDITI CONTINENTIS.

negales etiam & sumideros ac zahondaderos. Priusq̄ ultra progrediamur: opere precium erit unde illi montes nuncupentur enarrare. Dabaibam ferit̄ fuisse feminam apud maiores eorum magni animi & providentiæ: quam uiuentem antiquitas obseruabat: mortuam itaq̄ uenerenter colit̄ ab uniuersis regionum illarum incolis. Ab ea regiones nomen sumpsisse aiunt: & mitti fulgura tonitruaq̄ ac segetum stragem si quando irascatur: irasci namq̄ balbutiunt dabaibam: si negligenter sacris eius intendatur. Eam miseris inbibere superstitionem genus hominum fallax sub nomine religionis: quo frequentia dona portant ad dabaibæ sacra quibus ipsi fruuntur. De hoc satis. Paludes illas angustæ telluris crocodillorum draconumq̄ ac uespertilionum & culicum ualde noxiorum altrices esse dicunt. Ad montes propterea diuertitur: quando ad austrum carpere iter cõfissum est: & paludum illarum uicina fugiuntur. Sunt qui putent uallem unam qua fluminis uis habitus perditorum a nostris dictus ob Niculesæ sociorumq̄ infortunium a cerabaroõ non multum distantem: findere montes illos ad austrum. Sed cum potabiles sint eius aquæ: fabulatos esse eos putant qui talibus argumentis innituntur. Hoc perpendiculari perficiamus opus. A dextra læuaq̄ darienis prædicant uiginti flumina currerunt auro feraciã: quæ dant accipimus nemo est qui non id ferat. Sed interrogati de parum auri copiam inde asportent: fossoribus opus esse inquit: qui autem eas adiere terras minime sũt affucti laboribus. Propterea dicunt minorem auri copiam inde uchi q̄ tellus ipsa sua benignitate polliceatur. Videtur & nitidas promittere gemmas. In cuius rei argumentum est q̄ præter ea quæ dixi in cariai & sanctæ marthæ uicina reperta. Andreas quidam mores nauclerus per ea maria Ioannis costæ amicus & socius dum costa uiueret: ad manũ habuit adamantem a iuene parienti in cumana nudo: mire preciosum: longum uti signant duos infamis digiti articulos: magni autem pollicis primum articulum æquãt crassitudine acutum utrobq̄: & costis octo pulcre formatis constant: eo inquit infixisse incudibus uibices uestesq̄ ac limas corrosisse adamante illæso. Collo gestabat pendulus adamantem iuuenis ille cumana nudo & andræ ipsi morali precio quinq̄ calculorũ uitreorum nostratiũ uiridiũ & glaucorũ: uarietate colorũ delectatus: uēdidit. Offenderunt & topacios in littore. sed cum auri faciem animo gestet: nulla est his de gemmis cura. Auro tantũ inuigilant. Auri festantur. Maior præterea hispanorũ pars annulatos aut gemmatos deridet & p̄bro ascribunt gemmarũ gestamina: populares præcipue: nobiles autẽ si quando nuptiales uel alias regiæ parentur pompæ celebres: torquibus aureis gemmis confutis gaudet & uestibus margaritis gemmis admixtas intertexunt. Alias minime. Esfœminatorum esse huiuscemodi ornatus atq̄ arabicorũ odorũ spiritũ & suffumigatões continuas diiudicant. Obscena uenere obuolutum putant si cui castoreum uel muscum olenti occurrant. Ab uno pomo ab arbore decerpto pomiferam intelligemus eam esse arborem. Ab uno pisce in fluuio capto piscium esse nutritorẽ fluuiũ dignoscem. A modico igitur auro & ab uno lapillo: auri & lapillorũ esse genitricẽ terrã hãc assentiamur oportet. Quid etiã in portu sanctæ marthæ in regione cariai repererit transeũte classe itegra duce petro arix cõmiltones ei? & e regiis magistratib? pleriq̄ loco suo dixim. Pululãt germinãtur: coalescũt: murescũt: legũturq̄ cottidie opimiora præteritis. Vilescit quicquid manu saturni herculis & aliorũ huiuscemodi herorũ patefecit antiquitas si quid infestus labor hispanorũ detegat animaduertemus. Valeat tua sanctitas et crebro quid sentiat de his suæ sedis apostolicæ culturis mihi significet quo animum subleuet ad laborem futurorum subeundum.

de femina
dabaiba.

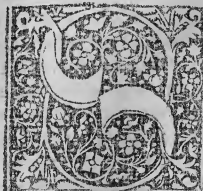
quare lon
gũter ca
pissẽ ad au
strũ cũ sit a
liud b̄c ue.

quare passũ
auri ferat.

LIBER QVINTVS.

TERTIAE DECADIS.

LIBER QVINTYS.

MVBORBE LVNAE PATER BEATISSIME QVAEGVN
 q̄ parturiunt aliquid: ubi primū ediderint: aut claudunt uterū: uel
 saltez aliqua temporis intercaedine quiescunt. Noster aut nouus
 orbis recentes cottidie sine intermissione: foetus procreat & emit-
 tit: quibus continuo tractu queant homines ingenio pollentes &
 magnarū rerum nonarum praecipue studiosi praemanibus habere:
 unde pascere animū queant: Quorsus haec dicit beatitudo tua.
 Vix bene redegeram in ordinem quae uascho nunnez balboe & cō

militionibus eius in australis pelagi discursu acciderunt: ad beatitudinem tuam mittenda
 per Ioannem ruffum foroliuensem cufentinu archipraesule; & galeaciu ipsu butrigariu
 sacrae tuae sedis apostolicae nuncios mei sopiti ingenii excitatores ni p̄sentiarū. qm̄ ecce litteras
 a petro aria quē ano superiore cū exercitu & classe oceanū cōscēdisse ad nouas has terras
 traiecturum diximus. Classē seq̄ ac exercitū appulso in columes significat. Eadem
 litteras. Io. cabedus a tua sanctitate supplicatu regis catholici illius prouinciae darsenēsis
 ep̄us creatus: atq; una tres alii e primariis illi gubernationi additis: Alfonso de ponte:
 Diēus marques: & Ioannes de tauíra suis subscriptis nominibus autorarunt. Hanc ergo
 nauigationē tua sanctitas accipiat. Pridie idus aprilis anni. m. d. 14. uela dedit petrus arias
 ex oppido sancti Lucari de barrameda dicto: in faucibus baetis fluuii: quem hispani dicūt
 guadalchebir: sito. Distant oceanae septem insulae canariae millia. p. circiter quadringēta
 a baetis lapsu in oceanum. Has fortunas putant esse: licet alii negent. Harum insularū recē
 tia nomina sunt occurru primo pares duae: lanza lota & fortis uentura. A tergo iacet ma-
 gna canaria. Sequitur illam tenerife. Gomera tantillo ad septentrionem a tenerife. Ater-
 go uidentur agere agmen palma & ferrea. Gomera praehendit petrus arias intra diem
 octauum a discessu cum classe nauis; septemdecim: & hominibus mille quingentis: licet
 mille ducentorū tantū illi fuerit assignatus numerus imo & fertur reliquisse a tergo duo
 millia amplius suspirantes & mœstos: qui propria impensa auri fama & uisendi res nouas
 desiderio stimulatū adduci postulabant. In gomera lignadi & aquandi resciduarumq; nau-
 uium gratia quas tempestates quassauerant: sed praecipue praetoriae: quae temonem ami-
 serat: dies moratus est sexdecim: commode namq; sunt insulae: uastum illud aequor cap-
 tare uolentibus. Inde in nonis maii caput altum: nec terram uidit ultra usq; ad tertias iu-
 nii nonas: quo die de canibaliū humanarum carniū edacium insulis unam adit: quae
 dicitur dominica. Ea distat a gomera lequas octingentas circiter. Quattuor ibi dies egit
 aqua recenti & lignis fumen dis intentus. Neq; homini ulli neq; hominis uestigiis occur-
 rerunt. Cancrorum littoralium & magnorum lacertorum copiam reppererunt. Per matu-
 ninam de hinc guadulapaia & galantam insulas: de quibus prima in decade nostra la-
 te mentionem fecimus: iter cepit. mare etiam percurrit herbidū longo aequoris spacio.
 Neq; almirantus colonus quē diximus primum has insulas & mare hoc herbidum perna-
 uigasse neq; isti rationem ullam produnt herbarū. Putāt aliqui cœnosum esse ibi mare:
 & herbas illas in profundo gigni sedereq; ad superna: ut uidem̄ in lacub; sepe i magnis
 quoq; fluminibus etiam currentibus accidere. Volunt alii non ibi natas sed c scopulis fre-
 quentibus raptatas uī tempestatum enatare per ea maria. Ita rem in dubio relin-
 quunt: quoniam an fixae cedant nauium proris: an erutae uagentur: nondū habent explo-
 g. liii.

nūcst apo-
stolici.

nomina ca-
nariarum:
numera
sua.

insula can-
balca.

mare her-
bidum.

CREDITI CONTINENTIS

montes nri
nales.

regio satur
ma.

acribib9
osti.

vulnera nri
tormentis.

descriptio
port9. s. m.

ratur. Natas ibi credendum est: aliter ipulſu nauium conglobarentur: ſicuti ſcopæ domo
rum conglobat ſcobeſ: & curſum impedirēt. Quarto a diſceſſu a dñica die qui erat iuni
tertio idus: niuales illi apparuerunt montes. Decurrere inquirunt ibi maria: ueluti e mon
tibus rapidus torrens: ad occidentem: licet non occidentem ipſi recta ſequantur: ad meri
diem nanq̃ paulo magis tendebant: quod aliquādo demonſtratiue per tabellam hui9 col
mographiæ nouæ quam animo concepi: ſi uiuere dabitur: colligere licebit. E montibus
illis gaira fluuius decidit ſtrage noſtrorum tranſeunte roderico duobus nobilitatur ea pro
uincia: in qua diximus eſſe caramáiram regionem carthaginēſi ut puta & ſanctæ marthæ
altero ſic a noſtris appellato: cuius reginnula eſt ſeturma incolarum appellatione. Eſt ſā
ctæ marthæ portus niualibus propinquior montibus: in ipſorum nanq̃ montium radi
cibus ſacet: carthaginenſis uero illo eſt occidentalior lequas circiter quinquaginta. De ſā
ctæ marthæ portu mira ſcribit: itidem fatentur & qui redierunt: inter quos. 10. ueſpucius
americi ueſpuci florentini nepos: cui moriens maritimam & polarem artem reliquit hæ
reditariam. Is enim iuuenis miſſus eſt a rege unus e prætoræ nauis magiſtris: quod qua
drantibus ſegere polos caeat. Temonis nanq̃ gubernandæ cura præcipua Ioanni cuida
ſerrano caſtellano qui ſæpius eas oras permeauerat: credita eſt: ueſpucium ipſum ſæpius
habeo conuiuium: quod ſit iuuenis ingenio pollens: & qui percurrens eas oras diligenter
ānotauerit quæcūq̃ oblata ſūt. Scribit petrus arias & hic idem ueſpucius diſerit: quæ mo
do referam. E genere caribium ſiue canibulum ortos harum regionum incolæ uolunt.
Ptopterea feroces & crudeles admodum: ut puta qui tranſeunt noſtros ſæpius hoſtili
ter a littoribus reiecerunt: & terram præhendere optantes male exceperūt. Tanta eſt his
nudis barbaris innata uis animi tanta fortitudo: ut integram claſſem noſtram adoriri ſint
auſi: prohibereq̃ a littore tentauerint. Venenatis uti alias ſcripſimus agunt ſagittis. Rabi
do curſu pectore tenus neq̃ numero neq̃ magnitudine nauium territi mare intrabant:
atq̃ inde iaculabantur telorum mille genera: ſed noſtri ſpondis nauium & ſcutis protec
ti ſtus illorum ſuſcipientes. Vulnerati tamen duo fuerūt qui periere. Excuffis tādē in
illos puluerariis tormentis rapuere fugam barbari tonitruis machinarum & furore glo
borum ſtupidi quos fulgura eſſe arbitrabantur: crebro quippe fulguribus ob natiuam re
gionis & montium altorum uiciniam uexantur. licet pallantes & proſtigatos cōſpicerent
hoſtes: heſitauerunt tamen: & inuito conſilio in diuerſa ſtudia uertebantur: descenderent
ad hoſtes nec ne. Timor hinc pudor inde trahebant. Venenatæ ſagittæ quas certiffimas
culantur incolæ: formidabantur. Cum tanta claſſe totq̃ militibus ſicco pede præterire ue
recundum erat atq̃ indignum & infame. Vicit tādē pudor fugientes ac diſperſos ſequi
tur. Leuioribus cymbis terram præhendunt. Portus circumferentiam ſcribit dux ipſe claſ
ſis & idem ueſpucius perhibet: eſſe lequarum trium. tutum. nitidum adeo ut in fundo cu
bitorum uiginti liceat calculos numerare. Duo in portum descendere inquirunt dulci um
aquarem flumina: ſed minime apta maioribus nauigiis ſuſtinentis q̃ patris monoxylis
De copia & uarietate ſaporeq̃ piſcium tam fluuiatilium q̃ marinorum auditu ſuaue eſt: p
pterea piſcatorias ibi multas reperere lembos patrios multaq̃ retia miris modis extena
cibus herbis contuſis & neti goſſampii ſumibus contexta. Piſcariam artem callenti hæ
ramárenſes gairenſesq̃ ac ſaturmāni: piſcium nanq̃ permutatione prouentus optatos
quibus ipſi carent: aſſequuntur ab internis populis ſinitimis. Reiectis a litore barbaris:
Boſ eorum ideſt domos ingrediuntur. Iterum atq̃ iterum feroci curſu noſtros impe
tunt: & ſagittis uenenatis conficere tentant: ſed rabidiores irruunt quando domos occu
pant ſpoliarique ſenſerūt: quia præcipue ſeminas puerosq̃ pleroſq̃ duci i prædā cernerēt
ſupelleſtilia domorum e littoralibus canis & uariis herbis: cōtuſo ſparto ſimilibus erāt ſte
riæ contextæ uariis fucatæ coloribus: e goſſampino quoq̃ aulea arte induſtria laborata leo
nibus aquilla tigribus & imaginib9 aliis effigiata. Domorum & cubiculorum oſtia forni

LIBER QUINTVS

celsæ liminares putaminibus choclearum tenuibus funiculis appensarū : quo facilius nē-
 to agitata colliderentur inuicem: quo sono delectantur ornatos reperiebant. Mira de his
 cerebus mihi rettulerūt multi: gonzalus quidam fernandus ouidius præter cæteros e re-
 gis magistratibus is qui dicitur ab hispanis ueedor se longius in terram factat descendit
 se. In saphiri putamen ouo anserino grandius incidit. In collibus ab eo tractatis cum tri-
 ginta uiris smaragdinas plasmas se uidisse ait multas: calcidonia scq; & hyaspides ac mon-
 tani succini magnos globos. Auro intexto admixtas in auleis consutas gemas eas a fugi-
 entibus caribibus in domibus relictas is & cæteri omnes se prædicant reperisse. Est &
 cocinearū genitrix siluarum tellus illa: est & auro opima: margarittas auri indices ubiq;
 littorum & ubiq; riparum inuenentur. Inquit is ouidius in regione quadam dicta ze-
 niad orientem a darlene iacente milliaria nonginta nouum mercaturæ genus excerceri
 In incolarum domibus serias cistasq; ingentes & canistros pulchre contextos ex arborū
 foliis ad id aptis repererunt. Cicadis: gryllis: cancris: cocleis: locustis agros sternentibus
 desiccatis & salitis plenos. Ad quem usum illa cogent interrogati: responderunt ut ad in-
 ternos populos ea uenum portarent: harum namq; preciosarum uolucrum & salitorum
 piscium permutatione peregrina quæ optant assequuntur harum terrarum incolæ. Hi
 sparsum habitant non contiguos domibus: sed terram incolunt elisæ: car amairensis
 amœnam: feracem: acris hyemis & furentis æstus expertem: cum paruodici & noctis dif-
 crimine. Vallem ingressi sunt barbari fugatis lequas latam duas: tres longam ad mōtes
 usq; quosdam herbidos & arboriferos in quorum radicibus duæ ualles aliæ iacent dextra
 læuacq; singulis ablutæ fluminibus quorū unus est gaira: alteri uero non dedere nomē. In
 his uallibus cultos reperere hortos agrosq; rigari per deductas ordie miro fossas: haud se-
 cus ac insubres aut ethrusci nostri suos colunt atq; irrigant: sunt & istorum edulia cōmua-
 nia ages: iucca. maizum. battata: arboreiq; fructus ut reliquis & piscariæ dapes: humanas
 autem carnes raro uorant: quia raro peregrinos assequuntur: nisi uenatum ipsi exercitu
 composito per alienas tendant terras: a se ipsis quippe abstinent. Sed auditu miserandum
 Myriadas hominum ad edendi usum creduntur hi obsecant antropophagi cōsumpisse.
 In paradiseas mille insulas in regiones mille incidit elisæ nostri: quas nefarii depopu-
 lati sūt. Propterea licet amœnas & benefortunatas desertas reperit plures. Colligat hoc
 exemplo tua beatitudo q̄ perniciosum sit hoc genus brutorum hominum. Sancti Io-
 annis insulam diximus esse hispaniolæ proximam: quæ ab incolis burichena dicebatur.
 Ab ea nostra tempestate rapuisse feruntur edēda quinque milia hominum amplius: ex uici-
 nis tantū insulis: quas hi habitant: puta sanctæ crucis quæ hayhay & guadalupea q̄ quera
 quæira nuncupabatur. Satis uagatum sit per obsecnorum edacitatem. De radicibus parū
 per sermo sit: quandoquidem sunt futuræ christianorum esca panis triticeo loco & raparū
 aliarumq; radicum nostratum. Iucca esse radicem diximus sæpe alias: qua nobilior pa-
 nis & apud insulares omnes & continentes hos efficitur: sed quomodo colatur germinet
 q̄ q̄ etiam uarsa sit: minime adhuc dixi. Quando plantare iuccam statuunt: terram ege-
 runt tenuis genu: & effossam erigunt in tumulos quadratos nouempedales: duodecimq;
 ex ipsius iuccæ truncis sexquipedalibus aut circiter: tumulo ternos cuiq; lateri preben-
 tes insigunt trasuerse: ut fere in ipsius tumuli centro cuspides eorum conueniant. Ex illo
 rum internodiis & fixa cuspide radice: capillares prodeunt. Hæ paulatim auctæ in eas
 conuertuntur: superantq; maturæ lacerti ac sæpe scemoris humani crassitudinem longitu-
 dinemq;. Ita cumulata illa terra fere uniuersa digeritur in radices. Sed maturefcere iucca
 inquit non breuiore spacio q̄ sesquianno. Inquiunt quoq; quo ulterius ad bienniū
 usq; sinatur: eo fieri meliorem: perfectioremq; ad panem conficiendum. Euulsam: lapi-
 dibus duobus ad id paratis: uel uti scilicet pro nostra sceminæ caseum conperunt: & premu-
 demum: aut sacco ex herbis uel cannaculis fluminalibus confecto imponunt ponderoso la-
 pide superiecto: diemq; naturalem appensum sinunt: & succum eliciunt. diximus nancq;

elisi tractus

ederunt. sc
201. homin.

De statione
iuccæ.

De natura
iuccæ.

quomodo
fiat panis.

CREDITI CONTINENTIS

esse apud insulares mortiferum: atta men sicoquatur salubris est succus illic. vti e nostro la
 ste serum. Hoc aduertendum apud hos continentes minime noxium inquit iucca suc
 cum. Multa dicunt esse iuccarum genera. Vnū altero suauius: atq; aliud alio preciosius
 est: quo regulis edulium paretur: sunt quibus uescatur nobiles: sunt & quibus populus. Ex
 succatam uero iuccam itabellas fictiles ad id compactas ueluti pressum nostri caseum dis
 stendunt coquendam. Is est eorum panis primarius: hunc uocant caza'bbi. Agium simili
 ter & battatarum uarias dicunt esse species. Sed agibus & battatis magis p' ferculis aut fru
 ctibus utuntur: q̄ ad usum conficiēdi panis uti nostri rapis: raphanis: tuberibus: napsi pa
 stinacis. & huiuscemodi rebus: sed battatis præcipue: quæ terræ tubera egregia supercit
 mira quadam dulci mollicie: si p̄sertim in nobiliores incidatur. De radicibus iam satis:
 ad aliud iam panis genus sermo uertatur. Diximus habere frumentum genti quoddam pa
 nico fere simile: sed grandioribus granis nobilius. Id in farinam contusum vi lapidū ma
 nu actorum pin sunt iucca deficiente: estq; uulgarior panis. Singulis annis ter seritur: mo
 do agri ubertas ferat ob æquitatem temporum de qua satis multa in superioribus. Et ra
 dicum omnium & maizii grani cultum hic reperere. Arboreorumq; fructuum uaria ge
 nera cultissima. Inter hos caramaïrenses & saturnanos itinera inquit eē lata rectaq;
 ita ut distenta rubrica credi queant notata. Ydras: cantharos: ollas: orcas: paropsisides:
 patellasq; fictiles apud hos repererunt: & uariorum colorum aquales urnas: in quibus aq̄
 feruari seruntur frigidæ: Edicto ut uel parerent regi catholico religionemq; nostram in
 duerent uel terram linquerent: uenenatis sagittis respondebant. Cœperunt non nullos: e
 quibus pleroseq; indatos prius soluerunt illico: alios ad naues prius ductos & rerū nostra
 rum amplitudine ostēdita iquo cæteris illa referrent ad beniuolentiam eorum captandā
 postea dimiserunt. In omnibus fluminibus se uidisse aiunt auri argumenta. Recentes in
 eorum domib; ceruinæ & aprinas carnes passim reperiebant: quibus laute sunt epulati.
 volucris & hi abundant: nutriuntq; domi volucres tū ad esum: tū ad delicias. Eius cœli
 spiritum esse benignum hinc arguunt: quod nocti apud flumina i ripis sub dīo dormie
 rint: nullusq; grauēdinem capitis senserit ullam: aut humorem conceptum insalubrem
 Magnos etiam neti gossampii glomos & fasces diuersarum pennarum quibus sibi cristas
 nostrorum cataphractorum more cōtexunt: & sagulos ad decorē formant: passim repe
 runt. Delectantur & hi elegātis huiuscemodi. Arcuū & sagittarum multitudo fuit in nu
 mera Maiorum & ibi cadauera combusta ossibus in ollis conditis alicubi: alibi integra in
 sepulchris. In ipsiis boiis id est domibus alibi: reuenter auro gemmisq; ornata ser
 uantur. Habitas eorum bullas pectorales aliaq; monilia quæ uocant ipsi guanines: repe
 rare orichalco magis q̄ auro fabre facta esse: propterea eē his commertia cum uasripere
 grinis arbitrantur: qui ad eos monilia hæc confecta importent: ut purum aurū ab eis ad
 piscantur pro uili metallo. Neq; perpēderunt nostri fraudem: donec ad constationem ue
 tum est. Architec̄ti patriq; pererrantes a litore parumper: in frusta candidi marmoris se
 incidisse dixerunt. Putant peregrinos ad eas terras uenisse quōdam: qui marmora e mo
 tibus aliquando sciderint: & putamina illa in plano reliquerint. Ibi didicere maragonū
 fluuium e montibus nivalibus descendere augeriq; inter labendum magna fluminum
 aliorum copia in eum cadente propterea ingens est quia e longinquo ad mare fluit p ter
 ras aquosas. His actis: receptui signa dantur. Non ingenti erant ad terram missi. Hi o
 nes sublatis clamoribus præ læticia compositis ordinibus & præda provincialium serua
 onusti cristisq; & coronis: lenis quoq; ac sagulis plumis militariibus incolarum ornamē
 tis redeunt fulgentes. Anchoras eleuant. 16. kl. Iulii nanibus reſectis quas tēpestates præ
 reſq; concusserant: sed prætoris præcipue discrimen ingens subierat amisso temone: uti
 iam diximus. capiunt altum ut carthaginensem portū petant & insulas quasdam medias
 fructū caribium receptacula infestent ex regio mandato: sed uelox aquarum decursus &
 Ioannē serranum prætoris nauis nauclerum primarium & reliquos fefellit quamuis flu

battatarum
gubus.

ter fitanno
seritur inſi
ſium.

sagittis rſi
dent ſpoſſi
tonibus.

Salabris
acr

adulterini
arum.

maragon
a nivali
monte

LIBER SEXTVS.

multum illorum naturam se optime callere iactarent: quadraginta se lequas fuisse una non
 de transportatos præter opinionem conqueruntur.

TERTIE DECADIS LIBER SEXTVS.

IG PHILOSOPHANDVM EST PARVM PER BEATISSIMÈ
 pater & a cosmographia digrediendum ad naturæ archanorum causas
 Decurrere ad occidentem ibi maria uelut e montibus torrentes dela-
 buntur: omnes uno oro prædicant. Propterea trahor ego in ambiguum
 quo nam aquæ illæ tendant: quæ rotatæ ac perpetuo tractu ab oriente flu-
 ant uelut fugientes ad occidentem inde nunquã reddituræ: neq; occidens
 propterea magis repleatur: neq; oriens euacuetur. Si ad centrũ eas tendere de natura gra-
 uium dixerimus: ceterumq; lineam eẽ æquinoctialem uoluerimus: uti pleriq; aiunt: quod
 centrum dabitur tot tantarumq; capax aquarum: quæ ue circumferentia reperietur madi-
 da: Rationem uerissimilem qui ea littora perlustrarunt præbent nullam putant pleriq; ua-
 stas eẽ fauces in angulo sinuali magnæ illius telluris quã diximus italia octuplo maiores
 ab occidente cubæ in sulæ: quæ rapidas has aquas obforbeant: & inde ad occidentem illas
 emittant: quo ad orientem nostrum redeant: alii dicunt ad septentrionem. Volunt non-
 nulli clausum eẽ sinum illum magnæ telluris: tendereq; ad septentrionem a tergo cubæ ita
 ut septentrionales terras quas glaciale circũsepit mare sub arcto complectatur: sintq; uni-
 uersa littora illa contigua: unde credunt eas aquas obiectu magnæ telluris circumagi: ut
 in fluminibus licet conspiciere riparum gyris sese obiectatibus: sed hoc minime quadrat
 Eodem namq; modo: non acri tamen: sed leui fluere ad occidentẽ aquas perpetuo lapsu
 inquit: qui glaciale tentarunt oras: & occidentem postea secuti sunt. Scrutatus est eas
 Sebastianus quidam cabotus genere uenetus: sed a parentibus in britaniã in sulam ten-
 dentibus: uti moris est uenetorum: qui commercii causa terrarum omnium sunt hospites
 transportatus pene infans. Duo is sibi nauigia propria pecunia in britaniã ipsa instruxit
 & primo tendens cum hominibus tercentum ad septentrionem donec etiam iulio mens-
 se uastas repererit glaciales moles pelago natantes: & lucem fere perpetuam: tellure tamẽ
 libera gelu liquefacto. Quare coactus fuit uti ait: uela uertere & occidentem fere: tẽdit
 q; tamen ad meridiem littore sese incuruante: ut herculei freti latitudinis fere gradus eẽ
 rit ad occidentemq; profectus tantum est: ut cubam in sulam a læua longitudine graduũ
 pene parem habuerit. Is ea littora percurrrens quæ bacallãos appellauit: eosdẽ se reperisse
 se aquarum sed lenes delapsus ad occidentẽ ait: quos castellanũ meridionales suas regio-
 nes ad nauigantes in ueniunt. ergo non modo uerissimilius: sed necessario concludendũ
 est: uastos inter utrãq; ignotam hætenus tellurem iacere hyatus: qui uiam præbeãt aquis
 ab oriente cadentibus in occidentem: quas arbitrõr impulsu celorum circulariter agi in
 gyrum circa terræ globum: non autem demogorgone anhelante uomi absorberiq; ut nõ
 nulli senserunt: quod in fluxu & refluxu forsan assentire daretur. Bacallãos cabotus ipse
 terras illas appellauit: eo q; in earum pelago tantam reperit magnorum quorundam pis-
 cium: tinnos emulantium: sic uocatorum ab indigenis: multitudinem: ut etiam illi naui-
 gia in terdum detardarent. Earum regionũ hominẽs pellibus tantum coopertos reperie-
 bat: rationis haud quaquã expertes. Virorum inesse regionibus copiam ingentem refert
 qui & ipsi piscibus uescantur. Inter densa namq; piscium illorum agmina sese immergũt
 vrsi: & singulos singulis complexos: unguibusq; inter squamas immisis in terram prætat
 & comedunt: propterea minime noxios hominibus vrsos eẽ ait. Orichalcus i plerisq;
 locis se uidisse apud incolas prædicant. Familiarem habeo domi cabotum ipsum & con-
 tubernalem interdum: uocatus naq; ex britannia a rege nostro catholico post enrici ma-
 ioris britaniæ regis mortem concurialis noster est: expectatq; indies ut nauigia sibi pare

Argumenta
 de torrente

Genesi sibi
 hospites
 orbis.

quare bac
 callaos.
 pellib; ue
 sisti.

vescunt pis-
 cib; vrsi.

CREDITI CONTINENTIS

tur: quibus arcanum hoc naturæ latens iam tandem detegatur. Martio mense anni futuri. 1516: puto ad id explorandum discessurum. Quæ succedent: tua Sanctitas per me intelleget: modo uisere detur. Ex castellanis non desunt qui cabottus primum fuisse baccallorum repertorem negent: tantumq; ad occidentem tetendisse minime assentiuntur. De faucibus & cabotto iam satis. Ad castellanos redeamus. Carthaginis portum & adiacentes caribum insulas quas appellant Sancti bernardi præterlapsi sunt: uniuersamq; caraimaïrensem regionem intactam postegerunt. Hic ab exorta tempestate ad insulam quæ diximus alias fortem appellari: ab urabensis sinus faucibus distant lequas circiter quinquaginta profecti sunt. In ea insula canistros ex cannis marinis cõtextos reperere in barbarorum tuguriis multos sale plenos. Salinis egregiis nobilitatur insula: eius salis permutatione aliena comparant incolæ. Ad prætoriam nauem uoluit aut onocrotalus auis ingenis uulture maior: quæ guttur demittit multicapax: paludum Rauenatum quondã domestica auctorum testimonio: nescio an & nostra tempestate: capi facile passus est: & circũductus per uniuersã classis naues tandem interiit. Viginti aliorũ in littore stantiu agmẽ uiderunt procul. Grandiorem nauem prætoriam puta iam quassatam & minime uilem a tergo reliquerunt: ut paulatim & sedato mari sequeretur. Undecimo calendis iulii appulsa est classis ad darienem: in quartum inde diem prætoria nauis sed uacua super inducta est. Darienensis populus duce uascho nũnez balboa præfecto de quo alias latam fecimõ mentionẽ cum psalmo tedeum laudamus obuian tria prodit milliaria. Intra domos in pũsncialium domorum modum edificatas: habitatorum quisq; uenientes suscepit libens prouincias has omnes regiones liceat appellare quandoquidem procul uisẽ sunt oibus regulis electis. Prouincialibus reficiuntur fructibus & pane recenti tam radicali quam maizio. Cætera secum classis afferebat: salitas puta carnes: salos etiam pisces & triticã in cuppis farinam. Ecce regiam in abstrusis terris classem: ecce non modo intra cancri tropicũ uerum etiam ipsi æquinocliã circulo fere suppositos hispanos contra multorum sapiẽtium sententiam: ut ibi pedem figant & colonias construant. Postea uero q̃ in unum conuenere: quid consiliũ ceperit intelligamus. Altero die ab appulsu classis quadringentorũ quinquaginta hominum darienensium fit conuentus. Publice arcaneq; coniunctim simul & uirili indagatum est de rebus scriptis a uascho præfecto australis pelagi. Is est magistratus quẽ diximus ab hispanis uocari adelantatum. Compertum est uera fuisse quæcũq; de australi pelago terræ illius regi significauerit. debere in comogri: pocchorrosa ac tubanamæ dictionibus ex ipsius uaschi præfecti iudicio erigi arces in præsentiarum: ut colonix post modum deduci queant. Missus est propterea iohannes aiora nobilis cordubensis proprætor cum hominibus quadringẽtis: quattuor carauellis & una minore nauĩ aduectis. Is primo comogrensem captat portum lequas ab dariene distantẽ forte quinq; ac uiginti: uti scribunt litteris presentibus. Inde ad austrum ex quadringentis centum quinquaginta missus est: nouo itinere rectiore reperto: qua inquit sex & uiginti tantum lequarum esse intercedinẽ ab comogri regia ad Sancti michaelis sinus fauces. Reliquiẽ quadringentis pedẽ ibi fixuri sunt: & in de auxilia præstituri cõtribus redeuntibusq;. Centum uero illi & quinquaginta ituri ad austrum aptos secum interpretes australiũ linguarum ducunt e nostris: qui ea didicerunt idiomata a mancipiis habitis a uascho: cũ eas terras peragraret: & ex ipsis mancipiis: qui linguas iam callent hispanam. Aiunt hi distare pocchorrosa portum a comograo lequas septem tãtu. In pocchorrosa proprætor ex portis & aliorum sanctione uiros relicurus est quinquaginta cum nauĩ leuiore: qua fungatur officio cursoru: & ueluti terra per equos dispositos fieri solet: ita mari certiores faciant prætozem & darienenses de rebus emergentibus: locaturi etiam sunt intubanamæ solo domicilia. a pocchorrosa inquit distat tubanamæ atria lequas uiginti. Ex quadringentis hominibus his: ex præfiscis darienensibus rerũ experientia pollutibus: quinquaginta qui de curionum loco nouos dirigant & ducant ad res grẽdas destinati sunt. Ita dispo-

Insula sancti bernardi

Saline foris: insule.

de onocrotalo.

Missi apud pulsa clasice.

ubi parent edificare.

LIBER SEXTVS.

fitis rebus fuit consilium regi hæc significare: atq; una certiozem reddere: eē in illis terris regulum nomine dabāibam cuius regnum auro sit opulentum: sed intactum ad huc relatum ob potentiam. Hunc secundo magno flumine illo: de quo alias mentionez fecim⁹ habere regnum: vnuerfamq; dicionis ipsius tellurem auro uerberem fama est uolgaris. le quas inquit distare ab dariene dabāibe regiam quinquaginta. Inde aiunt incolæ aurifodiam per confinia spargi: licet & ab dariene uti alias diximus lequas tantū tres nostri habeant aurifodinas nō ignobiles: quibus in Præsentiarum fruuntur: multisq; in locis effodiendo aurū colligunt: feratius tamen eē dabāibæ regnum credunt. In primis nostris ad tuā sanctitatē primitiis: mentio de hoc dabāiba facta est: sed errore ducti cū dabāibæ piscatores reperissent dabāibam ipsuz inter palustria loca se offendisse arbitrati sunt. Ad dabāibam igitur tercentū deligere uolunt egregios exuniuerso exercitu bello aptos iuuenes: telorum omnis generis & armorum copia magnifice instructos: qui eum adeant: & detrectantem pacem sternant: & debellent. Iterum atq; iterum repetunt in argumentum opulentæ futuræ se paucis in locis effodere: vbi non comixtis terræ grumulis aureis occurrant. Quæ scripserint refero. Consulunt & regi condēdam esse in sanctæ marthæ portu in regione: appellatae incolarum saturma: coloniam quæ sit futura refugiuꝝ nauigantibus ex dominica insula: a qua cursum ferunt esse quattuor aut quinque dierum ad eum saturmæ regionis portū: & ex Sancta martha trium ad darienem: cundo inquit: redit us nāq; illis a deo durus est: ob eum quem diximus decursum aquarum ut arduos uideātur motes redeundo conscendere. Non est huius torrentis uis ex hispaniola & cuba redeuntibus in hispaniam tanta quibus & ipsi laborent contra labentem oceanum: quia sit hic pelagi amplitudo ingens: qua uagari queant aquæ fluentes: in parie tractu stringuntur aquæ lateribus eius terræ & multarum insularum adiacentium ex aduerso compressæ: uti liquet in siculo freto coniectari: vbi est aquarum impetus quem tua sanctitas nouit qui scyllā & charybdim efficiant ob angustias illa maria receptantes Ionium uidelicet ac libycum & tyrrhenum. Ex guanassa insula & tãta mazaq; & cerabarono regionibus beraguæ occidē talibus scriptum reliquit colonis huius inuenti princeps: reperisse furorem tantum in parata fundum tentare: quoniam illam secum pensilem raptaret aduersus impetus. Neq; ipse quisret aliquando integro die: licet uent⁹ aliquis flaret in pupim: uel unico milliari decursum uincere. Hinc est quod sepe cogantur cubam hispaniolam demū præhendere prius ut mox lato pelago ad septentrionem captato cursum dirigant in hispaniam quo boreales flatus illis adiumento sint ad impellendum naues quas itinere recto minime quirent perducere. De motibus oceani ultro citroq; iam satis multa: quid de dariene & colonia in eius ripa deducta: quam diximus Sanctam mariam antiquam ab ipsis appellari scribant: recensendum est. Loci situs est inualidus: pestifer: sardo celo perniciosior. Pallent omnes ihericis similes. Neq; a natura regionis id euenit: multis namq; in locis subiidem latitudinis gradibus signorum salubrem benignamq; reperijunt aeris clemētiaz: ubi scilicet nitidos terra fontes gignit: ubi ue flumina ripis meant currentibus haud quaquā cænois: sed præcipue vbi cliuus: non ualles inhabitant. Locus autem ille in darienis fluminis ripa situs in profunda est ualle locatus: collibus undiq; arduis circumseptus: qua de causa sola res radios meridianos suscipit suos in uerticem fere perpendicularares: & a montanis labētibus radiis a fronte tergoq; ac lateribus grauiter uexatur: radiorum quippe solarū feruorem repercuto parit: nō accessus ad terram: quia in se minime sint passibiles: quod ex nufibus aliorum montium colligi potest: uti optime caller tua sanctitas: propterea cadentes in montibus radii per obiectum decliuem ad ima rotantur uti saxum ingens rotandū a culmine montis deiectum. Valles ergo & contingentem sibi radiorum partem ex directo & præcipitem cliuorū ac montium ex transuerso suscipiunt. Est ergo darienis habitatio a natura loci particularis non a regione pniciosa. Est & pestifer a natura soli locusq;

aurifodine
darienſis

Separatio
de fluxu.

furor aque
inauditus

De situ da
rienſis

vbi salutis
tas.

ratio radio
rum solis.

TERTIAE DECADIS

cenosus paludibus fetidis septus sit: imo uicus ipse palus est ubi ex guttis mancipiorum
 dextra cadentibus dum irrigant pauimenta domus: illico buffones gignuntur: uti aliqu-
 ego ipse uidi in pulices guttas illas æstare conuerti: ubi cūq; præterea effodiunt ad sesqui
 palmum scaturient aquæ salubres omnes & corruptæ: a natura fluminis qui ad mare cœ-
 noso atq; inertî alueo: per uallem profundam: delabitur. Propterea de loco mutando cō-
 sulunt. Ibi figere pedem primos: necessitas coegit: tanta enî urgebantur ægestate: qui pri-
 mi ad eas terras appulsi sunt: ut de loco mutando cura defuerit. Iniqua igitur soli sedes: il-
 los uexat ob solares radios. Deterior aquarum & corrupti aeris ob cenosos uapores in cle-
 mentia redditi inualidos: nec portu nobilitatur illo locus ipse: qui distat a sinus faucibus le-
 quas. 3. estq; iter arduum asperumq; ad comportādū comeatus e mari. Ad alia con tingē-
 tia ueniamus. Vbi primum appulsi sunt: multa illis acciderunt hæcenus incognita. Medi-
 cum quendam eximium hispalem quem antistitis autoritas & auri simul cupiditas:
 tranquillam linquere uitam in patriam stimularunt: adorta est dormientem cum uxore
 uis fulguris: domus cū uniuersa supellestile illi exarsit. Atoniti uir & uxor penè nudî p-
 clamantes & semiusti uitæ euaserunt. Stantibus in litore: molossum sexquianiculum ra-
 puit crocodillus ingens: & uti miluus pulliculum solet: miserum canem dñi auxiliū ua-
 sto latratu implorantem ante omnium oculos asportauit. Noctu uespertilionum morsibus
 torq; batur: si dormientem forte momorderint quēpiam exhausto sanguine trahunt in-
 uitæ discrimen & mortuos fuisse nonnullos ea tæbe compertū est. Si gallum: aut gallinam
 sub dio noctu uespertiliones deprehenderint: in cristam aculeo fixo interficiunt. Croco-
 dillis: ac tigribus & hi aiunt leonibus infestari terram: Sed inuentas iam esse artes quibus
 multi capiuntur: Reperisseq; se in sociorum domibus tigrū ac leonum iterfectorum pel-
 les scribūt. Boves: porcos: atq; equos: adolecere ibi maiorem immodum & grādiores fie-
 ri genitoribus dicunt: ob ubertatem solî. De arborum proceritate deq; terræ uariis fructi-
 bus: de hortensibus & satis omnibus nostratibus: de ceruis & quadrupedibus feris: uariis
 etiam generibus auium ac piscium eadem referunt quæ scripsi alias. Careta regulæ re-
 gionis coibe principem triduo habuerunt hospitem & admiratum nostram harmonica in-
 strumeta equorumq; faleras ac cætera illi peregrina beneq; donatum remiserunt. Is nris
 significauit arbores gigni i puicia quarū tabulis nauces cōstruæ: tute sunt a corrodēt-
 bus marinis uermibus. Est nanq; dira hæc pestis nostris nauibus in portubus illis. Ait esse
 amaritudinis tantæ ligni genus illud: ut facile abstineant ab eius gustu. Est & alia pecu-
 liaris terræ arbor cuius si folia nudum alicuius corpus tetigerint: uibices eleuent in gen-
 tes & nisi illis aqua marina uel salua matutia medeatur: illico læthalē suo ueneno excitēt
 dolore. Hanc arborē & hispaniola parit eius etiam lignum olfatu aiunt eē mortiferum
 nec portari quoq; lignum posse sine uitæ periculo. Quum excutere ase tate seruitutis
 iugum sepe insularis hispaniolæ tentauerint: nec cesserit unq; aperto Marte uel insidias
 reperti sunt eo ligno uoluisse primarios noctu dormientes suffumigatos interimere. Sed
 admirati ligni reperti nouitatem christiani: fateri fraudem miseros coegerunt: & comen-
 ti autores penas dedere. Habent ipsi genus herbæ cuius odore sulti remediū sibi com-
 parant ab eius ligni ueneno ut portare illud queant indemnes. De his leuisibus iam sa-
 tis. sperant ex insularis hispaniolæ pelagi maiorem multo copiam habituros. Parabat enî pe-
 trus arias (nuncio qui ad nos litteras tulit discedēte) profectionem ad eam insulam quæ
 prominet medio insinu Sancti michaelis a nostris appellato: a uascho intacta relicta ob-
 perturbatum eo tempore mare: de qua late in transitu uaschi ad austrū. Multa indies ma-
 iora pteritis expectam. Cæpta sunt enim & prouiciæ plures aliæ quas non inutiles aut
 non mirandas fore putamus. Io. ille diaz solisius nebriffensis de quo fecimus aliquando
 mentionem missus est per frontem illam sancti augustini quæ lineam superat æquino-
 ctialem gradus septem & ad portugalenses pertinet ut latus australe a tergo paræ: cum a-
 næ cu quibacæ: portuumq; carthaginis & sanctæ marthæ dariensis & beraguæ nostris na-

Et guttis
buffones.

Quare ibi
pedeserit

nō hñt por-
ti vari.

q̄ appulsi
acciderint.

Uesperti-
lionū tabes

De careta
regulo

Arbor per-
niciosa

nigijs percurrat: quo apertior & plænior de tractib9 illis habeatur noticia. Missus est ali9 nauium trium ductor. Io. poncius qui caribium terras depouletur & in seruitutē obfcoce nos hominū uoratores redigat: quo liberæ sint ab ea peste iam tandem adiacentes mī tium insulæ & una proventus earum insularum & arcana liceat uestigare. Missi sunt & alij per diuersa. Gaspar badaiocius ut occidentem percurrat. Franciscus bezerra ut per si nus ipsius angulū. Et ualleius ut p̄ fauces eius ad orientalem sinus oram traiciant ad ar cana telluris eius exploranda in qua fogeda nuper sinistris auibus pedem figere cœperat arce ac pago ædificatis. Cum octoginta prius militibus instructis ex darienæ badaiocia us discessit quem secutus est cum quinquaginta ludouicus distus mercado. bezerra uero addixerūt octogita. ualleio septuaginta. Portus ne tutos capturi sint: an in malefidas sta tiones casuri: sumi rerum artificis prouidentia nouit. Nos autem homines casuuz noticia postq̄ emerferint iccludimur. Ad alia ueniamus.

TERTIAE DECADIS LIBER SEPTIMVS.

IX BENE DOMO EXIERAT PETRI ARIAE PVTATI CON tinentis gubernatoris: appulsus ad darienem cum plerisq; appendicib9 quando ad curiam negotiationis gratia sensi uenisse quendam andreas9 moralem nauium ea littora noua percurrentium nauclerum: qui & cre diti continentis oras: & insularum adiacentium tractus & hispaniolæ in terna omnia diligenter soliciteq; scrutatus est. uestigandæ hispaniolæ cu rā uiro huic frater nicola9 ouādus militiæ alcātæræ maior cōmēdatari9: hispaniolæ guber nator demandauit: quod ingenio polleret: effectq; ad huiuscemodi rem explorandam cæ teris aptior. Super his andreas hic indices & tabellas formauit egregias: quibus prebetur fides a reliquis rem intelligētibus. Is ad me uenit uti solent alij ab oceano redeūtes. Quæ ab eo & plerisq; alijs hactenus ignorata: didicerim tractemus. Sit hispaniolæ particula ris descriptio: quæ primam huius narrationis frontem amplectatur: quandoquidem cas put est & emporiū uniuersæ liberalitatis oceanā: habeatq; mille atq; iterū mille formosas: comptas dītesq; nereides nīmpas quæ ipsam: tanq̄ tethim alteram dominam & genitricem circūseptant: comantq; decentes. De nereidibus ipsi idest circumambientibus insulis pauca mox differemus. Insula demum margaritæa dīces a nostris appellata: in au stralis pelagi sancti michaelis sinu iacens iam trita: quæ nobis miranda præbuit in præ sentiarum: & maiora de futuro pollicetur superueniet: candentibus armillata: torquata & coronata cleopatris unionibus: de quorum conchilibus in calce naratiōis par erit ali9 qua pertingere. Ad æliſſam iam hispaniolam ueniamus: & a prima nominū impositiōe exordiamur de forma & cœli clementia mox: de ipsius diuisione demum conferemus. Ex insula matinoē de qua in prima decade cum accentu in ultima uti tua Sanctitas noscet p uirgulam superimpositam in omnibus eorum uocabulis ne toties repetendum sit ubi ac centus nouorum uocabulorum iaceant: inquit hī trāsuectos suis monoxyllis canōs: dico lintribus uniligneis: primos habitatores e patria p̄ aduersæ factionis partes eiectos: dara danū ex coryto legimus: & ex creta teucrum in aſiam & solum: postea troianum appella tum: tyriosq; ac sidonios fabulosa dicente inſibya didone classe; appulſiſſe. Extorres igitur Matinoēnses e p̄p̄rijs laribus in hispaniola & ea insulæ patre quæ cahonab dicitur: ad ripam fluminis appellati bahaboni: sedem posuere: uti est in romanis initiis de aenea troiano in italiā ad latium tibrim deuecto. Intra bahaboni fluminis ostiū iacet insula ubi dicuntur aduenæ primam domum erexisse. Hanc apellauere camoreiam. Domum eam sacrarunt postmodum: & reuertenter coluerunt semper ad aduentum usq; nostrorum: & donis perpetuis salubabant. uti nos initialem nostræ religionis ierosolymam: mahomes tæi mecham: & ueteres fortunatarum insularum cultores in magna cauātia tyrmam sup

q̄s guber nator his paniole.

Insula di ues.

primi habi tatores his paniole.

ubi primam domum cō dicitur.

alta rupe fructam: unde sese multi latis animis & psallentes præcipitabāt a sacrificiis eo
 rum persuasi animas inde se amore tyræ deificientium bearī: ad æternasq; delicias per
 ducti. Reperere id obseruatum ad nostra usq; tempora fortunatarum debellatores: nec de
 cidit hodie a cōmuni sermone sacrificiorū memoria: nomēq; rupes ipsa retinet. Didici
 etiam nuper eē in insulis ipsis a betanchoro gallo primo fortunatarum cultore: habita ta
 men ab castellanis regibus uenia uti alias dixi: betanchoranam factiōnem quæ adhuc &
 linguam & mores gallicos seruet: licet betanchori heredes castellanis uiris: uti supra me
 morauimus: domitas duas insulas præcio reliquerint. habitatores tamen qui betanchorū
 secuti fuerant & sibi domicilia fabricauerant familiasq; ibi auxerāt persisterūt: atq; una
 cū hispanis fortunate uiuunt gallicorū frigorū expertes ad matini noēses pedē referam.
 Nomia hispaniolæ a primis habitatoribus imposita fucere: primum Quizqueia: de hinc
 haiti neq; hæc ad imponentium uoluntatem solū: sed ab effectu credito ab eis. Quizquei
 am dicunt rem grandem qua nulla sit maior: Quizqueiam interpretantur uastitatem &
 uniuersum ac totum: uti græci suum panem: Quia sunt arbitrati: ob eius magnitudinem
 esse uniuersum orbem terrarum: neq; sole calesceri quicq; aliud præter eam insulam cum
 adiacentibus cæteris propterea quizqueiam dici debere statuerunt. Haitī uero dicitur a se
 peritas eorum uetere lingua: atq; ideo insulam appellauere uniuersā haiti per metonymiā
 a parte totum denominantes: quia hæc insula plæriscq; in locis horrescat aspera monti
 ūm facie ac tetra siluarum densitate uallibusq; ob altitudinem montium formidolosis &
 obscuris: licet alibi sit amœnissima. Hic est aliquantisper Beatissime pater digrediditū.
 Mirabitur beatitudo tua quonam pacto simplices homines recolant huiuscemodi princi
 pia a distantibus quandoquidem nullum genus litterarum assequitur. Mos est apud eos
 ab æterno in regum domibus præcipue ut filios eorum boitiū idest sapientes in rerū ag
 nationem memoriter erudiant. In ea præceptione duabus maxime rebus intendunt: ge
 nerali alteri de rerum origine ac successu: particulari alteri de parentum auorum atauorū
 q; ac maiorū omnium p̄clare gestis bello & pace: quæ duo præcepta rhithmis habet cō
 posita eorum lingua. Hos arētos apellant. Et uti citharcedus apud nos: cum tympanis il
 li suo more fabrefactis suos arētos concinunt: & choreas cantando ducunt. Tympanū
 maguēy dicitur: habent & arētos amatorios: habent & querulos et excitantes ad pugnā
 cū suis quemq; sonis rēi quadrātib; utitur & saltationibus: in quibus sunt nostris mul
 to agiliores quia nulli alteri rei magis iugilāt: suntq; ūdi: nec uestib; occupāt: In are
 tis maioribus habent uaticinatū nostrorum aduētum: quibus gemendo uti per elegias
 perniciem suam detonant. Maguacochios aiunt idest uestitos homines uenturos ad insu
 lam armatos ensibus: hominē scindentibus uno ictu: quorum iugo posteritas eorum sub
 denda foret nec miror quidem uaticinatos eorum maiores seruitutem filiorum: si uerum
 est quod de lemurum familiaritate referunt. De quibus satis late in primæ nostræ decadis
 libro nono: uti de cæmibus idest de eorum simulachris quæ collebant: differuimus. Nūc
 autem fateatur cæmibus sublatis nusq; ultra quenquā apparuisse. A scribūt nostri signo
 crucis quo se omnes muniunt: sunt nanq; baptisimatū lauacro abluti. Est & uniuersis in
 gens cura de noscendis finibus & regnorum terminis: sed hæc generalis mita'nis omni
 bus: idest nobilibus mitanos enim appellant nobiles. Ita ut suæ sint & hī patriæ non in
 epti cosinetræ. Vulgo nulla est cura alia præterq; de semētibus & sationibus. Piscationib;
 sunt & aptissimi: quia toto anno omnibusq; diebus sese fluminibus immergunt: neq; mi
 nus agunt in aquis uitam q̄ in terra uenatu etiam inuigilant. Habent nanq; duo genera
 quadrupedum uti alias diximus utras. Hæ sunt caniculi parui & serpentes inuinas de quā
 bus in prima decade satis crocodillis asstimiles: octipedales terrestres: suauissimi saporis.
 Volucres autē inumeras nutritū omnes insule: puta palumbus & anates: anferes: ardeas:
 plicacorum præterea nō minorem q̄ apud nos passerulorum copia. Quisq; regulus su
 os habet dictionarios dispartitos: uenatu hos: illos piscationi: agriculturæ alios addictos

superstio
sa mors.diuersa no
mina his
paniolæ
quare quæ
queia uica
tur

q̄re haiti.

q̄ sunt eorū
sapientes.de illorum
rhithmis.uaticinatus
depernicitfamiliares
lemures.sunt bapti
sati.

LIBER SEPTIMVVS

Ad nomina redeamus. Quis quæiā diximus & hait'n esse antiqua nomina. cipangā etiā
 am a regione mōtana auro ferace plærīq; uniuersam insulam appellauere: uti poetas uis
 dīmus nostros italiā appellasse aliquando latiū a parte ipsius. Ecce uti ausoniam hēspē
 riamq; maiores italiā dixerē. Itā hī quīz quæiāz hait'n cipangam nostri aut primō isabel
 lam ab hēlsabēth regina quā hispanū scīoma nuncupat isabellam a prima coloniā cōdī
 ta in littore septentrionali in sulæ: de qua satis in prima decade. Ab hispaniā postmodum
 appellant dīminutiue hispaniolā. De nominibus satis. de forma nūc loquamur. Qui pri
 mi percurrerāt insulam castanæ folio simīle cum sinu ad occidentem mihi depinxerūt:
 cubam insulam prospectantē. Hic autē andreas morales nauclerus: aliter depīctā: parum
 tñ ad me tulit: ab utroq; quippe angulo orientali puta & occidentali magnis sinibus cauā
 tam esse describit: cornuq; protendere longissime. Intraq; magnum sinū orientale por
 tus locat amplos tutosq;. dabīmus operā ut aliqñ ad sanctitatē tuam is index particularis
 hispaniolæ mittatur. Eodē nanq; modo suū idicē affert: quo hispaniā & italiā cum suis
 quāq; montibus: uallibus: flumīnibus: urbib?: & coloniis arbitror beatitudinē tuā sæpe
 conspexisse. Comparemus sine rubore cōparemus btiffime pater italiæ reginæ quondā
 orbis terrarū: hispaniolā qñdoquidē si quantitatē dimetiēmur: paulo minor reperietur.
 Est nanq; hispaniola ab oriente distenta in occidentē milliaria uti iuniores uolunt qua
 draginta supra quingenta. ammirantū diximus in prima decade produxisse mensuram:
 lata uero alicubi centum fere: āgustior tñ alibi: ubi cornua iactat: sed italia est hæc mul
 to beatior btiffime p̄r. maiorī quippe ex parte sui est adeo tēperata & amœna: ut neq; fri
 gore urgeatur molesto: nec calore uexetur imodico. Habz utruq; solstitiū hispaniola pe
 ne par æquinocīiis. Vix enī horā integrā ascendit dies ut noctē superet: aut ecōuerso i me
 ridionali latere: in septētrionali aliter. plæræq; regiones in ea iacent: in quib? aliqñ frīg?
 uiget: sed id accidere britudo tua intelligat ex cōsono ad id obiectu montiū: ut infra lati?
 dicemus: neq; tñ est atrox adeo ut habitatores niuis molestēt unq;. Perpetuo ē terea gau
 det uere ppetuoq; autūno felix hæc insula. Frondefūt ibi toto āno arbores & prata uires
 cunt: fortunatur ibi oīa mirifice. Quantū hortensia coalescāt itra sextū decimū diē caules
 lactuce: borragines: raphanī: & huiuscemodī sata: cucurbitæ: melones: cucumeres: & simi
 lia intra trigēsimū satis late alibi: de aialibus autē diximus boues ex hispaniā trāsuectas in
 multo maiores euadere. Boues elephantis: porcos nullab?: cū de augmēto est sermo cōs
 parat hyperbolice tñ. Diximus & suillas carnes sapidas esse ac salubres propter mirabola
 nos & patrios fructus alios quibus uescitur suapte natura nascētibus: uti apud nos sagi
 nex sunt ilicæ quernæq; glandes. Vites etiam si cura insit: mira coalescunt ubertate: & si
 cui anim? aliqñ fuit de serēdo in mōtibus tritico: ubi parūper frigoris uigeat: in plano mi
 nime obnīmiā agrorū pinguedinē: est incredibile auditu. Spicam superare lacerti crassi
 tudinē spithama longiorē granaq; nutrire quālibet duo millia āplius assenerāt in quītū
 & iurcurando affirmant. Sed salubriorē insulæ panem inccæ præsertim aiunt quem uoz
 cant cazabbi: quia sit digestionī aptior. q̄ q̄ seratur & colatur facilius atq; uberius. id au
 tem temporis quod superest: auro intendūt legēdo. Est tāta oim quadrupedū copia: ut iā
 & equi & coriā boū & pecudū portentur in hispaniā. Genitrici iā succurrit filiola multis i
 reb?. De coccineis arboribus: de aromatibus: de colore glauco: de masticæ: gossampio: de
 electro: & multis aliis eius prouentibus satis multa alibi. Quid foelicus ergo btiffime p̄
 in terris: q̄ uiuere ubi fas sit tot tātaq; passim uidere & frui? quid beati? q̄ agere uitā ubi
 nō cogaris āgustis icludi cubiliculis horrenti gelu: aut āxio calore: neq; hyeme oporteat pō
 derosis uestib? corp? onerare: aut suras ppetuo igne cremare: q̄ senefaciūt hoies in ictu o
 culi: ac vires labefactat: trahūtq; mille morborū genera. Salubrē p̄te rea inquit eē aerē: sa
 lubres & flumīnum aquas: ut puta quæ auro perpetuæ superlabūtur. Null? ē nāq; flumīnis
 nulli mōres: pauce planicies auro immunes. Ad particularem tāde; internā huius beatæ
 insulæ cosmographiā deueniamus. Habere hispaniolam quattuor flumina quæ fere

quare cipā
ga uictur.

de forma hī
spaniole

quare sit be
atio q̄ ita
lia.

folis nere
aut autūno
fructur hī
paniola

filiā hīspa
nie uocat
hīspaniolā

quid fene
faciat.

portionibus æquis eam diuidant ex altis montibus: uno ad orientem hoc iunna dicitur ad occidentem altero quod attribumicus: tertio ad meridiē qđ naiba: ad septētrionē: quarta qđ iache alias narrauimus. Nouā hīc nauclerus affert ab incolis ab æterno obseruata; descriptionē. In quinę partes uniuersam diuidemus: de hinc cuiusq; puincia regiuncula; de veteribus noibus appellabimus quodq; memoratu dignū in singulis erit referēbim⁹. In sulæ initiū ab oriente amplectitur prouincia noie caizcimu sic appellatā. quia eorū lingua cimū frontē sicut initiū significat. sequitur illā huhābo: inde caihābo. quarta est bainoā. angulum occidentalē tenet guaccaiarima: sed penultima bainoā latiorib⁹ cōstat terminis q̄ tres eam precedentes. Caizcimuā prima insulæ fronte protēditur ad flumen p urbē priā mariam sancti dñici labens qđ est hozama. Ad septentrionē autē terminatur ad montes asperos distos ob sui horrore haiti/ particulariter. Huhābo mōtib⁹ haiti/ & flumine hāciga includitur. Caiabo tertia amplectitur quicquid iacet inter cubāho & dahatio ad ostiū usq; fluminis iaccæ unius e quatuor æque diuidētibus in ulā: & ascēdit ad mōtes cibāos ubi ē maior auri copia: in quib⁹ nascitur fluuius demahus: caditq; per fontes fluminis naibæ alterius e quatuor ad mare australe: ad aliā fluminis sancti dñici ripā. Bainoā capit initiū a finibus caiābi ad insulā usq; cabinā: quæ iacet fere contigua littori septētrionali ipsius insulæ: ubi primā diximus ædificatā fuisse coloniā. Reliquā ad occidentē occupat guaccaiarima prouincia: atq; ideo guaccaiarimā appellant: qđ sit insulæ extrema pars marimā ipsi appellā: podicē: in sulæ podicem uocant. gua est apud eos articulus. & pauca sunt regū p̄cipue nomina: quæ nō incipiāt ab hoc articulo gua: ut guarionexi⁹. guaccanari⁹. & hic mltā etiā locorū nomina. In caizcimu regiones sunt hīguēi: guanama: reyrē: xagua: aramana/ arābo: hazoā: macon⁹: caiacoā: guaiāgua: baguanimāho & asperi mōtes haitēses. Hic de aspiratione pauca referam⁹: quæ aliter se habet q̄ apud latinos. Aduertendū est nullā in eā aspirationē uocabulis eorū: quæ nō habeat effectū litteræ significatū: uti hora p pte dī ei & ora pro plurali hui⁹ dīctiōis os: aut ora trofæ qui primus ab oris. In accentu aut accētū mutato occīdo uel occīdo ita ut in horū simplicitū lingua maxime seruādī sunt accētus & aspiratio promenda. de accentu supra diximus & articulo gua. In huhābo prouincia sūt regiōes xamaīna: canabacoā: cubābo: multæq; aliæ quarū nomina nondū didici. Caiābus prouincia regiones habet magna: cacacubāna. Huius regiones incolæ longæ aliā habent linguā ab hispaniolis reliquis: & macoryxes dicūtur. Cubana est aliā regio: & ipsa lingua differētia ceteris. Baiohāigua regio: diuersum & hæc idioma tenet. Aliæ sunt regiones dabāho: cybāho: manabāho. Gotōy est in insulæ medio: flumen interlabitur nizaus: mōtes autem mahaitin dīcti: hazuā: neibaymāo. In bainoā regiones sunt magna: iagohai/ cho: bauruco: dabāigua: atibuni/ a noie fluminis: caunoā: buāici: dahabonica: maiguari/ ti: attici: maccazi/na: guahābba. Annici/ mariē: guarico: amaguci: xarāgua: yaguāna: azzuel: iachi: honoruco: diaigua: camaie: neibaīmo: i guaccaieri ma prouintia ultima. regiones sunt maucarābo. guahāgua: taquenazābo: mīmaca: Bainoā parua/ cabaymi: iamaiz/ manabaxābo. zauāna: habacoā: ayqueroā. Ad particularia nunc de regionib⁹ ipsi quædam descendamus. In prouincia caizcimu intra uastum in itii sinū est antrū ingēs: in rupe caua sub radice mōtis altissimi ad stadia duo circiter a mari: cui⁹ ostiū est magni tēpli: foribus astitimile. falcatū ingens. Tentauit cū nauigiis antrū: ex gubernatoris mandato hīc nauclerus. per latentes uias inquit ueluti ad sentinam concurrere ad antrū multa flumina

noia' fluit
ozum

quos p̄
ciarā noia

hozama fl.
scī dñici

articulus
gua.

de regionib⁹
in caizcimu.
De aspira
tione ubi ē
repetitū ex
icuria.

de regionib⁹
2. puicte.

regiōes. 3.

regiōes. 4.

regiōes. 5.

LIBER OCTAVVS

& deliere post id mirari quot tenderent flumina plura delabētia: quæ a nonaginta milliaribus ueniētia fluēdo absorbentur: nec appareāt ultra. Per eius faxei mōtis uoragines deglutita iā arbitrantur ad id antrū proficiēci. Ingressus antrū nauclerus fere absorptus est. In eise rebulitus & uortices inuicē cōfliscantes & ora hiantia multa inquit. Veluti pilā cū horrendo mugitū nauiculā eius. uortices hīc: ebulitus inde: modo hac mō illac diu iactitarū: Ingressum fuisse pœnituit: nec qua regrederetur intelligebat. In obscuro iā uagabantur tū ob ipsius antri tenebras quæ longissime petis mōtis specū: tū quia ppetuæ ibi sunt nebulæ ex salientibus uaporibus: humidis in cōtinua cōfliscatione ueniētū aquarū. Casus nili e mōtibz æthiopū strepitū illū comparat. surduerūt adeo: ut quid inuicē loquerētur: haud quā audirent. Euasit tandē pauidus de antro ueluti de tartaro putēs rediisse ad superos. Ad milliaria forte sexaginta ab urbe primaria sancti dñici sunt fere in pspectu mōtes alti super quorū uertice stagnū est inaccessibile. a iunioribus nūq̄ usum ob asperitatē montis: neq̄ semita pateat ulla. Per uicinū tandē regulū ductus naucler? ut gubernatoris mādātū expleret montē ascendit. Stagnū adit. Vigere ibi frigus ait. In hyemis argumentū salices & rubeta mora gignentia quæ duo calidā regionē minime patiūtur iuenere. Montes uocāt ymizur/hybahaino. Circuit in gyrū lacuna milliaria tria. Dulcius est aquarū: uariis piscibus egregia est. cadunt in eā riuū plures: nec habz exitū lacus quia sit undiq̄ montiū uerticibus circūseptus. De altero nūc caspio siue hircano: mediterraneo mari dico: cū uicinū a liis quibusdā dulcibus lacubus parūper conferamus.

TERTIAE DECADIS. LIBER OCTAVVS.

AINOA PROVINCIA QVAE TRIPLO SVPERAT TRES PRIMAS CAIZMU scilicet vhaō & caia bon uallē includit caouani : in qua lacus est salus: amarus: horridus. uti de caspio legitur. Propterea caspiū est animus uocitare: licet nō sit hircania regio. Voraginez habet e quibus & salūt a quæ mariræ & ueniētes e mōtibz absorbentur. Putant eē ā plas a deo profundasq̄ cauernas eius: ut e mari per eas magni etiā marini piscis emergant: inter quos piscis quidā ab eis dictus tiburonus qui hominē in ictu dētis secum dilacerat ex incolis: p̄cipue qui se nullo pacto abstinēt: quin cotidie lauādi gratia imergāt fluuio. Flumina in stagnū delabūtur salū a septētrione guaninica bon: a meridie xaccocē ab oriēte guanna bo: ab occidēte occda: magna hæc flumina perpetuaq̄ eē in quūit: & parua in caspiū cadere uigiti āplius. Scatēt etiā a septētrione proximi stagno nō āplius stadio stadūq̄ occupāt in circūito fontes plusq̄ ducētī aquarū estate frigidarū & dulciū potabilū. Hæc flumiū efficiūt minime uadofū: qui e pximo cū ceteris ad stagnū labitur. Hic est sistendū parūper. Regionis regulū uxorē in sacello a xpianis in eius diciōe structo oratē reperit. cōcubū petis. habedā eē rationē loci deo sacri uxor arguit: cui? uerba hæc fuerūt. teitoca teitoca: qd sonat esto quietus. tēcheta cynato guamechina. quod sonat dñs multū irascetur. guamechyna dicitur dñs. tēcheta multū. cynato iratus: inquit excusso brachio marit. guasbbā. sonat. i. uade. cynato machabuca guamechina. iterpretatur qd ad me q̄ irascatur de. Vi uxorū itūit egit uitā religiose: nec passus ē ultra sacellū uerri aut ornari aliena manu. Eo miraculo & icolæ multi & xpiani oēs cōmoti sacellū p̄tissime frēq̄ntāt. æquissimō libētiquo aio ferūt regulū fuisse passū ei? cōtūmelix uidiētā: ad caspiū retrocedam. Is lac? salus pcellis agitatur & tēpestatibus: ita ut piscatorias sæpe nauiculas i p̄cepz trahat: & cū nauis absorbeat: neq̄ reperit e naufragatus quispiam emerisise: aut p̄fectus ad littus uti affolet de cadaveribus deglutitis in mari. Sunt hæc tempestates tiburonorū lauta conuūia. Dicitur id caspiū haguey gabon. iacet media insula in quam se piscaturi recipiunt: minime tamen culta. Est insulæ nomen guarizacca. Amplectitur lacus ipse longitudo

magnū inaccessibile. salices: mo ra.

lac? salus.

piscis hōies uoans.

uidētia mīra polluti facell.

TERTIAE DE CADIS.

dine millia .p. triginta. latitudine duodecim. Est alius in eadem planicie lacus huic proximus aquarum falso dulcium: quæ nec potui sunt bene apræ: neq; si necessitas urgeret ineptræ. Longitudo est eius milliarius quinque & uiginti. Latitudo octo: nonem & decem alicubi: fluminum est multorum receptor. absorbetur & ibi aquæ. caret exitu. E mari etiam profiliunt in eum aquæ sed pauca propterea comixtus. In eadem prouintia lacus alius dulcis nomine iainagua ad occidentem parum distans a caspio. Habet & alium lateralem idem stagnū falsum ad septentrionem sed paruum trium & quattuor milliarius in latitudine in longitudine unum & paulo amplius. hic est potabilis. dicitur in paruus guacca. Ad meridiem lacus eiusdem falsi iacet alius lacus trium milliarius in longitudine fere circularis: dicitur babbareo. Dulcis est. ut superiores duo. Hic lacus quia caret exitu nec voraginibus deglutitur ad mare: in falsum si torrentibus augetur: superfluas mittit aquas. Hic est in xamaná bainoæ prouinciæ regione. Est alius inter orientem & meridiem iacens ad latus caspii dicitur guanybam milliarius in longitudine. x. est fere rotundus. Sunt præterea per insulas sparsi lacus alii parui quos prætermittimus: ne ditumorando in re eadem fastidium generemus. Hoc unum claudat de lacubus sermonem. In omnibus ingens piscium: ingens & uolucrum copia nutritur. Hi omnes lacus iacent in ualle amplissima: quæ ab oriente tendit ad occidentem milliaria centum uiginti: lata uero est milliaria octodecim: ubi angustior: ubi amplior quinque ac uiginti. Collaterales habet montes ad occidentem uersa facie daiguani a sinistris: a dextris ab ipsius uallis nomine montes caiguani dicitur. Iacet ad radices montium caiguaniensium ad latus eorum septentrionale uallis altera superiore longior latiorque. Ducenta namque fere milliaria complectitur eius longitudo: latitudo ubi amplior triginta ubi angustior circiter uiginti. Dicitur uallis magna hic: ibi iguamul alibi hathathiel. quandoquidē de hac parte uallis quæ dicitur atiel mētio incidit: diuertendū est ad inauditū de marino pisce miraculū. Huius regionis regulus piscatione delectabatur: caramatecius dicitur. In eius retia piscis catullus incidit de genere piscium imanium: qui dicuntur manati ab incolis: minime notū arbitror genus id mōstri per nostra maria. Est namque testudineæ formæ quadrupes. Squamis tñ nō cocha munitus. corio durissimo: ita ut neque sagittā uereatur. mille uerucis armatus: tergo aut plano & capite penitū bouino. Aquatilis est. & terrestris piscis mitis: iners uti elephas utique delphi hominibus focabilis sensu mirabili Infantulum piscem domi regulus aluit dies aliquot: pane patrio ex iucca & panico putrefacto: radicibus etiā aliis quibus hoies uescuntur. Ad huc paruulū protexit piscē in lacū suis edibus proximū tanquam ad uitaria: qui lacus & ipse suscipit aquas nec illas euomit. Est lacui nomē guaurabo: quod de hinc lacus manati est appellatus. Liber in aquis piscis ānos uagatur est quinque ac. xx. A dolenit in imensū. Quæ de baiano quæ uere de arionæo delphinis feruntur distat ab huius piscis gestis. Pisci nomē est ipositū matū. quod significat generosū aut nobile. quā ergo ex reguli familiaribus ei notis precipue quisque in lacunæ ripa matum matum hoc est generose generose proclamabat: hūani beneficii mētor caput eleuās ad nocentem pergebat. Pascebatur hominū manu. si uero quispiam transiret: di cupidus signa dabat: prostratus suo: traiecturos inuitabat. decē aliqui monstrū conscendisse uno receptu: transportatosque fuisse oēs incolumes psallendo & cantando cōpertū est. Sed si christianiū quēcumque erigens caput cerneret: sumergebatur & parere recusabat: quia fuerat a christiano iuuenē quodā petulante affectus iniuria. In piscē namque mitem & domesticū fuerat iaculatur hastā acutā: licet haud quāquam læsus fuerit ob duriciē corii: quā habet uerucosus asperumque: illatā tñ sensituriā. Et si quā uocabatur a notis: ex illo die circū aspectabat prius diligentissime: ne quis uestitus xpiano more adesset. Luctabatur in ripa cum reguli cubicularibus: sed precipue cum adolescente regulo grato: cum quo domi cibos aliquando sumperat. Cercopitheco lepidior erat. Fuit longo tempore uniuerse insule singulari solatio: nam & incolarum & xpianorum multitudo in gens ad mōstri miraculū cotidie confluebant. Sapidas inquit eē illius speciei piscium carnes: multosque maria illa

stagnagua
lacus

guacca. l.
babareo. l.

guaniban.
lacus.

mire ualle

de piscema
nary.
descriptio
monstri

lepidior
piscis.

LIBER OCTAVVS.

generant. Amiffus est tandē facetus piscis Matum: ad mare deuectus ab attibunico uno e quattuor æque diuidentibus infulam fluminibus: ex alluuiē inaudita tiphonibus horrēdis comitata quam ipsi uocantur furacanum. Superauit attibunicus ripas adeo: ut uniuersam impleuerit uallem: & sese lacubus omnibus immiscuerit. Secutus ergo attibunici torrentem bonus mattuūm facetus: sociabilis: matrem antiquam & natales aquas repetiuit: nusq̄ alias uisus. Satis digressum. Ad uallis situm ueniamus. Habet uallis hæc colatiles montes cibauos & cayguanyenses: ad mare australe illam deducunt. Est & uallis alia ultra cibauos montes ad septentrionem: quæ dicitur uallis guarionexii: quia regulus ille guarionexius ab auis & maioribus aliis ab hominum memoria uniuersæ ualli semper hereditario iure imperitauerit. De hoc regulo multa in primis insulæ narrationibus & prima nostra decade. Est uallis centum octoginta miliarium longa ab oriente ad occidentē lata uero a meridie ad septentrionem triginta: ubi angusta. Vbi latior quinquaginta. In itum capit a regione canabocōa per prouincias hūhābum & caibum: terminaturq̄ in prouinciam bainōam & regionem mariēnam: iacet autem mediā inter cibauos montes & canabocōas & cazacubūnā. Nulla est prouincia: regio nulla: quæ non sit celebris maiestate montium: ubertate uallium: amoenitate collium: & fluminum interuentium copia. Nulla montium aut collium latera: nulla flumina: quæ non abundant auro & suauium piscium dapibus: uno fluuio excepto qui ab origine sua & montanis fontibus eius salsus egreditur. Latiusq̄ salus donec pereat. Is dicitur bahūn. & regionem magnaenam prouinciæ bainōæ interfecat. Existimant per meatus aliquos gypseos aut salinas subterraneas iter sibi fecisse fluuium. Sunt in insula salinæ celebres: de quibus latius infra dicemus. Per quattuor ea flumina perq̄ prouincias quinq̄ diximus insulam diuidi. datur & alia partitio. Constat insula uniuersa quattuor montium cacuminibus: quæ mediā secant ab oriente in occidentem. succosa cuncta: auro feracia cuncta: e quorum cauernis & faucibus uniuersæ aquæ fluminum euomuntur. Sunt in eis antra horrenda: sunt & tractim obscuræ ualles. Sūt saxæ rupes. Nullum animal noxium in ea repertum unq̄. Nullum quadrupes rapax: non leo: non ursus: nō tigres feroces: nō iisdiosæ uulpes: nō lupi uoraces: beata oīa beatiora nunc q̄ intra tui gregis oues tristissime pater: sunt recepta tot hominū millia: cæmibus oībus demonomum simulachris eliminatis. Si res huiuscemodī aliqui in discursu nostræ narrationis repetituro: siq̄ digredior interdū: ut hæc referā tristissime pater: ne mihi succenseas. Feruor animi præ læticia cum audio: cum uideo: cum scribo ista: me uelut apollineus & sibilinū quidā spiritus exagitat: cogitq̄ idē sæpe referre: q̄n̄ præcipue sentio quo tendat nræ religionis aplitudo: hoc tñ inter lata hæc uberrima iacet mediū quod me angit nō mediocriter. Simples hi nudi hoīes paruo erāt assueti labori. Percutit multi ex imēsa fatigatione aurifodinis: desperatq̄ adeo ut sibi mortē multi cōciscāt: nilq̄ curēt de procreatōe filiorū. Sūmere matres grauidas medicamina in quib̄: quo imaturos partus edāt: cū cernāt se pariturus xpianorū mancipia. Licet ex regio diplomate liberos esse sancitū sit: seruire tñ coguntur ultraq̄ homini libero placeat. Extenuat⁹ est miserorū numerus in imensū. Duo decies centena capitū millia aplius fuisse aliqui censita multi ferūt. Quis nūc sit horresco referre. Missa hæc faciam⁹. Ad oblectamēta mirandæ hispanolæ regrediamur. In montibus cibauis qui fere mediā insulæ sedē in prouincia caibō tenent: ubi dixim⁹ natini auri ueriorē eē ortū: regio ē dicta cotōhi in nubib⁹ sita: celsis montū culminib⁹ circūuallata: freuens habitatorib⁹: planicie cōstat miliariū quinq̄ & uiginti lōga: lata quindēci. Supra ea planicies cæterorum montium cacumina: ita ut reliquorum montium hi montes uideantur esse principes & genitores. Planicies hæc quattuor sentit anni tempora. Ver. æstatē autūnum: & hyemē siccescunt ibi herbæ: nudātur frondib⁹ arbores: prata canescūt: quod minime dixim⁹ accidere cæteris in locis insulæ: quæ uer tātū & autūnum hospites habent. Filices nutrit ea tellus & hortos serpentia rubeta mororum altricia: quæ frigus inesse regioni ostendunt. Amœna tamen regio est: neq̄ horridum est frigus: puta quod rī

pulchra uallis

oīa auro abundant.

salinæ celebres.

pestatio repetitiōis

numer⁹ antiqu⁹ insularium.

regio cotōri

gore nimbibusq; haud quaquam incolas premat. Vbertatem eius regionis a filicibus arguunt quorum fructus inquitin hasta crassiores generari. Auro ditia sunt eius montana latera. Non itur ad id effodiendum: quia uestitis opus esset fossoribus ob frigora & laboribus affuctis. Habitatores autem paruo contenti molles sunt. Propterea minime ferre quiret hyeme sub dio uitam. Flumina regionem interluunt duo e cacuminibus praesentius motium delabentia. Vnus comoiaxa qui tendit ad occidentem & in nabixae alueo nomen amittit. Alter tirecofus dicitur hic ad orientem fluens Ilianae fluminis aquas auget. In insula creta praetereunt mihi ad soldanum rettulere uenetii regionem huiusmodi iacere intra ideorum montium cacumina: quae ceteris feracior sit insulae regionibus satiatione frumentaria. At quoniam ob angustas ad culmina uias cretenles illi aliquando defecerint: diuque contra senatus uenetii auctoritatem regionem armis tutati sint: quando post longa tempora se iam bello fessis dederunt: regionem desertam relinqui senatus uoluit: portis angustiarum clausis ne quisquam inuisu uenetii senatus ad eam conscenderet. Eo autem anno qui fuit secundus a quingentesimo supra millesimum iam uenia dabatur agricolis colendi regionem: aptis autem ad arma minime. Est & alia regio in hispaniola nominis eiusdem cotoy. Ea prouincias determinat uabum & caabum. Montes ualleque & planities habet: sed quia sterilis minime frequens est habitatoribus. Maior est in ea auri copia. Est ibi auri origo: non gramatum non minutim legitur. Inter tofos & rupium uenas solum purumque aurum inuenitur: sciendo saxa sequuntur auri uestigia. Esse arctorem uiam auri uenam comperiunt. quacumque pateat iter e radice per apertas mollesque scatebras: ramos ad superna supercilia motus emittit: neque unquam datur quiescere donec coeli auram assequatur. Formare ibi uiso aeris fulgore: baculas & grumos pro fructu animaduertunt. Haec sunt quae per uniuersam disseminantur insulam per alluuiis raptae ad ima de natura ponderosorum: non autem illic procreari putant ubi leguntur in sicco praesertim in fluminibus aliter. Radicem arboris aureae tendere ad terrae centrum inquit: & ibi coalescere. Quo namque profundius effodiatur eo truncos reperit crassiores si per motus scatebras liceat. E ramis autem filo subtilioribus aliquos captant: digitos aequales alios pro scissuraru hiatu. Accidit & incidisse in cauernulas auro fultas: per ramorum tamen ascendentium uias: quibus repletis ex substantia truci serpente ab imo carpit iter ramus qua pateat. Intercipitur saepe saxi soliditate. In ceteris rimis tamen nutritur ex halitu & uirtute radicum. Quid ergo auri afferatur interrogabis beatissime pater. Ex sola hispaniola uehitur in hispaniam quotannis quadringentorum & quingentorum interdum milliū ducatorum auri summa. Id ex quinta regia intelligitur quae ad fiseu uenit: octoginta nonaginta & centum milliū castellanorum auri & aliqui maior. Quid ex cuba: quid ex insula sancti Ioannis fecudis & ipsis auro speretur: infra dicemus. De auro satis dictum. De sale quo condiamus quae auro emittur: sit sermo. In regione baynoae prouinciae in montibus dasagonis ad miliaria duodecim a caspio salso lacu salinae sunt motanae saxae crystallo lucidiores candidioresque. Sunt & huiusmodi salinae quae crescunt mirummodum in laetania quae catalonia dicitur sub duce cadonae regionis illius optimate primario: sed nobiliores has baynoas esse asseuerant: qui utraque noscunt. Sine cuneis & ferreis claus hoc scindi minime posse aiunt. Lactantum autem facile frangi & ego expertus sum: hoc tofeae illud marmoreae comparant duriciei. In prouincia cayzimū regiūculis iguanama: caiacola: guariagua scaten admirabilis naturae fontes superficie prima dulces. Quae mediu tenent aque salso dulces. quae fundo iacet amarae salaeque. Putant salas maris aquas leniter emanare. In supercilio fluere de motibus per terrae meatu dulces. Haec sumerguntur: emergunt illae: nec sufficiunt haec corrumpere penit illarū latices. Quae sunt mediae utraque suscipiunt & utrarumque sunt participes. Si autem quae in alicuius fontis margine stratū aureū fixerit: cōcaua esse adeo ibi terrā noscit ut reboet a miliaribus tribus ueniens eques: pedes autem ab uno miliarii feritur. In ultima ad occidentem regione guacaciarima in regiūcula zauana hoies uiuere aiunt motiu cauernis & siluestribus fructibus

flumina co
107.arborau
rea.quod crescat
aurum.quod auri fe
ratur.

mire salinae

miri fotes

contentos qui nunq̄ mansuerint neq̄ aliorum unq̄ hominum cōmercio usi sint. Sine certis sedibus sine sationibꝫ aut cultura ulla: uti legitur de aurea ætate. Hos certo aiūt idio mate carere. Cernuntur aliquando. habuerunt ad manus neminem. Si quando uenientes ad conspectum hominum quemq̄ ad se moueri cognouerint: ceruo celerius confugiunt canibus aiūt gallicis agiliores eē. Quid ex his foliaguīs lepidissime unius egerit audi beatissime pater prædia nostri habent in densarum siluarum & nemorum marginibus. So-

lati gratia christiani quidam septembri mense anni. 1514. prædia usunt. E nemore salit insperatus elinguis homo. subridens e christianoꝝ lateribus puerum rapit dñi possessionis filium habitū ex insulari femina. Aufugit foliaguus. vt sequatur inuit. E nostris & e nudis insularibus multi currunt ad raptorem: prehenderunt minime. Vbi ubi uidit factus foliaguus desuisse christianos a persequendo: puerum reliquit in bñio qua subulci uagabantur porcos cogentes ad pasca. In puerum subulcus incidit. In ulnis susceptum ad genitorem sese torquentem portat: esse de genere caribium genitor foliaguus arbitrabatur. Voratum iam filium desiebat. In eadem insula maritimis locis e scopulis picem legunt arborea pice durioꝝ amarioremq̄ propterea nauibus fucandis cōtra ternes corrodentes quos dicunt bromam: de quibus late alias: cōmodior est: gignit ex duobꝫ arborum generibus picem insula. Ex pinu puta & arbore dicta copei. De pinea prætereo quia uulgo ubiq̄ generetur de copeia arbore dicamus: de pice fructuq̄ pauca quia pix non aliter ex ea legitur q̄ ex pinu: licet dicant pleriq̄ stillicidio colligi comburendo eius lignū fructus autem eius paruus est uti prunum esui satis aptum. De folio auditu nouū est pulchrum nature consilium. Arborem esse hanc existimandum est cuius foliis caldei litterarum primi repertores conceptus mentis absentibꝫ significabāt priuicq̄ usus chartæ reperiretur. Spithameū est latitudine folium: rotundumq̄ fere. Acu aut spintere uel stilo quo uis ferreo siue ligneo inscribūt nostri non ineptius q̄ charta ut libet. Risu dignū est: quæ insularibus nostri de folio persuadeant: nostrorum imperio folia loqui putant boni homines. Missus est ex urbe dñica primaria insula: insularis quidam admittentis amicum qui distabat in ãterna colonia cum utiis: diximus esse cuniculos: alii Ex itinere siue fame siue gula impellente nuncius tres utias edit. sunt muribus non maiores. Folio rescriptis amicus quot receperit. Ad feruum herus inquit. En quid ubi tua fides fili. potuit ne tātū gula: ut creditas utias comederis. Tremens miser & admiratus factus est errorem: sed unde id habuerit herum rogat. En foliū quod tu ipse affers mihi recenset. Horasq̄ illi accessus ad amicum ac diceffus eū regrederetur edicit: ita lepide fallūt stolidos insulares & proditiis habent nostros quorum imperio folia promant quæ ipsi arcana esse putarunt. Sparso per insulam rumore q̄ folia nostrorum nutu loquantur in fide depositi retinet insula res. Vtraq̄ folii facies litteras uti charta nostra suscipit: mēbrana duplicata crassius est folium: tenax mirum in modum. dum est recens: litteras ostēdit candidas in suo uiri di: quādo siccat uti tabella lignea candescit durefcitq̄ sed caratheres flauescunt. Minime autē corrumpitur nec si madefiat: notas dimittit nunq̄: nisi comburatur. Arbor est alia nomie magna: cuius pomi acerbi succus glauco niger pingit quicquid tetigerit adeo cohærenter ut nequeat ullo lauacro obradi intra dies uiginti: ubi maturuerit pomum: uim eam succus amittit. comeditur. & sapidum est pomum illud. Est & herba que: uti de ligno alias mēbrauimus suffumigio perimit. De nostris interimendis reguli quidam conuenerūt: cum non auderent aperta ui prouinciam sumere: statuerunt locare intra quādam domū multos eius herbæ fascēs: ut domum postea succenderent: quo accurrentes nostri ad extinguedū ignem: eo suffumigio læthalem conciperent morbum. Patefacto cōsilio luerunt poenas sceleris autores. Extra ordinem pleraq̄ nunc inseramus Beatissime pater quādo quidem tua sanctitas placere sibi scribit quæcūq̄ de nouis oris referatur. De maiffici: agiū: iuce: battatarum & radicum omnium escariarum satione: cultu & usu satis multa hæten. Unde autem uenerint in hominum commoda minime ad huc diximus. Id seferamus.

fluenter hō
raptat pue
rum.

be uaria pi
cc.

scriptibic
folium.

putat folia
loqui.

exemplum

herba per
niciosa.

DRIMOS AIUNT HABITATORES CONTENTOS VI
xiste dñi radicibus his: palmarum puta Magnūforum que est
herba sedo siue aizoo: quā uulgus semper uiuā appellat: simi
lis. Gualegarum uti tubera terræ sunt rotundæ radices hæ ac
maiores. Guairos & edebant: sunt uti pastinacæ. Cibāios uti
nnces sūt hæ. Cabaicos uti cepæ. Macoanes idē uti cæpæ: mul
tis præterea radicibus aliis. Boitiū idest sapientem senē asunt
post multa annorum curricula in unius fluminis ripa fructū
cē uidisse ferulæ similem: inde euulsam radicem ex agresti fe
cit hortensem. Et qui primi iucca uescebātur cruda: breui pe
ribant. Cum esset eius gustus suauis: decreuerunt diuersis experiri modis pertinaciter ei
usum. Asla elixaq; minus nocebat. Denenere tandem ad agnitionem uenient succo latētis
& eo modo exiccata cōditæq; & deducta in cazaby: panē præbet stomachis humanis triti
ceo saniozem: q; aptior sit digestioni. Idem de cæteris radicibus & maizio inter naturæ se
mina ab ipsis electo: uti cererem legimus triticum ordeumq; huiuscemodi etiam alia fru
menta quibus humanū genus fruitur delegisse in ægypto: ex granis raptatis cu3 limo e
montibus æthiopū p̄ incremēta nili: reliq; in niliaca planicie nilo regrediēte ad aluē:
ad culturam rede gisse: unde diuinis cererem honoribus dignam iudicauit antiquitas ad
culturam redactis electis seminibus. Agiū species innumeræ sunt. A foliis & florib; earū
varietas dignoscitur: harum species una dicitur guanaguax hæc est intus forisq; albida:
alia guaraguēi colorem habet uiolaceum foris: intus autem cādidiū. Appellant alios ages
zazaucios hi rubescunt foris: intus cadescūt. Alios squieetes: intus forisq; albidū sunt. Est
tūna ubiq; uiolaceus. Hobos flauescit pelle carneq;. Est alius dictus atibunicix pelle ui
olaceus: carne cādidi. Anigūmar cute uiolaceus est: interius albescit. Guaccarāca pelle cā
descit: uiolascit carne. Sunt multa præterea quæ nondum ad nos delata sunt: quibus recia
tandis scio me nimium excitare inuidorum calcaria qui ridebunt si quando ad eorū ma
nus mea scripta deuenient q; ad supræme occupatum heroem Beatitudinem tuam cuius
humeris uniuersi christiani orbis onus inheret minuta mille scripserim. An plinius cæ
teri q; insignes doctrina usri quando huiuscemodi & ab his diuersa dirigeant ad poten
tes principibus quibus cum differēbant prodesse solum intenderunt ab inuidis posterē
intelligere. Illustribus obscura: magna paruis: crassis minuta: cōmiscēbant. Quo cuperi
tas principum causa agnitione rerum uniuersa frueretur: particularibus autem rebus in
tenti & nouarum rerum cupidi particulares oras tractusq; ac terrarum prouentus & mo
res gentium naturasq; rerum intelligere quirent. Ridebunt ergo ipsi nostras curas: deri
debimus nos eorum non inscitiam non incuriam non desidiam: sed perniciosam soler
tiam: & eorum toruræ pectoris miserēbimur: colubrisq; inuidorum edulīs eos cōmen
dabimus. Si uera sunt quæ de tua Sanctitate galeacius ipse butrigarius & Ioannes Ruf
sus in præsentiarum cūsentin? archipræsul nunciū tuæ sedis apostolicæ rettulerunt: plac
tura omnia non dubitauero: nec incultas uestes nostras quibus res mirandas teximus so
lum: non ornauiumus: collegimus: non descripsimus abiecturam existimamus: satis rebus
ipsis factum uideatur q; tua causa inuigilauerimus ne perirent. Tollāt hinc quisq; suæ cru
menæ quadrantē monetam. De boue uerueceq; a laniis secto: propterea nihil ad uesperā
supereft: quia humerus huic placet: illi femur: alteri collum: nec desunt quib; & illa satiffa
ciant aut crura conducant. Satis euagatum cum litore rabido. Quibus modis nascētes re
gulorum filios reguli saluent: quo ue pacto uitæ finem principio cōmodetur ue quisq;
regulus multis nominibus uocitetur: parumper referamus. Nascentem alicui regulo pro

quomōd rep
tū triticoz.

species bat
tatarum.

de inuidis.

Inuidorū
pena.

quosafores
ut scribat
autor.

lem finitimi accurrunt. Reginae cubiculum intrantes hic natam sobolem uno nomine salutat: alius alio. Salue lucida lampas hic: relucens ille. Domitor hostium alius. Fortis hero is atnepos alius. Auro splendidiore appellat alius & inania multa: propterea uti adiabenus: parthicus: armenicus: dacias: germanicus: romanorum quisque dicebatur pro parentum & maiorum titulis. Ita hi a regulatorum impositione ut puta beuchius anacaucha xaragie regionis dñs de quo fororeque ipsius anacaucha prudente foemina late in prima de cade his nominibus appellabatur. Turciga hobin quod sonat rex respensendū uti orichalcum: alius solum starei idest relucens: alius huius hoc est altitudo: diheyinque alius: interpretatur diues fluiuis: cum his beuchius omnibus nominibus & aliis quadraginta amplius se ornat: quando docūq; sit aliquid imperaturus aut per praecones edicturus. Horum si quis infuria uel negligētia unū praetermitteret: summa se affici contumelia rex iudicaret. Idem de caeteris. In testamētis autem quā fatue sese habeat intelligamus. Ex sorore prima primogenitū: si insit: reliquit regnorū heredem: sin minus ex altera: uel tertia si ex secūda proles desit: quia e suo sanguine creatā sobolem eā certum est: filios autem uxorū suarū pro non legitimis habent. Si ex fororibus defuerint: fratribus: si fratres: tunc filiis legat: Si filii desint ei qui potentior habetur in uniuersa in sua regnum cōmendat: quo suos ditionarios ab auitis hostibus tueatur. Vxores ducunt quotquot placet. **Morientes** ex uxoribus chariores cū regulō sepeliri patiūtur. Anacaucha soror beuchii xaraguae regis qui in componendis areitis idest rithmis uates habebatur inter egregios: iussit formosiores ex fratris uxoribus & pellicibus quae guanahatabenechēna dicebatur uiuam cū uiro sepeliri duasque comittes. Cēserat ut plures: nisi crepidati fratres diui frācisci qui forte aderant praecibus obstiterent. Guanahatabenechēnam aiunt parem nullam in uniuersa insula habuisse pulchritudine: secū sua monilia sibi que uiuenti gratos ornatus sepeliuit. A qua phialā & caccabby panis portionem cuique locat in sepulchro. In huius beuchii reguli regno xaragua & in hazita caiaibi regionis parte: in ualle etiam egregia lacuum salis & dulcium & in yaquino baynoe prouinciā regionis raro pluit. Hae habent omnes auitas fossas quibus aquas non ineptiore ducūt ordine per campos irriguos que nouae carthaginis & regni murciēsis habitatores in spartaria ob pluidarum aquarum in frequentia. Maguae uero regio baynoam a caiaibo dirimit & zaudna a guaccariama. In profundis etiam ualibus crebrioribus uexantur pluuiis que opus esset. Urbis etiam primariae sancti dominici circūuicina plerumque plus aequo humectantur. In reliquis temperate pluit: uarii sunt ergo in hispaniola motus elementorum: uti de aliis multis legimus regionibus. Decoloniis in ea positis satis in prima decade. Villulas postmodū posuere portū plateae: portū regalē: lares: uillanouā. Azuam saluaterrā: Aduertēdum est nullam inesse aspirationem uocabulis eorum quae non habeat effectum litterae consonantis immo grauius aspirationem proferunt que .f. consonantem proferendumque est quicquid est aspiratum eodem halitu quo sed minime admoto ad superiores dentes inferiore labello: ast ore aperto ha he hi ho hu & concussio pectore. Hebraeos & arabicos eodez modo suas proferre aspiratiōes uideo. Hispanos etiam in his quae arabibus diu possessoribus habuere uocabula: experior idē seruare: multa quippe retinent. Ut almohada quae dicitur puluinar. Almohaza quae interpretatur strigilis & huiusmodi multa quae anhelante pectore promunt. Placuit hae recensere quia uti apud latinos accentus plerūque aut aspiratio mutant significatum uti hora parte diei & ora plurali abos oris aut ora pro regione. In accentu autem occido uol occido ita & in horum simplicium lingua maxime: seruandū sunt accentus: & aspiratio pmentis: quas in mensē tethidis nereides diximus eam comantes: notas describam. A uicini ori: arethusa altera nobilitata: licet alias inutilis sit exordior. Ad miliaria a suae tethidis litore sex: iacet paruula a nostris duas arbores antiquo nomine pretermisso appellata: quia duabus polleat arboribus tantum: quibus uicinus est fons ex hispaniola subter mare per

Quomodo
lucet regus
natos.

Supplicio
nominum.

q heredes

utue sepeli
unt cum ut
ris.

uarie pluit

De ut aspi
rationis.

insulas no
catnerides

LIBER DECIMVS

ta. Mira ferunt de huius insulæ belluis marinis: sed de testudinibus præsertim. Magna ancyli scuto inquit esse grandiores. Quo tempore genitalis & improbus eas furor exagitat: e mari prodeunt. Egesta in profundam scrobez arena: ter & quatercentum oua dicitur in scrobem demittere. Geniali uulua iam exhausta remittit arenæ tantum quantum ad oua cooperienda sufficiat: reditq; ad marina pascua de sobole nil sollicita. Ad statutos illi belluæ procreandæ a natura dies: pullulat uti e formicario testudinū multitudo solo calore solis sine parentum adminiculo generata. Anserina fere oua inquit æquare magnitudine. Carnē testudineam uitulina cōparant sapore. Sunt & innumere aliæ insulæ quas neq; bene tritas habent: neq; opus est tam tenuiter farinam hanc cribrare. satis est intelligere paratas nobis esse terras imensas: quæ & nostras gentes & linguas & mores ac religionē aduenientibus annorum curriculis sint amplexuræ. Non teucrisiam: non tyrii libyam: non græci & phœnices hispaniam sic repente impleuerunt. De insulis autem quæ hispaniolæ latus septentrionale custodiunt: mentionem prætereo: quia licet piscationibus & culturis aptæ sint: relictae tamē sunt a nostris tanq; pauperes. Iam ualeant annosethetis nymphæq; madetes ipsi comites: ueniat coronata superbe: australis pelagi cultrix: ac nomine diues. In libello epistolari ad Beatitudinē tuam anno superiore per propriū meū familiarē misso quæ tua sanctitas ipsa ipsa audientibus plæriscq; sacræ sedis aplicæ cardinalibus & amata sorore perlegit: quo die Michaelis archangeli festus tibi credita celebrat ecclesia: diximus uaschū nunnez balboam eorum ducem qui montes arduos superauerant ad austrum fama didicisse facere in sulam in prospectu littorali margaritis grædioribus optimam: cuius regulus potens esset ac diues: qui bello sæpe littorales regulos infestaret chiapen & tumachum præsertim. Scripsimus & relictam fuisse intactam ob furem testempestates: quæ mare illud australe rabide tribus anni mensibus infestant. Nunc iam tritam habemus. Nunc mitem ex ferocissimo regulū eius effecimus. Hunc cū uniuerso eius dite regno tua sanctitas amplectatur: quandoquidē ad baptismatis lauarii admisisus est. Cuius ducis auspiciis quo ue modo res acta sit haud alienum erit ab instituto nostro commemorare. Quare quo res acta sit ordine: tua Beatitudo serena fronte ac placidis auribus intelligat.

non possit
omnia

Herocla
tria

TERTIAE DECADIS LIBER DECIMVS.

PVL So Petro ariæ gubernatore: gaspari cuidam dicto morali ditem insulam a deūdi prouincia demandatur: Ad chiappem quem alii chiapeum uocant & tumachum regulos australes relictos a uascho amicos tendit. Amice magnificeq; suscipiuntur nostri. Classē instituūt qua traiciāt ad insulam. Hanc ditem insulam appellant non autē margaritam licet margaritis habundet: quia margaritā uocant prius aliam quæ proxima est ori draconis in paria regione & ipsam margaritis ubere. Sexaginta tantum traducat gaspar armatos ad insulam. Non licuit transmittere plures q; essent nauigia quæ ipsi culcas appellant exigua. Ferox horridusq; fit nostris obuius regulus. Huius nomen non didici. Minabundus prodit cum armatorum familiarium magno comitatu. Guazzauara quazzauara in pugnae tesseram in clamitant: & una uibrant missilia: non arcibus hi pugnant. Guazzauara sonat idem quod certamē inimicū. Quatuor inuicem guazzauaris idest pugnis confertum est. nostri superiores euaserunt: una cū crapeis & tumacheis insularis reguli hostibus: quia ex insperato regulum adorti sunt. Studebat regulus cogere maiorem exercitum: sed persuasus a uicinis littoralibus ne ultra cōfligeret perniciem & florentis regni excidium illi exemplo sui & aliorum ostendentibus monstrantibusq; nostrorum amicitiam sibi suisq; amicis gloriæ & utilitatem parituram: quid ponchæ: quid poccorrose: quareq; chiappæ: tumacho: & reliquis conferere manum uolentibus acciderit anno superiore recolunt. Cessit ab armis regulus. Nostris uenit ob-

Infularfe
reo. fugus
roel

uam. In atrium ducit. Id ferunt miris esse modis ornatū & bene regium. Nostis ubi primum ingressi sunt eius regiam: canistrū arte summa laboratum margaritis plenum donat no-
 margarita
 rū canistrū
 donat no-
 uis.
 te securi aliqua ferrea quas hi multo maioris faciunt q̄ auri cumulos. Nosstros derident qui rem a deo grandem & utilem pro ulla auri summa præbeant: cum sit securus ad hominum multa cōmoda utilis: aurum autem ad lasciuam tantum faciat non necessariam. Alacer ergo letusq̄ nostrorū cōmercio manu præhensum & prætorē primarios ad eminentē atrii turrim qua dispectare licebat pelagus uniuersum ducit: & oculos circūuoluens ait. En apertum mare infinitum neq̄ sole terminatum: & dextrā protendit ad orientē prius.
 oso reguli
 Versus de hinc ad meridiem & occidentem in imensum distendi terras quarū uastā magnorum montium moles uidebantur insinuabat. Propius demū sese recipiens inquit. En insulas a dextra læuaq̄ nostræ huic Regiæ collateralales nostro imperio parentes. Omnia opima: beata omnia: Si beatas eas uos appellatis terras quæ auro & margaritis abundant. Auri apud nos est parua copia: sed margaritis plæna sunt omnium quæ adsunt insularum profunda littora. Ex his quotquot appetueritis a me habebitis: modo in amicitia inita mecum persistatis. Prouentibus uestris magis ego fruar & delectabor q̄ margaritis. Propterea haud quaquā me a uestro cōmercio discessurum dubitatis. Hæc & huiusmodi multa inter eos acta sunt. Volentibus iam nostris inde reuertī pacti sunt ut quotannis præparet regi magno castelle donandas unionū libras octunciales centum. Postulata suscipit libens: nec magni quidē fecit: nec se neftigalem propterea effectū putauit. Apud hūc regulum tanta est cernorum & cuniculorum copia: ut e domib⁹ liceret nostris quotquot optarent sagittis transfigere. Laute ibi uitam agunt & affluenter. Gradū uix sextum ab æquatore distat ea regia. Radialis & maizii panis ac uini e granis & fructibus eadē est ratio: quæ comogro: quæ cæteris tam continentibus q̄ insularibus. Baptizatus Beatissime pater hic regulus est cū suis omnibus. Ad tuos ergo greges hæc oues additæ sunt cum suo pastore. A nomine gubernatoris petrus arias uoluit nominari. Amice conuenerunt amicis secedunt: storum naualium culchis idest lintribus monoxylis aliorū modo sabrefactis nostros iuuat: quo cōmodius redirent in continentes. Comitatusq̄ nostros est ad litatus. Margaritas allatas: quinta parte magis fratibus regis præbita: inter se disserunt. Mirum in modū preciosas esse aiunt. Ecce uno argumento quanti fiant quæ ab insula dite feruntur. Candidas & pulchre ornatas auelanam & aliquid maius æquantes multas tulerunt. vna præcipue margarita quā manu bartholdi mediolanensis cuiusdam affinis mei Summus pontifex paulus prædecessor tuæ Beatitudinis a ueneto emit mercatore precio quattuor & quadraginta millium ducatorum mihi memoriam suscitauit. Inter nanq̄ alatas ex insula: una reperta est mediocrem æquans nucem. Venum sub hasta posita: fuit emptā precio mille ac ducentorum castellanorum auri inter dariennenses ipsos. Ad manus tandem petri ariæ gubernatoris aduenit. Hanc eius uxor de qua discedente cū marito mentionem aliquando fecimus honoratam apud se habet. Arguimus præciosam necessario eē debere quæ tantū constitit in ea margaritarum multitudine: ubi nō iam singulæ coemuntur: sed libratim & quando tenuius unciatim. Neq̄ uenetus ille mercator paulus magno emit in oriente. Incidit demū in tempora huiusmodi lasciuia: propterea nō defuit elao margariteus. De conchilibus pauca nunc dicamus. Non præterit beatitudinem tuā aristotelem pliniūq̄ aristotelis in hac ratiocinatione sectatoreꝝ uariā sensisse de margaritarum gñatione. Igitur hi pedem: & una in re tantum sistunt nil assentientes inter reliquis: neq̄ q̄ pelago uagentur: neq̄ ullo unq̄ tempore moueantur: ex quo natæ sunt fateri uolunt. Esse in maris fundo prata gramen thymosum quoddā gignentiā uolūt: & ea se uidisse affirmant. Generari. ali: coalescereq̄ ibi & ut in ostris uidemus circū se multiplices natos nepotesq̄ procreare in quunt: neq̄ marinorū canū cōmercio delectari cō-

amicus regulus.

Paulina margarita

nucæ equat una.

de cochilibus.

figuræ

chilla: neq; uno esse aut tribus & quando numerosus quatuor unionibus contenta prædicant: centum vigintiviones fuisse uuo conchili repertos in insularis reguli prædiis quos gaspar ipse morales dux & comiliones eius diligenter annumerauerant. Regulo namq; placuit nostris presentibus piscationem fieri per urinatores suos. Gallinæ oculis quib; oua generantur innumera: conchilis matricem per comparant: & sic eniti conchile. E labiis prodeuntes margaritas ut maturas & iam genitricis oscitantis alio egredientes reperiebant has: alias subsequentes ut paruo successuro interuallo soluerentur & ipsæ. In ventre medio clausas esse margaritas animaduertebant: quo prius nutritæ coalescerēt ueluti sugens ubera matris in aluo infans priuicq; elatebris uteri unio smoueat: & si quæ interdum conchilia: uti ego ipse uidi ostrea in diuersis maris oceanii littoribus: arena inuoluta in litore quis uiderit: ea raptata esse tempestatibus e fundo dicunt non ipsa ultro uenisse.

Quod rore nitido matutino candescant q; turbido flauescant q; sereno caelo gaudeant q; tonante torpescant & cetera huiuscemodi: non sunt ab his literarū ignaris ad unguē quæ ritan da. Pingui res tractant minerva. Maiores tñ margaritas iacere profundis mediocres altius: minimas in superclio: fatētur. Sed a rōne reliquorum deuiant. Non esse in insecta belua torpentī rationem hanc arguunt. In animo sic & industria halitūq; urinatorū. Grādiores propterea non uagari sed creati nutritiq; in profundiori loco q; pauci q; raro uideant urinatores ad eas legendas ad ima sese imergere: tum poliporum metu inter conchas nenatus causa uagantium quia sunt carniū concharū auidi & monstrorum formidine aliorum. Tum etiam ne deficiat in longo tractu halitus: unde datur conchis profundī maris hospitibus crescendī copia. Quoq; grandior concha est annosiorq; eo ferūt in eius capatori uulua maiores generari margaritas propterea e grādioribus paucas ad piscūtū. Emisissā i pfundo maturas: putant eas fieri piscūm: recentē nāq; solutæ molles esse credunt. Differunt hī etiam a maioribus in timpano. Negant esse uniones: quī senescens conchæ cohæreat: sed esse in concha ipsa uernacq; quæ lima rasa una facie rotunda lucidaq; contenta sit: nec preciosam quidem: puta quæ naturam conchilis habeat non margaritæ. Pati appellat hispanus timpanum. In scopulis se aliquas uidisse conchas fatetur cohærentes: sed raras ac minime utiles. Credendum est indias arabicasq; ac erythræas aut taprobanicas conchas eo regi ordine quo scripsere uiri ad eo celebres. Neq; horū sententia fixitus abscēdenda est: puta qui longo iam tempore in hac agitatione uersati sūt iam satis de marinis hīs beluis & earum ouis gallinacis & anserinis ex humana luxuria inepte carioribus: particularia quedam extra texeram memoremus. Descripsimus late alias urabæ sinus fauces & uarias intersectas ipso mari sinuālī regiones esse ualde distōnas. De occidentalis oris in quibus nostri domicilia statuerūt in darientis ripa nil habeo de recentī quod referam: de orientali autem nuper hoc didici. Orientalem sinus regionem inquirunt a protento cornu in mare ac labio uenientes maris aquas suscipiente ad usq; os draconis & pariam generali uocabulo caribana appellari terram uniuersam: quia caribes sic appellatos a regione caribana in uniuerso tractu illo reperiantur: sed unde particularem habeant originem: undeq; natale solum deserentes sese tā late diffuderint: uti morbofa contagio dicendum est. A prima fronte producta in mare in cuius tractu fogaedam diximus fixisse pedem angulum uersus iacet caribana uicus ad millaria nouem nomine fiterca. Ab eo ad millaria tria uicus urabā unde sinus uniuersus nomen sūpsisse creditur quia fuerit aliquando uicus is regni caput. Ab hoc uico ad millaria sex est feti: A feti ad millaria nouem zerenæ. Ad duodecimum ab eo forachē populis plenos hos uicos nostri reperere: qui omnes homocopiis inuigilant: & si hostes desint: quibus cum bella gerant: in seipsos sēnitā cōuertūt: & prostrant aut fugat: inde tāta labes fluxit i mīse

opiniones
iuniorū de
uionibus

quare sint
fūdo mato
res.

cōparatio
ueterū 2no
strōrum

pagi cari
base

TERTIÆ DECADIS.

ros & continentis & insularū habitatores. Aliud meo iudicio nō magis tacēdus intellexi. Legum peritus quidā dicitur corrales dariēnēsiū prætor urbanus inquit se occurrisse cui dem fugitiuū ex internis occidentalis? magnis terris: qui ad regulū repertū a se profuge rat. Is legentē cernens prætorē insiliuit admirabūdus atq; per interprætes: qui reguli ho spitis sui linguam callebant. En quid & uos libros habetis: en & uos characteres quibus ab sentes uos intelligant assequimini? orauit una ut aper? sibi libellus ostēderetur putās se litteras patrias uisurū. Dissimiles reperit esse. Mœnibus septas urbes & uestiri ciues aiebat suos legibusq; gubernari. Sed quid colant non didici: recitari tñ disp reputariq; ab exē plo & sermone fugitiui cōpererūt. Quid hic dices beatissime pater: quid istissim? præla git animus tuus sub cui? throno tēpus hæc oia subiicit. Immisceam? nūc magnis parua quædam. Prætereunda minime puto quæ ioanni solisio acciderint: qui tētaturus australe latus putati continētis ex portu loppe parū distanti a gadibus in oceano discessit cū tri bus nauigiis quarto idus septēbris anni superioris. 1515. quæue Ioanni pontio quē dixi mus electū ad caribes siue canibales antropophagos humanarū carnū hellioues debel lādos: Quæ ioanni aioræ: quæ etiā gonfalo badaocio duci alteri & francisco bezerra alii atq; iterū alii dicto ualleio. Solisius in fauste protūnciam sumpsit. Caput siue frontē sancti augustini: de qua millies: traiecit. Meridionale latus putati cōtinentis captans trans æquid noctiale circulū. Dixim? nāq; septimū atarctici gradū frōrē ipsa; ptingere. Sexcētū leguas processit. Reperit scti augustini frontē adeo in latū distēdi ad meridiē trans æquinōctiū: ut trigēsimū apli? gradū antarctici p̄henderit. A tergo iā capiti draconis & castellanæ pa riæ iacentiū ad boreā & arctici inspectantiū nauigabat qñ incidit in obscœnos & antropo phagos caribes: de quibus late alias. Hi tanq; insidiosa uulpes signa pacis uidebantur in nuere: sed animo lautū aliquod cōniurū gestabant: & uisis a lōge ho spitib? ganconū mo re saluā de glutire cōperunt. Descēdit ip̄e miser solisius eū sociis quotquot ingredi maito ris nauigil scapham potuerūt. Salit ex insidiis incolarū multitudinē ingēs. Fustib? ante fo ciorū oculos trucidarūt oēs. scaphā raptatā in istu oculi dilacerarūt. Euasit nemo. Truci datos & in frusta sectos in ipso eodē littore: sociis e mari horrendū spectaculū prospicien tibus pararunt ad futuras epulas. Cæteri atroci exēplo percussī: nō ausi sunt descendere: neq; de sui ducis & sociorū ultione cogitare. Crudelia hæc littora deserūt. Nauigia cocci neis truncis onerant: diximus uocari ab italīs verzinū ab hispanis brasiliū ligni gen? id ad lanas fucandas aptū ediere cæteri in patriā. Hæc breuiter mihi scribenti relata sunt p lit teras. Quid aliud ægerint aliqu? particularius intelligemus. Ioannes autē pontius fuit & ip se a caribibus in insula guadalupea reliquarū insularū caribiū primaria reiectis. Visis nan q; nr̄is ab alto mari latuerūt in insidiis caribes: unde descēdentes quirēt? sagittas: In ter rā transmiserūt lotrices fœminas & pedites paucos ad subuculas & lintamina fricanda. neq; enī; ex insula ferrea fortunata ad eam usq; insulā spacio milliarū quater mille ac bis centum terram uiderant ulla. Vacuus est eo spacio insulisq; ocean?: quo dulces aquas asse querentur. Insiliunt ex sperato caribes: fœminas raptant: pedites disturbāt. Trepidī eua dunt pauci. Territus pontius nō ausus est ipetere caribes uenenas uerit? sagittas: quas homocupes hi nudi figūt certissimis factib? i quēcūq; locū niderit. Ita re ifecta & sine lo tricib? bon? poti? terga uertit caribib?: q̄s sub tecto i tuto posit? iactāter se deleturū mē nita batur. Quo inde tetēderit qd̄ ue noui reperit nodū irellexi. Solis? uitā: poti? honorē i sumptis puiciis amiserūt. Veniat ali? q eodē & ip̄e āno male rē gessit. Ioānes aiora cuius cordubensis nobili genere ortus missus pro ptore uti alias diximus auri magis cupidus q̄ rei benegerendæ amator: aut laudis: nactus occasiones in regulos spoliavit: multos & cō tra ius fasq; aurum ab eis extorsit & crudeliter ut aiunt tra favit: ita ut ex amicis facti sunt hostes. insensissimi & animis desperatis iam quacunq; datur ui aut insidiis nostros peria

nific? de ve
stiris exibi
tus & lris.

de reuictis
mentio

solisii ducti
horrid? ca
sus.

o? spectacu
lū atrox

3o. potiūs
electus.

munt. Vbi pacato cōmerciabantur & uolētibus regulis: nūc armis agēdū est. Multis auri
 pōderibus hoc modo coactis uti fertur aufugit: sumpto furti uulgo dicitur nauigio: ne
 q̄ ad hanc usq; horā qua hæc scribo: quo sit appulsus itelligimus. Nō desūt qui petrū arā
 ip̄m gubernatorē eius fugæ assensisse arbitrētur: quia sit hic iohannes aiora historici reguli
 frater gonfali aiora uiri & eruditi & rei bellicæ periti amici gubernatoris adeo: ut fere li
 ceat inter amicorū paria pauca ip̄os numerare. sum utriq; deuictus & ego intima necessi
 tudie: sed ignoscat uterq;: nil mihi æque displicuit in uniuersis oceanis agitatioibꝫ ac isti
 us auaricia: q̄ pacatos regulatorū animos ita pturbauerit. Tragicꝫ ueniat gonfali badaocici
 ac fodorū casus: quorū p̄speris initiis successus acres subsequuti sūt. Gonfalus mēse martio
 āni superioris. 1515. cū uiris armatis octogita discessit ex dariene. Restā tētēdit ad occidentē
 neq; ullibi pedē fixit: donec partē illā prēhendit quā gratiā dei diximus alias appellatā a
 nr̄is. Hæc distat ab dariene millia. p. circiter centū octoginta: dicūt lequas sexagita. Ocio
 se ibi dies aliquot ægit: quia neq; precibus neq; precio aut minis potuit unq; eius terræ re
 gulū ad se trahere: cui rei auidē studuerat. Interea dū sicociatur: ad eueniunt alii quiqua
 ginta uiri ex dariene missi duce ludouico mercado qui ex dariene in kl. maii discesserāt:
 ut una tentēt eius terræ interna. Vbi ubi cōuenērūt inito consilio traicere mōtes ad meri
 diem: & australe pelagus iā reperitū captare constituērūt. En mirū in tanta uastitate lōgita
 dīnis unū tm̄i & quinquaginta millaria repererūt interessē ad australe pelagus. Inquit
 lequas septēdecī. A millariibus hispani nūq; cōputant. lequam tm̄i a iunt cōstare millariibꝫ
 terra dico mari quattuor inquit. In culmine montiū & quarū diuortio regulū reperitū
 nomine Inannam. Regnum huius & ipse cōiba dicitur: uti de carēta diximus: sed quia
 Iuanæ regio sit auro feratior: cōibam dītem eam uocitarunt: vbi cūq; enim fodiebant si
 ue in sicco siue in riuorum aluēis aquosis egestam auro mixtā reperiebant arenam. Ausu
 git iuanam nostris aduentantibus. Adduci nunq; potuit. Vniuersam ipsius regiæ uicinia
 depopulati sunt. Auri parum habuerunt. secum nanq; suppellectilem omnem abstulēr
 rat. Mancipia ibi adepti sunt acribus signata stigmatibus. Ex offe siue spina stilo confecto
 foramina mancipiis in faciem efficiūt: & mox pulueris quodam genere foramina in sp̄e
 runt ac nigranti succo uel rub̄pi madefaciūt. Tenax adeo est ea materia: ut nullo unq; t̄pe
 color aboleatur. Secū abduxere mācipia. Ait eē succi eiꝫ acrimonia adeo torquētē: ut p̄
 nīmo dolore non liceat mancipiis per dies aliquot comedere. Mancipiorum opera & re
 guli captores & nostri utuntur ad aurum quæritandum & sementes curandas. Ex iuanæ
 regia secuti delapsus aquarum ad austrum ad millaria decem reguli alterius dicionem
 intrant. Hunc senem appellarunt nostri: quia senex effet: nil de uetere ipsius nomine cur
 rantes. In huius reguli etiā regno tam fluuiatibus q̄ aridis ubiq; aurum reperiebatur:
 & flumina celeberrima & tellurem uberem atq; amoenam regulus hic possidebat. A beu
 tes inde desertam reperere terram intercapedine dierū quinq;. Putant intestinis jodiis de
 populatos eos agros eo q̄ sint maioris ex pte uberes sine habitatoribus & culturis. Quito
 die duos uidēt ex trāsursō uenītes a lōge icolas onustos. ad eos tēdūt. capiūt. sacculos fe
 rebant humeris maizio pane plenos. Ab his intellexere duos esse in eis tractibꝫ regulos:
 littoralē unum nomine periquetē: continentem alterum dictum totonogā qui cæcus erat
 duo illi piscatores erant ad periquetē a totonogā rege suo missi cum sacp̄nis piscium:
 & ea permutatione panem referebant. Prouentum nanq; permutatione commertiatur
 non lethali pecunia. Duobus illis ducentibus totonogam littoralem australis pelagi ad
 occidentalem sancti michaelis latus regulum petunt. Ab hoc regulo castellanorum auri
 millia sextum rudis tum affabre laborati habuerunt. Inter eos rudes grumosus uis re
 ptus est duorum ponderis castellanorum: qui arguit ubertatem auri. Idem litus sequentes ad
 occidentem ad regulum tendunt: qui dicitur taracurū: a quo pesos habuerūt octies mille
 Diximus pesum appellari pondus castellani non decussū. Ad huius reguli fratris dicio
 nem qui dicitur pananonie transierunt. Aufugit pananonie: neq; usq; apparuit ultra
 i.ii.

trab

ināna reg.

senex reg.

periq̄te, re.

totonoga

taracurū.

pananonie
reg.

TERTIAE DECADIS.

ditem auro esse prædicant pananomesi regionem. Regia eius depopulati sunt. Ad sex in
 ditæq; libens pesos quater mille. Is cheru salinas possidet egregias: & auro tellus eius abundat.
 Ad milliaria inde duodecim ad regulum eunt: qui dicitur anata. Ab eo pesos habuere
 quindecies mille: quos ipse adeptus fuerat a finitimis regulis bello stratis. Combustus q;
 erat id aurum: quia ex incêdiis domorum hostilium ereptum fuerat. Sese inuicem & spo
 liant & trucidant: ac uicos sternunt: & depopulantur uniuersa. Barbare bella gerunt ad in
 terniciem usq;: ac ultimum excidium seuiunt: cū uicerint. Vagatus est solutis habenis ad
 hūc usq; regulum bonus gon salus badaocius cum focis: & a regulis auri a ceruos cum u
 lauit egregios. Octoginta millia castellanorū auri congesserat: in braculas: uesteq; mu
 liebres pectorales ad mamas sustinendas si cadant: in elictes ad aures: in galeas etiā ac
 torques aliaq; monilia tum rerum nostrarum permutatione: tum ut & armis: quia transi
 tum uetare ac reicere nostros pleriq; tentarunt. Quadringenta quoq; mancipia quoru;
 opera in præsentiarum ad uaticum & reliquarum rerum sarcinas importandas utebatur
 pro iumentis oneratis. Ad infirmos etiā & longis itineribus atq; inedia fatigatos pro
 derunt subleuandos. Per scorie reguli dicionem ad reguli regiam qui pariza dicebatur:
 ueniunt. Nil tale timentes nostros pariza adoritur: circuit cum ingenti bellatorum mult
 tudine. Sternit incautos & pallantes. Armorum capiendorū non data est copia. Septuagi
 ta sauciat aut trucidat: reliquos in fugam uertit. Quicquid auri quicquid mancipiorum
 fuerant assecuti deserunt. Pauci ueniunt ad darienē. Falsa esset beatissime pater sapientū
 omnium sententia de rerum uicib; & inconstantia casuum humanorū: si cuncta secunde
 felicitateq; succederent. Ordo est imutabilis: ut qui radicibus uerendis inuigilat dulci mo
 do glycyrrizæ: amaræ modo zizaniæ occurrat. Veh tamen parizæ. Nō diu securus dormi
 tabit. Sumetur propediem de tanto facinore uindicta. Gubernator ipse cū delectis militi
 bus tercentū quinquaginta ad id proficiscebatur. In aduersam decidit ualitudinē. Eius lo
 co progreditur cum potestate prætoria peritus legibus licentiatus gaspar spinosa iuris di
 cundi darienensibus prætor. Eodem tēpore ad insulā ditem appellatā: itum est ad exigē
 dum margaritarum regulo impostum tributum. quæ succedēt: colligemus. Tentarūt ali
 duo trāsinnuales icolas. Per angulū sin; & dabalix fluminis fauces tranās frācis; bezerra
 cū duobus aliis primariis & uiris centum quinquaginta optime instructis: ad bellum
 caribibus in ipsa caribana gerendum uersus usum turufy: de quo alias in aduentu foga
 dæ mentionem fecimus. Instrumenta etiā bellica secum tulerunt. Tormenta quæ ouo
 grandiore iactant plumbeum globum tria: sagittarios quadraginta: sclopetarios etiā
 quinq; ac uiginti: ut eminus queant caribes ferire qui uenenatis certant sagittis. De hoc
 nulla mentio quo se applicuerit: aut quid egerit: uerebentur in dariene ne sinistris aui
 factaretur quando naues discesserunt in hispaniam uenturæ. Alius autem dux noie Valle
 ius anteriorē ille partem præhendit: sed alia uia traiecit a bezerra. In istū nanq; hic sum
 pfit caribanæ: ille calcē. Valleiū regressus est: sed e septuaginta uiris quos trāsuxerat: octo
 & quadraginta reliquit trucidatos i caribū potestate. Hæc autē qui ex dariene referūt: hæc
 refero. Pridie idus octobris hui; a. n. 1516. roderic; colmenares de quo supra & frācis; qui
 dā dist; dela pūente ad me uenerūt. Frācis; hic vn; fuit e decurionib; ei; caterux: cui; erat
 dux gōsalus badaocius: qui e manibus parizæ reguli pfligatoris euasit. Colmenares autē
 e dariene post profligatorū aduentū ad nos uetur; discessit. Ambo referūt: hic audiuisse:
 ille uidisse uarias eē i australi pelago insulas scti michaelis & ditis insulæ sinui occidentales: i
 quarū pluribus autē præcari coliq; arbores fructus gignētes eosdē quos terra collocuta gi
 gnt. Est collocuta una & cochini & camemori portugalē sū nūdiaria aromatiū terra. Inde
 arguit nō lōge abesse aromati oiz initialē tellurē. A littore illo nō anstrali: plures ex is
 q tract; eos pcurrērūt: dari solū ueniā postulat. Impēsa ppria sese offert nauigia paraturos
 & prouicia qritadæ illi; regiōis aromatarix aplexuros. Nauigia debere fabricari parariq;

taboz rche
 ru
 anata.

bezerra

vallegius.

In ipso sancti michaelis sinu censent: non aut per sancti augustinus cuspidē capiendā eē usant
 quæ longa nimis est ac difficilis & mille discrimibus plæna: p̄tendiq; dicitur ad grad⁹
 antarcticos quadraginta amplius. Dicit idem franciscus: laborū & periculorū cū consulo
 particeps se reperisse inter discurrendum terras illas: ceruorū & aprorū agmīna: cepisse
 q̄ multos incolis demonstrantibus artem per fossas egesta terra in eorum semitis factas:
 & ramis coopertas. Hoc nanq; modo incolæ feras quadrupedes fallunt. Volucres autem
 uti apud nostros sit. Palumbesq; puta cū domestico mitiq; palumbe inter arbores uolunt
 te ligato tamen: ad quem uenientes sui generis uolucres sagittis transiguntur: aut in pur
 gato arboribus solo cum retibus esca in gyrū sparsa palūbe medium tenente. De psittacis
 aliisq; uolucris idem: sed psittacos aiunt adeo simplices esse: ut ad crocitantem psittacū
 ex arbore in cuius ramis auceps latet: multitudo ingens conuolitet: capiq; facile patitur
 Nil enim uiso aucepe terrentur: sed ut laqueo trahantur ad collum coniecto expectant:
 neq; anſugunt alii uno raptato & in mantica qua præcinctus est uenator ipsi cernentib⁹
 reposito. Aliud est aucupii gen⁹ i auditū hætenus & narratu facitissimū. Apud insulares his
 paniolæ præsertim diximus uarios esse lacus: uariasq; stagnantes lacunas uadofas. Per ua
 dosa stagna solet a quaticarum auium multitudo uagari quia herbas in fundo gignant: &
 ex ea humente limositate pisciculi: milleq; ranarum: culicum & insectorū genera procre
 entur: solis calore ad ima ad corruptionis & generatōnis opificiū ex artificis fabricatoris
 providentiā facile sūmeant. Volucrum autem per eas stagnantes aquas natantiū diuer
 sa sunt genera. Anates: anseres: cigni: fulicæ: gausæ: mergi: & multæ huiusmodi. Dixi
 mus & in hortis arborem colā magnarū cucurbitarum altricem. Ex cucurbitis igitur il
 lis per uadosa proficiunt plerasq; bene clausas ne admissa per rimulas aut foramen aqua
 trahat illas in profundum. Perpetuo uagantes cucurbita ruras reddunt uolucres. It ergo
 auceps magna cucurbita uti galea iuxta oculos pertufata contextæ faciem larnatus: & te
 nimento stagnum ingreditur: fluminibus enim assueti a cunabulis minime recusant in
 aquis uersari. E cucurbitis natantibus putant uolucres unam esse eam quæ insidiantem
 incolā cooperit. Passim ad uolucrū natantiū agmē p̄ficiscitur auceps. Cucurbitarū palpi
 tationē capit imitando undulasq; uento agitatae sectādo p̄xime ad uolucres rēdit. Exerta
 sensim dextera uolucrē incautā cæco raptu p̄hēdit pedib⁹: & demerā subtrahit i manticā
 ad id paratā. Cæteræ uolucres sua spōte subnatasse comitē arbitratæ quærē diuictū causa
 uti solēt oēs: nil sollicitæ suū iter p̄secūtur in aucupis & ip̄a insidias cadūt. Aucupia uenat⁹
 q̄ sūt a me tracta i mediū quo stomachū hisce mitib⁹ sermonib⁹ sedem⁹ a cōcepto cruētārū
 narrationū horrore. Pauca iterū de nouis opinionib⁹ fluētis ad occidētē pelagi paritēsis.
 De mō etiā colligēdi aurū i aurifodina darienis a me rēcter itellecto. & his duab⁹ minime
 tragicis reb⁹ dicem⁹ turæ b̄titudinē felicissimū vale. Andreas ille naucler⁹ & ouicd⁹ de q̄
 bus supra: me domi cōuenerūt in oppido matrito qd̄ putam⁹ mātuā eē carpetanā. De tor
 rente: me astāte orta est iter eos cōtētio. Qd̄ se iuicē p̄petuo nexu aplectātur hæ terræ cas
 tellanæ cū septētrionalib⁹ a tergo cubæ atq; aliarū insularū hispaniolæ cubæq; septētri
 onaliū p̄ occidētē abo assentiuntur. S; aliter hic: illæ alr cōtendūt accidere. Naucler⁹ ipetu il
 lū aquarū i gremiū terræ putati cōtinētis q̄ sic uergit uti dixim⁹ ad septētrionē uult recipi
 ut obiectū illo icuruato uia capiāt i gyrū & circūagātur ad cubæ aliarūq; insularū lat⁹ septē
 trionale q̄ cæri circulo excludūtur. ubi aplitudo maris ueniētes ex āgustis gurgitib⁹ aq̄s
 absorbeat: petulātēq; cursū illū reprimat: est nāq; spaciōsū illic mare ac mlticapax. Aqua
 ticis icilib⁹: q̄s dicit vulg⁹ canales molarū: rē ego cōparo. Si ex incillā āgusto in aplitū lacū
 firretes eas aquas recipi cōtingat repēte spargūtur aquæ & ipetu sedato lāguescūt: q̄ pau
 lo pri⁹ suo strepitu uelle obuia cūcta p̄strare uidebātur: nec iā qua suat itelligitur. Interro
 gatus a me almirat⁹ ip̄e dieb⁹ colon⁹ primi reptoris coloni hæres filius q̄ iā q̄ter ea maria
 tens ac rediēs uerreat qd̄ fēserit iternauigādū ait: difficilē eē reditū si uia capiatur ea q̄ itur
 Sed qm̄ uastū capitur pri⁹ mare septētrionē uersus q̄ pra i hispaniā dirigitur: sensisse se i

aucupii nō
 q̄ auditum

uariē opini
 ones de tor
 rente.

TERTIÆ DECADIS.

quit plærūq; parūper trudi ab aquis: sed pntat accidere id ex fluxu & refluxu ordinario: non autem ea circūactiōe iuari. Apertam eē terram & portā iter utrāq; putat qua torrentes exeant ad occidentem: quo liceat i impulsu celorum circumagi per uniuersum. Quidēus uero de clausura idem refert quod andreas nauclerus sed neq; cōcutere terræ occidentalis gibbum & impelli ad uastum pelagus arguit. imo ait se diligentissime animaduertisse q̄ ab alto mari currant ad occidentem: proxime uero ad littora uelificando cum paruis nauigijs affeuerat cursum dirigere ad orientem ita q̄ eodem in loco uersis concurrant uestigijs. Hoc in fluminibus accidere sæpe uidemus: ex obiectu nanq; riparum uertices plærūq; insurgunt uarij: unde si palea aut lignorum genus aliquod proiciatur in fluuium similibus in locis: quæ medio labuntur alueo secundo feruntur flumine: quæ uero in obliquos incidunt sinus & riparum incuruos margines: aduerso uidemus alueo uerhi: donec obuia fiāt quæ sic uagantur integro lapsu fluminis. Quæ dant accipimus scribimus quæ uarij uarie sentiunt. Certam rationem tunc amplectemur quando certam habuerim. Opinioneibus inhxerendum est dum ueniat statuta dies punctusq; polaris qui se cretum hoc naturæ patefaciat. Satis superq; de torrente pelago: de aurifodinis darienensium pauca nos ab hoc labore liberent. Ab dariene nouem diximus distare miliaria collium latera planicieq; aridas: in quibus aurum tum in sicco tum in fluuioꝝrū alucis acris pis legitur. Cuiq; auri legendi cupido: ex ordinario statuto quadrata per metatos mensura duodecim passuum destinatur ad eligentis arbitrium: in solo tamen haud quāq; occupato uel iam a locis deserto. Sic electa terræ parte ueluti i templum ab augurib; lituo designatū sua in eam includit mancipia: horū enim opera diximus uti christianos ad culturā & aurū quæritandū. Partem eam retinet quoad libuerit. Si uero exigui aut minuti auri argumenta cernit: alteram sibi assignari duodecim passuum mensuram postulat. prima de relicta uertitur in commune. Hunc ordinem in auro legendo darienenses seruant: puto & alios sed non ceteros interrogauī. Compertum est aliquando. xii. passus illos octoginta castellanorū sumā electori suo tribuisse. Sic uiuunt i sacra fame auri explēda: sed quo pl; effodiendo manus replent: eo auditoꝝrū efficiuntur. Quo plura foco ligna incipiunt eo furiosius concrepat ignis. Sitim existimans turgidus hydrops extingui potando posse: in ardentioꝝrū sitim demergitur. Multa prætereo quæ ad temp; citabo si tuæ sanctitatis celorum pondere præstis auribus & in supræmo humani generis fastigio positus casura ingratiā cognouero: neq; enim ego hæc animi causa collegi: sed tuæ beatitudinis obseruantia hos amplecti labores me impulit. Felices multos annos fabricatoris uniuersi prouidentia beatitudinī tuæ impartiat.

FINIS.

AD LECTOREM DE QVIBVSDAM LOCIS
LEVITER DEPRAVATIS

ANDIDE LECTOR. AVDISTIN ALIQVANDO IN FABV-
lis centocularē quendam argum olim fuisse: Audisti quidē & legisti for-
te. Intellexisti præstigiatorē iuuenem talaribus alis armatū dulcissō
na lyra & soporato caduceo centū eius oculos omnes ut illi creditā sub-
traheret iuuenem conclusisse: Et hoc quidē inquires: neq; esī nostra
hæc manu caperes legenda si expers adco litterarum esses ut de argo te
præterires. Sed quid dices: quo tendis Martyr isthactua fabulosa narratione: p̄beto aures
attentas & rem intelliges. Quod argo sit oculator Antonius nebrissensis hispaniarum
lumen neminem latet. Is meæ laudis amator pygmeas decades has libellis epistolariibus
in mea officina decussas paucis principibus contentas prælis subiecit impressorum: por-
feritati se uelle consulere inquires: posteritate dignas amico animo deceptus nostras nu-
gas existimans. Nequiuit e chalcographorū manibus imunis p̄cēnitus euadere: quin ocu-
lorū partē argo deturbauerint. Deprauata quādā relicta sunt uti colligere licuit qm̄ ad me
delatū uolumē fuit. lenia tamen & parū sunt momenti: puta quæ magis indecētia sint q̄
sensum inuertant. Minime lethali nos uulnere conficiūt. Non magna vibice opuse: it ad
ea restituenda. si plæraq; alia forte reperies: tenuia erunt: ut puta .r. pro .t. e. pro .c. nel. n. p
u. & ecōuerso uel alicubi non geminatū. l. aut. n. ubi geminādū est q̄ te haudquaq; legētē
detinebūt exempli gratia.

Quaternio. A.

In nebrissensis præfatione est horretur pro hortetur. in linea. 12. A. 3. linea. 27. in ali
quibus deest. n. in concussit. verso eodē folio linea. 32. est. u. pro. n. in inciderunt. A. 4.
linea. 4. est cum pro enim. linea. 37. est duricci dic duricie. verso eode 3 fo. linea. 20. deest
n. in promontorio. A. 5. verso folio. linea. 16. est. q. pro. g. in guadalupeam. linea. 25
est. n. pro. u. in uti. linea. 36. tolle. a. in distione methimna.

Quaternio. B.

B prima. linea. 39. est. c. pro. e. in earum. B. 2. verso folio. linea. 25. loco michaelis:
pone nicolai quia sic dicitur: ille portus hispaniola non michaelis. B. 3. linea. 3. tol-
le. u. de caufula. linea. 10. ubi est duos & triginta: pone duodeuiginti. li. 36. lege equante
linea. 27. est astrum. dic austrum. paulo inferius est gabi superfluū in distione nauigabile
li. 27. lege lignandi. B. 4. linea. 24. est. e. pro. a. in detardarent. 30. li. spirare eis: le-
ge spirare ex eis. verso folio li. 25. infestare pro infestare. B. 4. in ultima. li. in fisco. p
in fisco. B. 6. linea. 19. cū modior pro cōmodior. verso fo. in prima li. lege his cū aspi
ratione. li. 11. libri. 5. lege præterea. linea. 16. eiusdē libri. le. conquererentur. B. 7. li. 36
lege troicus. verso fo. lege capeffenda. B. 8. linea. 16. est si pro sic: uerso folio. linea. 24.
lege facinorosorum.

Quaternio. C

C prima. linea. 32. deest cognouerunt post cultā. C. 3. li. 34. tolle. n. in castrametat9
C. 4. li. 5. est cius. lege eius. penultima. li. lege. portui. Et. C. 7. li. 4. 5. tolle primū. e.
in dioceffi. C. 8. līn. 2. lege urbem nō uibē. verso. fo. li. 12. le. deperisse.

Quaternio. D

D. 1. li. 7. lege sinebat. li. 9. lege ingenium. D. 3. li. 4. 4. le. armatum ubi est aromatū
verso. fo. li. 21. tolle q̄ copulatiuū. D. 5. verso fo. linea ultima. lege arcem. D. 8.
verso fo. li. 27. libri. 4. lege peruos.

Quaternio. E.

E. 1. li. 6. lege milliarā. E. 2. verso fo. li. 24. lege additum. E. 8. li. 22. le. ægyptiū
verso fo. li. 7. præposteratum est fūribundo sequatur nanq; q̄ precedit. li. 15. pone ut añ
humeros. li. 21. lege uidem9. li. xlii. lege efficitur. li. vlti. lege aquarum.

Quaternio.F.

F.2.li. xxxiiii. deest. a. añ bñ fonū. li. 28. verso fo. le. uenit. li. penul. at pro atq; F.3. li. 7. lege is sine aspiratione. li. 20. lege itaq; ubi est itaq; li. 28. lege possint ubi est possit. linea penul. lege ex alpinis promontoriis. fo. iiii. verso fo. in principi. libri. 2. lege differre li. 7. eiusdem libri. lege ad carū ubi est ed carū. fo. 6. uerso fo. li. 12. lege anfractus. li. 27. leg. interrogantur. fo. 7. uerso fo. li. 20. le. sesquipalmū. lín. 32. scrobe. fo. 8. linea. xliiii. lege post ferendam.

Quat. G.

G. i. linea. 28. lege dedit ubi est dedi. li. sequenti lege sultam. g. 2. uerso fo. li. 10. lege coepe rant. g. 3. li. 37. lege interuallis. g. 5. uerso fo. li. 22. lege quo ubi est in quo. paulo inferius lege nauibus refectis. g. vi. li. vi. lege uno ore. g. 7. uerso fo. li. ii. lege alicu bi. linea sequenti leg. xstate. g. 8. li. xl. lege. parte vbi est patre paulo inferius lege reu erenter. uerso folio. li. 31. lege nudū ubi est undi.

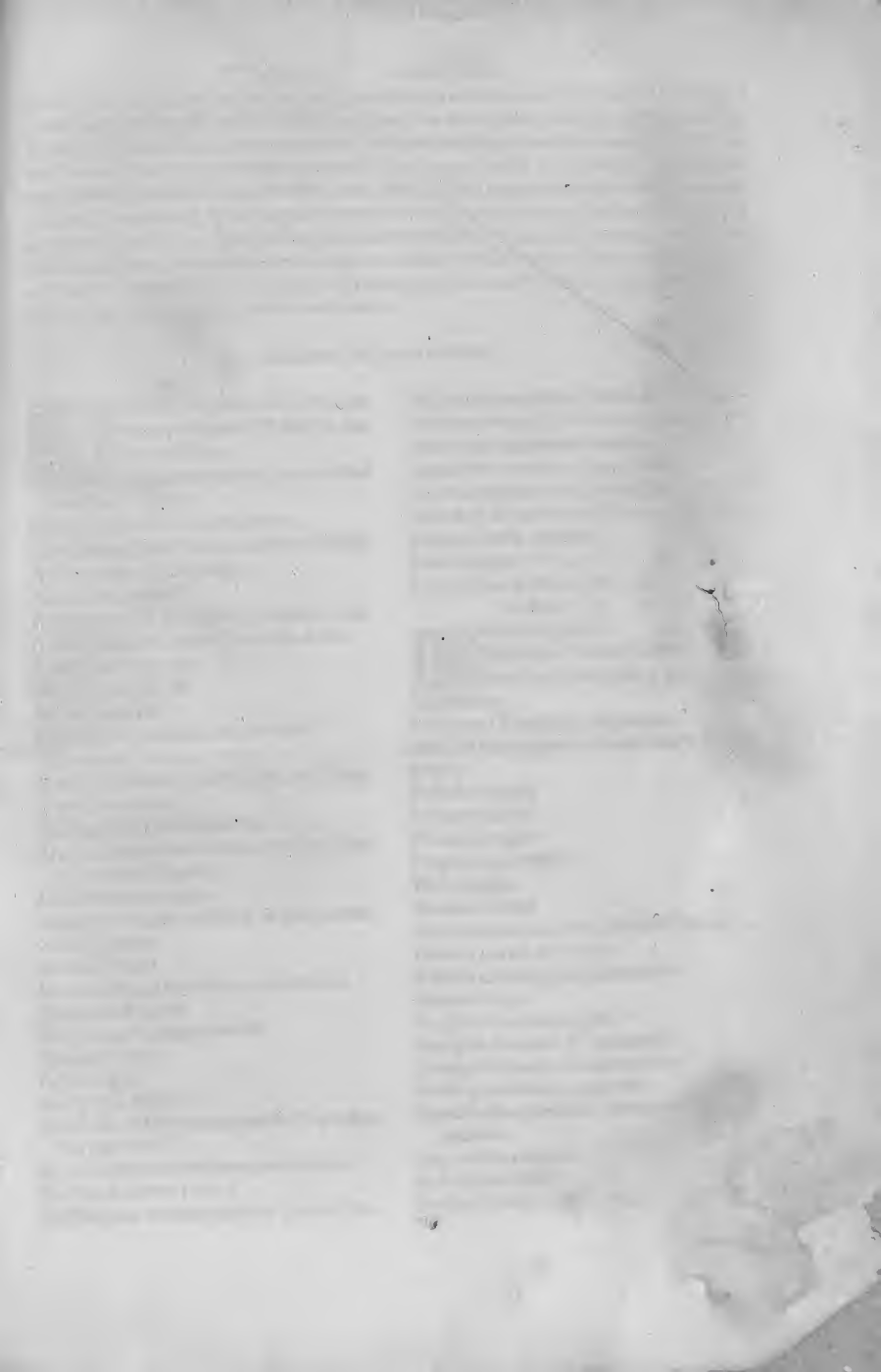
Quaternio.H.

H. i. uerso fo. li. xxviii. inter uocabula & experior deest uerbū' receperūt. paulo inferi9 ut i horū lege & in horū; paulopost dabahon lege dahā'bon. ulterius est p aruaī. lege parua. h. ii. li. 7. lege quod longissime. h. iiii. ultima. li. lege referamus. uerso fo. li. xii. lege deuenerc. li. 30. lege intenderunt. h. v. li. 11. lege incuria ubi est iūria. h. viii. li. xxv lege traduxit ubi est traducat. uerso fo. li. 8. lege prætorē & primarios.

Quaternio. I.

I. i. linea. i. lege numerosias. li. sequenti est uuo pro uno. li. inferius. xxxii. lege tesseram. I. ii. li. xxviii. le. uel rubēti. li. xli. le. sarcinis ubi est facinris. li. ulti. lege usq;.

FINIS.

VOCABVLA BARBARA

Ne lectoris ingenium barbara nouarum nationum uocabula confundant: fuit confilius ex uniuerso uolumine cuncta huiuscemodi barbara decerpere in huncq; ordinem redigere: quo lectoribus facilius pateat aditus ad eorum intelligentiam: licet cuiq; suo loco datus sit eius significatus. De latinis autem dictionibus nulla fuit cura: nemine enim uiuentium arbitror latinam linguam profitemem qui non sentiat quid sibi uelit latina uocabula planius & apertius q̄ ego ipse queam patefacere: pauca reperientur e barbaris sparsa per uolumen quæ hic non sint collecta per ordinem alphabeti: haudquaq; tamen examusim subsequentiõibus litteris omnibus positis per ordinem in omnibus uocabulis: maior tamen ex parte seruatus est ordo. Vale lector & nouas perdisce uoces ac noua nomina simul cum uis miradisq; rebus. Ad uocabula ueniamus.

Incipiunt dictiones barbaræ.

Abra'ba regulus est darieni proximus quid autem sit darien suo loco dicemus.

Abra'ba regulus superiori finitimus.

Abenemacheus utriq; finitimus

Abur'maregio est in littore crediti continetis

Adelantatus officium est.

Accate'ba regio est

Aguaneo ubi est fons uitalis alius **ba'uca** insula

Agueigabon est lacus saluus hispaniola

Aguaucco regio est

Aiaquiti'n regio est

Altobelus insula

Almirantus prefectus maritimus

Alfonsus fogeda dux vrab'

Amalumaatrum a quo dicunt exisse genus hominum

Amaguei regio hispaniola

Anabori'æ sunt mercenarii quorum opera aurum colligitur

Anc'us prator regius

Anacaona regina prudens in hispaniola

Anata regulus

Annuici regio

Antropophagi comestores hominum

Antiqua est insula

Aniguamar battatae nomen

Aramana regio

Arabo regio

Araguiti'n regio

Archusa est fons in una insula de qua infra dicemus

Archipelagus est multitudo insularum

Arctes dicuntur rithmi

Attibini unus est quattuor fluminibus

æque diuidentibus hispaniolam

Attibunius regio a nomine fluminis

Attibunici & **battataru** nomen

Attateira nomen est matris dei

Attebeanequen puella sua pulchritudine famosa q̄ cum uiro beuchio se uiua sepeliuit

Attamea illa aurifera

Attici regio

Azuad uicus in hispaniola

de littera .B.

Babareolac est

Babohan fluiuis est saluus in bainoa

Bainoa una ex quinque provinciis

hispaniola

Bahaboni fluiuis in hispaniola

Bauuca alias **aguaneo** insula ubi est fons uitalis

Bahabon regio

Babarolac us

Baurico regio

Baguanima regio

Bacca regio

Barbata insula

Bartholome colon' adelat' hispaniola

Bainoa parua: est regio

Battata radice generale nomen

Battatici regio

Beuchius nomen regis

Beragua flumen & provincia

Bernardus mesa nomen episcopi

Bellus portus in continenti

Bintatelles est nomen simulachri in ioua

nabo'ina

Bononiama regulus

Boa dicitur domus

Boius dicitur uicus sine uilla

VOCABVLA BARBARA

Boihagua:igua regio
 Bonatum:regio & opidum hispaniolæ
 Boitit/siue bouitus:sacerdos & medicus
 hispaniolæ
 Bonauentura: una de fortunatis insulis
 Buebucá: nomen reguli
 Buiáici: nomen regionis
 Buriquéna: insula

de littera .C.

abaióos: nomen radicis

Cabotus: nomen naucleri

Cazacubana: regio

Caza'bi: panis radicalis

Cacibaxagua antruz a quo dicunt exiisse
 homines

Cadamustus: nomen autoris

Camallaba: regio

Caiacoa: regio :

Caraqueira: insula

Canoa: dicitur scapha

Cannoa: per geminũ. n. est regio

Cahani: regio

Cahari: regio

Caiaí: regio

Cauchietum: regio ::

Cannolar'xa: fluius

Caiguan': mons ::

Cacacubana: regio

Canabáco: regio

Caiacoa: regio

Caicimú: prouincia

Caribes: sunt antropophagi

Cánibales: idem qui caribes

Caribana: regio aqua caribes

Camotelia: prima domus cõdita i hispaniola

Caspíus: lacus saluus

Carametel: regio

Cazacubana: mons

Caracaracoles: homines habentes manus
 callosas

Caréta: nomen reguli

Caunabaóa: nomen reguli

Cauni: dicitur aurum

Camemora: regio maragnoni

Caúra: rupes ex cuius antris dicunt exiisse ge-
 nus humanum

Cerabaró: latus unius magni portus

Cema'cus: regulus est darienis

Ciba: est calculus aureus

Cinatús: iratus

Ciamba: Cipanga: Ciba'os:
 nomina montium & regionum

Cherit: regulus

Chizédus nomē procuratoris darienis

Chirara: regio in continenti

Chiape: regulus

Chitazá regio in continenti

Chiacónes: nomē generale regulorum

Chiauata: nomen reguli

Chicus: dicitur scapha

Chiu'izus: nomen regis

Codégo: insula

Copéi: arbor habens folia scriptibilia

Coquera: regulus est

Cotoi: regio

Chohoba: herba inehrians

Coiba: regio carete iuanna alia

Comogrus: regulus

Corocotus: simulachrum coronatũ

Cotocus simulachrum

Conceptio: oppidum in hispaniola

Cohci: regio

Cu'ba: insula

Cumana: regio

Cru'x sancta: insula

Cuhábo: regio

Cubigar: fluius

Curiana: regio

Cuchibacoa: regio

de littera .D.

da'iba: regulus & fluius & fe-
 mina habita pro dea

Dabiagua: regio

Dahabonia: regio

Daiago regio

Darién: fluius

Daguáuo: nomen montis

Defeáda: insula

Diues insula: i austro

Dicheroa: regio

Diaguó: regio

Diaguábo: prouincia

Die'cus nicuesa: prefectus classis

Doctor .io. deza episcopus

Dux arbores: insula arethusa

Dueniquén: interpretatur diues fluius

Darubba: fluius

de littera .E.

BARBARA

pileguan'tta : simulachrus quas drupes

Embiga'r: regio in continenti De littera. F.

Feti' locus in sinu urabæ

Futeraca': locus in sinu urabæ de littera. G.

alána : insula

Gaspar badafoctus: dux militum

Gaspar spinosa: prætor urbanus

Galeac'ius : nuncius apostolicus

Gaira: fluvius Garsias padilla: Ep's

Gome'ra: insula fortunatarum

Goruala'nus dux militum

Guacca': lacus est in hispaniola

Guaccalar'na: prouincia hispaniolæ

Guaccanari'llus: primus regulus quem inuenerunt in hispaniola

Guaccaraca': species battatæ

Guaccarai'ca: species battatæ

Guacarap'ita: nomen matris dei

Guadalup'pe: insula primaria caribium

Guaczu'ara : inimica pugna

Guabab'ba: regio hispaniolæ

Guahagua': regio hispaniolæ

Guai'bbat' idest uade

Guai'na: arbor est

Guamana: regio hispaniolæ

Guamarctus: simulachum & regulus

Guamech'na: dicitur dominus

Guanana'guax: species battatæ

Guanahini': insula

Guanahonoc'on: no. dei uti iocanna

Guananala': arbor est

Guānabba': fructus quo dicitur uesci mortuos

Guananima'o: regio est hispaniolæ

Guannas'ia' insula

Guaniba'n: lacus hispaniolæ

Guanines: sunt bullæ aureæ pectorales

Guaninica'bo'n: flu. cadens in caspium

Guaragua': regio hispaniolæ

Guarabana': arbor est

Guaraguel': species battatæ

Guarap'ita: simulachus est

Guaregua': radix ut tubera

Guareri': radices ut pastinacæ

Guarianc'ius: regulus

Guaccanari'lli vicinus

Guaracca'ca insula in lacu salso

Guari'co: regio hispaniolæ

Guaurabo': flu. cadens in lacum salsum

Guarabo': lacus hispaniolæ

Guimazo'a. no. matris creatoris de littera. H.

abaco'a: regio hispaniolæ

Haiti': nomen motis & hispaniolæ horrores & asperitas

Hazo'a: regio est hispaniolæ

Hazu'a: regio hispaniolæ

Hebeter': regio continentis

Hia'ina'gua': lacus hispaniolæ

Hibaha'mo. no. montis hispaniolæ

Hibue'ro: arbor cucurbitalis

Hisabe'lla: vrbs prima cõdita in hispaniola

Hisabe'lla: boadilla: uxor: gub. dariæ

Hispaniola: insula est oceani regina

Hob'ir: idem quod rex

Hobos: arbor quæ fert mirabolanos

Home: dicitur homo

Homocypium: idest homines capere

Hoppa: interpretatur accipere

Honorit'co: regio

Hozama: flu. Sancti dominici

Huhabo': prouincia hispaniolæ

Huhih'o: dicitur altitudo de littera. I.

aches. flu. principalis hispaniolæ

Iagua'na regio est

Iaguanu'co: mons est

Iama'ica insula e

Iamaici': regio in guacalarima hispaniolæ

Ia'quimo regio

Ia'ia: de primis primariis hispaniolæ

Iela: nomen matris dei

Inicu': mons Ioannes: ruffus archiepis

Ioannes cabedo epus darien's

Ioannes cursius orator florentinus

Ioannes poncius: dux classis

Iocanna: idest deus sine carens uti guana ho'nocon Ionaunabo'ina: antrum

unde solem & lunam prodidisse dicunt

Ianna: serpens est Iuana: regulus

Iutca: radix ex qua efficitur panis

Iureche': una de quinque villis auriferis in ca

ria'

De littera. L.

Lagartus: fluvius est continentis

VOCABVLA

Lanzalota: insula est fortunatarum
 Larcs: uilla est in hispaniola
 Limones insula est in latere cotinentis

De littera. M.

Maccazi'na: regio est
 Macoanes: radices sunt ut caxa
 Machaiti: mons est
 machinech: regulus est
 Macheoael: simulachru est hispaniole
 Maconxi: populi sunt hispaniole
 Magua: regio est Maguacoqui: sunt
 qui scindunt uno istu homines
 Magua'na: regio est Maguei: herba e
 vt semper uiua

Maguei: genus est tympani
 Maia: regio est Maiagariti: regio est
 Maizium: granu ex quo conficitur panis
 Maiobane'xius regulus est
 Mamaluchi: serui sunt soldani
 Mamcis arbor est
 Mamolna matris dei nomen
 Manabaxo regio est
 Maobahoregio est
 Manacapana: regio est in contineti
 Manati piscis & lacus salso dulcis est
 Manicaro: regio est Manus: eps est
 Margarita insula est
 Mariatamba: regio est in maraguono
 Marien regio est
 Machabuca dicitur quid ad me
 Matim'no: insula est
 Mecca locus est sacer maurorum
 Meibalmio regio est
 Michae'lis sinus pars maris australis
 Mirabolanus: insula est: & fructus
 Mons ferratus: insula est
 Morales: dux militum
 Morales: alter nauclerus est
 Morob: simulachru e. i. antro solis & lune

De littera. N.

Nasbaimaho regio est
 Naba: fluius est primarius hispaniole
 Neger fluius est cadens in dabaibam
 Nimaca regio est Niza: fluius est

De littera O.

Occo: fluius est cadens in caspiu
 Olanus: decursio nanis
 Os draconis fauces sunt magni fluminis

De littera. P.

BARBARA

Paera regulus est
 Palma: insula est fortunatarum
 Pananonie regulus est
 Paria magna prouincia est

Paricora: regio est maragnoni
 Pariza regulus Periquet regulus e
 Pigna: fructus est mirabilis saporis
 Pintignanus: nomen reguli est
 Poccozofa: regulus est
 Polomus: regulus est
 Pocha: regulus est
 Porrus platea: in hispaniole est
 Portus regalis: portus hispaniole est
 Purin: villa est aurifera in caria
 Portus carthaginiis

De littera. Q.

Quare'ba: fluius Quare'qua regulus
 Quattor: tempora insula est
 Quicuri: regulus est in contineti & regio
 in hispaniole
 Quiriquetana: regio

De littera. R.

Raia in riuo nigro decurlo
 Regalis portus in hispaniole
 Rehire: regio in hispaniole
 Rodoricus: colmenares dux militu
 Roldanus: dux militum

De littera. S.

Also dulcis lacus est
 Seluate'ra colonia e hispaniole
 Sancti dominici urbs primaria
 hispaniole

Sancti iohannis insula hispaniole ab oriente.
 Sancti iocobi colonia hispaniole
 Sancte marie rotunde insula
 Sancte marthe: portus in contineti
 Sancti mathei patoru fluius in contineti
 Sancti martini insula prope hispaniolam
 Sancti nicolai portus in angulo hispaniole
 la ad occidentem
 Sancti christophori colonia hispaniole
 Scoria: regulus est in contineti
 Senega fluius in itinere portugalsiu
 Senex: regulus Serranus: nauclerus
 Solisius: dux classis est
 Sorachelacus est in sinu urabe
 Stare'i: idem est quod relucens

De littera T.

Tabor: regulus continentis

VOCABVLA

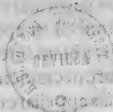
Ta'ia: regio est
 Tatacuri: regul9
 Teooca: regulus
 Téchera: interpretatur multum
 Tenerife: insula
 Terecotus: fluuius
 Tírma: simulachruz in canaria
 Toatoa: mama mama
 Todos sanctos: insula est
 Togonoga: regulus
 Tubós: species battatae
 Tumaçus: regulus est
 Tumanamá: regulus
 Tunna: species battatae
 Turei: aurum
 Tureigua idest resplendens uti aurum
 Turuffi: regulus & uilla
 De littera. V.
 Vagoniõna: de primis hoibus hispaniolæ
 Vadi'ua decursio darienensis
 Valeius: dux militum
 Vascus nunnez balboa: prefectus australis pelagi
 Vmbria: pfectus nauis
 Vesputius: nauclerus
 Yibba: regio in continenti
 Vincentius annes: dux nauium

BARBARA

Villanoua: colonia in hispaniola
 Vagoniõna simulachrum est
 Vr'ba: prouincia & uilla
 Vrira: fluuius
 Yru'ichap ha siue cymba
 De littera. X.
 Xachoe'i: fluuius cadens in salsum
 Xaguaguar: regio
 Xagua: regio hispaniolæ
 Xamana: regio
 Xagua: regio ultima hispaniolæ in prouincia guaccalari ma. hic ne mireris lector qd prouincias appellaueri partes amplas in diuisione hispaniolæ regiones autem partes particulares in ipsis prouinciis. Hoc factum est ut apertius ipsius insulæ cosinographiam intelligant qui eam sunt tractaturi: nec tamen absolum uisum fuit prouincias appellare quandoquidem regulis earuz subactis procul uictæ sunt.
 De littera. Z.
 Zahoran: fluuius
 Zazauceros: species battatae
 Zerenic: locus in sinu urabæ
 Zobrobá: fluuius est

Cura & diligentia uiri celebris Magistri Antonii Nes
 briffensis historici regii fuerunt hæ tres protono
 tarii Petri martyris decades Impressæ in
 contubernio Arnaldi Guillelmi in
 Illustri oppido carpetanæ pui
 ciæ cõpluto quod uulgari
 ter dicitur. Alcala pfe
 ctu est nonis No
 uẽbris An.
 1516

The first of the month
 was a day of great
 joy and gladness
 to all the people
 who were present
 at the celebration
 of the feast of
 the Holy Trinity
 in the church of
 St. Peter and
 St. Paul. The
 service was
 celebrated with
 great solemnity
 and the people
 were very
 devoutly
 attentive.

The second of the month
 was a day of great
 joy and gladness
 to all the people
 who were present
 at the celebration
 of the feast of
 the Holy Trinity
 in the church of
 St. Peter and
 St. Paul. The
 service was
 celebrated with
 great solemnity
 and the people
 were very
 devoutly
 attentive.

The third of the month
 was a day of great
 joy and gladness
 to all the people
 who were present
 at the celebration
 of the feast of
 the Holy Trinity
 in the church of
 St. Peter and
 St. Paul. The
 service was
 celebrated with
 great solemnity
 and the people
 were very
 devoutly
 attentive.

This is a copy of the
 original manuscript
 of the feast of
 the Holy Trinity
 in the church of
 St. Peter and
 St. Paul. The
 service was
 celebrated with
 great solemnity
 and the people
 were very
 devoutly
 attentive.

20
11

Incipitur Legatio Babylonica.

Sanctissimo Leoni decimo pontifici maximo. B. M.

VANDO QUIDEM BEATISSIME PATERE NOSTRI orbis noui ternione partes sibi duas tua sanctitas uen dicauit: Io anne ruffo foroliuensi Archiepiscopo consentino & Galeacio butrigario tuæ sacre sedis apostolicæ legatis ac Ioanne curfio florentino suæ illustris rei pub. oratore ut ea colligerem tuæ Sæcristatis nomine poscentibus: Accipiat uñ legationem hanc meam babylonicã paululum reformataz ab ea quæ inepto caractere me inconsulto cuz prima decade impressa vagabatur. quo intelligat utrũ mihi creditũ a peregre proficiscenti dño vitale talentum in nostra religio ne suffoderim: an exercuerim. & an ego de tui gregis ouibus vna uirentia tua prata depastus impune fuerim. Huius legationis epistolares archetypos lituratos proieceraz in angulum tanq̃ rem nude compactam de ipsius editione nil penitus curans: quia nihil ex his quæ domi aliquando cuderim: siue rubore ac metu emisi unq̃: quoniam quid ex mea officina prodire queat: aperte cognosco. Multo enim magis occipitalem eruditorũ castigationem timeo: & inuidorum tela perhorresco: q̃ amicorũ applausibus erigar: aut uilla cõmendatione ob sumptos labores exhilarari animũ sentiam. Dormitabat igitur ia cebatq; in tenebris derelicta mea hæc a gadibus ad nilum vsq; peragratio: quãdo hispaniarum & cardinalis & primas Toletanus archieps noster hic patronus Frãnciscus xime nez in præsentiarum castellæ regnorum moderator: carolo rege catholico absente: ut e lateribus illaz educere efflagitauit. Prodit eius nomine. En illã secũdo chalcographorum plis suppositam. uenustioribus tamen caractherib; fucatam: magisq; uere q̃ elegãter scriptã. Quæ si taz fereno uultu suscipietur: q̃ nostri agelli primiciã ãno superiore. de orbe nouo ad te qui uicarius dei uices in terris geris missæ: cui rerũ omnium decimæ primitiæq; debentur: susceptæ fuerunt: obtusum ac torpens ingeniũ meum excitabitur: & multa quæ de orbe nouo restant litteris mādabit. Vale pater beatissime ante cui⁹ sacros pedes animo: si nequeo corpore: prostratus opto dicoq; fœlicitatem.

Petrus martyr ab angleria Mediolanens.

A

Petrus Martyr ab Angleria Medio

lanesi. Fernando & Helisabeth regibus qui cum ad venetos & soldanum oratorem miserant.

Regio a conspectu uestro catholici p̄cipis cum destinatus orator ad venetos: deinde ad soldanum babilonicum discessi me accingerem: ut quæ memoratu digna sese offerrent: quæ ve mihi acciderent: & latine retro scriberem imperastis. Quò obrem vestri imperii memor breuius epistolis tribus ex itinere quædam ex iis quæ mihi occurrerant: vobis significavi. Nunc vero cum in hac urbe Alexandria sim dies aliquot ociosus moratur: ob galeaceas quæ me aduexerunt: barbarorum caullationibus implicatas nullum quod sperem aliud posse mihi nauigium offerri: quo me credere tuto prius queam: fuit consilium nolle tempus incassum terere. Præterea cum existimem accidere posse in natura: ut magnorum aliquando regum ueluti priuatorum negocia uel intercipientur: uel temporibus includantur: est animus scribendis ea commiscere: quæ hæcenus exaravi. Sic igitur exordiri intendo. Si memores estis catholici principes ex urbe granata quam de barbarorum mahomethæorum potestate bello nuper eripuistis: Idibus augustis anni a salute nostra primi & quingentesimi supra millesimum ad hoc munus oratorium mihi demandatum a uobis dimissus sum. Cum abire iam pararem dominicus pisanus qui apud nos sua tempore uenetam orator refert: ut propter evehementi monitu persuasit. Solere sæpius ad orientis oras his temporibus uenetarum galeacearum classem: genus nauium a piratarum incursum & tempestatum ac percellarum rabie tutissimum: traicere iniquens. Huius ergo uerbis impulsus: longis itineribus hispaniam utraq; galliam uenierat. quæ herculeo mari adiacet: italiæque totam a lygustico ad adriaticum sinum percurrit. sed per loca inuia. per montium anfractus. per desertam siluarum proficiscens: sub dio ad euitandum pestis horrendæ periculum quæ lætanæ ac narbonenses urbes & oppida miseranda contagione uastabat: sæpe comedens & quiescens. Nec liber tamen ab ea cæli intemperie penitus euasi. Tres enim ex antiquis meis familiaribus pestifera febris correptos a tergo mortuus reliquit. Venetias tandem pridie calendæ octobris circiter noctem intempestam perueni. Postero die ueneti senatores de aduentu meo certiores effecti: nobiles qui me ad se comitentur mittunt. Per nuncios enim illis uestro catholico nomine quædam me relaturum significaueram. Adiuui. uestro nomine salutari. imperata retuli. Quibus auditis delectatione affecti sunt summa. Sed tunc præcipue cum qualis sit erga eos futurus uester animus aperui. si quid in ipsos quisquam moliretur aut si noui aliquid de quo suspicabantur: emergeret. Colloquii utrinque iam peractis regias uestras porrexi litteras: quibus ipsos ut de me uel tersus ad magni soldanum babilonicum processuro curam gereret: hortabamini: & summa cum diligentia dirigerent rogabatis: gratissimum uobis facturos inuenies. Litteris libenter perlectis responderunt: se per celeres tabellarios ab oratore suo qui isthac affidet: dominico pisano de mea ad soldanum profectioe perscuisse. inde ut animo sim lacri suadent. Iter mihi tutissimum successurum prædicant. Moxque de primariis & senioribus unus his me uerbis allocutus est. Ab huius nostre urbis initio quæ uti uides: aquis undique circumuallata & intra marinos fluctus fundata nullius rei se copia tenet: ita semper fuimus instituti ut ciuium nostrorum pars maior maritimis commerciis inteta exterarum

regionum: quacunq; iter pateret: prouentus ad nos deportare curarent: cæteris quibus
 vel senio confectis vires defunt: vel rerum experientia aut doctrina pollentibus prudent
 tia inest: regendæ vrbs onus incumbit. Quare longa nobis annorum curricula hoc ge
 nus nauium quas nos galeaceas appellamus aptius: cõmodius: tutiusq; esse reliquis na
 uigis ostenderunt. Quibus quidquid nobis est fortunarum: quotquot ve nobiles no
 stra hæc vrbs procreat: nos posse tuto credere arbitramur. Opportune igitur & fausto si
 dere aduenisti. Nouem enim scito galeaceas commercii causa: quattuor berytũ damasci
 Syriæ portum: Alexandriam autem ægyptiam quinq; destinatas. Ex his octo dudum
 vela in altum dedisse. Vnamq; tantummodo esse in portu tibi significamus: quæ ad col
 ligendas aliarum sarcinulas postergatas permansit: nilq; aliud iam præter aduentum
 tuũ & secundos uentos operitur. Reliquas octo galeaceas i polæ urbis nostræ portu in il
 lyrico assequeris: in quem lignandi & aquandi gratia sele ex veteri nostra consuetudine
 recipiunt: altum ve capturæ conueniunt. Propterea te quãto cy⁹ poteris accingito: ne si for
 te uenti consurgant optati diutius morentur. Ingruit enim iam hyems & durũ est post
 hac credere se ventis: propter varias quæ ex insperato in hoc præcipue uadoso nostro si
 nu: exoriuntur tempestates. Huic ego quacunq; me hora nauæ uocauerint: præsto fore
 respondi. His itaq; peractis eius galeaceæ: quæ adhuc stabat in auctoris præfectuz sena
 tu ad se iubet accersiri: meq; illi summo opere cõmendat: utq; honorifice & cõmode tra
 ster: imperat. Domum igitur lætus reuertor: & interea loci dum per familiares meos les
 sti: cæteraq; ad eã nauigationẽ necessaria comparantur: hunc diem: qui calendarum octo
 bris est: cum salutationibus eorum qui mihi in hispania oratores noti erant: intentus tũ
 perquirendo aut exarando consumpsi. Ex iis qui ad me veteres amici salutandi gratia ve
 nerunt: cum venetos Senatores ad principem eligenduz in prætorio cõclusos reperiri:
 quo ordine is deligatur percussitatus sum. Cum primuz dux eorũ hoim exiit: comitia:
 ad quæ nobiles omnes ab anno trigesimo cõueniunt: per præcones cõuocantur. Neq; n.
 de populo inter eos ad imperii habenas quisquam admittitur. Nobiles aut cõciter quin
 gentorum supra mille numerũ attingunt. His aggregatis de argentati globulũ intra pyxi
 dem clausi numero totidem: quot ipsi astant: afferuntur: quibus triginta tantum deaura
 ticõmiscuntur. Ita ueluti agmine bene composito p cuiusq; ætate: Honos enim inter ip
 sos ueterum romanorum more senibus exhibetur: ad pyxidem pcedunt: manuq; ppria
 singulos globulos latentes ex obscuro singuli extrahunt. Qui in deauratos forte icidunt
 in prætorio permanent. Cæteri dimittuntur. Triginta uero hi nouẽ inter se per suam et
 suffragia fortiuntur: reliqui abeunt. nouem his ita electis: de quibuscunq; nobilibus absẽ
 tibus vel p̄sentibus quadraginta per sua suffragia liberũ est p̄ponere. Ab his quadragin
 ta duodecim iterũ de suomet numero deliguntur. Quibus duodecim: cæteris domũ re
 deuntibus: alios extra se quinq; & uiginti nominandi potestas præbetur. Hi quinq; & vi
 ginti de seipsis nouẽ iterum per suffragia deligunt. Extra suũ collegiũ hi nouẽ iterũ qui
 q; & quadraginta quoscunq; libet fortiuntur. Ex horũ turba iterũ undeci qui cæteris disce
 dentibus alios vnũ & quadraginta deligunt. Hi vnus & quadraginta iam tandem unde
 cim electoribus suis domum dimissis in prætorio permanentes post tanta ac tam varia
 scrutinia de nouẽ sancti Marci pcuratoribus eũ: quem iureiurando adhibito ad rei pub
 gubernaculũ aptiorem fore crediderint: ducem sibi retinet eum qui in suffragiorũ vnũ
 & quadraginta benigna cessione: quinq; & uiginti ad se directa suffragia habere cõperie
 tur. Ducis aut uenotorũ ita electi potestas paulo maior est mea sententia: q̄ eius qui apud
 Romanos princeps senatus appellabatur. Neq; enim is habet sine decemuiratus: qui ip
 si semper assidet in rebus pertractandis: consilio non modo vitæ aut necis: sed neq; in re
 vlla solus aliquam potestatem. Monetæ tamen huius caractere signatæ caduntur:
 ipsiusq; nomine litteræ conscribuntur. Non deerunt hoc loco arbitror catholici
 Reges: si ad aliquorum manus hæ nostræ litteræ peruenierint: qui subsannas

Luta galea
 cearũ nauis
 gatio

Quo delige
 di principẽ
 uenentium.

Ducis ve
 nctorũ po
 testas

LEGATIONIS BABILONICAE

re & mea hinc eorum iudicio inutili curâ detrahere p̄sumant: qui ad tantos ac tantis re-
 gnorum ponderibus pressos Reges minuta quedam & inculta oratione ociosos enarrâ-
 tum nomina solos eos reges peperisse: qui multarum rerum scientiam continua & stu-
 diofa inquisitione indagarunt. Nec magnis principibus semper res celebres datur per-
 tractare: nec sola ea sunt magna a quibus dulce aut utile: quæ duo vitam versant huma-
 nam. decerpantur. A paruis etiam arbutus fructus interdum non inutiles: & ab incultis
 rubetis odorata rosæ colliguntur. Propterea cum sitis mihi sanctissimi duo consortes:
 non penitus ignoti: cum a clarissime gestis prudentia uos uisentes omnes antecellere
 sit compertissimum: fuit consilium hebetare aures: & quacunq; uobis satisfactum iri cre-
 didero: calamum dirigere. Redeundum igitur est ad primum institutum. Ab hisdem qui
 apud me co die uersati sunt: quod genus galeacea nauigii sit adeo: ut ipsi prædicant: tu-
 tum: quibus autoribus conficiatur: quo uero modo regatur sciscitatus sum. Genus autem est
 se trirremium: nec alio a trireribus fabricari discrimine: q̄ magnitudine. Impensa uero &
 ærario communi ab eorum met fabris nauticis: quos habent & enutritum continua exer-
 citatione in suis naualibus innumeros: construuntur. Venetorum naualia principes se-
 rentissimi pulcherrimum est uidere. Urbem munitissimam ueluti a propinquis hostibus
 mirifice custoditam se ingressum arbitrabitur: qui intra eorum naualia admittetur. Mce-
 nibus enim turretis cirsulecta: præsidii & excubiis perpetuis custodiuntur: ne quis ma-
 leuolus igni supposito: ut aliquid euenit: intro eat. Ibi fabrilia omnia fiunt. ibi malle-
 orum strepitus uix ferre potest quisq;: cum inter fabrorum ferrariorum officinas iter sit.
 Alii anchoras diducunt. alii enses. hastarum cuspides & gladiatorum omne genus formât.
 alii ballistas conflant & scorpiones. Alii clauos: secures: ligones: & cætera: quæ ex ferro
 fabrefieri solent: instrumenta cadunt. ibi etiam feminarum uentium textentiumq; ac
 omne aplastre parantium multitudo ingens degit. Ibi moræ uersatiles quibus tormen-
 tarius conficitur ac teritur puluis: nunq; quiescunt: deportatas huc fabulosas vulcanias
 sulas uestræ siciliæ suburbanas cum suis vulcano & cyclopiis me perambulare quasi ex-
 stimabam. In his demum naualibus oia quæ ad nauigationem: terrestreq; bellum atti-
 nent: conficiuntur. Galeaceis igitur cõpactis atq; etiam instructis per p̄conem in compi-
 tis actiuus omnibus certam galeacearum copiã ad alexandrinam aut aliam expeditio-
 nem esse paratam edicitur. Diuersarũ. n. mercium comparandarũ gratia ad oēs has regio-
 nes ueneti quorũ quis quendã galeacearũ numerũ mittere confluxerunt: Ad tanaim scilicet
 in scythiã aliquas: alias Erytũ damasci portũ in syriam: alexandriam ægypti empori-
 um alias: ad africana littora plærãsq;: quasdam in hispaniam: in angliam: Britanniam
 maiorem: & ad glacialis oceanii incolas etiam nõnullas mittunt: Bizantium quoq; con-
 stantinopolim in thraciam priusq; turcarũ bellis uirgerentur: unde tapetum ingentem
 copiam referebant. Audito igitur sui principis & senatus per præconem edicto: nobiles
 hinc negotiationibus exercitati in prætorium conueniunt. Ibiq; præposita ad auctio-
 nem galeacearũ locutione: singulas singuli conducunt. Facta dehinc pro ipsorum veter-
 ribus decretis diligenti inquisitione: an cuiusq; galeacæ cõductor idoneus sit: cum om-
 ni: ut ita dixerim suppellectili amplustriq; recenti: ad nauigandũq; paratissimas condu-
 ctoribus suis nobilibus galeaceas obfignant. Populariũ nanq; galeaceam conducere ne-
 mini licet. Harũq; conductores patronos appellant: & a patroni conductoris cognomi-
 ne nomen sibi quæq; galeacea in posterum retinet. Galeacearum quamlibet cuparũ qui-
 gentarum subtegm̄ine: inderecto autem totidem pondus deportare inquirunt: cupas ue-
 ro singulas ponderis mille librarum computant. Et quoniam longe secus atq; onerariæ
 naues aut alia quis nauigia gubernantur: non erit absurdũ quoniam modo illas regant
 recentere. galeacearum quælibet ducentorum fere hominum ministerio stipēdio cõduc-
 torũ indigere uidetur. Ad remorũ ac uelorũ administrationē centũ quĩq; ginta additũ

Quis sit et
milit reges

forma ga
leaceæ

Descriptio
naualiũ

Quo galea
ceæ ad nau
gent.

Quantita
ta parsit gale
acea.
Quot ho
mines gale
aceæ cupis
sunt necesse
rii.

tur: tot enim remos quilibet ipsarum: quauis ob nauigii magnitudinem remis parum vtantur: asserunt. Nam solo tempore malachiarum: vt proximum aliquem portum ingrediatur & exeat: aut vt se aliis quibusque mutetur & conuoluant: remis agitur: quos hinc in quolibet transito ternos: propterea tres remes merito appellabuntur. Hi centum quingenta a remis remiges dicuntur. His digniores duodecim iuuenes agillimi assignantur: qui haud secus: vbi opus est: per malos ac rudentes & antennarum cornua ascendunt descenduntque etiam rugiente tempestate: ac si essent tabrachæ similes: aut petari leues. hi gagliardi id est viri pollentes appellantur. Quorum humeris siue industriae & laboris infremitu tempestatum siue in certamine nautico: si quid occurrat: totum onus incumbit: & veluti decuriones alios nautas regunt. Sunt propterea duo directarii: quorum consilio duodecim gagliardis comitibus cura est vicissim quacumque pupis uertenda sit temone regere. Est & his superior gubernator generalis: cui alius addicitur consiliarius. Oibus autem patronus ipse galeaceæ conductor imperat. Infunt etiam oim artium ad ree maritimam necessarii opifices delectissimi e publicis nauibus deducti in eis a meritis educati cum suis quibusque ministris & fabrilibus instrumentis: vtputa lignarii: ferrarii: stipatores: ballistarii: arcuarii: tormentarii: & reliqui id genus. Sunt & coci complures: dispensatores: mesarii ministri: quattuorque portus custodes vocati: qui sub vnius tabellionis imperio: cui merces omnes assignantur: curam gerunt erudenda uti iponendarumque mercium: ne ut quis subtegmen per portum nisi sit bene notus: ingrediatur: quoniam ibi omnia preciosa includuntur. Sed ceteris omnibus operibus est nouum illud institutum ab eorum maioribus a prima urbis origine inuentum: legeque sancitum: & religiosissime apud eos ad hæc usque tempora seruatum cognoscere. Vt labentibus pauperum te nobilibus consuleretur: lege cautum est: vt galeaceæ cuiusque patronus octo nobilium pauperum filios ad quacumque partem proficiscantur: cum septuaginta numerum aureorum stipendio secum ducat: illisque victui necessaria: qualia nobiles habere decet: impartiat. simul vt aromatum libra quater mille sine nauis ullius solutione & gratuito portare singulis permittat. Ita & aliena impensa hoc tempore viuunt: & multi que gestate oppressi torpescerent: exerciti perdetenti: nisi sint ignaui penitus & inertes: emergunt. Cuiusque tamen ipsorum intra galeaceam siue stationes: ad quas tutandas vna cum duodecim comitibus concurrat: si qua vis hostilis ingruat obsequantur. Sed pensatus suffragia hi nobiles de multis pauperibus supplicantibus deliguntur. Galeacearum ex ægypto precipue vel syria redeuntium ducetorum interdu millium ducentorum summa singulae reportare creduntur. Inde namque gemmarum: aromatum: arabicorum odorumque genus: & quicquid lasciuie huiusmodi est in natura ad effeminandos homines: simul & medicamentorum copia ingente per totam europam disseminandorum. Ex quarum rerum portuariis & vestigaliis publicum ditatur ærarium & eorum res publica per ciuium commercia idies magis augetur. Ad syros autem & ægyptios vnde ista sibi ocioforum & lautorum opinio: preciosa conquirunt. Argenti & æris maxima ipsi pondere importat: que ex vtraque panonia & germania aromatum: lapillorum: ac medicamentorum permutatio exhauriunt. De galeaccis iam satis. De quibus cum centum mihi interfluxum & tempestates futuræ per vetita tempora domus: examus me vestigare oportuit. Scio mihi nunc quod vos sepe voluisse intelligere: ac via vobis satisfactum iri puto. de ceteris nihil mihi curæ. Quo nam vero modo suæ civitatis gubernatu sese habere veneti instituta romanorum interdum similitates: ipsi plerisque fugientes: ne per licentiam suorum ciuium animi isolescat: dignum esset memoratu. Sed quoniam tempus breuitas pauca mihi de hisce rebus cognoscere permisit: aliud narrationem hæc differre satis eeduxi. Opere precium autem est & fere miraculosum: quibus proter labedo a fronte tum ista conspexerit: domorum a deo nouas structuras intra aquas vias nauigabiles: cymbarum traductum multitudinem: ornatum & comoditate cernere. plateas in mari multas & igetes miro labore pensaque lateribus constructas intueri. Tempora magnifice tissima inuenera: ditata: in modum arcum erecta atque oculis caligantia circumspicere. E quidem sub sole visum mirabilibus hominum industria compactum stare nihil existimo. Nec plura his: quia monebar vt sole primum exortente præsto essem: licuit vestigare. Sexto igitur nonarum

Afflictos
nobiliti gratia
de remedio

referunt

mira de domibus: viis ac plateis.

Ostobris die mare ascensus: ex his quedam ad vestras maiestates nocte Calendarum
vrgente ab vr be venetiarum retroscripti.

Legationis Babylonicae. Liber secundus.

Vale mihi catholici Rex et Regina a vobis
proficiscenti ex vrbe Granata iter acciderit: superuacaneum esset velle
repetere. scripsi eni ad vos quæcūq; ad eā vsq; horā: qua venetis discede
re parabā: occurrerūt. Nunc cū Alexandria ægyptiam ingressus soldanis
cum cogar mandatū expectare: sitq; velox quoddā venetū nauigium
in europā venetias ppediē rediturū: iperū vestri memor calamū sumpsi:

Sexto nonas. octo. uti iā significauī: Polā Illyrici maris vrbe: in cui⁹ portu galeacæ relis
quæ nostrā oportebatur: petiturus mare conscendi. Polam vix centū millia passū distā
tē aī diē sextū Iduū ipi⁹ ostobrisprehendere ppter aduersantes ventos minime potui
mus. Ibiq; vna cū cæteris oibus qui nos expectauerant: flantibus ex aduerso nunc curis:
nunc austru furentibus: interdū etiā propter malachias: continuos egimus cum ingenti
molestia septē dies ociosi. Quo tpe a duobus theatris antiquis & vetustarū rerū plurimum
epitaphiis illustratarū vestigiis nobilē fuisse vrbe polā cognoui. Quapropter cū in mē
tē venisset: splendidissimā vestrā curiā iuuenib⁹ ingenio pollentibus & antiquitatū stu
diosis esse omni tēpore ornata: nō absonū mihi visū fuit ex epitaphiis aliqua colligere:
quorū pleraq; vetustate collapsa: alia fragmentata iā sunt. De manibus etiā polensium
quædam extorsī: aliqua & prætermisī. Est de polæ vrbis huius portis vna: quæ ratta dis
citur: vbi triūphalis extat arcus: qui hoc epitaphio inscriptus est.

Est aucto: i
alexandria

SALuia. Postumia. Sergi. de. Sua. PECunia.
Eodem in loco.

C. Sergius. C. F. AED. ii. Vir. Quiq;
L. Sergius. L. F. Lepidus. AED. TR. MIL.
Eodē in loco. (LEG. xxx.

SALuia. POSTumia. SERgi.

Post altare scti matthei extra mœnia polæ.
SEX. Palpelio. P. F. Vel Histro. LEG. TI.
Claudii. CAES. Aug. PROcon.

Alio in loco.

Pr. Tr. PL. x. Vir. S. T. T. L. Iu. Dic. Tr. mil.
LEG. xiiii. Germanici. Comiti. TI. CAES.
Augu. Dato. A. Diuo. Aug.

Alio in loco.

C. Prærius. Felix. Neapolitanus. Beneficii.

Apud ecclesiam scti Germani.

I. O. M.

C. Iulius. Chryzogonus. Ex. Voto. Fecit.
In sacello Ostauiani Augusti.
Romæ. & Aug. CAES. Inui. F. PAT. PAT
Aenigma in quodā tumulo.
Pater. Cum Filia. Frater & Soror. Socer &
Nurus. Hic. Tantum. Duo. Iacent.
In quodam sepulchro

Sergia. FLA. Lusiana. Mihi. & Q. Fla. Lu
siano. Dulciss. Nepoti. Ex Filio. Coniugis.
Q. Meo FRatri. AMAntiff. Fui INTEgra.
Monumentum. Constituit.

Eodem in loco.

Euticus. & Enoria. Nata. H. Sedē. S. V. P.
D. M.

A. Actius. CA. Archiater. S. ET. Iulix. P.
Coniugi. Incōparabilī. V. S. P.

Ibidem

TOciæ. Nisidius. Capito. Maritus. PARui
TEMPoris.

Ad sanctum Ioannem.

Marco. Lurio. Hiallisso. Patrono. & Lurix
LIB. ET. M. Lurio. ZOSimo. M. Lurix.
Zosimus. LIB. F.

Apud sanctum Martinum.

Iulix. Chryfantidi. ANn. xxxi. Men. iiii. D.
xxxix. F. Lusidienus. Nestor. Aug. POL.
CON. Incomparabili. Cum Qua. Vixit.
ANN. xvi. Sine. Ylla. Querela. B. M.

In quodam sepulchro

D. M.

Papiria. Prima. Vina. Sibi. Posuit.

Sit ubi ter
ra leuis.

Apud sanctum Vicum.

AVR. Soter. ET. AVR. STEphan⁹. Aur.
Sotiriæ mī. Piētis. Religio. Iucife. metuētī
Eodem in loco.

C. BAſilides. EQ. R. & AVR. Viſia Viſia
ne matronæ. PARētes. FIL. Kariff. V. F. F.
In quodam monumento.

D. M.

A Vrc. RVſinæ. Alūnæ. Pientiff. & INCōpa
rabili q̄vixit. An. xxvii. M. x. d. II. Fide Co
gnita. Memor. Obſequiū. Etus. Aurelia. So
teria. PIET. P. Lena. P.

Iuxta amphitheatrum. D. M.
Aurelio. Timacho. Aſpaſſa. LIBerta. V. F.
In quodam ſepulchro.

MANſilia. Paula. De Patrimonio. Suo. Sibi
& A. Vrelio. PAulino. Cōpatrī. SVO. DO
mum A. Eternam. P.

In quodā horto apud ſanctū ſtephanū
Auidia Maximina. Domū. Aeter. V. S. P. ſi
q̄s. Aliq̄. Corp⁹. Suppo. Det Fiſco. ccc. mil.
Apud amphitheatrum.

Aur. Eripi⁹. Aur. Viſtoria. Cōpater. Etus
De Patrimonio. Suo. Domū. Aeter. V. S. P.
In cathedrali eccleſia.

M. BARuius. Soter. BAR. A. Sclepīdora. Fi
liæ. P. Ientiffimæ.

In ſepulchro quodam.

IVlia. Matrona. Aurelio. A. QUILINO. Cōp-

Hæc dum ita conquerere: venti iam tandē ſatis placidi: noſtroq; itinēri non diſſoni ſeſe
nobis oſtendunt. Anchoras igitur eruiſimus: portu egredimur: quatuor galeaceæ berytū
in ſyriā p̄fecturæ diſcedunt a nobis. Inter quosdā nos ſcopulos in huius port⁹ faucibus
eā noctem egimus. Altero die uela damus: ſed inſauſto ſidere. Nā vix ad milliāre trigēſi
mū a beramus a portu: quū adeo fera tēpeſtas exorta eſt: vt magiſtri gubernatoresq; na
uium quid conſilii caperent: penitus ignorarent. Dū ſic omnes muſtant: ecce vis venti
maiorē galeaceæ: qua ego vehebar: antennam nō longe a malo diſrumpit. Vela a ſum
mo ad imū lacerat. Antēnæ ps in mare a ventis deportatur. Galeaccam ſere ſecū trahit.
Et quidē: niſi celeres illi. xii. iuuenes gagliardi comites appellati parti velorū laceratæ
fortiter innixi eā ſumma vi aſtrinxerunt: nauim inuertit. Intra galeaceā igitur illi la
certorū viribus & robore vela reducūt perdita. Ventorū fremitus furioſus augetur. Aliæ
naues ſuū iter a ventis & ip̄e raptæ proſequūtur: nos deſerūt. neq; em̄: & ſi cuperent: la
borantibus nobis op̄e ferre potuiſſent. millia paſſuū circiter viginti retro cedim⁹. In ſta
tione quadam ſub ſcopulo quī nos aliq̄tiſper ab vnderum incurſu tutaretur: anchoras in
ciimus. Ibi dies egimus duos: duasq; teterrimas noctes aut rudentū aut anchorarū rup
tūram vt intra ſcopulos quibus proximi eramus: illideremur in horas expectantes. Ve
rebamur etiā ne fluctuū iſtibus nauis aperiretur. Toto enī eo tempore nauis noſtræ late
ra non aliter vnderum tumida rabie concuſſa tremebant: q̄ ab hoſtibus quaſſata oppu
ſa quando tormentis hoſtium mœnia. Votis precibuſq; ſingulis horis deū ſanctiſq; om̄

A. liii

Cum. Quo. Vixit. ANN. xxii. Sine. Vlla.
Q. Verela. B. M. P.

Apud præſtium magnum.

DONatius. A. VG. LIB. & ANNia. Primiti
ua. Hanc. SE. dem. FRuctum. LA. boris. Sui.
Viu. Sibi. PO. ſuerunt.

Apud montē amphitheatrī.

VIBiæ. Athenai. DuL. HeRAclī. PA. SO
CR. P. B. M.

In domo Iacobi fabri.

LOC. MON. IN. FR. P. XVI. IN. AG. P.
XX. H. M. HERE. S.

Sub cāpanile ædis pontificiæ.

Imperatorī. CAES. Pio. Felici. Inuictō.
AVG. RES. P. POL. DN. MER.

Eodem in loco a tergo.

MAX. TRIB. P. VI. CON. II. p. P. M. Au
REL. MENophilus. ORnatns. IVDicio.
Etus. Equo. PVBL. Sacerdos. Tuſculanus.
EDIL. POLEN. Cum. Menophilo. Patre
LIB. A. VG. NN. EXPRocurat. INdolgen
tiſſ. L. D. D. D.

Iuxta ædem diui mathei in tabula
marmorea.

C. HELVIUS. Iulianus. IVLīæ. FORTU
natæ. CO NIugi. CAſſiſſ. ET. INCOM
PARABILI. SPLENDIDISS. ORDO.
Aquilaenſium.

Loc⁹. Mo
num enī. i
frōte. p̄e
des. xvi. i a
gr. p̄e
des. xx. hoc
Monumē
tū. Hæreſel
Sequitur

Loc⁹. Dat⁹
Decreto.
Decurionū

nes fatigabam⁹. In nostra galeacea quatuor pegrinos ad diuerfas orbis partes mittēdos
 vouimus. Plena metu omnia. oia horrenda. sed secūda nox formidolosissima. ſeuiebant
 ab alto rabidi fluctus. mugiebat a pſundo pelagus: vndarū cumuli ſpōdas interdū ſupe-
 rabant: modo apupi: a prora modovexabamur. Tertia die tācē quieuit hyems aliq̄ntulū:
 iterq̄ noſtrū Dalmatīā verſus capimus. Intra cuius puincia ſcopulos quarta ab inde die
 reliquas galeaceas: quæ & ip̄æ maiora paſſæ fuerāt in eōmoda q̄ nos: errātes aſſequimur
 Quāuis afflicti inuicē tñ ſublatis clamoribus ſefe e pupibus nauitæ: ciues vero nutib⁹ ala-
 cres ſalutant. Aduerſantibus iterū ventis Iaderā quā appellant veneti ꝓaram dalmatī-
 cā vr̄bē illuſtrē vna oēs retrogradimur. Ibiq̄ cū deicendiſſemus e nauibus: ſua quiſq̄
 pericula iactābat. Hic dereliſtas ſibi ruptis rudētibus anchoras: ille ſpondarū munitio-
 nes attritas: alius remigiū cū cadis remiſq̄ abrepta cōquerebatur. Sed p̄ter cætera ex illis
 quattuor quæ nos deſeruerant: fracta maiori anchora furibūduſ quidā vortex in aliarū
 conſpectu vnā detorſit ab oculis oim: illā ſemī abſorbendo: cōcutiendo: cōuolendo i hō-
 ræ momento aſportauit: cæteris tribus pari fere modo laborantib⁹. Hī ablatoſ a ſemiſe-
 ros ſocios tanq̄ iā voratos æquore deſlerūt. Intra vadofa enī Apuliæ littora: quibus ipſi
 tunc erant proximi: pietoſ p̄culdubio arbitrabantur. Sed minoribus anchoris ſtatim ia-
 ſtis cū magna rudentū copia p̄ter omnīū opinionē violentiæ illi reſtitit: & euafit incolu-
 mis. Expurgatiſ iam langore & metu fatigatiſ afflictorum pectoribus: vr̄bem perlustra-
 mus. Vbi multis veteritū monumentis illuſtratā Iaderāꝝ comperimus: ex quibus ſculpta
 marmoribus hæc epitaphia annotauit. & multa p̄terea q̄ nō licuit colligere.

In vr̄be Iadertina.

In templo diuī donati.

Iunoni auguſtæ apuleia. M. FIL. Quinta ſuo & L. Turpilli Brochii nomine.

Iuxta portam qua itur in agrum.

IM. Cæſar. F. Aug. Parens Colonia murum & turris dedit. L. Iulius optatus turrisvetus
 ſtate conſumptas impenſa ſua reſtituit.

In exteriori parte templi diuī chryſogoni.

Q. Delius. Q. F. Fufcus. vi. vir. Auguſta. F. ſibi & ſuis. infr. P. xx. in ag. P. xx.

IBI etiā beati Simeonis prophætæ corpus: ut iadertini multis teſtimoniis probāt:
 honorifice ſepultū atq̄ adhuc integrū ſalutauit. Admiratuſq̄ ſum tanto tempore
 ſimplex ſine myrrha aut baſſamo cadauer: quod nullo medicamento fucatum eſt: potuiſſe
 iſſe incorruptum ſeruari. Altero vbi primum eluxit die: neq̄ enī diutius iaderæ mora
 tū ſumus: iter noſtrum claudicando tñ altū capere conantes p̄ſequimur. Ea nocte ex trāſ
 uerſo nauigiolū quoddāꝝ gripus ab adriaticis maritimis appellatus nobis ex apulia ob
 uium efficitur. A cuius nauitū: qui fere latus unius ex noſtris galeaceis inuiti tñ abraſe-
 runt: accepim⁹ galeaceas beryteas: quæ a nobis pola illyrica diſceſſerant: in appuliā tēpe
 ſtate abreptas tranſcurriſſe: ſummaq̄ pericula nec noſtris inferiora fuiſſe perpeſſas. Dal-
 maticūꝝ tandem littus ſimul & epiroticum per ingentia diſcrimina & immēſos labores
 aut latera ſemper aut proras uentis uertentes: præterlabimur. Quum exalto nos prope
 dyrrachium: quā miſerā urbem nuper turcarū exercitus occupauerat: tempeſtas cōpu-
 liſſet: per butroti littus Corcyram in ſulā alcinoi & phæacum patriam apprehendimus.
 Neq̄ intra diē tertiu & trigeliſimū quod iter ſæpe intra ſeptimū aut oſtauum a diſſeſſu ab
 urbe venetiārū hæ galeacea quæ percurrere ſolebant. Corphū hanc in ſulā nunc dicioni ue-
 netæ ſubiectā appellant. Quāquidem ex ſoli ubertate & citrorūꝝ copia amoenā fuiſſe ne-
 luti prædicatur conſtat. Sed dignitatem illāꝝ quam ei antiquitus tribuit: turcarum uici-
 nia & alienū imperium ſuſtulerunt. In deterius enī & in præceps: cum ad exteras ma-

ſine tēpe
 ſtatis
 ſara eſt ſa
 dera.

mus deueniunt: alta quæq; in dies collabuntur & corrumpunt. Auctoritas autem ornata & opulenta imperii sedem sectantur. In corcyra bene munito quidem & duarum arcium praesidio satis tuto emporio biduum: cum omnia iam nobis alimenta deessent: commorati sumus. Inde montes ceraunios uersus cimeriacos ab incolis nostra tempestate nunc paratos: qui a corcyra distant passuum millia sexaginta: nauigauimus. A quibus quum iam illis proximi essemus: occurrens nobis a protra rabidus auster nos intra corcyraecos in oppidi conspectu quosdam scopulos rugiens reiecit: ubi nos aduersi flatus dies undecim interceptos detinuerunt. Inde corcyra iam tandem per ceraunia littora a tergo relicta: cephaleniã Vlyxis quondam insulam: in qua fame erat: paucis ante diebus peruestrum & venetorum exercitus a turcarum potestate ereptamprehendimus. Hæc insula frumento: vino optimo: serico: murice: gregibus atq; armentis ob ingentia pascula atq; humano victui necessariis prouentibus abundans est: sed & ipsa nunc incurfionibus infestata male culta & hominibus parum frequens est. A tergo sames græciæ continentem uersus iacet Dulichia sinusq; laertiacus: quem his etiam temporibus golphum late ueneti nominant. post triduum quo stetimus in anchoris in littore samico a uentis aduersantibus detenti discedimus: duosq; illo die scopulos quos dicunt striuales uergilianas strophadas præterlabimur: Zacyntho insula quæ nunc zantus dicitur a septentrione uisa quæ sexaginta millia passuum ab insula Same distat. Sed quum a zacyntho & strophadibus iam circiter millia centum nauigauissemus: maris ira coacti zacynthum regredimur. Ibiq; intra portum qui dicitur natte semper fluctuantes dies egimus in anchoris quattuor. discedimus tandem: & littus abradimus arcadicum: peloponnesiacum uel & argium uel loca omnia ob turcarum incurfiones & crudelitatem: sed nunc præcipue inculta deserta & miseranda: quum uenetorum vires expugnata urbe modonensi: habitoq; in deditione coronogræco oppido his temporibus ditissimo: perfrerint. Sic nauigando beatæ catherinæ die: quem uti non bene faustum nauæ formidant: sole ad occasum uergente: in insulam citheræam incidimus: in qua adhuc extant celeberrimi templi uestigia: ubi superueniens uentorum nimbus cum tenebroso ac uiolento pluuiarum lapsu nos anchoras iacere uix passus est. Sequens uero dies in pupim nobis uentos ostendit: quare eleuatis anchoris ultimo iam peloponnesi angulo quem nauæ itali caput antiquo nomine maleum uocant a tergo: ægeocq; mari cum reliquis: præter abrasas cycladibus insulis a sinistris relictis: altus capimus: & hora circiter eius diei meridiana fabulosiouis quondam insula creta a citheræa millia paulominus centum distans nobis apparuit. Cuius emporium urbem candidam intramus nonis decembris: quod iter a corcyra intra diem octauis hæ galeacæ sæpius peregerant. Ibiq; quauis ab omnibus uentos ostendit: quare sit tutissimus: tredecim continuos dies inclusos aduersi nos uenti ne egrederemur detinuerunt. Interea loci de insulæ rebus hæc pauca notaui. Ex insulæ uiridarum rosarum & uiolarum manipuli natuæ ambrosiæ alligati cœli benignitatem testantes ad me cotidie ferebantur. Urbs autem candida ad orientem sub idæis montibus posita uicinum sibi habet alium a meridie montem altissimum: qui nostra etiã tempestate mons iupiter ab incolis appellatur. De minoio uero labyrintho de quo poeta tam multa fabulantur ex amussim percunctatus: extare illi reperi: esseq; subterraneam specum cauam intra montem quinque & uiginti passuum millibus in internis insulæ ab urbe candida distant: sed maiori ex parte uetustate collapsa: pluribusq; in locis diruta asserunt: ex industria etiã plures aditus clausos: & lege cautum aiunt ne quis introeat nisi illum senex aliquis indigena quæ meatibus illos bene cognitos habeat: accensa face introduxerit. At tamen quid aliud sit præter spelæam quæ illi struxerit: quæ sibi ex paliphæ natus minotaurus fuerit: & manu thesei interierit: minime sciunt. Natos autem apud ipsos saturnum: iouem: reliquos uel simpliciter ac fabulose antiquitatis tyrannos ignorant. neque enim est quisquam in tota insula qui litteras didicerit: aut quicquam

Quare & beatissimus rubet omnia.

De prouentibus cesaliæ uisæ.

De zacyntho & strophadibus

De citheræa.

De creta

De labyrintho.

scire aliud curet: p̄terq̄ de vineis aut gregibus & armētis ex quibus vini & casei copiam exhaursūt inentiam: quorū prouetū p̄mutatione cætera sibi iucūda aut necessaria cōparāt. Siluas cretenses habere cupressinas ita peculiarias: vt domorū oīm trabes: cōtignationes. tabulataq̄ oīa ex illis arboribus: atq̄ etiā naues cōstruāt: q̄q̄ apud eos cupressi in cisa renascātur mihi cretenses affirmarūt. Noxiū præterea veneno aut rapax aialvt putalupū aut vrsū siue vulpē vel huiuscemodi aliud vllū: q̄uis in lacunis colubrae procreatur: insulā pepisse nunq̄ p̄dicār. His paucis de insula creta iuxta doctorū scripta collectis: candidæ portū sexto decimo kl. Ianuarii iā tandē egredimur. Rhodoq̄ casu ac carpato reliquis ve multis insulis adiacentib⁹ a sinistra relictis alexandriā ægyptiā versus q̄ Crete australis est: proras dirigim⁹: quō maris tractum quadringentorū milliū passūū dimefiuntur. Id nō pauciorib⁹ q̄ sex diebus peragrar p̄ tēpestates licuit. e prora cui interdū: a lateribus plerūq̄ nos fatigabant: sed eo præcipue die quo alexandriā attigimus: nos tumidissima pcellarū rabies comitabatur: contra alexandrinorū oīm opinionē plenis rectis ac pinnis nostri accessus exitum expectantiū sole ad occasum vergente decimo kl. Ianuarii portū apprehēdim⁹. Multa ibi eo die rara nauigātib⁹ ex veterū nautarū sermonibus acciderunt. Vndarū cumuli qui sese nobis interdū eleuabāt mediū: locos a nostris & nos a fociorū oculis surripiebant. nos dixi: Immo & plerūq̄ non modo naues: sed & nauīū malos penitus abscondēbant. Salientiū vndarū spondas percutiētīū adeo magna moles interdū erigebatur: vt femel atq̄ iterū ad aliaz galeaceæ partē tanq̄ densa nubes in mare caderet: pedibus insistere vix quisq̄ poterat. Vidi ego præterea ac dimensus sū: fluctibus egredientib⁹: sinistrā nostrā galeaceæ spondā duos & semis cubitos sub aqua interdum delituisse. dextra em̄ ab occidente ventī fure bār: sed eius nauigiū ita bene formata est & cōpacta cōtextura: vt qua ipsamet vnda igreditur: eadē regreditur. & si tota sub aquis ipsa nauis sūmergeretur: veluti anguila aut agiles delphini eadē vi vndarū impulsa qua obruitur: emergit. Nocte igitur supueniēte: in captato alexandrino portu nouo septentrionali: aliū em̄ habent antiquū tutiorē: quē nemini xp̄iano videre fas est occidentalem: anchoras summa cū læticia demittimus. Alacri ve animo ab ægyptiis ppter varias nō minus gratas q̄ vtilis quas ad eos merces portant: sed aurī argentī atq̄ æris p̄cipue: galeaceæ recipiunt. Ego vero habita descēdēdi e nauibus ab alexandrio prorege veniā neq̄. n. aliter captare terrā fas est cuiq̄: a barchinonensi quodā philippo de paredes hispanorū & galloꝝ in ea prouinc' a cōsulū iudiciario hospitio suscipior. Tabellariūq̄ ce lerem: vbi sum ingressus alexandriā ad soldanū de aduentu meo significatū cairū quē e babylon nunc ægypti: idumæ: & syriæ regiā sedē mitto. Mos. n. est vt edicū prius soldanicū quicūq̄ eas oras attingat: expectet: q̄ ad eum iter capere auit. In terra igitur dū edictum opiorū regniū: tertium esse alexandriā a meroe iter climata considerans quid a nobis distet alexandriā anī aduertebā. hyematū alexandriā hūiū dīnes: mītuos: quos regales in hispania appellatis: cæterasq̄ volucres pontū hyeme adueniente a nostris regionibus europæis transulantes tendere cognoui: floridas & habebāt arbores acvridaria de cēbri & ianuario mensibus. In sextū ab ingressu meo diē impatiens ocī alexandriā perambulauī. Proh dolor: illustrē. maxīmā: habitatorū blasphemā: pulcherrimā: opulētissimāq̄ quondā ptolemæorū sedē alexandriā: collapsam: dirutā: maiorī ex pte desertā miserando spectaculo deploraui. Heu infelicē q̄ & quāta mœnia: quales & q̄ amplæ eius vrbis stratae vix: q̄cōspiciæ domorū frontes ad coelū tendentes: qui portarū fornices: sed in cinerē versa domorū interna oīa p̄treuntes conspiciebamus. Vñ hæc tā lachrymosa ruīna emanarīt: variæ mihi sunt rōnes adductæ. alii pestiferæ contagioni rē ascribēbant: alii bellis acciuiū seditionib⁹ attrituebāt: sed regū sœniciā post transportatā trans nīlum imperiū sedē & alienigenarū tyrannidē truculentā: potentissimā eius depopulatiōis causam fuisse nōnulli arbitrantur. Quotquot enī soldani creatur: alexandrinos incolas: quō sit alexandria: excepta damasco: regnorū omniū soldanicorum emporiū & negociorū

Nullū afal
noxii i cre
ta

q̄ tuta sit
galeacea

Distit non
cios ad sol
danum.

ibi h̄zunt
dines hye
ment

sentina: expilant & tanq̄ mercenarias cues pro libito excoriant. Neq; abest quin a plæ
 riq; per cruciatus & tormenta delatorū sularis admoniti: pecunias extorquere soleant:
 nulla alia ratione media p̄terq̄ volumus pecunias. Quapropter quicūq; mercatores aut
 alteriusmodi incolæ diuites eas inhabitant provincias: die noctūq; suā pernitiē ob di-
 uitias quas possidere creduntur expectantes: tremunt: curisq; ingentibus cōfecti vitam
 degunt infœlicē. Inde est q̄ hac tēpstate tenuia sint cōmercia: nullæq; gemmæ v̄ pau-
 cæ reperiantur. pauperes em̄ se esse mercatores omnes simulant: & parce viuūt ac vētū-
 tur: oia parcius solito ne in suspicionē incidāt. de his iam satis: ad nos redeamus. Dū igit̄
 tur edictū regiū quo me accersat: sollicitus operifer: nullā esse soldano curā non mō de
 edicto ad me mittēdo: verū etiā esse fratū: aduentūq; meū ægretulisse renunciatū est. ve-
 ritus nāq; est defectiōne: sed iræ causam inde nasc̄ est: verā dissimulās: q̄ paucis comitā-
 tibus me adire: nullaq; dona ad illū afferre iudæi: mauri: hæreticiq; a vestris regnis elimi-
 nati: quorū nō parua copia ad eas regiones cōfluxerat: malo animo retulissent. Dedit̄ nā
 tur enim & se barbari illi negligi & floccifiri arbitrantur: si audeat vlla potētia oratores
 ad eos sine opimis muneribus destinare. Opprobriūq; & ludibrio fieri ducūt: nisi miss̄
 orator longo ordine comitū accesserit. Quib; intellectis tū benevolentia captatiōe tum
 perficata fronte opus esse animaduerti: quum superbissimū & summe barbarū hoc ge-
 nus hominū eē perpenderim: quapropter duos illos franciscos fratres barbatos: quos
 vix comites memū habebam: quī meo suoq; nomine Soldano talia dicta referant p̄perā-
 ter mitto. Ocum me mahomethæ orū iperator: catholicorū regis & reginæ hispaniarū
 oratorī: quī iam intra tuæ ditionis limites terrā tenet: relatus fuit: obreftatores scelestos
 q; ac nefarios hoies tū mendosis tū dolosis animū tuum delationib; perturbasse: teq; q̄
 nulla ad te munera tulerit q̄ ve paucis comitantibus ad te venire arbitreris: iratū esse ad-
 uentūq; ipsius te parūfacere p̄ciuit. Sed si vtriusq; rei sereno vultu & paccatis aurib; ra-
 tionem admiseris: fore vt tibi satisfiat ad vnguem existimamus. Regius hic orator poten-
 tissime rex: dona vti alios oratores cōsuecere p̄dicatur: se nō mō tanto principe digna
 sed nec vlla quidem vel minima nō tulisse fatetur: quoniā a suorum regū moribus cuiq;
 regi dona mittere alienū eē perhibet: quod vos honorificū esse ducitis: id inter occidēta
 les principes pro iniuria habetur. Attamē si vestros mores veterēq; hanc apud vos cōsu-
 tudinem tā opere viguisse cognouissent: q̄ nullus scilicet orator vos audeat sine mune-
 ribus: libenti & ipsi animo optima ad te dona illi dedissent: cū vos in amoris argumentū
 nō aut arrogantiæ vel auariciæ causa id cupere videamini. Quod aut perſida gens hæc
 pacis & cōcordiæ regū inimica seditionis & discordiæ seminarīū: a catholicis suis regib;
 veluti pernicioſa cōtagio eieſta: ipsum nō decenter comitatum ad te tantū imperatorez
 venisse retulerit: inuidiose ac falso delatū inquir: & nos quī mortē potius subire q̄ men-
 tiri in tenui p̄sertim negotio sumus edocti: itidē fatemur. Vidimus enim vidimus ipm̄
 triginta uiris ornatissimis p̄ter eos quos itineris lōgitudine valitudinarios de fatigatos
 in diuersis reliquit regionibus comitatū incedere. Mittito igitur serenissime mitto: eū
 q̄ accesseri iubeto: & si aures dictis eius faciles p̄stiteris: haud quidē te postea illū admiffi
 se audiuisseq; poenitebit. His itaq; soldano per meos nūcios relatis ipsius trucimano pri-
 mario auidē referente: quē vestris maiestatis deditū esse cōperi: soldanus bene perſua-
 sus ad me procul habita omni mora: edictū regii chirographū mittit: quo me tuto ad se
 p̄ficifci posse: neue quis mihi sit impedimento imperat: cū duobus qui me ad se comitē-
 tur de suis palatinis equitib;. Quare octauo K. february regū mihi per hos equites chi-
 rographum porrigitur. Nec me nūciorū meorū litteræ p̄teruerunt: quibus mihi signi-
 ficarant mauritanie: totiusq; africæ regū oratores: eieftorū granatenliū rogatu ad solda-
 nū missos fuisse cū vehementibus q̄relis: durū nanq; mihi in agone certamen paratū &
 multiplicibus alexandrinorū sermonib; & eorū qui a soldano veniebāt p̄ferbat. Sol-
 danum enī ut me inspēstante de christianis grādis aliqua uindicta sumeretur impellere

Soldanus
iratus

Oratio mi-
ticiū quos
missi ad sol-
danum.

nitebantur: meq; vestro nomine cū primū adiiſſem male tractaret: non leuiter instabat sese supremis iniuriis & cōtumeliis fuisse a vobis affectos proclamantes. Ego vero quos fortunatissimos semp fuisse cognoui: pro quibus etiam mori est viuere: vestro fato omnia mihi bene successura confidens contra nili torrentez ad nauigaturū q̄ celerrime possum accingor. q̄ succedet si vixero: in tertiu librū cōcludetur. valete iterea duo hac nostra tēpestate lumina orbis terrarū & christiani nominis propagatores.

Liber tertius.

X VRBE Alexandria ægypti reliquarū ve regionū. soldanicæ ditioni subditarū emporio primario catholici rex & regina: cū iam iter in inter na prouinciæ ad soldanū facturus essem: q̄ mihi ab vrbe venetiarū discedenti ad eū vsq; diē calamo digna visa fuerant: breui cōpedio exaravi. Nunc autē q̄ a septimo Kl. february die quo ad soldanū accersitū pedē moti: sese mihi obtulerunt: q̄ breuius q̄ ve dilucidius potero: psequi studebo. Septimo Kl. february hora ante lucana castrū eius imperii caput q̄ alias babylon ē ab icolis alterius euphrateæ babylonis quōdam habitata: pfecturus discedo alexandria hispanis negociatoribus oibus quot quot cōmerciorū causa alexandriā conuenisse reperi: comitatū. hos enī me cū adducere curavi: ut eū cateruæ numerū implerē: quē mei nūciū ad soldanū animū disponēdū per me missū adduxisse me soldano retulerūt. Roxetū quōdam canopū nili ostiū ab alexandria circiter quadraginta millia passūū distans per itera renouū. incultū. desertū. in quo neq; domiciliū vllū neq; arbore: præter alicubi palmas vllā reperimus: altero die festi venimus: dū niliaca nobis nauigia parātur: alimētaq; necessaria coemūtur circiter integrū diē cōmorati nilū ingredimur: neq; n. christiano cui q̄: propter arabū grassationes & rapinas terrestre iter patet. Hi nanq; non modo ægyptum: sed africā vniuersam ab oceano atlantico ad niliacas rīpas asīæ ve partē continuis incursionib; infestat. De quib; cū satis ocii mihi suppetat: non ineptā fore digressionē exstimans pleraq; aggressus sum differere. Gens hæc est innumera. vaga. sine domibus. sine statione. sine quiete vlla subdiō semp versans. semp in motu. camelorū dorsis vxores. filios. & quicquid supellectilis assequitur portaus adusta solis ardoribus: bellicosa tūq; sine certo imperatore. Plures habent dispersi arabes inter se duces: sed discordes & factiosos. hinc est q̄ imperio ipsi qui liberi sunt nō potiātur: cū sibi inuicē capitali semper odio insidiantur. Imperatorē cui obtēperare studerent si arabes inter sese eligerent: de seruorū manibus sceptrum facile abriperetur. est enī errantiū arabum multitudo ingens: mameluchi vero. i. serui regii quorū opera soldanū ad regni gubernaculū & bellorū summam vtuntur: numerū non excedunt. x. millia. Sunt præterea arabes oīz incolarū & eorū dē mameluchorū sententia nobiles & industrii: mameluchi autē maiori ex parte ignobiles. montani apiratis e motibus ut plurimū sythicis supra euxinum & meotidē raptati empitiq; a soldanis & eorū principib;: vnde serui de quibus latius infra dicemus. Nunc autē ad iter redeamus. Contra nili fluenta pridie kl. february bullacū castrū suburbii cū ad vesperasceret ad nauigantes prehēdimus. Ibiq; in nauī pernoctauimus. ineq; n. ausi sitam duo illi comites mihi ac ductores dati palatini me credere barbarorū perfidie: attamen ex ipis vnus ad soldanum celeriter currit me bullacum aduenisse nunciatū. Quapropter cū primū eluxit: ecce mameluchis reliquis ve indigenis implētur visendi studio litto ra niliaca. raro enim ad ipos nostratiū aut diuerso habitu quisq; admittitur: præter paucos aliquando mercatores. Sed prior accedit trucimanus: in nauiq; ad me descendit: & qs nam: cuius: quove fato huc sit appulsus: ad eūq; deinde statū peruenerit petēti mihi enarrat. Se esse valentini cuiusdā ciuis ludouici pratenſis noie filiū: in oppidoq; ipsi vestra

Ingre
ditur.

Arabū
gāstivā

Quarē
potiātur
perio ara
bes

valentia finitimo mō blanco natū p̄dicabat. tēpestate autem quū adolescentulus p̄ ea maria patroni cuiusdā nautici famul⁹ nauigaret: in littus cū cæteris oibus q̄ ea nauī vehēbāt naufragio p̄iectū ad soldani man⁹ ex ei⁹ puincia statutis deuenisse. quotquot. n. p̄ ea littora naues frāgūtur: ex veteri eorū instituto & cōsuetudine ad f̄scū cū hoibus bonisq; oibus deuoluūtur: si plerū piratica vel alterius modi nō mercatoria nauis esse rep̄riatur. Sed triennali tādē carcere durisq; vinculis & vrgēti in edā se defatigatū. Christū verbo abnegasse: mahomethico ve more se disp̄putari passū fuisse: & mutasse nomē: tangaribardinūq; vocari grauit̄ suspirando fatebatur: nec abesse tñ qui catholicā fidē aio seruaret: christumq; supplex iis q̄bus solebat orōnibus cotidie coleret & adoraret. Ad eū aut̄ inter eos barbaros splendore sua industria & laborib⁹ ascendisse dicebat. De optimatib⁹. n. soldanicis vn⁹ est cū reddītib⁹ septē aut octo millū auri drachmarū. Dū hæc me cū truciman⁹ tāgaribardinus colloq̄retur: primates alii duo palatini trucimano potentiores ordieq; superiores aduētāt: sunt. n. apud eos tres optimatū grad⁹ veluti apud nos quos vulgo dicim⁹ comites: marchiones. duces. Tūc e nauī trucimano duce ad illos egredior equūq; regiū quem ip̄met secū soldani noie mihi donādū reglo apparū ornatū duxerāt: ascendo: vrbē verlus iter vna oēs capim⁹: nec breuifore q̄ duatū horarū spacio interiecto trucimani domū q̄ mihi intra vrbis mænia hospitio fuerat obfignata: atriamus: attamē p̄ hortos & intersparfa p̄dia ac viridaria nō aut̄ per cōtiguas semp domos p̄ficiscbamur. In Kalendis igitur februaryi anni quigētesimi secūdi babiloniā & gypnā: a qua magn⁹ hic barbarorū ip̄erator soldanus babiloni⁹ vulgo appellatur: a iuniorib⁹ aut̄ caisū nūcupatā vrbū populosiūmā ingredior: falso pleriq; vrbē hāc carras appellant: quia carrarum vrbis est: in arabia: in asyria vero altera: in ægypto nulla. Ibi cæteris omnibus qui me fuerant comitati domum dimissis cum trucimano q̄to studio possum ago: vt dei operam & incumbat totis viribus: ne meus ad soldanum accessus differatur. nā si forte fortuna galeaceæ quæ me aduexerant negotiationib⁹ suis peractis sine me reuertentur: fore vt sero postmodū cōmoda mihi re nauigatio sese offerret: quū neq; p̄sto sint alia tuta in illis litoribus in europā redditura nauigia: & turcarū piratis sint maria referta. Truciman⁹ aut̄ cui⁹ est emergētia cūcta soldano referre: obsecrauit: vt cupidus paucis repetitis ad soldanū eq̄tat: illi quid peteri referat: vt q̄ primū sibi p̄ociū liceat nos audire velit meo nomie rogat. Qui ve quales & quāti sitis patrio affectu longis sermonibus aperit. Annuit dictis soldan⁹ tantorū regū oratorē visendi studio incensus vt me vbi crastina dies effulserit ad se ducat Tangaribardino ip̄erat. Is domū læt⁹ reuertitur: q̄ acta su n̄ enarrat. postero die qui erat nonarū februaryi quart⁹ primomo mane: aū ortū nā. p̄ solis aut cū tard⁹ iā exorto soldani ex veteri cōsuetudine sen p̄ auditurū p̄deunt in publicū: ad regiā p̄ficiscimur. Hæc est haud sec⁹ super edito colle ob longo ad latus vrbis erecta: q̄ romæ sacrū summū n̄i p̄tōficis palatiū: aut p̄piore simus læni vix granatēsis alhābræ de mauroū manib⁹ cū regno siml̄ ereptæ per similis. Vbi ip̄i paulū ascendimus: in læuā cōuerſi portæ occurrim⁹ altis ac imenis turribus munitæ: in cui⁹ vestibulo veluti in vix alhābræ ingressu e regione podiū extat eminē aliq̄r̄ sp̄. Ibi primū ex optimatibus quē dā cui erat arcis eius custodia multis mameluchis circū stipatū sedētē inuenimus. Dextrorsū deinde nobis iter capientib⁹ longa sese via stantibus vndiq; referta mameluchis ostēdit: p̄ quos medios cū p̄gredieremur: eius adeo barbaræ enutritæ multitudinis ordinē ac taciturnitatē admiratus sū. neq; n. corū quicq; ob strepuit aut loco cessit vnq;: vt nos vltorius vt̄ in similib⁹ sit spectaculis audioribus oculis intuerentur. Ita p̄cedentibus nullū vnq; sese nobis obtulit impedimentū. In eo fere medio spacio senes circiter triginta iberbes macilentos in quibusdam foribus veluti p̄ficis sedentes cōspiciens: eunuchos esse soldanicos vxorū eius & pellicū custodes didici. Soldanū tandē in impluuiū grādī super tribunali quattuor graduū reducis sub se n̄arū feminarū more loco sedis pedibus sedētē inuenimus. totius. n. gentis eius mahome

It babilonē

Et orator ad soldanū

Quo sede et soldan⁹

LEGATIONIS BABILONICAE

thice mos est eo pacto sedere : ac solo veluti aialia bruta capite inclinato vesci : atq; sub-
 dio ad se venientes audire. Soldanus tū sui trucimanī & meorū nunciorū verbis : tū alio
 rū per eius regiones cōmercia tractantiū relatu q̄sta sit vestra potentia : q̄ magn⁹ i vobis
 animus : q̄ pollentes sitis virtute bellica edoctus : gl'ia ac salutē suę cōducere non medio-
 crita a tantis regibus oratorē ad semitti cognouit : in ea præserti fragilitate in qua ipse
 vt infra dicem⁹ versabatur. Propterea vt ego intra tapetes a media versus eū impluuii
 parte stratos cōtra morē suorū maiorū admitterer : neq; ego quater p̄stratus terram v̄o
 noie vti cæteri solent oratores oscularer : æquo aīo passus est. Est. n. horū barbarorū ca-
 tholici reges arrogantia tanta vt qm̄ inuitis oibus christicolis n̄re religiōis initialē locū
 possideāt : ipsos adorare quicūq; adeant christiani cogātur. Tangaribardino igitur cui⁹
 est ad soldanū oratores ducere eorūq; postulata interpretari : referēte n̄o noie soldano
 salutē ipartior. Is gratissimū sibi fuisse n̄m aduentū responder : seq; suaq; oia læto vul-
 tu offert. Porrectisq; illi v̄siliis & per trucimanū q̄ optie adhuc idioma patriū caller ap-
 tis : iterū a soldano ad me cū nouis redit oblationib⁹. Atq; iterū ego gratiarū actiones
 vestro noie q; me ita pacato aīo & serena fronte suscipiat remitto : qd aliud q̄ mea dicta
 illi Tangaribardin⁹ referret propē loci distantiā p̄cipere nō poterā. a soldano enī passus
 meo iudicio circiter viginti distabā. sed nimirū cum patrio adhuc amore feruens & ve-
 stri obsequiū cupidus ad beneuolū nobis reddendū soldanū : alia q̄ eius auribus benefo-
 nabāt : meis distis intericiebat. Id ego q; illius sermonib⁹ attentissimū alacriorēq; pau-
 lati fieri soldanū cōspictebā : suspicatus sum. Tertio atq; iterū cit⁹ ad me reuertitur. vt bo-
 no hilariq; aīo sim : vt si qua mihi intra soldanicæ dicionis terminos grata fuerint : petā
 a soldano reportat. Illi ego ne ista incassū gesta sint : ne ne ista vnq̄tā inusitata apud ip-
 sos humanitas in quēq; de vestra memoria plabatur : me daturū operā polliceor. Itasa-
 lutationib⁹ gratiarū ve actionib⁹ & pollicitis vtrinq; multiplicatis t̄pis aliq̄tūlū triuim⁹
 nec aliud quicq; hoc primo conuentu peractum est. Negocia. n. in die dñicū sequentem
 remittuntur. Soldanū interea dum tangaribardinus illum meo noie alloq̄retur : ego aut
 otiosus quid relatur⁹ esset expectarē : diligenter inspexi. Is est vir natus ānos circiter qu-
 q; & quaginta : patrio more barbatus : nec densa t̄ti aut o blōga nimum barba : vultu
 iucūd o. facie pingui suffuscata. aspectu ferox aliquātulum. oculis reductis. paruis. grani
 motu. statuarū i a sedente colligere potui : plusq; medioeri. Oriū⁹ aut escythia ex moti-
 bus quos vulgo ciarchefos vocant : inde nāq; et ex iudææ regionibus pars maior mame-
 luchorū rapta per soldanicæ regna venū ducitur. Indumētū vero ip̄ius eo die ex glanco
 ferico rafo forma cōmuni. neq; n. varias hñt superiorū vestitiū cōcisuras : p̄terq; in mani-
 cis quas optimates curtas & breues ferūt : cæteri aut vsq; ad digitorū extremū p̄ductas :
 est nimirū superior illorū vestis paruo discrimie ab aliis quas vestri granatēses algiub⁹
 bas vocāt : hispani aut marlotas. mameluchorum talares oēs quas volo cingulo leuiter stri-
 gūt : de cætero discincti. neq; n. illis vestes interiores corpus aliter p̄mūt : q̄ illa superior
 neq; caligis vtūtur : sed nudis pedibus crepidas tātu; nostrorū franciscorū more gestāt.
 capitis aut velamia valde diuerſa. p̄ ea nanq; nō modo iudæi & christicolæ soldano sub-
 diti qui vestitū eadē genera ferūt a populis mahometicæ legis : & a mameluchis : sed sim-
 plicium mameluchorum ab optimatibus & optimatū inter se discrimen cernitur. Ma-
 homethæus populus velamen fert multis gyris lineis quemadmodum & iudæus & chri-
 sticola insinuatum : Sed christicola glauco : iudæus croceo : mahomethæus albedo colori-
 bus discernuntur. Mameluchi qui soldanici sunt ministri pileum ferunt lanceum aut cy-
 matilem sp̄tama altiorem : valde ponderosū durū : duob⁹ cōsūtū colorib⁹ : viridi ab imo
 a superiore nigro : cæteri aut qui aut sunt aliorū principū aut soldanico tantū stipendio
 censiti : nec aliter ministri : galero rubro villoso cubitali. diademato quasi a lateribus pla-
 no dignoscuntur. Principū vero duorū ordinū inferiorum velamē lineum est : sed a vela-
 mento populū valde dispar . populus enim suum simpliciter in rotundum implicat &

Oblatiōes
soldani.

Soldani
descriptio.

Velamēnū
varietas.

conuoluit: isti autem arte compactum & mire compressum in aliam ve formam in die
 a dematis modum constructum ferunt. Summi ordinis ipsorum a quo soldani veluti ex
 nostris cardinalibus summi pontifices creantur capitale tegumentum distonum est. & maxime
 ridiculum. Ex linea & ipm tela tenui sed rhinocerotici opus cumuli. Ex sexaginta namque &
 interdum septuaginta vlnis in circumflexione variis. In gyros diuersos. in cornua demum
 desinens confectum est. A sede velaminis que infigitur capiti cornua sex quorum quattuor non
 longiora spatiosa sed magno lacerto crassiora prodeunt. duo vero alia veluti adiacentia
 scopulis promontoria de medio breuium quattuor: cubitalia fere in cochlearum cornuum similitudinem
 surgunt. nec mediis fidus aliunde sibi hos barbaros que a vernali cochlea ea subsanato-
 ria cornua sumpsisse arbitrari possunt. Res namque alteri cuique similitudinem conspexisse me nunquam pu-
 to. Idem habebat soldanus eo publici spectaculi die cornutum capitis tegumentum. Neque enim
 postquam super promum gradum ascendit: distonum ab optimatum ornatu de quorum ordine creatus est
 habitum sumit. Cur tanti ponderis tantum impedimenti struem sibi iniceret: qua impliciti vertere
 vix caput imoto corpore valet: a tagaribardino prius sciscitatum fuerat. Is duas mihi ratio-
 nes adduxit: ne scilicet leuiter caput mouedo a virili grauitate fædo aut stulto gestu aliquid
 discedere possint. ne ue illi oneri assueti galeam postmodum quam bellum ingruat ferre fastidi-
 ant. His ita actis & consideratis a soldano dimittor. a quo quum domum redditurus iam terga
 verterem: id spatium quod a soldani conspectu ad primum arcus ingressum iacet: vtrique statibus
 meluchis circumuallatum ut passibus metirentur nec minus ut astantiu mameluchorum copia
 dinumeraretur his qui me sequebatur iussi. Mameluchorum numerum circiter quattuor mil-
 lium affuisse passuum autem circiter octingentorum spatium intercessisse copiam. neutrum tamen
 examumibus quicquam circumspiciendi studio dinumerauit. Quum autem a soldano duas iam custodias
 as regredientes transgressissem: quorundam hominum diuerso aliquantisper habitu ab ægyptiis cu-
 neo efficitur obulsi: qui postquam in me toruis oculis. rugosa fronte. furibundo supercilio. rabi-
 da maledicta submurmurando detorserunt: trugimano quodam arabico idiomate mauritano
 sublocuti sunt. Quibus trugimano parum minus ut tacerem inuuisse videtur. Inter eum
 dum quoniam essent quid me quererent: que solliciti: & cur ita angerentur mihi tagaribardino ape-
 ruit. Oratores esse illos numidas & mauritanos de quibus in calce libri secundi mentionem
 fecimus: significauit. Qui quum non modo in me ceteros ue christicolos soldanum non seuis-
 se sensissent: uerum etiam honorifice ab eo fuisse susceptum didicissent: animo cruciabantur. & me-
 tis turbulentam pallore uultus offidebant. Hi permant in foribus mæsti: nos domum reuertimur.
 In interea loci dum negociis tractandis assignatus mihi dies aduocet: ne tempus ullum
 frustra mihi de manibus ut vulgo dicitur euadat: de regionis natura. de icolarum moribus.
 de seruorum imperio ceteris ue rebus que memoratu mihi digna uisa sunt: per tempus scrutatum sum.
 Quare neque absolum mihi uidebitur si eorum que collegi pleraque breuius enarrauero. Pro-
 uincia est ægyptus: satis ample lateque a chosmographis & historicis depicta. Verberem autem
 puuicia nostra tepestate caput cayru incolæ appellat. Hæc est in asia trans nili alexandria ve
 ro citra. propterea in africa. Nili. n. serenissimi principis Asia dirimit ab africa. Urbs ea pri-
 maria populosissima: reges de cetero puuicia ciuitatibus aut oppidis ifreques Quum sit pro-
 eas que inundati æstate nilo partes irrigantur arenosa: arabum ue continuis incursionibus in-
 festata. Præcipue tamen ob seruorum seu tyrannidem oppressa. de quorum initio moribusque pri-
 usque ad alia progrediar: pauca ptingam. Vnde ad seruorum manum tam magnæ molis imperium
 uenerit: qui ægypto. syria. arabia vtrique ac idumææ uniuersæ dñantur varia referunt. certam
 uero historiam minime se habere dicunt. ægyptias feminas in maritos deficientibus liberis
 ad imperii gubernaculum sibi tunc seruos sufficisse: quod proceres omnes iudaicum populum moysen
 duce fugientem insequentes cum suo pharaone mare rubrum absorbuisset: plerique autumant.
 neque id publice recitare hæsitat. sed longe abages. ægyptios alii suas potestates: ut se accepti a io-
 seph iacobita beneficii que pharaonis seruus ægyptum uniuersam fame pibundam uaticinio libe-

De seruorum imperio.

LEGATIONIS BABILONICAE

raffet gratos ostenderent: ad seruos iperiu detulisse pdicāt: sed priore fabula meo iudicio fabulosius. Qui vero p̄sentium ratione moti de ignotis iudiciū faciunt: verissimilitudine differūt. Seruos quodā iūptis i dñs armis iperiu sibi p̄ntis cuiusdā exēpli argumēto edocti occupasse cōtestātur. Caytbeo nāq̄ soldano viuēte qui foelicissimō ductu tres & triginta annos sceptrō potit⁹ est: mameluchorū seruos æthiophe quodā duce trans niluzā dñis armatos secessisse: multorū memoria p̄debat. Est. n. subseruorū iūgēs multitudine: quū nullus sit mameluchus q̄ domi nō habeat duos aut plures p̄ cuiusq̄ gradu ministerio addictos indos: aut æthiopes famulos p̄cio emptos. Horū defectioni magno exercitū cōparato caytbei⁹ ipse occurrit serullemq̄ ipetū armis opp̄ssit. a lither. n. de ip̄o et mameluchis oibus actū ea tempestate fuisse. Prudētiores igitur interēptis quodā dñis iperiu seruos vsurpasse p̄ certo hñt: quū nullus fuerit vnq̄ hoc caytbeo⁹ potentior: aut siq̄ fuerint sub eius iperio cōtra dñs insurgere. Quæ vero ex variis ego autoribus colligēri altius aliq̄to rē trahēdo non inutilia dictū v̄ia maiestas accipiat. Ab anno septingentesimo quarto a salute nostra & christi natali: ægypti de mahometico genere reges vt se a græcorū seruitute liberarēt: sibi crearūt: qui caliphus appellabatur. Ab huius caliphī noie reliquī oēs ægypti reges caliphī sunt appellati ad annū vīq̄ tertiu & quinquagesimū supra millesimū. Tūc nāq̄ almerico xp̄iano hierosolymorū rege caliphū bello vrgente sultanī syriæ regis auxiliū caliphus implorat. Mittitur a sultano syriæ sarracodux militiæ. Caliphō succurrit. Almericū & xp̄ianos pellit. Ast caliphō in vincula cōiecto regnū sarraco vsurpat: seq̄ iubet sultanū a sui principis noie nō regē vocari. En soldanorum initū anno ab hinc nono & quadragesimo supra q̄dringentesimū. est nāq̄ hic ann⁹ quo ego hæc ex itinere scribo secundus & quingentesimus supra millesimū. Nō multos post annos sultanatus hic ægypti⁹ ad melechsalaz p̄ successū venit. Is melechsalam a tartaris p̄ mercatoris magnū seruorū nūerū q̄ comani dicebātur: in antiochia sinitibus bello victorū coemīt. Ita seruos melechsalā instituit: ut eorū opera liberis abiectis bello & pace & in p̄uinciis gubernādīs & p̄tractādīs armis uteretur. Melechsalaz dñm serui trucidāt. De se ip̄s tuquemeniū sultanū creant & regno insidēt serui. Ita in seruorū seruitutē ad hæc vsq̄ tempora redacta est ægypt⁹. Ex horū collegio bōdocadar sultanus āno octauo & sexagesimo supra millesimū ducent. a xp̄ianis vniuersā syriā & palestīnā abstulit p̄ter ptolomaidē: quā deinde melecstraphus sultanus post annū tertium & vigesimū a bōdocadar victoriā xp̄ianis ademīt: sancto tñ sepulchro oēs barbari p̄perceit. Ad caytbeu a quo digressi sumus iā reuertamur. Hic est ille soldanus cuius auspiciis turcarū copias iūgēs parua mameluchorū manu sæpi⁹ effusas audiuim⁹. Nec eorū disciplina militari p̄cognita: sum quidē admirat⁹. Nā vbi primū e motibus vt plurimū scythicis venū allati sunt: i quib⁹ inediæ & frigorib⁹ assueri pene nudī obdurerūt: in domos suas hi barbari principes rudes illos ēptos adducūt: diē noctūq̄ nulla in re alia tps vllū terere q̄ in p̄tractādīs armis ip̄os partiūt. Ad quos erudiendos quilibet optimatū: p̄ cuiusq̄ opibus stipendiō cōductos domi magistros gladiatores habet. quib⁹ nuper ēptis veluti fessoribus equi domādī obsignātur. Ex quorū ferula si in strenuos euadunt milites: in mameluchos sententur: alias famulantur semp. Mameluchorū ordo equestris est cū stipendiō militari pinguisimo. cui libet. n. ip̄orū pecuniari⁹ census p̄ singulas lunas: a luna nāq̄ mēses cōputant: drachmarū auri sex & quadratis p̄betur. alimonia vero quotidiana mameluchi portio tatū est ordei quatū duobus equis sufficiat alēdis. carnīū autē libræ eorū more tres i singulos diuidūtur: rotulū ip̄i librā vocāt. ea ē n̄sarū vnciarū duæ de viginti: panis vero ea datur portio q̄ ip̄i & tribus ministris superat. Vnde quū nulla sit his alia p̄terq̄ de armorū exercitatione cura: sintq̄ virib⁹ polentes & laboribus sepe cū egestate a suæ gentis natura enutriti: nec apud dominos letis p̄cumbant: imo & duro solo steria tantum supposita v̄ tapetulo aliquo veteri cōstrato quiescāt: mirari desino potuisse tales viros n̄erosiores hostiū turbas aliq̄ p̄sigare.

in
tio iperive
rissimilior.

Quo anno
scribit au-
tor.

Mamelu-
chis stipes

Hic sermo serenissimi principes de veteribus est mameluchis. Iuniores namque sunt numero pauciores: neque illa quam nunc recitauimus militari disciplina instructi vigent: veteres enim exortis post caytbeium inter principes hos factionibus mutuis gladiis communi sunt. Recentiores vero eorum scholis quas vocant tabachas non maturi armis: ut mameluchorum numerus aliquis impleatur: educuntur. Horum tamen opera qualescumque sint ad regnorum regimen & praesidiuz soldanus vitur. Nec alterius modi cuiquam summa rerum creditur. Mameluchi ex christianis deliguntur. Hi mahometae sectam abnegato christo diuitiarum & imperii cupiditate pellecti amplectuntur. ex alia gente vlla censent neminem. A iudeis namque fieri quecumque mameluchum vetant: quoniam dolosos esse & capiendis armis minime aptos iudeos putant. Ex mahometica quoque legis viro aut foemina genitos in mameluchos conscribere praetimore recusant: atque id apud ipsos suis decretis & consuetudine tantum inualuit: ut neque proprios filios quoniam ab ipsis postquam mahometici effecti aut ex mahometica muliere orti sunt: armis instruere vel ad honores & magistraturae euocare liceat. fas est tamen pecunias. domos. suppellectilia quaeque aut praedia natis legare. Ex mameluchis proceres: ex proceribus Soldani creantur. Quare quoniam nam pacto a christianis hoc genus hominum originem trahat: quanta ve cum nostrae religionis ignominia: opprobrio & dedecore hi barbari dominantur: catholici principes se colligere potestis. Expergescimini aliquando: & re christianam cape sinit: non deerit si christus. Gens autem ipsa incolarum est imbellis: effeminata. inermis. distincta. mollis. timida. mechanicis tantum artibus aut mercatura intentam. vitam silentio praeterit in gloriam: nec aliis legibus a mameluchis gubernata quam absoluto iudicio. est praeterea mameluchi cuiusvis tanta in incolas vniuersos potestas: ut claua lignea quam manu gestat semper quecumque incolam obuium ferire pro libito vel leuissima occasione sumptali ceat: quae scilicet ipsum transeuntem tetigerit: aut uenienti non assurrexerit: vel minus honorifice salutauerit: aut non citus loco cesserit: interdum etiam nullam nactus causam dum intumulentus aut insanus uel alias iratus incedens per urbem mameluchus occurrit: ipsum quotquot ictibus libet percutit: nec musitare misere audent: neque in eius auxilio uel labium mouere quisquam intentat: quis pater filium aut filius patrem a mamelucho cedi conspiciat: aequo tamen uultu patitur necesse est. Nam perimere incolam in auxilium alterius ut ipsum de percutientis manu eruat accurrentem: uel percussum: clauam ne feriat ulterius manu apprehendentem mamelucho impune fas est. Multos quippe nisi si caput illis voluminibus implicitum de quibus mentionem fecimus ferrent incolae mameluchi passim occiderent: cum neque se defendere cuiquam liceat: neque in mameluchis vlla interdum pietas vigeat. Incolae cuiquam arma uila uel gladiolum quidem acuta cuspidem uel recta apud se habere equo uel ambulare uctum est. Redituum autem praeter ordinaria uestigalia lex est principum uoluntas. exigunt. expilant. extorquent. & ad ossa usque exacta. Propterea & si animus ad uindicandum se in libertatem a tam impia seruitute accoriant. Propterea & si animus ad uindicandum se in libertatem a tam impia seruitute accoriant. Propterea & si animus ad uindicandum se in libertatem a tam impia seruitute accoriant. Propterea & si animus ad uindicandum se in libertatem a tam impia seruitute accoriant.

Incolarum
seruitus

auaricia immensa. in domibus summa ob multas vxores discordia: fors ingens inter se
 odium. Viget enim inter ipsos principes ob diuersas post caytbei mortem factiones ex-
 ortas incredibilis inimicia: nec in re vlla magis inuigilant: vel ingenia atterunt: quam
 alter præcipitio ac ruinæ alterius. Quare vnde hæc tam diuersa in vna gente studia ema-
 narint: vnde sibi hæc adeo rabida simulas initium sumpserit: opere precium erit aperire:
 sed aliquanto altius vt res ipsa planius intelligatur: repetendum est. Anno a nomine
 christi quinto & sexagesimo supra quadringentesimum ac millesimum: ab eorum vero
 seductore mahomete octingentesimo sexagesimo secundo vel circiter. ad vnguem enis
 colligere id nequiuimus: quoniam diuerso a nobis ordine computant annos. Imperato-
 rem sibi caytbeum virum scytham hi serui q̄ antiquior: q̄ ve & magistratu summo & au-
 thoritate polleret: elegerunt. Hic fuit ingenio & virtute bellica præclarus: tenuitq̄ impe-
 rium annos tres & triginta. Quapropter ea diuturnitas imperii mameluchos fidos illi
 effecit: q̄ ipsos sua pecunia fere omnes coemerit: suoq̄ pane nutrierit: veteribus vel æta-
 te vel bello aut variis morbis maiori ex parte consumptis. Inter hos vna disciplina. vno
 pane sub eodem domino educatos: duo de lautioribus ac opulentioribus principibus quo-
 rum alter Acbardinus: campfous campfomia alter nuncupabatur: in inimicia inter se ca-
 pitales etiam caytbeo viuente exercebant. Quum enim ambo scythæ essent: amboq̄ a
 paruulis de ciarchesis vulgo montibus rapti: eodemq̄ pago oriundi dicerentur: campfo-
 us Acbardinum rusticitatis arguebat: præ inuidia q̄ faciliores Acbardino Soldanus adi-
 tus ad se præstaret: q̄ ue potentiores q̄ ipse magistratus assequeretur acbardinus: an-
 te Campfous cruciabatur. Ita vt fit inter omnes ventosus ambitionis afflatus affectan-
 tes perniciem alter alteri semper machinabantur & astruebant. Quapropter cum graui-
 ter iam ægrotante caytbeo inclinatos ad erigendum aduersarium suum ad imperium
 ob maiores pecuniarum & magistratuū copias mameluchos campfous campfomia sen-
 tiret: caytbeum adhuc integro sensu laborantem mæsto vultu & obortis lachrymis cu-
 distis adit huiuscemodî. Imperator optime tanta fuit erga nos omnes tua semper huma-
 nitas & clementia: q̄ nisi maiorem tui hominem exuents: q̄ apud nos uiuentis ratione
 haberemus: ingratißimos nos omnium seruorum erga optime de se merentes dominos
 & summorum beneficiorum nefario inmemores fateri cogeremur. Hunc enim quibus
 nobilem paupertate tamen summersum. Illum e siluis: alium e pecuduz custodia ab hor-
 rendis scythæ frigori bus & vrgenti fame ac demum ex miserrimis magalibus ad su-
 mas diuitias ad præclara palatia & altos rerum cardines enexisti. Constituimus
 igitur imperator maxime ne ingrati tudinis detestabile nomen subeamus: filium tuum
 mahometem: quem uti tui deficientis simulacrum veneraremur: in imperatorem nobis
 eligere: bonorumq̄ omnium hanc scito firmam esse sententiam. Caytbeus autem lon-
 ga rerum experientia sapiens Campfoui mentē apte cognoscens: qui non sui filii causa: si-
 ne impium ad inimicum acbardinum peruenire: talia moliretur: Campfoum a pposi-
 to diuertere conatus est. Sensit em̄ id potius filio pnicie q̄ felicitate pariturum:horta-
 tusq̄ est toto ingenio Capsoum ut impatoris electionē ordine suo ueteri p̄ institutis ma-
 iorum pcedere pateretur. Se uno animo ipsos filiorum loco habere quos ita fidos sem-
 per cognouerit: quos ue suo pane a teneris educauerit. Paucis repetitis Campfous disce-
 dit. Caytbeus aut non longo post animā exhalauit. Campfous uero campfomia q̄ ap̄
 caytbeum egerit enarrans: caytbeuq̄ sibi ut filiū eligerent dixisse ementiens: de ma-
 meluchis quoscunq̄ p̄t subornat. mahometem mameluchis auxiliantibus in castellum
 ubi regia est: locat. Impatorez creat. is est eo tempore a adolescens annos nondum natus
 sexdecî. A summo eorū pontifice māmetes cōfirmatur. habēt. n. & ipi sumū p̄tifico: ad
 que huius impii machina si ægyptii hoies essent p̄tineret. Ius suum vt ceteri cōsuerent: ad
 māmete cañri regiam tenētî triū milliū auri drachmarū p̄co p̄tiffex vēdit. is callifus dī.

Caytbeus
soldanus

Campfoui
acbardini
principi si
multas

26 camp
foui

E tribūnali soldano stāti pedibus vitæ necisq; liberā potestātē p̄stat. Ipse descendit. seip̄
 sum spoliat. Soldanū Imperaturā induit. Abit priuat⁹ p̄manet in impio māmetes. Qui
 pernlās & iprudens tanta ve mole īplīca:⁹ lasciuire: sanguine gaudere: pecunias optima
 tū sūtire: necē illis moliri cœpit. occasione nact⁹ quosdā obrūcat. cæteris cibus ficto ge
 nerali cōuiuio insīdias parat. matrī cōsiliūz aperit. Ea fratre suū: qui cāboo ciarchefus no
 mine de optimatib⁹ & ipse vnus erat sugulādus monet: ne eo die q̄uis iuitatus accedat.
 eius nepotis filii sui mentē detegit. Cambsovs ciarchefius nepoti irat⁹ qui talia machina
 retur: optimates cōuocat. Imminēs periculum enarrat. sibi consulant edicit. Optimates
 vbi adolefcentis animū quo tēdat intelligunt: cābfoo ciarchefio magna ob propalatiū fa
 ctus pollicētur. rē dissimulāt. Acbardin⁹ iterea & cāpsous cāpsomia potentissimi duo
 primates alter pecuniarū amplitudine: beniuolētia fretus amicorū alter sese inuicē dua
 bus pugnis apto marte & collatis signis ita p̄sternunt: vt vitæ tædio confectus acbardin⁹
 mortē obierit: Campsovs autē cāpsomia domo. bonis. patria. extorris lateat icertum an
 viuat. ab his duobus diuersa inter īpos studia diuersæq; factiones q̄ nunc eos exagitant:
 exortæ iunt. Inde q; est vt intra sextū a caytbeio inuicem iam annum quinquies iam soldanicam sedē
 euacuarint: & se infucem mameluchi veterani suis quiq; partibus fauentes telis cōsum
 perint. Ad iam p̄turbatos optimates redeamus. per tomūbeium quendam armorūz du
 cem inferioris inter principes ordinis cui etiam māmetes necem fuerat mīnītatus: insī
 dias māmete parant. Māmetem simul & duos eius amitinos quorūz consilio regebatur:
 struētō intra tentoria castrensia conuiuio in agro iuxta viam qua facturum māmetē iter
 ad quedam lascina pulpamēta didicerat: inuitatum obrūcat ex īsperato tomūbeio⁹.
 Hic fuit infolēcis adolefētis exitus triennio nōdum pacto a p̄e dum moreretur pūsus.
 Principes vero tum vt amicorum māmetis aios mitigarent: tum etiā ut accepti a cāpfoo
 ciarchefio beneficii se gratos ostenderēt: campsovm ciarchefium eius auunculum tomū
 beio nepotis interfectore tractāte coronant. Tomūbeius ī proditionis mercedē emirche
 bir creatur. Is est magistratus prim⁹ post soldanum. exercitib⁹ nāq; p̄est. Rebus sic stā
 tibus: zāballat⁹ qui Damasco syriæq; p̄erat: creationi nō assentitur: arma cōtra soldanūz
 parat. est em̄ eius gubernatiōis magna potētia. Tomūbeius sese debellatū zāballatum
 offert. Soldan⁹ Tomūbei p̄ditoris versutiā noscēs q̄uis timeret: dissimulat tñ: vtq; fides
 liter ac fortiter se gerat cōtra hostē: remq; pagtat prudēter hortatur. suadet. rogat. multa
 pollicetur. sed in casū oīa. colligit exercitū tomūbeius. in zamballatū mouet. in syriā
 p̄ficiscitur. cōuenit zāballatū. nouā p̄ditionē astruit. colloquūtur. fœdus ineūt. cairūveni
 unt. cāpfoo ciarchefio regnū abripiunt.prehendunt Alexandriā intra munitā arcē cu
 stodiis fidis traditur. Imperauit hic mēses tñ viginti. zāballatū scepro p̄ficiunt. Nem īnī
 parcere zāballat⁹ cœpit. optimatū quosdā diuersarū partiū strāgulat. alios ī exiliū mittit.
 plerisq; p̄niciē machinatur. venetos. genuēses. cæterosq; mercatores ī soldanicis regnis
 cōmērcia tractantes expilat. in carcerē & catenas trudit. tormētis vt ab eis pecuniā extor
 qat: affligit. nullū deniq; sœuiciæ gen⁹ p̄mittit. In odium p̄pterea principū & mameluchorū
 chorū oīm incidit. Qua p̄pter codē tomumbeio cuius ductu emerferat molētē p̄ceres a
 zāballato deficiunt. intra castellum regiā domum illum obsident. In diē nonum capitur.
 alexandriā & ipse victus vt fraus fraude puniatur custodiendus mittitur. in ipso carce
 re post tertium vix men sem vita strangulatur. Imperauit hic menses non integros no
 uem. regia in Tomūbei potestatem venit. sedem capit. coronatur. Tomumbeius cuz pri
 mum scepro potitus est: non modo in diuersæ factionis p̄ceres & mameluchos quorum
 arma vereretur: sed etiā in populum crudelitate media sese impaturū existimans sœuī
 recepit. nouas exactiōnes excogitat: sed p̄ter cæteras vnā immoderatam promulgat.
 taxari domos oīs tam incolarum q̄ p̄cerum & mameluchorum ī: pauit. p̄ cuiusq; do
 mus valore locatiōē exigit semestrē: qua exacta iterum p̄solui aliam voluit grauiorez.
 quanto enī q̄libet domus huic rei p̄positorum arbitrio decē mensium t̄p̄e locari si loz

Nones no
 ut soldanū.

Tomübel
crudelitas.

canda foret cōpeteret: tñ extorsit. Audite aliud intolerandum. Hic tam suæ legis hoim q̄
christicolarū & iudæorū quoscūq; diuites fama esse didicisset: de medio tollere quæsitis
occafionib⁹: nitebatur. cūq; p̄scriptorum domos integras aliquādo depraedaretur: supel
lectilla bonaq; omnia quæ de miserorū thesauris rapiebatur: ad mercatores & ciues diuidē
da mittebat cū mandato: vt illa duplo coemerēt. quod si primo edicto recusassent: nō mi
norē i eos sauciā exercebat: q̄ si in crimen læsæ maiestatis incidissent. Consilium igitur
p̄ceres oēs iniierunt. Arma capiūt. castellum sepunt. tomübeius obsident. qui die septi
mo de victoria ob scelerum conscientia desperans per cuniculos e castello descendit. itra
vrbe aufugit. dies latitat quadragita. p̄dit us tādē a suismet affectis a zāballati familiari
bus quē strangulari iusserat: trucidatur. Ita octauo nondū mense peracto generalis per
nicis gladiis inimicorū confoditur. Conueniunt p̄ceres vt imperatorē deligant: omni
umq; suffragiis stat Cambosum gaurū: qui tunc deudarius id est curiæ prætor erat impe
ratorē creare: tum quoniā tomübeio deuinctus erat intima necessitudine: vt tomübeia
factionis pturbatos animos pacarent: tū q̄ is neq; uaser uir esset: neq; potentia pecuniarū
pollens. quare deiecturos se illū facile post sedatos tomübeianorū furores arbitrabā
tur. Cambosum igitur gaurū adeunt. sceptrū offerunt. renuit gaurus. vt se coronari pati
atur: hortantur. Inclamitando iterum recusat. Instant hi. abicit ille. Se nullo pacto idem
onus subiturū: nolleg; se huic tanto periculo addicere frendens prædicat. Imperitū. im
potentē. ineptū se huic tantæ machinæ regendæ fatetur. ex aduerso illū stimulant: & quo
acrius sumere provinciā abnegabat: eo audius illi vt provinciā sumeret: persuadere co
nabantur. Id cū assequi ab eo minime possent: pensilem illū & illatavi in castellū pertāt.
In solium locant regni. pontificē qui eū scepro coronaq; muniat adducunt. Is iterū ast⁹
& similitates collegarum ac perfidiā noscens nihil sibi minus q̄ quod aliis acciderat p̄ti
mescens: conqueritur cogit se qui minime diues sit ad imperiū capeffendum: cū nassacā
id est donatium mameluchorū minime potis sit perfolucere. Vetus est enim apud ip̄os
consuetudo: vt quicunq; assumuntur in regni habenas: singulis mameluchis drachmas
auri centū in strenas: p̄ceribus vero pro cuiusq; gradu dineria millia impartiantur. q̄ do
natium ip̄i uocant nassacā uisima acuta. Nec p̄ditionis nota illi mameluchi aut optima
res taxantur: qui contra eū soldanū arma ceperint: a quo pecuniarū hanc sum mā nō ha
buerint. quæ nūmorum copia excedit. interdū decies centena millia drachmarū auri sol
danos cogit plærūq; eas extorsiones exercere. Ad hoc proceres suo mameluchorūq; pri
uatorum nomine Gauro respondēt: bono animo sit. octo se menses donec ex regnorū
prouentibus pecuniā colligat expectaturos suuz quisq; nassacā pollicentur. Sedet igitur
quīs inuitus campio Gaurus: isq; est quem vestro catholico nomine legatus adiūt: sed i
regno securior ceteris q̄ isdem artibus sibi nō paruereit imperiū: q̄ ve ip̄is benigni
tate p̄cellat. Ast uti solet in reliquis inter mortales fortuna uices nostras cōmutauit: quā
do paratissimas habiturum mihi soldani aures arbitrabar: tunc a primo proposito lōge
alienum comperi. Multa enim tum in caput meum: tum in uestram famam oratores atri
cos in foribus soldanicis mœstos expectare nostrum euentum supra memorauimus: cū
populo & optimatibus moliti fuerant: adeoq; illos suo & granatensium ac iudæorum ex
pulsorū nomine subornauerant: vt primariū soldanicæ parti inhaerentes eū turbati adie
rint: illiq; ruina iminere p̄nunciant: quia publicis uocibus soldanū qui regū suæ legis ho
stitū oratorē honorifice tractauerit xp̄icolā esse: ip̄isq; maurorū p̄nicie placere p̄ urbe po
pulus vniuersus p̄clamat. sibi suisq; consulat hortantur. maximū esse iā inter mamelu
chos diuersarū partiū p̄cipue murmur exortū: qui vt recens capiāt nassacā rerū nouarū
studiosissimi sunt: mutariq; soldanū quoto mēse exoptāt: nec uehementiorē aliā emerge
re posse occasiōē: q̄ p̄opti⁹ mameluchi ad arma capiēda si seductor p̄iceps oboriarur
induci queant: q̄ tutandæ mahometicæ legis vt populo gratum faciant. Soldanus his at
q̄ aliis plurib⁹ a suis p̄ceribus auditis timens ne ip̄se quoq; p̄iceps deiciatur: quīs inuitū

Repheso
p̄cerū ad
soldanum.

trugimano accessit. quæ proceres retulissent enarrat. vt in noctu educat ne qua popu-
 li seditio cooriatur: imperat. Veniam a me petat: edicit. non posse sine suo suorumq; dis-
 crimine me hæctenus admittere: dolens aperit. Proceres trugimano q; mihi fauere vide-
 batur: coram soldano mortem minitantur: tyrannos vos esse ac violentos & fidefra-
 gos reges: intra quorum dicionem sit trugimano oriundus iactatis manibus & fronte
 rugosa despumant: litterasq; tutelares vestris catholicis nominibus ac sigillis insignitas
 ab eis quos ob nefanda scelera eiecistis: allatas plures ostendunt. Trugimano igitur sol-
 dani dicto perturbante & procerum minis perterritus: ad me saturno die pridie nonas se-
 bruarii iam declinante reuertitur. Quæ gesta sint enarrat. vt me ad discessum accingam
 soldani nomine iubet. tutelares mauroorum litteras ostendit. Ego autem i trugimani pal-
 lentis faciem protentis oculis parumper hæsitans: ex intestinis vt aiunt cor fabricans frê-
 dere ac iactare dexteram ira concitus ad soldanum & suos proceres uerba iacere ignomi-
 niosa coepi. Barbaros esse qui primis delationibus moueantur proclamo. potentiam eo-
 rum esse fere nullam. vestram vero immensam. posse illis quidquid emergat nocere: vo-
 bis autem neq; robur adamantinum ostendo. ipsos esse numero paucos & hac tempesta-
 te imbelles: vestros incolas innumeros & bello aptos omnes aperio. argumentum am-
 plitudinis vestræ a Cantabris quos bizcainos & laletanis quos catalanos nuncupatis: ca-
 piant. qui cum sint vestrorum regnorum populi quidam minutissimi ab omni hominū
 memoria illorum semper littora incurfioni bus piraticis infestant. Mulieres etiam in-
 terdum nostrates mauroorum acies profligasse compertum est. Eant igitur eant tu hic
 soldanus & sui proceres nos armis adoriantur: & ulcisci si qua sit per meos reges illata
 mauris iniuria aggrediantur: mediussidus tangaribardine arbitror: hac nostra tempe-
 state qua per regniæ nostræ dotem & regis hereditarium patrimonium hispania est vite-
 rior ceteriori adiuncta: nullam esse humanam potentiam quæ nobis damnum ullum in-
 ferre potis sit. q; vero nos qui in ultimis occidentis oris sedem regiam habemus: magna
 completi possimus: colligere hinc potestis. a gadibus & extremis terræ oris ad vsq; ve-
 strorum littorum prospectum imperium nostrum protenditur. Balearium enim Sardi-
 niæ. Ebusi. Siciliæq; & aliarum plurium insularum catholicis reges mei domini sunt: &
 quod maius est: ea neapolitani regni pars quæ adriatico mari adiacens orientes spectat:
 in eorum potestatem nuper venit. Quæ igitur est hæc incertia uestra? quæ cæcitas tuos
 istos barbaros obtūditi? Vt regū tantorū oratorē se abiciere posse qui aliquā penas luat:
 existimēt. Adito igitur iterū soldanū: meoq; noie illi hæc apito: fore vt nō multo post meū
 reditū q̄ longas manū habeam? q̄ ve potētes ad oēm a nobis iuriā ppulsandā sim? in-
 telligat. Si vero meis dictis auscultauerit: luce clari⁹ illi ostēdā meū aduētū salutē ipsiq; fir-
 mitatē ei p̄staturū. De his autē q̄ illi p̄ eliminatos a vobis ob eorū spurciā sabbatis mau-
 rosq; rebelles granatēses ad lauacrū baptisimū p̄ clemētiā admisisse: q̄uis
 eorū q̄ fecim⁹? rōnē nemini reddere cogamur: neq; potis q̄ sit a nobis eā exigere: pla-
 na tū mēsurā satisfaciā: & multa qb⁹ principū suorū aios sedare ac sibi p̄iores reddere
 facile poterit: ipi me diciturū polliceor. quare puicaciā depōat: ac ut benignas mihi aures
 in parua hoīm frēq̄ntia p̄stet: si illū amas suadeto. Post q̄ autē q̄ dixerim⁹ intellexerit: liberū
 ei q̄cūq; cōstituerit: ipare nō min⁹ q̄ nūc erit. Tangaribardin⁹ meis dictis diligētē aio re-
 cōditis respirās aliq̄ tulū a cōcepto mcerore: pauca de hic meū repetēs ad soldanū inter-
 eundū reputās quib⁹ modis n̄ra referēs illū nono iduat p̄posito p̄ficiscitur. Astu suo: est
 em sagacissim⁹ & lōga rerū experiētia prudēs: soldanū pacat. timorē soluit. spē p̄stat. vt
 p̄ regniæ posticū ad eū sol⁹ igrediar: cōtra morē maiorū op̄a dat. A udit⁹ fuit. n. null⁹ vnq̄
 orator ab eis p̄ hoīm memoriā secreto. statuto dñico die sole nodū exorto admittor. Cœptū
 ē agi de regni granatēsis debellatu. de iudæis electis. de mauris op̄stis m̄taz de mutata
 religioe m̄to plura p̄posuit. post q̄ soldan⁹ cōticuit: hui⁹ cōmodi ego sermonē exorū.

Mandat m
 rifice res
 hispanos

misatur

rē ad me detuli: quōs tū p̄ns edicis: diligēter mēoria suscepi. Quare si mihi ut q̄ scētā r̄nde
 re possi: venia p̄stabitur: tibi & oratorio muneri meo late satisfactū iri sclo. Aures se mihi
 daturū faciles pollicetur. quæcunq; in mentē venerint: loquendi venia impenditur. tunc
 sic edissero. Granatā multasq; illius regni munitas urbes catholicos reges meos tuæ legis
 cultorib; ademisse. uictis fidē nō seruasse. p̄ uī ad x̄p̄s multa mauroꝝ millia coegisse cōq̄
 reris: de hic te daturū operā ut ipsos facti p̄niteat: minat̄ es. Hoc primū magne ipator
 ut ordinē utar p̄æpostero habeto. Catholicos regem & reginā hispaniarum qui me mis-
 serunt: ut quædā hierosolymorum incolarū nomine a te impetrarē: nō vt tibi de factis eo-
 rum rationē redderē: eē ita potētes scito: ut nullas humanas uires aut arma uereantur: p̄
 p̄terea superuacaneū est existimare minas posse quicq; p̄ficere. In caput. n. cuiusq; nos is
 petere uolentis eius audacia recudetur. Est em̄ illorū imperiū amplitudo ingens adeo ut
 ab oceano qua sol decidit: ad vsq; sinum adriaticū: qua latus italæ tua littora prospectat:
 per herculeū fretum tractu perpetuo cum sicilia & Calabria quæ magna græcia quondā
 appellabatur: & appulia parandis bellis aptissimis cuncta his subiaceant: q̄ innumeras
 possint armatorū copias quando cunq; opus esset comparare: q̄ strenuus sit quicūq; his-
 pania miles incolar: q̄ dominis fidus: q̄ dicto parētes suos principes qui potentissimi
 sunt mei reges habeant: incredibile dictū est. a summo nauq; ad minimum ab agrico-
 la ad auratum equitem nullus est intra orbem hispanum qui non se tunc gloriosus uia-
 uere quando emori pro regibus suis succurrerit: q̄ uiuere: uitam arbitretur. De his non
 plura: quandoquidem meo nomine tan garibar dinus tibi cætera cumulanter enumera-
 uerit. Nunc autem quāuis nec tibi aut uiuentium cuiq; a nobis rationem exigere posse
 vires sufficiant: nec vt tibi horum quæ nunc dicam quicquam p̄æponerem: mihi demā
 datum sit: cum iam satis quanti sint mei reges intellexeris: quales sint & q̄ longe alii q̄
 tu tibi persuadeas audito. Regnum illud Granatense q̄ debellatum a nobis isti conque-
 runtur: contra ius fasq; iuliano duce qui calpe & septæ aliorumq; plurium oppidorum
 in occidui maris faucibus dominus erat: cum reliquis hispaniarum regnis mauri quon-
 dam armis occupauerant. Is enim iulianus occasionem nactus q̄ rodericus rex qui tunc
 uiuere imp̄terabat hispaniæ: filiam suam de reginæ nymphis vxam stupraisset: Mira-
 mamolinū mahometicæ legis monacham cum ingenti exercitu ex mauritania in eam
 hispaniæ oram quæ bætica dicitur traduxit: totamq; profligatis ter per iulianum colla-
 tis signis roderici copiis miramamolinus p̄æter pauca mōtana oppressit. A deoq; post-
 q̄ sibi miramamolinus hispaniam usurpauit: in christicolos omnes sæuitum est: vt reli-
 ctus fuerit nullus x̄pm̄ recusans a bnegare qui mauroꝝ gladiis non interierit. Trans-
 actis annorum iam pluribus curculis: christicolæ tandem respicientis aliquantisper
 ab hac dira illuue sese redimere attentarunt. Pelagio quondā nobili duce de mōtibus pe-
 detentim descendunt: mauroꝝ copias fœminis etiam e rupibus cum saxorum dele-
 ctione primum: deinde cum telis adiuuantibus profligant: retrocedere. montium radi-
 ces deserere. intra munitas vrbes se recipere cogunt. Quare paulatim christicolarū ani-
 mos necessitate. iusticia. mauroꝝq; truculenta tyrannide indies magis ac magis excu-
 tientibus: hispaniæ utriusq; cæteras regiones meorum regum proauī in libertatem uin-
 dicarunt. quod uero supererat ipsi nuper uirtute bellica domuerunt. Affecimus igitur
 insuria neminem: cum ius suum tueri: suaq; de iniuste possidentium manibus cuiq; lice-
 at cum possit abripere. Quod uero fide fragos illos aduersa tantum parte audita ita so-
 lutis habentis appelles: uictisq; non peperisse conqueraris: da ueniam quæso. temere fa-
 ctum est: nec decuit maiestatem tuam nobis in auditis in ea uerba nō rege digna prorūpe-
 re. Oro attendas imperator optime cum granatensis regni urbes in deditiōnem nostrā
 uenissent: multi a meis regibus ut in regno nataliq; solo suo cum liberis & uxoribus per-
 manere liceret: alii ut discedere possent: litteras tutelares impetrabant: quas illis mei
 reges capitibus interpositis dummodo in fide persisterent neue quicq; contra eorum

Oratio ora-
 tois ad sol-
 danū irati

Alicurunt
 granatā no-
 stri reges

malesstatē comitterēt: ipartiebātur. Nūc autē hi quorū plurimū scelerū cōscīi aufugeēt: aliī
 rōnis inimicī. & nouarū rerū cupīdi. rebelles. seditiosi. facinorib⁹ ve ibutī ad te cōfluūt:
 exaratas a meorū regū clemētia lras ostēdunt: qd īpī admiserit occludūt. cooperiūt. ta
 cent. fugā suā eiectionē & pfidia appellāt. cōstabit nūq̄ de ore meorū regū verbūvlū va
 nū aut mēdax excidisse. Ad baptismū p̄terea granatēses oēs vī coactos fuisse tibi emētī
 sunt: nihil a vero semoti⁹ vīua vox vlla protulit vnq̄. Vnde q̄ perniciosum sit primis fla
 gitiosorū delationib⁹ ad itā moueri colligito. Catholici rex & regina hispaniarū se mul
 tomagis re q̄ nomie xpīanos esse p̄itentur: xpīanū eū nos appellam⁹: qui christi vestī
 gīa nititur imitari. doctrinā sequi. legē seruare. xp̄s neminē vnq̄ ad se iuūt adducere aut
 allicere est conatus. Vi cuiq̄ vt xpīan⁹ efficiatur: inferri p̄ceptū nūq̄: imō nra lege cautū ē.
 apte: ne quisq̄ alienæ legis vll⁹ cultorē metu aut vī ipellere audeat: cuius rei tibi sint ara
 gumēto mauroꝝ tot millia quot p̄ tua regna transmearūt: ac iudaeorū multitudo ingēs
 expulsa. Hos oēs cū sub eorū essent potestate nōne ad baptismū coegissent: si per legē il
 cuiisset: scū igitur nō eos coegerint: cum libera illis quacunq̄ sederet anio p̄ficiscē ample
 sit via patefacta: q̄ leuiter falloq̄ te granatēses obtūdāt: cognoscito. Granatēses q̄ter sū
 ptis armis q̄ nullo modo habere quēq̄ apud se ex cōposito & fœdere cōscripto licebat: in
 vrbe ipa sceptratos p̄fectos: in bellefychio munito oppido plures electos milites: ī rōdæ
 cōuallib⁹ armorū duces cū ingētib⁹ copiis trucidarunt. In motib⁹ vero niuosos quos al
 puxarrēses vocāt: in quorū radicib⁹ Granata vrbs facit: locorum asperrima freti natura
 ita furiatas animis defecerūt: vt regē ip̄m cū centū millib⁹ peditū quidecī autē equitū p̄ti
 naciter expectarint: nec cedere vnq̄ aut arma deponere uoluerunt: donec aperto Marte
 p̄ligati plures interierūt. quib⁹ istī supplicīis affici merebātur: q̄ multa satis erat ad hęc
 scelera: excoꝝari a vertice ad pedū plantā ipī: vtq̄ filii & vxores iporū cū oi fama ī ser
 nitutē redigerētur: bona fisco addicerētur: ex lege p̄meriti fuerāt: cū in hęc sepe pericula
 sua nimitū demētia cōlectos cernerēt: emissis ad cœlos vocib⁹ baptismā baptīsmā p̄cla
 mare oēs passim cœperunt. Catholici vero dñi mei quibus est insitū a natura esse iustos.
 misericordes. & pios ad eas supplicū p̄ces cōmoti tantorū facinorū illis veniā. vxoribus
 ad natis libertatē: bonorū remissionē aio clemētissimo sunt ipartiti. eo tñ p̄cipue q̄ nra
 lege vti neminē cogere recusant: ita neminē ablicere venientē sancitū sit. Eia nunc op
 time iperator qd si tot ab icolis tuis alienæ legis p̄serti in te ausu temerario cōmissa fuis
 sent facinora: satis ne aio tuo factū fuisset mahometica ipos instituta iplorasse: minime se
 quidē arbitror: tanto maxime cū pecuniario dāno. eorū nanq̄ spolia si cū vxorib⁹ & fi
 liis eorū bona venū fuissent exposita decēnales tuos reddidit⁹ p̄culdubio superassent. Nec
 te p̄tereat velli: duo eē regna valētīnū scz & Aragoniū hæreditario iure antiquissimo re
 gibus meis subiecta: in quibus plura mahometeorū q̄ xpīanorum millia oim opinioē
 degunt. Hi habere sua templa. equis ambulare. tela cum iter faciūt gestare. ædificare do
 mos. agros colere. armenta possidere non min⁹ libere atq̄ christianis ip̄sis permittitur:
 nec minores pœnas dat christicola: qui maurus inolestia vel iniuria afficiat: q̄ si maurus
 christicolam. quātū beate isti sub meorum regum imperio cuz pacifici sūt & minime se
 ditiosi viuunt: si scrutaberis: granatenses meritissimas luisse pœnas iudicabis. de iudæis
 autem deterioribusq̄ neophitis ex legibus quæ te cura fatigat: quid ad te? Hi sunt a me
 as regibus de omnibus eorūz regnis tanquā rabida pestis eliminati: probi si fices q̄ mor
 bosum. q̄ pestiferum. q̄ ve contagiosum pecus istud de quo loqueris sit. Tactu omnia
 fœdant. visu corrumpunt. sermone destruant. diuina & humana perturbant. insciunt.
 prostrant. miseros vicinos circūueniunt. radicibus expilant. funestant. vbicunq̄ pecuniā
 as eē p̄sentiant: tanq̄ odori canes in sequūtur. detegunt. effodiunt. p̄ mendacia. p̄iuria
 dolos. in sidias. per lites si cœtera non suppetunt: extorquere illas laborant. aliena mise
 ria. dolore. gemitu & moesticia gaudent. fœlicitati inuident. pernitiē notis omnib⁹ atq̄
 etiā sibi iniquē semp cum fremitu machinantur. Veh domib⁹ quarū istis secreta rimari

Rebellioes
maurorum
petunt da
pizari

Nota besu
dca

Sapida su
deozū epl
theta

Causedia
Iudets.

Porbosus
per. iudets.

licet. Nosces aliqui nosces: si longos annos tibi fata p̄stiterint: quod hoim̄ genis hoc ste
cui tu patrociniū p̄stas: quod itra tuas oues cōmisces: q̄ obsecenū. detestabile. vile. exe
crandū. q̄ deniq; detrudi debeat ab omni humano cōmērio. sapientissimos vitentūz
tunc fuisse meos reges fateberis: quādo de tam reliculo & morbofo pecore exterminādo
cogitarunt. Si hos amas: hos tibi habeto. Quid vis tibi referat gens hæc abiecta: latro
ne aut subdolos pditor si quē tu eiusmodi morte dignū in exiliū miseris: v̄ tantū flagel
lari iusseris: cū per alienas terras vagabitur maiestātē ne tuā laudabit: Misericordē te p̄
pterea v̄ clementē appellabit: Non quippe. quocūq; em̄ diuerterit te crudelē. imp̄iū. bo
norū persecutorē. se iniuste depulsum p̄dicabit. sua icclera tacebit. ast si in prudentem
aliquē auditorē incidit: te iniustū esse tua causa nō audita minime persuasuz reliquet.
Quare serenissime ip̄erator aduertito: ne hi nefariū delatores in aliquā te calamitatem
cōiciāt: si tibi cōsuleris: tuæ posthac aures liminaq; hoib⁹ huiuscemodi nūq; patebūt.
de his iā satis multa. Nunc aut v̄ ad te iā ventā: si ea q̄ sum meorū regū noie petitur ip̄e
trauero: rumores a me ip̄o p̄ hanc amplissimā vr̄bē tuæ dicioni subiectā per frugimanuz
reliquos etiā palatinos qui mecū versantur: spargā: aduenisse me fraternū fœdus tecū cū
meis regibus in itū easq; classes quas in Apuliæ Calabriaq; portub⁹ habent: cū delectis
militū copis p̄æsto fore: si qua in te defectio exoriat̄ur aut bellica vis ignerit: vt huc vo
litent in auxiliū tibi p̄dicābim⁹. Ita i hac tuorū principū incōstantia & ip̄eradi cupidī
tate nostræ & si fictæ amicitia fama cū simus mari & terris adeo potētes maximā tibi po
teritvilitatē parere. Tēperatius nāq; de insurgēdo in te armisq; capiēdistui aduersa par
tis principes si hoc suspicāt̄ur: cogitabūt. Finītissimi p̄reca reges qui syrix foelicissimā p̄
uincia tuæ inhiāt serius te bello tētare audebūt: si nos in tui auxiliū vēturos verebūt̄ur.
Aperito igitur mentis oculos serenissime ip̄erator & forte quæ sese tibi obtulit: oportu
nā apprehēdito: libētisq; aio ea perficito: quæ mei reges exoptāt: & forte sedes hæc tua q̄
subtili vitro fragilit̄ est: in adamātū robur ex hoc nostro cōmērio cōuertetur. Quæ
aut petim⁹ summe ip̄erator factu quidē facillima tūc tibi aperiat̄: quando pacato ab istac
iracūda perturbatione aio ad teip̄m te rediisse cognouero. hæc ego. Soldanus vero dum
interea ego ista recensebam: ex ore meo quīs ea minime caperet: meos motus tū tū ira
cūdos. tū placidos. acutos. Interdū graues colligēs: p̄debat. scire iā quæ dixisset maiorē
imodum affectabat. Tangaribardin⁹ interpres inter nos tertius qui nō minus q̄ ego ip̄e
vestræ gloriæ cupidus esse mihi visus est: auido soldano affectu nō minore nō inferiore
aio. lingua nō timidiore. suo idiomate quæ p̄posuerā: referet. Inflat̄us interdū devīa po
tentia rubicūdo vultu edisserit: placido interdū sermone a core subribili solertissime de
uestra erga bonos benignitate receset: atq; etiā iterdū q̄ virtute bellica foelices sitis enar
rans: minabūdos oculos attollit. Gaudebā ego soldani intentū animū nutusq; dicta cōc
pientes inspiciens. Postq; igitur tangaribardinus finē sermoni suo fecit: soldanus sese a
micis oculis ad me cōuertit. & multa iterdū de vobis de regnis v̄ris p̄cūctatur. an vera sit: q̄
ego de vestra in rebelles mauros clementia argumētat⁹ fuerā: interrogat. Vero esse oia
veriora quæ dixissem affirmo: posseq; id illi facile fieri cōpertissimū: si ad vos oratores
vel secreto exploratores miserit aperio: quod si fecerit: quanti sint momenti res vestræ:
quantūve stabilitati ipsius simulatæ nostræ societatis sparibus vulgo rumor cōducere po
tis sit ip̄m cognosciturū enuncio. His atq; aliis pluribus ab ortu solis ad vsq; meridiē ita
discussis. confirmatis. cōfultis. cōdulsis. vestra mādata aperio. Soldan⁹ ad ea oia p̄ficiēda
q̄ v̄o noie petiero animū disponit. me dimittit. p̄icipes p̄pter metū cōcitat̄: multitudi
nis pturbatos ad se iubet tā fictos q̄ amicos diē postero accersiri: ne facile ip̄oborū susur
ris iudæorū & profugorū granatēsiū q̄relis moueantur: monet periculosum esse quactū
q; in causa altera partiū tantum audita iudicare. Iudæorum fraudes. nequissimā. hostilita
tem in omne gen⁹ hoim̄ meis verbis p̄ponit. Ne sit illis de tam foetido. despecto. luido.
scabioso ve pecore sollicitudo suadet. de maurorum aut leuium granateniū cōquestib⁹

constantia. defectiōnes. crudelitate īporū. viorū vero ducū ac militū internitiōne edisse
 rit. Quid foret interrogat: si talia pes suos subditos in se vilo tpe emerissent facinora:
 aut si sumptis armis tot in ipsos xpianorū millia defecissent: quot maurorū vram coro
 nā defecerūt. De viorū regnorū āplitudīne. de potētia. felicitateq; vestra multa ipsemet
 enarrat: quātā possit regū tātorū amicicia sibi & ipis vtilitate afferre p̄nūciat. Horrescūt
 p̄ceres exēpli simulacro. vos admirantur. q̄ ipos angebat curā eiiciunt. Soldano vnani
 mes oēs q; sibi ipisq; a deo prudenter p̄uideat assurgunt. ḡras aliū fictas ex corde imo
 aliū deoprōptas agūt. Soldanus deinde p̄ceribus bene p̄suasis domūq; dimissis trugima
 no accersito īperat: vt famulos a manu regios ad me ducat: vt quacūq; ordiret ego: ipsi
 cōtexerēt. chirographa q̄cūq; vellē: cōscriberent. ad se post modū sua manu signanda p
 ferret. Mādatū trugimanū exequitur. ad me veniūt chirographariū. Cōsilū ego & hiero
 solymitani tēplariū q̄ ad me p̄cursores acciti venerāt: inimus. Petitiōes v̄ras cōscribim⁹:
 q̄rū p̄textu vos me catholicī reges ad irā horū barbarorū pacādā q; se christifidelis oēs ori
 entales demersuros v̄ra causa minabātur: oratorē misistis. Vt hierosolymis vestitute col
 lapsa reficere: vt ea q̄ ruina minātur a nr̄is maioribus ad xpī memoriā ædificata resarci
 re p̄mittatur: q̄ mahometæi sacerdotes nullo vnq; tpe ab īperio christifidelis erepto reno
 uare passi sunt. Soldanus. n. p̄teritis mahometæa lege vetitū id fuisse sacerdotes p̄suas
 serant. Neq; in ipsa vrbe solū sed in beryto. rama. bethleē. cæterisq; locis quibus extant
 aliqua de xpī gestis monumēta: in modo velitis iam licet reficere. Præterea vt nouæ exa
 siones & recentia tributa tollantur: q̄ p̄ soldanicos magistratus in p̄grinos ad intolerā
 dū iā cumulū adaucta fuerāt: & p̄soluere nemo iā quiret: vtq; īgnominia in p̄grinos
 illatis p̄videretur: ad vetera maiorū tributa p̄grinorū p̄solutiones redigantur: si quis
 p̄grinū post hac molestia vel īgnominia cōfecerit: graniter puniatur: efflagito. Hæc
 breuib⁹ xpianissimī duo cōsortes & clara orbis lumina ne grauib⁹ īplicitis longanimis
 orōne fatigē. ad alia īgitur deueniamus. Interea dū chirographa p̄ famulos a manu ex
 p̄diuntur. negociis iā exsolutus si q̄ sint ægyptiorū veterū adhuc p̄ ea loca monumenta
 p̄grēs: duas pyramides miræ magnitudinis trās nilū ī agro babylonico ad milliare tñ cir
 citer vigesimū extare cognosco: ab vrbe nanq; ip̄a cairo apparent. Quare vt mihi liceat
 cōiūcia lustrare a soldano p̄ trugimanū exposco. Placere sibi sūm opere soldanus r̄idet.
 atq; ne sine tuto comitatu v̄llo pacto exeā domo īperat. p̄pter poplū ab oratorib⁹ afris:

Laudat sol
 danus re
 ges nostros

pyramides.

It ad pyra
 mides

Magnitudo cairi.

LEGATIONIS BABILONICAE

imo in acutū semp ad verticē vsq; leniter tendētes. Est earū altitudo igēs adeo q̄ i radice
 statibus quicūq; ascenderit dimidio minor videatur. p̄ ipsarū ego rupturas q̄ fuerūt ad
 alia intra vrbe ædificia cōstruenda excoriatæ: ex meis familiaribus iussū quosdā ascende
 re: qui caligari sibi despiciendo oculos: mariaq; ac terras se selis habere existia
 se retulerūt. Ab imo in modū turbīnis acui videntur: sed lapideā tabulā triginta hoim ca
 pacē q̄ totū claudit opus in culmiē maioris iacere qui ascenderāt nobis enarrarūt. Hui⁹
 ego ipse grandioris circūferentiā dimēsus de q̄tuor laterib⁹ vnū reperi: quideci supra ter
 centū meis passibus constare. Quare quod extra solū patet esse passiu⁹ in gyro circiter
 tercentū supra mille colligitur: sed lōga vetustate saxorūq; fragmentis tellurē ibi plures
 cubitos creuisse: subrtāq; nūc esse piramidē: & multo quodā fuisse spaciofiore cōphēn
 ditur. Nec his cōtē: solida ne sit an cōcaua piramis iterrogo. Tunc sic ex precipib⁹ alter
 sermonē orditur. Ex quo structurā hāc quisquis veterū illā cōdiderit absoluit: incolarum
 nemini cōstitit: vnq; aditū habere: aut cōcauā esse p̄sensit. necq; n. magnæ nobis curæ ē
 hui⁹semodi secreta idagare. n̄a vero tēpestare ignot⁹ quidā ex mauritania vobis finiti
 ma qui sibi peritiā atiq; uatitas arrogabat: ad nos uenit: soldanū flagitat: vt ostiū piram
 dis hui⁹ quod se didicisse p̄dicabat aperire liceret: iuenturū sese absconditos thesauros in
 quies. Venia ipē ditor. huc venit. piramidis hui⁹ lat⁹ æstiuū orientale p̄quirit: ostiū clau
 sum paulo differentē a cæteris iuenit: claudētē ostiū lapidē tollit: qui iacebat in ipsius la
 teris medio ab imo dimētiēdo ad summū. nec vī iste vsq; gentiū apparuit ultra. Piram
 idē igitur iustrauimus: & qua maurus ille aditum patefecerat: latus capim⁹. ex meis comi
 tib⁹ iussū: cū facib⁹ accensis siliceq; parato ad ignē si faces extigerētur: excutiendū itro
 re. Ego at & vna mecū p̄ncipes ex ostiū faucibus despectam⁹. est via leniter decliuis. lu
 brica. marmorea. āgusta passuū. clvxx. vt aiūt q̄ uix genib⁹ flexis aut si pedib⁹ iclinato
 ad uterū capite descendere liceat. descēdūt igitur. quid ibi sit q̄ritāt. forniceā camerā pas
 suū forte duodeci testudinē atq; penetralia duo maior camera ihæretā in concauo re
 periūt. ibi grandē tumulū & paruula sepulchra iacere aiaduertūt. illustre aliq̄ uirū cū
 aut uxorū aut pellicū aut filiorū turba fuisse illuc humatū existimānt. Piramides. n. sepul
 chralia ueterū hitacula fuisse legitur. Structura uero ipsi⁹ molis ex lapide marmoreo sta
 uo aliquātū p̄ nō at albedo æq; fere mēsurā cōciso q̄drāgulares. n. figuli s; nō penit⁹ sit or
 togoni cū ab latitudine lōgītudo paululū distet: a lōgītudie uero nihil differt profunditas
 lapidē ex illis nullū dimensio ex incuria sum. sed septipedales lōgitudie esse arbitror.
 Ex quodā dein de elato tumulo harenoso cū orientē australē versus oculos flexisset: plu
 rimos colles ad milliare circiter quicq; gemū aduerso flumie a nobis p̄spicere visus: quid
 illud esset iterrogo. piramides oēs atq; ex illis grādiore aliquas eis quas p̄tractauim⁹
 esse didici. Ibiq; illustris vrbe adhuc extare vestigia: sed diruta serpentib⁹ q; tantū habita
 ta retulerūt. Quare mēphiz eā fuisse piramidū miraculis celebratā: nō at cairū vrbe nūc
 puincia caput vti plærīq; autumāt existimo: cū hic duæ tātū: illic innumere sint insignes
 magnitudie lōgeq; distet hæ a cairo. Piramidib⁹ ita plustratis ad milliare circiter dimi
 diū ducor. vbi marmorei colosi corp⁹ truncū cui iā vetustate aures erāt nareq; collapsæ
 a pectore iacebat: cui⁹ fuerit: quodā simulachrū illud minie scitur. Id ego caput dimēsus
 octo & quicq; ginta passus eius esse circūferentiā reperi. His ita cōspectis domū reuersi
 per alias ei⁹ niliacæ planicie pratorum semitas virentiū: iter equorum & camelorū cō
 pias innumeras & mameluchorum tētoria castrēsia disposita regredimur. Quid nā sibi
 vellent ea castra tot iumētis circūseptā eo p̄serti anni tpe cū octaua februaris esset idus p̄
 cunctat⁹: hæc a trugimano qui mores adhuc hispanos in hisce reb⁹ mēoria tenebat: ha
 bui. Soletis in hispania vos aprilī & plærīq; in locis maio mēsisbus equos herbatū mit
 tere: nos at ianuario & februario mēsisbus iumēta n̄a in pascuis habem⁹: illis. n. t. p̄ib⁹ sic
 ca sunt iā apud nos prata oia. Nilusq; ripas iterū tpe illo superare: atq; puicā oēm inūda
 re incipit. Expectatum igitur flumis incremētū. p̄ns herbarū: quas adeo virentes ac flo

Quid inue
nerit intra
piramides.

Hæc pira
midis.

Mēphiz.

Caput ma
moreum.

modus pa
bandi

ridas in hac vasta planicie conspicis: opportunitas: cuique hic nullo vnquam tempore frigens igitur vigeat: sub dio in agris iumenta nunc habere coguntur. Tectoria vero in quibus nri ad iumentorum curam serui destinati sese noctu recipiunt: quotannis ita erigimur. Hæc ille. Ego autem inter eundem: quod ope pecuniam est inspicere: quem ordinem in iumentis pascendis ne quid de pascuis partibus dissipat: seruet: delectatus sum cognoscere. Vbi primum suæ quæque partis marginem per camelos & equos tutudis: in solo iam vacuo suis quibusque seruus iumentis ad infixam terram vacerris sudales adustas pedes alligat posteriores: vt vix pteno rostro dentibus herbam quam ante apprehendere. Ea vero quam proximior est depasta: vacerris euulsis pedetenti ad herbam iumenta propius applicat. Singulisque ita fit diebus: donec ad vltimos herbarum suarum terminos perveniat. Portiones. n. ex illis pascuis a soldano mameiuchis per cuiusque gradum per pedatos distribuuntur: veluti cum intra verbe sunt de collecto ex horreis ordeo. Ita sole ad occasum vergente Nilum traicimus: domibus revertimur. Postridie vero ab his quibus fuerat a soldano de me cura demandata pto: vt me ad eum locum ubi christus latuerat: iterea loci dum herodes hierosolymis moreretur: pduceret: tum vt loci nunc coleret: tum etiam quoniam ibidem balsami arbuta consederat: id exoptabat. Eum locum nostram tepestate mataram incolæ appellat: qui ab urbe cairi passuum millia circiter decem distat. Mercurii igitur die sexto idus februarii quæ nra quadragesima prima eo anno fuit: ubi primum eluxit: mataram versus proficiscimur: palatium prio aspectu & pria fronte regali mole constructum ingredimur: in iternis autem dirutum: eo quod desertum ex quo balsami arbuta iteriere. Illuc. n. quo tpe balsamum colligebatur: soldani relaxati animi gratia sese quotannis conferebant. Proh dolor adeo preciosi arbuta liquoris interiere: sed incertum an custodum incuria an fraude dolo ve & invidia an religioe & pietate læsa id acciderit. Quidam. n. viridarii custodes terram irrigando male teperaisse aiunt. ex fonte namque viuo puteali tum in eo loco scaturienti aqua exhausta arbuta illa rigabatur: eumque liquorẽ quo balsamum condiebat nutritiebatur: neque. n. ex simplicibus illa materia balsamum constabat: quod non alter ex praefatis aut concisis ramis per stirias & guttas cadentes colligebatur: quæ ex vitium putaturis lachrymalibus gutta cadunt: cum apud nos verno tpe palmites inciduntur. Sed nullam propter fontis aquam transplatare balsami arbutis ad hoc vt nasceretur: aut adultis vt coalesceret: profuisse vnquam logo experimẽto comprobatum est. imo & cum in aliud solium transferretur eadem etiam aqua inde asportata parum viguisse. Rex. n. quodam cyprii nomine iaches caytheio soldano permittente arbuta pauca cuppat: ipsa aqua plenas quibus illa irrigaret: i cyprii afferri iussit: ubi neque balsamum precebat: neque frutes diu vixerunt. Qui vero fraudem itercessisse suspicatur: mulierẽ custodis ipsius hortum vxore consulo iteriorẽ textam multiciam menstruo illita fonte imersisse referunt: menstrualisque veneni vi adeo atrocẽ fuisse: vt aqua ista arbutorum radices omnes cum per illas riuuli deducerentur: concretauerit. Ast qui lesam pietate fuisse credunt: ita predicant. Cautum fuit semper priscorum regum soldanorum decreto ne iudicæ peruiacaciam balsamum quibusque ingrederet: ne quid ignominiosum in loci nunc prepetraret: cum in eo fonte paruuli iesu quo tpe in egypto latitauit: panos quibus iuoluebatur: maria virgo lauaret: ubique arbuta germiabat: ibi soli sicandos exposuerit: beatam namque virginem mauri obseruat: eiusque nomen religiosissime venerantur. Incautos igitur ad horti custodiam soldani œconomos: iudæum qui se maurum profitebatur: auersisse iquunt: iudæaque vxore suam quam intromissit: paruulum vtrumque filium linteaque infantulum in opprobrium loti christi in ipso fonte imersisse: ac lintea ibidem siccanda pendisse: volunt. Quare terram cuius virtute arbuta germiabant: fontemque cuius vigore rigata nutritiebatur: illico post contumeliã viam suam amississe iudicauerit inquit. Vt cunquẽ sit oia illa arbuta radicemque interiere: nec viluz ex eis extat vestigiũ. Ea in roseti modum aucta intra quinquiesum senescebant: sed ipsorum ramis iudæi solium transplantati facile ad suum genus instauratum pululabant. Est autem id balsamum spacium passuum longitudine numero circiter ducentorum: latitudine vero non multo plus dimidio: terris aggeribus sine calce ac lapidibus circūseptum. Dum interea ego ista perquirerẽ: sub vicino quodam tuguriolo in quo infantulum iesu virgo latens lactabat: sacris dicendis mihi altare

Matarea.

Inserit
balsamumCause qua
re balsamum
perieritdescriptio
balsameti.

LEGATIONIS BABILONICAE

paratur: quibus p̄ eū q̄ hierosolymis cenobii beati francisci in mōte sion guardianus sum
 mī p̄tōficis p̄ xp̄icolis occidentalib⁹ vicē gerit: rite peractis: duo sūmā pietatis i hoib⁹
 aduersae legis argumēta ānotauit: q̄ p̄termittenda minie duxi. Extat in p̄dicto tugurio in
 tra murū cauata q̄dā in modū armarioli fenestella iqua puulū infantē curiosa virgo dū
 sibi aliq̄n foris visū q̄ritaret: recōdebat. ibi ardentē p̄petuo lāpadē mauri seruant. Te
 nent & aliā funiculo traiecto illi arbori quā sese aperuisse trāseūtūq̄ iesu cessisse populus
 credit appensā: arborēq̄ ipsā reuenter obseruāt: ficulnea ipsi pharaonis arborē appel
 lant. ea vero est q̄ a nris sicomor⁹ dicitur terrae illius arbor peccularis. Ex hac ego ip̄e
 ficulnea q̄ ingens est: tres carpsū scetus quorū forma mediocris est piri sed mollitie ac gu
 stu insipidi ficū æmulatur: nec vtī ceteri oēs fruct⁹ arborei ex recentiorib⁹ ramulis hui⁹
 arboris scetus nascitur: sed ex veterū ramorū trūcis p̄creati vberti exiliū: veluti ex vno
 interdū ramulo cōp̄sā p̄silūt multa Pruna. Tres eas quas collegi: bac̄tras ad vos ferē
 das licet siccas seruo. p̄radiū interea dū ista plustram⁹ paratur: sub dīo tñ in putealis eius
 de fōtis margine qui balsam etū in foelis irrigabat quōdā. Discūbim⁹ solo vna ex ip̄suis
 guardiani orientalis ore vicē p̄tōficis nri venia mahometæi & xp̄icolæ. Illi sed carnes:
 nos p̄sces epulamur. Minuta hæc vt quod eo die post sumptas epulas de illi⁹ aq̄ bonita
 te piculū feceri: inferere queā: recenseo: cū ex pisciū variū generis fatietate igēs me sitis
 vrgeret: quāuis ex medicorū cōsilio aq̄ mihi esset ob quasdā valitudines iterdistū & pisci
 bus ter ad saturitatē vsq̄ quis nā in eo fōte lotus fuisset mēor: ex aqua illa ita plenis fauci
 bus potauit: vt hydropico similis turgidus effectus cingulū soluere coact⁹ fueri. Illico ve
 senti mihi sūmopere p̄fuisse. totā p̄terea illius āni quadragesimā cū pisciū vsu nili flū
 minis aquā solā interdū: interdū vīno comixtā bibi: nec stomachovtq̄ qui me sepiissime
 fatigabat: aut alicui corporis parti iacturā mihi attulisse cognoui. Est p̄terea leuitatis ac
 saporis aqua niliaca meo iudicio laudabilis. Quas dotes illi aquæ ex feruore radiorum
 solis quib⁹ p̄torridæ zonæ furētes æstus labēs decoquitur: arbitror cōtingere. Neq̄. n. du
 biū est: siue de lunæ mōtib⁹ vltra æquinoctialē tacētibus: siue aliūde nilus deueniat: qui
 p̄æthiopū regiones nili fluenta decurrat: ex quorū mōtibus nilū sumere incrementum
 incolæ p̄dicāt. Nā cū ad nos diē productur⁹ æquinoctialē circulū per arietis cornua sol
 trāsissē ascēdit: niuales æthiopū adurēs mōtes niues liq̄facit: quas ad imas valles cadētes
 nilus recipit: & æstate p̄ter cæterorū fluminū naturā intumescit: ægyptios agros areno
 sos irrigat: ac fertiles reddit: qui alias ob terræ siccitatē nullū p̄ducerēt fructū: pluit. n. ra
 ro. Sapientū oīum de ortu atq̄ incrementō nili accurate disc̄p̄tatiōes p̄legi: sed ortus ip̄
 sius ita incertus ab indigenis reliquitur: veluti ab illis hæcten⁹. allocut⁹. n. sū diuersarū id̄æ
 regionū incolæ æthiopesq̄ plures quorū igens multitudo in cairo vrbe negociatur: nec
 eorū quisq̄ cū perīpsorum terras labi nilus dicitur: credibile quicq̄ refert. fabulatur tñ
 multa. Incrementū it̄ certā esse atq̄ vnicā eā quā attulimus rationē: rerū experiētia p̄ra
 dentiores & qui puiciarū naturā indagarunt affirmant. Neq̄ arenas in ostiis nili boreall
 flatu aggregatas aut et̄sis vt pleriq̄ volunt: aut aliā vllā de allegatis historicis rationi
 bus causā esse q̄ nilus retrocedat dici patiuntur. Nūcvero q̄nquidē in hu⁹ flūmis mētio
 nē incidim⁹: nō erit absonum de ordine ab ægyptiis circa nili tumores seruato notiss
 q̄ niliacorū crocodilorū casib⁹ mihi p̄ incolas enarratis pauca recēserē. Cairi ciuitas ob
 lōga est: sed āgusta ad nili ripā p̄tenta. Intra nilū at vrbi insula adiacet duorū circiter mil
 liarū cui⁹ initū ip̄etū nili suscipiēs muris i acutū ic̄piētib⁹ & se i latū stati porrigētib⁹
 munitū est. In cui⁹ acuta pic̄tura turris extat lapidea: i q̄ p̄ alnas eorū q̄s piccos appel
 lāt & quartas ac d̄gitos signa sunt circūcisā. Est eorū alna vestra hispāna quā varā vester
 popul⁹ vocat: sp̄itāna grādī mior. Colūnæ huic æstate iā aduētate multi aff̄idēt: vt q̄ pri
 mus nilū crescere denūciauerit: pingūē strenā aff̄equatur. Itidemq̄ sit cotidie donec tu
 mescere desinat. Aft fluuio ad altitudinē q̄ttuordecī piccorū idest alnarū surgente: super
 rare ripas nil⁹ & p̄ cāpos ac fossas manufactas sese p̄tendere puinciaq̄ inundās irrigare

De aq̄ fōtis
 balsameti

De aq̄ nili.

De keremē
 to nili.

incipit. Est nili vtilis inundatio ad mensurā vsq; illius colūna piccorū duorū & vigintī:
 si vero eā exuperet: id raro tñ accidit: dāna poti⁹ q̄ vtilitatē affert. Cayrbeius p̄pterea sol
 dan⁹ is quē senē dicit: de quo supra mentionē fecim⁹: fossam eduxit nouā: q̄ incrementū
 tū illud si qñ accidat: in se recipiat: & ad defertas alias regiōes supuancanē aquā abducit:
 ac fertiles eo anno reddat. Infra vrbe vero p̄ fossas diuiditur nilus antiq̄s quarū aliquas
 celare cōstruxisse mēoria p̄ditū est: munitissimis aggerib⁹ a frōte ne torrētis aq̄ ipetus
 illas disrūpat: cōstruxit. Quælibz at fossarū suū habet ad mare ægyptiū exitū. Prouicias
 p̄ quas incrementi tpe aq̄ niliacæ fluūt: irrigat & pingues faciūt. In oibus p̄terea fossarū
 alucis autū pisciūq̄ multifariā generatur multitudo: aliturq; sed p̄cipue in paludibus ma
 xia. Varia p̄ter pisces & aues mōstra in eius alueo nutritur: inter quæ Crocodilus quæ
 drupes tā aq̄ticiū quā terrestre. Quod nō habet vnde erogat: p̄ter q̄ p̄ os: q̄ solus iter bru
 tum lachrymetur: q̄ fugiat: si recto illū oculo qs̄ inspexerit: seq̄tur vero si meticolosū obui
 um senserit ac iterimat: aliaq; huiuscemodī multa multi retulere: p̄pterea missa hæc oīa
 facere cōstitutio. Quæ at ego iter nauigādū ab accolis nautis noua p̄didici: mēs est disere
 re. Ab vrbe Cairo ad mare vsq;: nō semp̄ noxios esse crocodilos referunt: ab vrbe at ad
 uerso nilo quāto altius versus mōtana nauigatur: tāto violentiores ferocioresq; aq̄ & ter
 ris esse aiūt. Plaxasq; ei⁹ rei causas mihi iterrogātī adduxerunt i mediū. Primū q̄ ea nili
 pars q̄ inter vrbe & mare facit: piscibus tū in nilo enutritis: tū ex mari p̄sentibus quib⁹
 crocodili vescuntur: semp̄ abundet. p̄pterea piscib⁹ cōtētos i terrā illos nō longe a ripa
 descendere hoībus aut q̄drupedib⁹ dāna illaturos p̄dicāt. Cū at & inferiores crocodili &
 piscatorū ingēs multitudo pisciū turbas ad supna trāsire qui illos retib⁹ itercipiant: pau
 cas patiantur: crocodili qui supiores nili pres incolūt: atrociori fame vrgētur. ita fameli
 ca rabie arreptos i terrā descendere illos inquit: adoririq; ac perimere quidq̄ obuiū sit.
 Quædā p̄terea p̄mī spes magnis crocodilis capientib⁹ p̄posita facit: vt multo pauciores
 audeat a nili ripis longi⁹ p̄dire. cui⁹ p̄. n. ad vrbe cairū crocodiliū grādiorē afferētī aures
 nūmī de fisco p̄bentur decē. Quāobrē crocodilis grādibus circa vrbe vt alibi leonib⁹. vr
 tis. cæterisq; brutis aialibus violentis ac rapacib⁹ dulci habēdæ pecuniæ spe multæ inist
 ditæ parātur. Tūc at crocodili noxiores sunt: dānaq; aduicia rura exeutes maiora infertur:
 qñ redit ad alueū nilus: cum nanq; sint eo tpe nili ostia magis arenosa ob hūillorē aq̄ in
 ipsis faucibus p̄funditatē minor marinorū pisciū copia p̄ flueta nili ascendit. Inde fame
 cōpulsos cū niliaci pisces illis ad faturitātē nō suppetat: victū ipsos terra q̄ritare aiūt. Hic
 euenisse p̄dicāt accola: q̄ nilo ad alueū deducto sæpe lateat in insidiis obuoluti ceno cro
 codili in ripæ ora in eorū locorū vicinia ad q̄ niliaci rurales aut oppidāi femias aq̄ capiē
 dæ grā mittūt: imisoq; p̄ acillaꝝ cātharo in aquæ decursū crocodilū inquit trāsillire: & sc
 minā dētib⁹ quos habet rapacissimos manu q̄ cātharū imisit: rapere ac in fluuū i caput
 tractā dilacerare. Camelū. equū. iuuēcā & q̄cūq; gen⁹ quadrupedis ei⁹ occurrit: cū i ter
 rā famelicus exit crocodil⁹ grandior istu caudæ adeo acriter ferit: vt illud crurib⁹ fractis
 p̄tret: ac demū iterimat. tanta est. n. illi⁹ caudæ vis vt fregisse q̄tuor vno istu grādioris
 aialis crura rept⁹ sit aliqñ. Emergit aliud iminēs piculū decrementi tpe nilū p̄nā iganti
 bus. Cū. n. cōtra nili torrētē ascēditur: deficiēte v̄to sæp⁹ cōtis q̄ remis agitur: nauēq;
 ascēdētē crocodili latē sequūtur: & nauā cū crocodil⁹ videat: cōto ad expūgēdā nauē to
 tū fixo pectore ihærere & istu caudæ cōto acriter discusso p̄cipitē cadere i fluuū facit. ac
 vt de lapsū rapit: & vorat. Spōda etiā mani⁹ apphēsa igressū plerūq; tētalē: aut nauē
 deuoluere fuissē conatos asserit. Tāta ē eorū rabies fame vrgēte. Est crocodilorū alia a q̄
 drupedib⁹ in p̄gressu natura: cū. n. e nilo i terrā longi⁹ p̄ficiūtur: alia nesciūt regredi
 via q̄ p̄ ea vestigia q̄ in arena veniētes reliquerūt: p̄pterea cū descēditte crocodili inco
 læ p̄sentit: celerī cursu cū liganō: & ramorū fascibus accurrūt: i eaq; semita fossā p̄fun
 dā effodit: ac ramis illā sup ipositis arena cōtegūt: ne rediēs crocodilus insidiās sentiat.
 de hīc p̄ vestigia crocodilū querit: sic reptū strepitu & lituorū æneo: ūq; tinitu in fugā

noua 6 cro
codilis.

varii croco
dilorū est⁹

LEGATIONIS BABILONICAE

versum insequuntur. Ita in foueā delabentē aut perimūt: aut laqueis irretitū ad urbem portant. Dixim⁹ .n. decē aureorū p̄mīū esse grandes crocodilos vīnos afferenti p̄positū. paucis anteq̄ ego adīisse dieb⁹: vnū allatū fuisse vīuū mihi reultit magno⁹ iter p̄s. quē vix duo possēt camelī siml vti boues araturi cōiūcti tergo sufferre. Alius codē tpe magnæ molis crocodilus in regione q̄ nilo adia cet noīe factū: tres infantes i quodā rure niliaco e canis raptos deglutīuit. Captus t̄m mō quo dixim⁹ capi solere fuit iterēptus. euulsoq̄ infantes vix adhuc exaniēs fuisse sepultos referebatur. Isdē diebus ex vtero alteri⁹ irretitū ac trucidati arētē fere itegrū voratū ac vnā dilaceratæ mulieris manū armilla adhuc extatæ ænea se extraxisse quidā accola phibebāt. habitos .n. q̄ncunq̄ curæ nō sit ad vrbē eos afferre exoriant: cū vtilē ad multa medicamēta crocodilorū abdomē esse didicerit. Nec desunt etiā q̄ coriū illorū q̄ritēt. qd̄ est adeo durū vt neq̄ sagitta trāssigi possit. Tez studinei nāq̄ conchilis fere duriciē æmulatur: q̄ q̄ nō eā hēat a natura corporis formā: ē qppe crocodilus lacerto quē vřj idioma lagartū appellat p̄ similis: sed rostro porcino. collo reductissio. dētib⁹ albētib⁹. feris. oblongis. dorso sq̄mīs vt dixim⁹ durissimis armato. cauda breui crassa in turbine a corpore delinēnti nō vti in cæteris q̄drupedibus sed vti i piscib⁹ cernim⁹: lacertis breuib⁹. vnguib⁹ rapacissimis. vřinas dicerent crocodilli man⁹ pedesq̄: nisi huic essent squāmēi: illi at villosi: colore flauo. ventre vero subalbido. nec tantæ duriciē. Crocodilos p̄terea zelotipos & amātissimos vxorū aiūt ægyptiū: qd̄ hoc experimēto cōprobarūt. Isdē fere t̄pibus qb⁹ ego regiōes illas pagrabā: nautæ qdā ad nauigādo cū cernerēt crocodilos coeūtes i insula niliaca: quā fluuii decemētū siccā reliq̄rat: ad eosq̄ igēti strepitu ac minitātib⁹ silēs descēdūt. In mascul⁹ priō ipetu p̄terit⁹ relicta vxore respiciatēse p̄cipitē i fluuiū dedit. resupinat. n. illā mascul⁹: & i vestē deuoluit: cū ip̄a ob crurū breuitatē p̄ se minie q̄at: atq̄ ita relicta ei⁹ vxorē nautæ interimunt auferūtq̄. Quū vero masculus rediisset: vxore nō repta: cōspectoq̄ in arena sanguie p̄ emptā & ablatā cōiecta⁹: ad nauī aduerso nilo ira cōcitus veluti rabi⁹ despumās natādo pcurrit: ratē vnguib⁹ tenacissime cōphendit: oī conatu nititur sui oblitus nartas p̄ptur⁹ intra nauī phillire. verū .n. sustib⁹ æ telis nautæ illū in caput alii: alii in digitos qb⁹ sese suspen debat: ita cōcusserūt ut attritis manib⁹ capite q̄ssato linq̄ere p̄uincia quā sum p̄serat: coactus fuerit. timuere t̄m nautæ non mediocriter. de crocodillis & icremēto niliā nimis multa. Quare vt ad iter vnū vagās exilierā: rediēs eplaz claudere tadē valeā: qd̄ mihi post hæc cū soldano successerit exarabo. Nono kl. martii in summa ppli corona & mameluchorū spectaculo: ad soldanū tertio vocor. Accedentē me hūanissime ac serena frōte cōpellat: sese denuo suaq̄ oīa palā offert: vestē concordiaē signū mihi iubet afferri: oratorib⁹ nāq̄ oibus a soldano ex ipsius arce discedentib⁹: ex more gentis: vestis exhibetur. Sed cymatilis tātū aut ex simplici serico linea tela supplicato. Mihi at vt fraternū insolubile foedus me iacientē vobiscū iniisse astātes suspicarentur: ex auro intexto mira q̄ arte vti videbitis cum arabicis litteris infutis laboratā: arminiisq̄ cādentibus magno emptis suffultā dono dedit. Aulicis deinde suis vt sic indutū p̄ vrbē ad vsq̄ meum cōtus bernium comitarentur: iperauit. Per latā quādā planiciē ex industria inter p̄cipū maahometæ legis sepulchra: quæ nemini xp̄iano p̄bulari licet ipune: ab ipsismet ducor. Illa nō piramideæ vt ægyptiū quodā cōstruere solebāt: sed haud secus ac ḡnales suæ nichitæ structura frabricantur. Intra hæc suo & ipsi mahometæ quē paraclitū a xp̄o vaticinatum garrunt ac fabulantur: sacerdotes istituunt: qui suo ritu sacra sibi i ipsorū peragant memoriā. Circumeunt at sup̄ba hæc dñorum sepulchra clientum ac filiorum & pellicum sub dño tumuli. ad suorū vte quisq̄ sepulchra quoto quocq̄ die veneri signato ls. n. est mahometæ orū dies festus sacra p̄ ritu eorum disturus graditur: sepulchraq̄ aspēne frigentiæ aquæ cū ramis frōdentibus & odoratis herbis defunctorū vmbriis hæc pfutura credentes suo more salutant. Ego igitur eavia domū rediens expedita p̄ famulos a manibus quæcūq̄ postulauerā: chirographa recepi. Ad discessum me iā acingo. Impensa

crocodilus
zelotipus.

Zertio sol-
danū adit.

LIBER TERTIUS.

soldani nauigia parantur. Nilū alexandriā versus denauigaturus tertio kl. Martii lætus
 iisdē qui me adduxerāt mecū redeuntibus cōscendo: Alexandriā quarto nonas Martias
 prexi. Aprorēge honorifice suscipior. Id. n. p̄cursores a suo p̄cipe in mandatis habu-
 it: aliter nanq̄ eā minime curā fuisset cōplexus: quū nihil penitus faciant oē xp̄ianorū
 genus: seseq̄ solos viuere in orbe terrarū qui strenui sint atq̄ ip̄erfo digni arbitrentur:
 ludibriūq̄ sibi cedere ducāt: xp̄iano cuiq̄ honorē exhibere: sed attendite catholici prin-
 cipes cur nos barbarū ac siluestre ab incunabulis hoc genus hoīum ita parū pendat: qui-
 bus ue argumentis innixa gens hæc ip̄erita. nullius virtutis particeps. imersa coenofæli
 bidini. detestandis erroribus ip̄licita. rationis penitus expers: hoc de se: illud de nobis
 sibi posse psuadere existimet. Quater parua manu ingentes turcarū copias mamelu-
 chi p̄sagarūt. propterea de se nimīū sibi credūt. Christicolas aut̄ oēs duab⁹ rationib⁹ pe-
 nitus cōtēnunt. Quū nanq̄ mercatores qui ad eos assidue cōmeant: ingentesq̄ rationib⁹ pe-
 acruos inutiliū aromatuū & effeminatū viriles animos gēmarū p̄mutandarū grā ipor-
 tant: opprobriosa ferre passi ludibria: ignominias. cōtumelias. iniurias. lucri gulosa ra-
 bie captos vident: quū nacti occasione q̄cūq̄ leuē: nobiles etiā venetos quos barbari:
 quā ex vicinō cæteris negotiatoribus opulentiores esse cognoscūt: xp̄ianorū principes
 arbitrantur: catenis . carceribus . tormētisq̄ interdū vt eos expilent. cotidie premant: pa-
 tienterq̄ oīa lucri causa tolerare cōspiciant: viles esse ac nullius momēti hoies xp̄ianos
 oēs autumāt: sed tū p̄cipue quod in xp̄ianorū principū dedec⁹ cedit: frōte rugosa nasoq̄
 adunco quātulūcūq̄ plebei p̄tereuntibus nobis irident ac subfanāt: & eā quā sibi imbi-
 berunt arrogantia cōfirmant: q̄ ipsi subit in mentē se nr̄e fidei domū initalialem nobis
 inuitis & silentibus sub sua dicatione p̄ tot iā secula impune in dies collabentē retinuisse:
 nec ausos vnq̄ xp̄ianos fuisse de illa e manibus eorū redimēda cogitare. Iure igitur me-
 rito nos qui rerū dñi quōdā esse solebamus: ab imanissimis & truculentis barbaris ita ne-
 gligimur. Hæc volui catholici principes in ep̄istolæ calce recensere: nō quo putē orōnis
 mæ calcaribus addere quicq̄ posse vobis qui a primis vnguiculis de expurgāda . tutā
 . p̄tendendaq̄ quā p̄stemini religione: sententiā induistis. Nulli . n. alteri rei magis vn-
 q̄ post intra europæ limites stratas mauroꝝ vires inuigilastis: q̄ de traiciendo in ma-
 hometæos in africā exercitu: fecissetisq̄ iādudū si p̄ aliorū insatiabilē & inexhaustā im-
 perii cupiditatē licuisset. Sed ira cōcitus quū ista videant nr̄a accidere desidia: rēq̄ xp̄ia
 nam in dies magis ac magis intestinis seditionibus in deterius labi cōspiciā impatiens
 euomo. Intercludatur tandē exūdans nimīū hic noster riuulus. Galleaces adhuc stare
 in anchoris easdē quæ me transimiserāt reperī. Dū hæc sua peragunt commercia: in euro-
 pam renauigante venetias versus nauigiolo cui me credere non fuit consilium: tertiaz
 hanc ad catholicam vestram maiestatem do. cætera ego ipse viua voce si per piratas. per
 maris iram. per incolumitatem licuerit: coram relaturus: scelicibus interea viuant auib⁹
 precor. Ex vrbe alexandriæ ægyptia quarto nonas Aprilis. M. ccccc. ii.

pat̄t xp̄ia
 nos oēs vi-
 les esse

FINIS.

Illustrissimo & reuerendissimo diuo fran. xi
menez archiepiscopo toletano Cardinali
& primate hispaniarum

N dilucidius queant reuerendissime purpurate nra neri
dū (libelloꝝ utpote decadis oceanee) latebras (si q̄ sint)
lectores intelligere: decadis ipsi⁹ calcem hac sculpta statui
tabella fulcire. Qui sibi formare horum tractuū speciem na
uigationemq̄ in intellectu desiderant: hunc ibi ordinē capi
ant. In extremo tabelle margine duas promontorias cuspi
des inspicie: has hispanus vocat strecho & gibaltar: latina
lingua fretum herculeum. In leuam si te inde cōuerteris se
ptem veluti scopulos videbis: he sunt canarie insule apd̄ la
tinos fortunatę: licet non desint qui alias sentiant. e fortunatis recta itur ad occiden
tem & ad hispaniolam de qua pregnantes sunt nri libelli. Quadrata ea que hispa
nirole ab oriente vicina est: sant iōānem appellant. De hac late (quia est aurifera) in
epilogo perpendiculari. ab insulis autem fortunatis leuor sum tractum discurrere illū
flexibilem: infinitū: variū. Is est de quo multa: vbi os draconis: paria: curiana: cau
chier: cu quibachpoa: vrua: beragua & relique prouintie amplissime quas continēte
putatum indicum diximus. ea vero tellus que ad occidentem hispanirole primū occu
rrit insulis vndiq̄ (veluti feta pullis gallina) circumuallata: cuba est ingens insula.
A leua vtriq̄ adiacet a nobis satis trita iamaica. Ad septentrionē vero miras eti
am terras mirosq̄ tractus repperūt quorū vestigia cerne dextrosq̄ sculpta. La
nibalicas autē insulas & archipelagus atq̄ alia multa que adiacēt medie pretermis
si: ne tabellam confunderem. Nec & cetera libelli aperient ergo vale splendidissime
purpurate & nos qui excellentiam tuam obseruam⁹ & colimus diligitō.

Impitina calcographorū qui latinā minime callent linguā: fecit vt mihi parū pfue-
rit exemplar illis horū amici vatis operū correctū p̄buisse: carent enī diphtongis ⁊
plerisq; in locis p̄ter orthographiā errata rep̄nō pauca, e quibus hec (quia senten-
tias peruertunt) fuit anim⁹ colligere.

A

Folio. A. secūdo. linea. xiiij. lege ostederē. vltima eiusdē plane tolleq; verso folio. r.
linea pone verborūq; **A.** iij. secūda pagina linea. xxvij. lege quisq; linea. xxx. lege
soldanū. linea ante penultima lege. posse nō posset. **A.** iij. li. p̄ma lege qz vbi est vt.
linea. iij. lege tibi nō ibi. linea. xiiij. adde qui post diē. li. xxiij. lege manu. eadem linea
obsuro. secūda pagina. linea. xxiij. a fine lege v̄gerentur. ante penultima lege secus
atq; Sequēti folio. linea. xvj. lege e publicis. Secundo libro linea. xiiij. lege ingenti
non rugenti. linea. xxiij. lege a duobus. folio. vij. linea sexta lege roboze vbi ruboze.
xxvij. lege sculpta nō exscripta. **I**bidē lege iadertina non iaertina. verso fo. linea. ix.
a fine lege veneti non vini. linea. vj. a fine tolle. m. de in insula ⁊ lege q̄ nō qui: folio
viij. linea. r. a fine lege dimeriuntur.

B.

Folio. B. i. li. xvj. lege cuiq; a fine. linea. iij. lege tractaret. verso folio. a fine linea
xiiij. lege. c. mōtib; paulo inferius lege nūc non hunc. b. ij. linea. xxviij. lege hāc ca-
rras appellant inferius linea. xxxiiij. lege sint alia sequenti linea lege maria. linea. xl
lege incensus ⁊ crastina ⁊ ad se ducat. verso. fo. li. xxiij. lege enim. **B.** iij. linea. v. lege
mamaluchoz. li. xxiij. lege censi nō confiti. xxviij. li. lege. rhinocerotici. verso. fo. linea
xiiij. lege syrie. xxviij. quō nō quo. xxxij. lege ostēderent. **B.** iij. linea. xx. lege ille. nō
xiiij. linea. xxxiiij. lege duo de viginti. linea. iij. a fine lege. sint vbi sit. verso folio linea
xij. a fine lege ardentius nō ardentū. paulo inferi⁹ pone viri iter braccpate ⁊ nudis
In fine pagine dic ingeniū. fo. v. li. xvij. lege nobili. verso. fo. li. xij. adolescentis. fo
vj. vitta. vbi vita. li. xij. a fine lege naffaca. fo. vij. linea. xix. lege vt p̄ regie. verso. f
li. ix. lege maris non mauri. li. xxiij. superat. fo. viij. li. xx. lege satis ne. nō me. li. xl.
fata non facta. verte foliū ac vltima linea lege maurozū.

C.

Fo. C. j. linea. xxxj. lege ex solutus p̄ ex solutis. alia plana circa medium
non conderit linea. r. p̄pe finem lege qua nō quas. linea. iij. a fine dic str-
ij. circa finem. li. xiiij. lege moreretur. **A**lia plana lege lactabat non ablac-
tio. iij. linea. r. lege recipit nō recepit. prope finem exitum: non exitum. **I**
ternionis plana pone de post fuisse. circa finem lege credere non crederi

D.

Folio. d. i. in principio decadis dic viride nō vidide. ⁊ perazia non
emulantur non emalanť. linea. xxxvj. lege concisis ⁊ paulo inferius i.
iij. linea. j. lege interroganti non aliter. eiusdem fo. pag. ij. li. xvij. a fine
folio. v. li. xiiij. a fine lege ex altis. libro. iij. linea. r. lege insulam. in fine p̄
post flumina ⁊. verso fo. vij. li. xvj. lege minime. linea. xxv. lege vltra. cir-
ius quaterni. li. xxxvj. lege vitibus non viti.

E.

C Folio. e. i. linea. ii. post incolarum lege essent. alia linea pone per ante eos. pagina. ij. fo. iij. circa medium lege bombice. ab hac linea. vj. dic propterea non procterea circa finē folij. vj. lege puntam non putant. vltima plana huius q̄terni. linea. iij. pone: q̄. ante vt. r. etiā: linea a fine pro silire

F.

C Fo. f. i. linea. i. pagine. ij. lege q̄ vbi est q̄. linea. iij. a fine p̄flicati nō aliter. fo. iij. li. iij. dic os non eos. libro. r. linea. iij. lege colere non colore. folio. vj. li. iij. a fine lege timpani non in panit. linea vltima deducit atq̄ non aliter. fo. vij. li. iij. lege ob id augurantes. linea. r. vij. tolle sese. in epilogo. linea. vij. lege haberem in p̄ma p̄sona. li. nea penultima eiusdē pagine tolle. a. post regina. fo. viij. linea. r. lege addictus linea r. iij. lege summā. linea. r. r. vij. lege regione vltima linea huius pagine lege hic nō hinc eadem linea lege (quo de) non q̄. verso folio linea. i. lege in senatu.

68
05

